

УКРАЇНСЬКИЙ
МЕДИЧНИЙ
АРХІВ

1984
Ч: 8

UKRAINIAN
MEDICAL
ARCHIVES

МЕДИЧНИЙ АРХІВ І БІБЛІОТЕКА УЛТПА

Cover design: Yana Markivich

УКРАЇНСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ АРХІВ

UKRAINIAN MEDICAL ARCHIVES
OF THE UKRAINIAN MEDICAL ASS'N OF NORTH AMERICA

ЧИСЛО: 8

ЧІКАГО, ІЛ.

1984

АРХІВНИЙ ЗБІРНИК В СВІТЛУ ПАМ'ЯТІ

1900 —

—1944

Д-ра ЮРІЯ ЛИПИ

(В 40-ліття ЙОГО ГЕРОЙСЬКОЇ СМЕРТИ)

П Е Р Е Д М О В А

Це восьме число УКРАЇНСЬКОГО МЕДИЧНОГО АРХІВУ є присвячене славній пам'яті д-ра Юрія ЛИПИ, який загинув героїською смертю сорок років тому, несучи лікарську поміч бійцям УПА.

Д-р Юрій Липа - це український лікар, поет, прозаїк, есеїст та публіцист. Як практикуючий лікар він дописував до медичних журналів, цікавився лічничими рослинами та написав 112-ти сторінкову медично-популярну книжечку п.н. "Ліки під ногами" /диви - медична бібліографія на ст. 87/.

Проф. Мирослав Семчишин у своїй книжці "Тисяча років української культури", пише про нього ось так: "Як поет Юрій Липа видав у роках 1925-38 три збірки оригінальних стилем і формою поезій /"Світлість", "Суворість", "Вірую"/ і відзначався як прекрасний перекладач західньо-європейської поезії на українську мову".

В 196 р. Українське Лікарське Товариство видало "Поезії Юрія Липи" /292 ст./, під редакцією поета Євгена Маланюка. /Диви - ст. 65/.

Як прозаїк, Юрій Липа збагатив нашу літературу тритомним "Нотатником", у якому увіковічнив самопосвяту лицарів українських Визвольних Змагань. Крім цього він є автором історичного роману "Козаки в Московії", як також кількох драматичних творів.

Крім суто-літературних творів, Юрій Липа є автором есеїв у формі брошур чи книг, а саме: "Призначення України", "Чорноморська доктрина", "Розподіл Росії", в яких із великою ерудицією і філософічною інтуїцією підійшов до проблеми минулого і майбутнього України.

"Це всеукраїнська трилогія, українське євангеліє, що є епохальним явищем в історії всеукраїнської політичної думки" - так схарактеризував ці праці книгознавець і бібліограф Лев Биковський у брошурі "Апостол новітнього українства" - /диви - ст. 28-31/.

Ця перша частина /87 ст./ обіймає 22 позицій /21 біографічних нарисів та три оригінальні твори д-ра Юрія Липи/.

В другій частині є подані 11 цікавих статей з історії української медицини.

Третя частина містить зібрані оригінальні газетні статті /16/ про лікарські з'їзди та конференції в 1984 році.

Четверта частина - це лікарська хроніка за 1984 рік, що обіймає 41 оригінальних газетних чи журнальних статей.

П'ята - містить 21 некрологів та споминів про українських лікарів, що від нас відійшли.

В шостій частині поміщені 14 біографічних нарисів про молодих українських лікарів, дентистів, оптометристів і фармацевтів.

При цій нагоді хочу щераз зазначити, що цей архівний матеріал є поданий в оригіналах, які друкувалися в газетах чи журналах, з поданням заголовних сторінок, датами і т.д.

Цей архівний збірник оригінальних газетних статей є призначений для внутрішнього бібліотечного вжитку як доповнення до наукових статей і нарисів у Лікарському Віснику, які треба зберігати для наступних поколінь та дослідників історії української медицини.

Кінчаючи, широко дякую шановним приятелям та колегам за моральну та матеріальну піддержку.

Д-р Павло Пундій
/Архівар УЛТПА/

Передмова д-ра Павла Пундія до Українського Медичного
Архіву ч.8

Зміст

ст.1-2

ст. 2

У СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ Д-РА ЮРІЯ ЛИПИ

1. Д-р П. Демус: Д-р Юрій Липа /1900-1944/
Лік.Віс. ч.111, літо 1944 р. ст. 3
2. Ю. Мовчан: Іван Липа - борець за самостійну Ук-
раїну. - Свобода, ч.65, 6 квітня 1984 р. ст. 6
3. Д-р Ю. Мовчан: Він був і залишився героєм./До
40-річчя смерті Юрія Липи/. Свобода, ч.213,
7 листопада 1984 р. ст. 9
4. Остап Тарнавський: Юрій Липа - поет національної
думки. - Свобода, ч.128-131, 9-12 липня 1985. ст. 12
5. Д-р Ростислав Сочинський: Спомин про Юрія Липу.
Свобода, ч.145, 1 серпня 1985 р. ст. 22
6. Валентин Мороз: Сага про призначення. - Укр.Віс-
ті, ч.36-37, 30 вересня і 7 жовтня 1984 р. ст. 24
7. Ор. Ікарєнко: 15 хвилин з Юрієм Липою. -Студент-
ська Думка, ч.2 ст. 26
8. Лев Биковський: Апостол новітнього українства. -
Український Морський Інститут, ч.42, Женева,
серпень 1946 р. ст. 28
9. Є. М.: Ю. Липа - поет. - Орлик, ч.7, липень 1947. ст. 32
10. Юрій Липа: Провідництво письменства. - Календар-
альманах, Авґсбург-Мюнхен, 1948 р. ст. 37
11. М. Мухин: Яснозбройний Юрій. - Київ, січень 1953. ст. 40
12. О. Требус: До біографії Ю. Липи. - Київ, ч.5,
1953 р. ст. 46
13. Остап Малюк: Спомин про Юрія Липу. - Київ, ч.2,
1953 р. ст. 49
14. Лев Биковський: До справи пізнання життя і твор-
чости Юрія Липи. - Нові Дні, ч.200, верес.1966. 57
15. М. Антонович: Нове видання поезій Юрія Липи. -
Нові Дні, липень-серпень 1967 р. ст. 63
16. "Поезія" Юрія Липи у виданні УЛТПА, Торонто. -
Л.Віс. ч.45, квітень 1967 р. ст. 65
17. Д-р В. Соханівський: Літературна година УЛТПА в
Торонто. - Л.Віс. ч.45, квітень 1947 р. ст. 66
18. Оксана Керч: Лікарі - лікарєві. - Українська
Книга, ч.3, 1972 р. ст. 67
19. Ю. Липа: Лічнічі рослини в давній і сучасній ук-
раїнській медицині. - Л.Вісник, Львів, 1-го
серпня 1937 р. ст. 68
20. А. Блонарович: Юрій Липа. - Наша Мета, ч. 4,
Торонто, 30 січня 1985 р. ст. 75
21. Богдан Стебельський: Юрій Липа ст. 76
22. Д-р Павло Пундій: Бібліографія Юрія Липи /від
1917 до 1942 рр./ ст. 83

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЦИНИ

1. Д-р Іван Сеньків: Лікарська книжка з 1788 р. оо. Василіян у Почаєві. - Америка, ч.3, 5-6 I.1984. ст. 91
2. В. Бондар: Якою була перша аптека. - Укр. Вісті, ч.7, 12 лютого 1984 р. ст. 94
3. Юрій Гасцький: Києво-Могилянська Академія та гетьманщина. /До 350-ліття Академії/. - Свобода, ч.37, 28 лютого 1984 р. ст. 95
4. Мирослав Семчишин: "Могилянські Атени" /у 350-річчя Києво-Могилянської Академії/. - Народна Воля, ч.21, 24 травня 1984 р. ст. 100
5. Микола Чубук: "Повій вітре на Україну". /До 150-річчя від дня народження українського поета Степана Руданського/. - Вільне Слово, Торонто, 18 лютого 1984 р. ст. 107
6. Юліян Мовчан: Трагедія і тріумф Степана Руданського. - Укр.Вісті, ч.15, 8 квітня 1984 р. ст. 109
7. М. Р.: Перещеплювання поодиноких органів. - Новий Шлях, ч.11, 17 березня 1984 р. ст. 111
8. Олена Несіна: Наука в 1983 році. - Нові Дні, Торонто, квітень 1984 р. ст. 113
9. Микола Василега-Дерибас: Вчений, гуманіст, патріот. /До 130-ї річниці народження проф. Івана Горбачевського/. - Українські Вісті, ч.16 15 квітня 1984 р. ст. 115
10. Ю. Г.: Багатогранний український діяч, д-р мед. Люцій Кобилянський. - Новий Шлях, ч. 18, 5-го травня 1984 р. ст. 117
11. О. Т.: 200 років найстаршого університету в Україні. - Свобода, ч.239, 15 грудня 1984 р. ст. 119

ЛІКАРСЬКІ З'ЇЗДИ В 1984 РОЦІ

1. Д-р Павло Джуль: Наукова конференція українських лікарів в Арубі. - Свобода, ч.8, 14.I.1984 р. ст. 125
2. Д-р Павло Джуль: Вшанували українського лікаря /д-ра Романа Крупку/. - Свобода, ч. 25, 9-го лютого 1984 р. ст. 127
3. Маріян Коць: Лист-подяка д-рові Крупці. - 12-го лютого 1984 р. ст. 128
4. Д-р Пилип Демус: 24-ий з'їзд УЛТПА в Торонто. - Свобода, ч.99, 25 травня 1984 р. ст. 129
5. Д-р Роман Осінчук: Чого сподіватися від чергового з'їзду українських лікарів. - Гомін України, ч.22, 30 травня 1984 р. ст. 131
6. Д-р Роман Цурковський: 24-ий науковий з'їзд Українського Лікарського Товариства.Америки. - Наша Мета, 17 жовтня 1984 р. ст. 133
7. R.M. Cunkowski, M.D., F.R. C.S.: 24-th UMANA Conference held in Toronto. Ukrainian Echo, Nov.21, 1984.

8. Д-р Юліян Мовчан: Українські лікарі "омолодилися". /Враження в 24-го наукового з'їзду УЛТПА в Торонто/. - Новий Шлях, ч.33, 18-го серпня 1984 р. ст. 137
9. П. Саварин: Лікарі, СКВУ, українці в Канаді. /Кілька думок на з'їзді УЛТПА/. - Новий Шлях, ч. 30-31, 28 липня 1984 р. ст. 142
10. Д-р Пилип Демус: З'їзд українських лікарів і дентистів у Торонто. - Гомін України, Торонто, липень 1984 р. ст. 144
11. Українські лікарі плянують перший науковий з'їзд в Мюнхені. - Америка, ч.22, 10 лютого 1984 р. ст. 146
12. В Мюнхені відбудеться перший Світовий Конгрес українських лікарів. - Америка, ч.138, 29-го серпня 1984 р. ст. 146
13. Володимир Янів: Відкриття 1-го Наукового З'їзду українських лікарів. - Християнський Голос, Мюнхен, ч.48, 25 листопада 1984 р. ст. 147
14. Д-р В. Кузь: Концерт піаністки Юліани Осінчук. Християнський Голос, ч.52-53, 23-30.XII.1984. ст. 150
15. З приводу з'їзду українських лікарів. - Християнський Голос, ч.52-53, 23-30 грудня 1984. ст. 151
16. Д-р Пилип Демус: Наукова зустріч лікарів на Союзівці. - Свобода, ч.190, 4 жовтня 1984 р. ст. 152

ЛІКАРСЬКА ХРОНІКА ЗА 1984 РІК

1. Д-р Павло Пундій: Молоді лікарі перебрали керму УЛТПА в Чікаго. - Нова Зоря, ч.1, 1.I.1984 р. ст. 155
2. Д-р Ахіль Хрептовський: Президент Вестлейк Госпітал. ст. 157
3. Появилася книжка д-ра Михайла Качалуби. - Свобода, ч.3, 6-го січня 1984 р. ст. 159
4. Д-р мед. Михайло Качалуба: Лікар і смерть. - Новий Шлях, ч.41, 13-го жовтня 1984 р. ст. 160
5. М. Качалуба: 3 нових видань. - Християнський Голос, Мюнхен, 10-го червня 1984 р. ст. 163
6. Юліян Мовчан: Туга за минулим. /"З мосї Одиссеї", част.I/. - Новий Шлях, ч.11, 17 березня 1984. ст. 164
7. Михайло Лоза: Цікаві спогади. /"З мосї Одиссеї"/. Америка, ч.56, 5-го квітня 1984 р. ст. 166
8. Василь Мельничин: Труд і успіх /д-ра Леоніда Мос-товича/. - Свобода, ч.26, 20 лютого 1984 р. ст. 167
9. *Alexandra Radkewycz: Abuse of Psychiatry in the USSR. New Perspective, February 25, 1984.* ст. 173
10. *Debbie Gregory: I got sick in Russia - and discovered how horrifying their hospitals really are. - National Enquirer, February 28, 1984.* ст. 177
11. Панько Незабудько: "Найпередовіша медицина", Укрупрес, ч.25, квітень 1984 р. ст. 178
12. М. Петрович: Русифікація культурного життя. - Новий Шлях, ч.11, 17 березня 1984 р. ст. 179

13. Баль лікарів та інженерів в Нью Йорку. - Америка,
ч. 38, 9 березня 1984 р. ст. 181
14. Д-р Роман Сухий: Засипусмо греблю. - Америка,
ч. 48, 23 березня 1984 р. ст. 182
15. У дев'яту річницю смерти бл. п. д-ра Томи Лапи-
чака. - Укр.життя, ч.4, 1 квітня 1984 р. ст. 183
16. Євген Іванків: Баль дебютанток у Чікаго. - Сво-
бода, ч. 84, 4 травня 1984 р. ст. 184
17. О. Зінкевич: Успіхи молодого українського вчено-
го д-ра Ігоря Лемішки. - Свобода, ч. 75, 20
квітня 1984 р. ст. 185
18. Вшанували українського лікаря. - Свобода, ч. 62,
3 квітня 1984 р. ст. 186
19. Д-р М. Гнатюк відійшов на емеритуру. - Америка,
ч. 57, 6 квітня 1984 р. ст. 187
20. Степан Женецький: Про що пише совєтський журнал
"Здоровье". - Гомін України, ч.18, 2.У.1984 р. ст. 188
21. В Чікаго Осередок НТШ влаштував дві доповіді. -
Свобода, ч. 84, 4 травня 1984 р. ст. 190
22. Михайло Кучер: Польська молодь поважно хворіє. -
Свобода, ч. 94, 18 травня 1984 р. ст. 191
23. М. Бараболяк: Проблеми Китаю на сходинах УЛТПА
в Чікаго. - Свобода, ч.99, 25 травня 1984 р. ст. 192
24. Д-р Юліян Мовчан: "Український Медичний Архів" за
1981 рік. - Свобода, ч.114, 15 травня 1984 р. ст. 193
25. М. Качалуба: Із нових видань /У.М.Архів за 1981
рік/. - Новий Шлях, ч.24, 16 червня 1984 р. ст. 195
26. Михайло Кучер: Ідеологія і психіатрія. - Свобода,
ч. 115, 19 червня 1984 р. ст. 196
27. Українська Медично-Харитативна Служба з. Т. -
Новий Шлях, ч. 27, 7 липня 1984 р. ст. 198
28. З праці УМХС. - Гомін України, ч. 33-34, 22 серп-
ня 1984 р. ст. 199
29. Д-р Роман Сухий: Чого з'їхалися були наші лікарі
до "короля" Прусії. - Америка, ч.150, 18.IX.84.ст.200
30. І. В. Манастирський: Д-р В. Пасіка - тіяра продана.
Рефлексії і конклюзії. - Новий Шлях, ч.48, 26
листопада 1983 р. ст. 201
31. І. В. Манастирський: Завваження до "Рецензії на ре-
цензію" д-ра В. Соханівського. - Новий Шлях,
ч. 11, 17 березня 1984 р. ст. 204
32. Завваги до "Завважень" І. В. Манастирського. - Но-
вий Шлях, ч. 17, 28 квітня 1984 р. ст. 206
33. Д-р В. Соханівський: "Тіяра продана". - Новий Шлях,
ч. 37, 15 вересня 1984 р. ст. 208
34. Юліян Мовчан: Голод в Африці - найбільша сучасна
трагедія. - Свобода, ч.231, 5 грудня 1984 р. ст. 210
35. В. Баран: В Дітройті відзначено 110-ліття НТШ. -
Свобода, ч. 238, 14 грудня 1984 р. ст. 213
36. Д-р Ю. Тритяк обраний на пост станичного в Нкарку.
Свобода, ч. 238, 14 грудня 1984 р. ст. 214

37. Ярослав Новицький: Рак можна вилікувати. - Свобода,
ч. 199, 17 жовтня 1984 р. ст. 215
38. Лік "Україн" притягає увагу науковців. - Свобода,
ч. 236, 12 грудня 1984 р. ст. 216
39. Д-р Б. Ворох очолив Відділ УЛТПА. - Свобода,
ч. 218, 15 листопада 1984 р. ст. 217
40. Степан Женецький: Советські дисиденти вмирають
із-за медичного недогляду. - Свобода, ч. 228,
30 листопада 1984 р. ст. 218
41. Марічка: Рік 1930. /Спогад про д-ра Прийму/.
Свобода, ч. 246, 28 грудня 1984 р. ст. 220

СПОМИНИ І НЕКРОЛОГИ ЛІКАРІВ

1. В Дітройті помер д-р Антін Жуковський. - Свобода,
ч.5, 11 січня 1984 р.; Америка, ч.5, 10.І.1984. ст. 227
2. Богдан І. Лончина: Св. п. д-р Антін Жуковський.
Свобода, ч. 28, 14 лютого 1984 р. ст. 229
3. О. Константин Височанський: Прощальне слово над до-
мовиною бл.п. д-ра А. Жуковського. - Нова Зоря,
26 лютого, 1984 р. ст. 231
4. Бл. пам. д-р Петро Потоцький. - Поступ, ч. 4,
Вінніпег, 22 січня 1984 р. ст. 232
5. Д-р Роман Барановський: У десяту річницю смерти виз-
начного діяча д-ра В. Помірка. - Свобода, ч.73,
18 квітня 1984 р. ст. 233
6. Пластові друзі "Дубової Кори": Пам'яті д-ра Івана
Подригулі - члена куреня УПС "Дубова Кора". -
Гомін України, ч. 18, 2 травня 1984 р. ст. 234
7. О. проф. д-р Юрій Шумовський: У річницю смерти проф.
д-ра Павла Шумовського. - Гомін України, Торон-
то, 2 травня 1984 р. ст. 235
8. Бл. п. д-р Тамара Панчак. - Клепсидра в Свободі,
ч. 85, 5 травня 1984 р. ст. 237
9. Бл. п. д-р Володимир Мигаль. - Клепсидра і подяка
в Свободі, ч. 106, 6 травня 1984 р. і в ч.129,
10 липня 1984 р. ст. 238
10. Андрій Бірчан: "Пісню ту лишив він нам на спомин"
/про д-ра В. Івасюка/. - Новий Шлях, ч. 23,
9 червня 1984 р. ст. 240
11. Бл. п. д-р мед. Андрій Васильович Педа. - Клепсид-
ра в Свободі, ч. 114, 10 червня 1984 р. ст. 241
12. Бл. п. д-р мед. Володимир Станецький. - Клепсидра
в Свободі, 19 червня 1984 р. ст. 241
13. В. Д.: Доктор Константин П. Олійник. - Післанець Прав-
ди, Морріс Плейнс-Чікаго, ч. 7-8, 1984 р. ст. 242
14. Д-р Павло Пундій: Бл. п. д-р Марія Ярославич /1917-
1984/. - Свобода, ч. 129, 10 липня 1984 р. і ст. 243
Нова Зоря, 12 серпня 1984 р. ст. 244
15. Бл. п. д-р Роман Топольницький. - Клепсидра в Сво-
боді, ч. 141, 26 липня 1986 р. ст. 245

16. С. З.: Бл. п. д-р мед. Володимир Іванович - син
зеленої Буковини. - Клепсида в Свободі, ч.
166, 30 серпня 1984 р.; Свобода ч. 200, 18
жовтня 1984 р. ст. 246
17. Д-р Павло Пундій: У світлу пам'ять патріота д-ра
Петра Синенського. - Клепсида в Свободі, ч.150,
8 серпня 1984 р.; Свобода, ч.178, 18.IX.1984. ст. 248
18. Помер д-р Роман Лисяк. - Свобода, ч. 172, 8-го
вересня 1984 р. ст. 250
19. Д-р Галина Шимонович-Рудницька: Св. п. д-р Роман
Турко. - Свобода, ч.178, 18 вересня 1984 р. ст. 251
20. Роман Копач: Відійшов лікар-воїн-людина /д-р Р.
Турко/. - Вісті Комбатанта, ч.1, Торонто, 1984. ст. 252
21. Бл. п. проф. д-р Володимир Б. Декун. - Клепсида
в Свободі, ч. 234, 8 грудня 1984 р. ст. 254
22. Д-р Павло Пундій: У світлу пам'ять мгр. Марії Ве-
ременчук-Гик. - Нова Зоря, 23 грудня 1984 р. ст. 255

МОЛОДІ ЛІКАРІ

1. Стефан Бурий: Д-р Ростислав Р. Глива. - Свобода,
ч. 37, 28 лютого 1984 р. ст. 259
2. В. Ластовецький: Д-р Христина Чирко - молода укра-
їнська професіоналістка. - Свобода, ч. 38,
29 лютого 1984 р. ст. 260
3. О. Зінкевич: Успіхи молодого українського вченого
д-ра Ігоря Лемішки. - Свобода, ч.75, 20.IV.1984.ст.261
4. Д-р Павло Пундій: Д-р Марта Войтович. - Нова Зоря,
25 березня 1984 р. ст. 262
5. Д-р Павло Пундій: Успіхи нашої молоді /про д-ра Ми-
рона Позняка. - Америка, ч.108, 29 червня 1984
і Свобода, ч. 125, 3 липня 1984 р. ст. 263
6. Д-р Катерина Раїса Коцюба. - Церква і Життя, Авс-
тралія, ч. 19, 6 травня 1984 р. ст. 265
7. Петро Яцик: Досягнення одиниці - надбанням громади.
/Про д-р Зеню Андрусишин, дентистку/. - Новий
Шлях, ч. 20, 19 травня 1984 р. ст. 266
8. Новий лікар-дентист М. Кулик. - Свобода, ч. 170,
6 вересня 1984 р. ст. 267
9. Д-р Марія Анна Шимків-Нолан - нова професіоналістка.
Гомін України, ч.38, 19 вересня 1984 р. ст. 267
10. Я. К.: Д-р Тарас Семанюк - новий професіоналіст. -
Свобода, ч. 186, 28 вересня 1984 р. ст. 268
11. А. М.: Д-р Маруся Ірена Головінська. - Свобода,
ч. 196, 12 жовтня 1986 р. ст. 269
12. Д-р Марта Шепertiцька - нова укр.професіоналістка.
Поступ, ч. 43, Вінніпег, 4 листопада 1984 р. ст. 270
13. І.Ш.: Українське весілля на Заході д-р Люби Кігічак
і Брента Нормойлі. -Свобода, ч.228, 30.XI.1984.ст. 271
14. М. В.: Д-р Євген Гудима - новий професіоналіст. -
Свобода, ч. 237, 13 грудня 1984 р. ст. 272
15. М. Д.: Д-р Орест Стечик. - Свобода, ч. 245, 27-го
грудня 1984 р. ст. 273

В СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ

Д-ра ЮРІЯ ЛИПИ

(В 40-ліття ГЕРОЙСЬКОЇ СМЕРТИ)

Д-Р ЮРІЙ ЛИПА (1900-1944)

Юрій Липа — жертва жорстокого часу, сумління своєї епохи й ідеал самопошану. Він не був у воєнному однострої, але загинув у перших рядах Української Повстанської Армії, несучи першу допомогу раненому упівцеві.

Щоб дати повну картину молодих років, діяльності серед студентів, а згодом професійної та літературної праці Юрія Липи, потрібно докладних джерел, яких, на жаль, ми не маємо. Величезний архів Юрія Липи в Яворові, доля якого під сучасну пору невідома, нам недоступний. Перед виданням його 292-сторінкової збірки "Поезія" в 1967 році Юрій Липа був мало відомий серед нашої молодшої генерації. У 4-му томі "Енциклопедії українознавства" написано про Ю. Липу дуже побіжно й недостатньо. Там читаємо, що він був родом з Одеси, сином Івана Липи, лікаря за фахом. Ю. Липа закінчив Познанський університет у 1929 році, жив у Галичині, загинув як лікар УПА. Друкувати поезії почав з 1919 року, є згадка теж про його кілька літературних видань і про те, що його твори перевидано кількаторазово. І це все.

Юрій Липа у взаєминах із своїм батьком нагадує нам античного Ганнібала та його батька Газдрубала — історичні постаті старинної Картагени. Ганнібаль завдячує свій патріотизм своєму батькові, який казав малому Ганнібалеві присягнути перед жертвником на вірність Картагені на випадок війни з Римом. Як знаємо з історії, син цю присягу дотримав.

Згадаємо коротко Юрієвого батька Івана Липу й побачимо цю паралелю. Батько Юрія Липи, Іван, був лікарем, політиком, публіцистом і письменником. Народився він в убогій сім'ї в Керчі на Криму. Бувши медичним студентом у Харкові, він стає в ряди українського студент-

ського руху. Разом з трьома іншими студентами засновує 1890 року таємну українську організацію "Братство Тарасівців". Але незабаром Тарасівці потрапили до в'язниці на один рік. Знову ж в Одесі організує і підтримує видавництво "Одеська літературна спілка", Український клуб і "Просвіту". Таємно допомагає фінансово визначним українцям Одеси. Під час відродження української держави стає співредактором тижневика "Українське слово", належить до президії Керівного комітету першої управи українських організацій в Одесі. Д-р Іван Липа належав до Української партії соціалістів-самостійників, перебираючи провід партії. Під час Української Народної Республіки українське громадянство висуває І. Липу на становище комісара міста Одеси, а за Гетьманщини він стає медичним інспектором. Згодом І. Липа покидає Одесу й стає міністром віровизнань у кабінеті Чехівського, потім Остапенка. По катастрофі УНР ділить її долю й недолю. За царату, з уваги на заборону українського слова, д-р Іван Липа друкував свої твори в Галичині під різними псевдонімами, щоб оминати жандармських переслідувань.

Це тільки дуже коротенький нарис праці Юрієвого батька, широго патріота, з міцною вірою у світлу долю України. Володимир Дорошенко пише, що це була людина особливого характеру: розумна, з широким поглядом, щира, віддана боротьбі за правду українського народу, письменник і філософ. Ось з якого дому походив Юрій Липа, якого батька він був сином!

Очевидно, що державно-політична діяльність д-ра Івана Липи, особливо його перші кроки в творенні студентських організацій, що були тоді дуже важкими й небезпечними, а потім його письменниць-

ка діяльність, мусіли мати позитивний вплив на молодого Юрія. Він виховувався й зростав під опікою громадського діяча та став на твердий ґрунт українського державного будівництва. Але він також побачив і зрозумів, що Україну, окрадену з її святих національних цінностей, у вогні збудили ті, які її століттями обкрадали. Молодий студент медицини зрозумів вагу хвилини, будучи на студіях у Познані. Він побачив, що Україна потребує людей із почуттям патріотизму, посвяти, любови до всього, що рідне; людей із ширшим горизонтом думання, певних українського політичного "я" на інтернаціональній політичній біржі, на якій Україною торгують й шматовано її живий організм.

У Познані Юрій Липа почав і закінчив медичні студії та був промований на доктора медицини. Його поява в Познані 1922 року зразу пожвавила життя серед українських студентів — старшин армії УНР, як теж серед старшин колишніх УСС-ів. Він стає членом студентської організації, а згодом перебирає в ній головування. Та життя тієї організації його не задовольняє. По довгих заходах він творить побіч існуючого студентського нове товариство, інакше, яке мало б виконати спеціальне завдання "українського ордену". Одержавши згоду університету, нове товариство під назвою української корпорації "Чорноморе" стало легальним. Товариство мало два статuti: один загального характеру для університетської влади, з ідеєю плекання товариських форм. Другий, т. зв. внутрішній, статут, який був таємний, стосувався виключно до членів т-ва. Склад корпорації був таємний. Ідеологічним референтом т-ва був Юрій Липа, головою став полковник Олександр Кузьмин. Корпорація "Чорноморе" мала три реферати: військовий, політичний і культурно-освітній. Кожний член, крім здобуття медичного диплому, мав іще інші завдання. Обов'язком члена корпорації було опанування одної чужої мови з історією, культурою та суспільно-політичним і економічним ладом даного народу. Згодом корпорація "Чорноморе" поширила свою діяльність на інші університетські

осередки не тільки в Польщі, а й за кордоном. Головним її завданням було виховання кандидатів на військових старшин та державних діячів, здатних керувати державним життям. Ю. Липа дуже гостро виступав проти втягання всіх студентів до підпільної роботи, бо, на його думку, не досить навчитися руйнувати старе й шкідливе, але треба вміти будувати нове і треба вміти не тільки збудувати корабель, але й пустити його на воду, перебороти бурю й довести його до означеної мети. Це завдання мужа-державника. Він постійно твердив, що ми перебуваємо саме в положенні корабля з чужою залогою на відкритому морі, отже мусимо опанувати його й повести до нашої мети.

1929 року закінчує Юрій Липа медичні студії й виїжджає до Варшави, де стає асистентом в університеті. Тут одержує стипендію на поглиблення своїх студій в Англії. У Лондоні знайомиться з ширшими англійськими політичними колами. Слід згадати тут один випадок, що скоївся з Юрієм Липою під час літературного вечора в польській амбасаді в Лондоні, де були представники різних держав. Висланник Польщі полк. Мечислав Сєверський, який говорив про національні меншини в Польщі, твердив, що такого питання, як українське, в Польщі немає. Тут узяв слово Юрій Липа й скорегував доповідача, виявляючи фактичний стан. Багато чужинців, особливо німці, італійці, еспанці й литовці, щиро оплескували його. Тоді доповідач заявив, що українська справа це справа спірна, чисто партійна, "хлопська", яка буде розв'язана колонізацією тих теренів і впровадженням чисто польської культури. Після такого виступу Юрій Липа втратив стипендію й мусів вернутися до Варшави. Не маючи змоги одержати працю в державних установах, він відкрив приватну практику лікування зелями. З того часу походять його праці про лікувальні властивості зілля: "Ліки під ногами", "Фітотерапія", про лікувальні рослинні засоби, "Симпюітум аспар" у відживлюванні дітей, "Лікування зелями хронічних хвороб", "Лікарські рослини в давній і сучас-

ній українській медицині", "Вереди старечого віку та гоєння" і цілий ряд праць на лікувальні теми, чим Юрій Липа закріпив собі місце в польській та закордонній медичній літературі. Лев Биковський подає неповний список писань Юрія Липи, а саме його публіцистику, поетичну творчість, політично-літературні есеї, переклади з французької й англійської мов, есеї про виховання молоді та більші його праці: "Призначення України", "Чорноморська доктрина" і "Розподіл Росії".

Остап Малюк із Ужгороду, будучи в Яворові (родинній околиці автора цих рядків), відвідував часто родину Липів, яка переїхала до Яворова. Остап Малюк оповідає про деякі цікаві речі з життя Юрія Липи. Одного разу, поглянувши на полиці в мешканні Липів, Малюк запитав: "Юрію Івановичу, що ж ви з цим зробите? Таж це колосальний архів". Відповідь була: "Маю надію, що колись українське державне видавництво видасть його для загального вжитку". На прохання його приятелів, щоб він виїжджав за кордон, відповідь завжди була негативна. Знаємо з джерел, що Юрій Липа був симпатиком УПА й активно їй допомагав.

Юрій Липа — це була надзвичайна людина, доказом чого є велике число ук-

раїнських поетів і письменників, які залишили свої праці про нього. Згадаємо хоч кількох: Остап Грицай, Юрій Косач, Євген Маланюк, Улас Самчук та багато інших. Творчість Юрія Липи вимагає багато праці, щоб її вповні проаналізувати, коли брати під увагу також його неопубліковані речі. Юрій Липа з'явився серед нас як ідеологічний рятівник своєї нації. За словами Л. Биковського, він витворив новий "всеукраїнський світогляд", тобто системі мислення, що протиставилася довколишньому занепадові українства, зміцнювала його духово в боротьбі з ворожими силами та накреслювала дальші перспективи.

Юрій Липа своєю поставою й творчістю діяв підбадьорливо. Його вплив і значення для нації, не зважаючи на обмежений засяг діяльності в ті часи, можна б порівняти до впливу творчості Т. Шевченка, що створив українську націю, чи до діяльності М. Грушевського, що поклав наукові й політично-державні підвалини під українство. Юрій Липа, опираючись на здобутки славних попередників, утвердив істоту українства та його історичне призначення. Великі й пророчі задуми, на жаль, перекреслила смерть на 44-му році його творчого життя.

Д-р П. Демус

Юліян Мовчан

ІВАН ЛИПА — БОРЕЦЬ ЗА САМОСТІЙНУ УКРАЇНУ

(З нагоди 60-ліття його смерти)

Хоч ще 13-го листопада минулого року сповнилося 60 літ з дня смерти д-ра Івана Липи — поета, визначного патріота і борця за національно-державну та політичну самостійність України, проте, на жаль, за рідкими винятками, наша преса чомусь обійшла майже мовчанкою цю видатну дату. Постать цього діяча залишила в історії українського національно-визвольного руху занадто глибокий слід аби ми так швидко могли про нього забути.

З біографічних даних довідуємося, що Іван Липа (пізніше, вже будучи письменником, часто підписувався псевдонімом Петро Шелест) народився 24-го лютого 1865 року в убогій родині в Керчі, в Криму. Він тут здобув середню освіту, заробляючи на свій прожиток. Потім поступив до Харківського медичного Інституту, де, захопившись українським національно-визвольним рухом, заснував „Братство Тарасівців”, яке, зібравшись в 1892 році на могилі Тараса Шевченка в Каневі (від того й пішла назва братства) заприсягло служити рідному народові.

Але на весні 1893 року сталася катастрофа: царські жандарми правдоподібно за допомогою своїх продажних холоуїв, вистежили, як тарасівці нелегально перевозили українські книжки із Львова до Харкова. Почалися обшуки та арештування. Закінчилося тим, що Іван Липа, як організатор Братства Тарасівців, відсидів 13 місяців в тюрмі, а потім був три роки під наглядом поліції. Все ж таки, завдяки обережності та вмілості царська влада так і не розкрила організації тарасівців, хоч йому самому не дали тоді змоги закінчити медичні студії в Харкові. Щойно згодом йому це вдалося завершити аж у Казанському університеті на Московщині (в тому самому університеті, де приблизно в тих роках закінчив заочно юридичний факультет майбутній ватажок большевизму Владімір Ульянов-Ленін).

Спочатку молодий лікар Іван Липа працював як лікар, на Херсонщині, потім — на Полтавщині, а відтак оселяється в Одесі, бо ще з дитинства тягло його улюблене Чорне море. Тут він не тільки на протязі короткого часу здобуває широку популярність, як лікар, але також з великим завзяттям працює на українській ниві — видає українську газету „Народній стяг” та організовує видавництво „Одеська Літературна Спілка”, Український Клуб і „Просвіту” — в тій самій Одесі, яка належала до одних з найбільш змосковщених українських міст.

З настанням революції 1917 року І. Липа стає співредактором тижневика „Українське Слово” — першого часопису, що появився на Наддніпрянщині в час революції. А за часів УНР громадянство висуває його на пост комісара Одеси. Ставши членом уряду в часи Директорії, в січні 1919 року Липа залишає Одесу і переїжджає до Києва, де стає міністром віровизнань, а потім міністром здоров'я. З того часу його доля тісно пов'язана з долею уряду УНР, з яким він виходить на еміграцію та опиняється в Тарнові, де бере участь в Раді Республіки.

Після розбиття Тарнівського центру на весні 1922 року І. Липа переселяється до Галичини і поселяється у Винниках біля Львова. Тут також швидко він здобуває широкі симпатії серед громадянства, як лікар і людина взагалі. На жаль, польська окупаційна влада від самого початку починає ставити йому різні перепони щодо виконання лікарської практики — спочатку даючи на короткий час виконувати лікарську практику, а потім забороняючи йому працювати в лікарській професії. Це дуже тяжко відбилося на матеріальному стані Липи, тим більше, що він журився не тільки своєю власною долею, як передусім долею свого сина Юрія. Помер він від тяжкої недуги — шлункового рака, який згодом перейшов на печінку. Хоч ця недуга довготривала і звичайно дуже болюча, проте, як згадує Володимир Дорошенко, покійний „ніколи не давав людям пізнати як він страждає”... Помер майже самотній серед чужих людей, на гіркій еміграції, хоч і на рідній, але окупованій ворогом землі, помер далеко від рідного гарячого півдня України —

Чорного моря, на берегах якого він народився і де прожив майже все своє життя...

Якщо в коротких словах подати ролі д-ра Івана Липи в українській національно-визвольній справі, то однією з найбільших його заслуг є створення Братства Тарасівців — політичної організації суспільно-національного характеру, яка своїм завданням мала не тільки обороняти суспільні й культурні права українського народу, але головню стояла на платформі національно-державної самостійності України. Бо хоч були й раніше українські патріоти (правда відносно не так багато), які були за самостійність України, проте вони були ще не організовані. Натомість, Братство Тарасівців було першою організацією чи товариством, яке своєю головною метою поставило боротьбу за визволення України з-під російського поневолення, одночасно прагнучи повної автономії також для всіх інших народів російської імперії та соціальної справедливості.

Крім безпосередніх засновників Братства (Липа, Грінченко, Міхновський, Боровик), активну участь в ньому брали також такі загальновідомі і видатні діячі української культури, як клясик української літератури Михайло Коцюбинський, поети Микола Вороний та Володимир Самійленко, лікар Олександр Черняхівський (майбутній активний діяч СВУ), громадський діяч з Полтавщини Володимир Шемет, та багато інших. І хоч

Братство Тарасівців від 1898 року формально перестало існувати, проте його ідеї залишилися живими. Під впливом цих ідей в 1900 році молодше покоління українських патріотів створило Револьюційну Українську Партію (РУП) — першу українську політичну партію на Наддніпрянщині (бо в Галичині Іван Франко та Михайло Павлик ще 10 років раніше організували Радикальну партію). І першою брошурою РУП-у була брошура „Самостійна Україна“, що вийшла з-під пера одного з найактивніших членів „Братства“ — Миколи Міхновського.

У своїх цікавих спогадах відомий український меценат Євген Чикаленко пише, що вже під час перших зустрічей з І. Липою в Одесі на початку 90-их років Липа ставився вороже до всяких „залищань“ до росіян і проповідував ідею самостійності України. Чикаленко пише: „Д-р І. Липа й тоді вже (1890-94 роки) був самостійником і проповідував між свідомими українцями ідею самостійності України. Я ж доводив йому, що оця пропаганда не тільки не наблизить здійснення ідеї самостійності України, але ще більше віддалить її. Пропагандою самостійності ми перелякаємо російське громадянство, бо воно боїться за цілість Росії. Не треба нам пропагандою самостійності лякати російські поступові кола, бо вони з'єднаються з урядом і задують нас, а тепер вони готові допомогти нам добитися української школи, яка приведе до відродження української нації і т. п. Тепер бачу, що я і мої однодумці помилилися: поступове московське громадянство не допомогло нам добути школи“ (Мих. Мухин — „Більше світла“, „Визвольний Шлях“, 1960 р, кн. III-VI).

Крім громадсько-політичної діяльності, Іван Липа був також плодотворним письменником і поетом. Хоч тут не є моїм завданням ширше зупинитися над цією ділянкою його діяльності, проте пригадаю лише, що його літературна діяльність починається ще з його студентських років, коли в „Зорі“ почали появлятися його перші статтейки, підписані псевдонімом І. Степовик. Потім, дописуючи до „Правди“ (не до московської, а до тієї, що виходила у Львові під ред: І. Франка) та інших газет та журналів, він здебільшого підписується псевдонімом Петро Шелест. 1935 року появилася його збірка оповідань „Оповіді про смерть, війну та любов“, як також збірка „Тридцять притч“. Його твори — в тому числі і поезії, часто символічно-філософського характеру з ліричним забарвленням, і взагалі його літературна творчість ще чекає на аналіз наших літературознавців.

Нарешті, ще однією великою заслугою д-ра Івана Липи як людини і українського патріота є те, що він сам, будучи визначним патріотом, зумів виховати на великого патріота також свого сина — д-ра Юрія Липу (за фахом також лікаря). Юрій також був поет, письменник і публіцист. В серпні 1944 року він загинув героїською смертю в лавах УПА під час рукопашного бою з ворогом біля села Витвиці, повіт Долина. Вічна пам'ять йому і його батькові — д-рові Іванові Липі;

Цього серпня минуло 40 років від смерті видатного українського публіциста, поета, громадського діяча, лікаря і передусім — визначного патріота і борця за українську державу, д-ра Юрія Липи. Та перед тим, як згадати про його публіцистичну спадщину, коротко подамо його біографічні дані.

Народився Юрій Липа в Одесі (дехто подає місто Керч в Криму) 1900 року в родині відомого лікаря, письменника і борця за самостійну Україну, Івана Липи (більше про нього див. „Свободу” за 6-те квітня ц.р.). Там-же, ще в Одесі, він вперше почав друкувати свої твори і праці в заснованому його батьком видавництві „Народний Стяг”. Вже будучи 17-ти річним юнаком, брав участь в українській визвольній війні 1917-21 роках, як козак куреня української морської школи. Мабуть, можна безпомилково ствердити, що передусім завдяки своєму нерозлучному перебуванню з батьками у період боротьби за українську державу, молодий Юрій міг згодом так само стати видатним патріотом своєї батьківщини і непримиренним ворогом її поневолювачів.

Не маючи змоги через воєнні події закінчити середню школу в своїй рідній

Одесі, Юрій Липа змушений був здати матуру в одній з гімназій в Галичині (правдоподібно, у Львові), куди він виїхав з своїми батьками. Але ще перед тим в 1918-20 роках він студіював, — як пише Б. Стебельський у своєму спогаді („Київ”, 1953 р. ч. 2), — на правничому відділі Українського Державного Університету в Кам’янець-Подільському. На еміграції спочатку перебував в Тарнові, де заснував літературне об’єднання „Сонцесвіт”,

Д-р Ю. Могчан

ВІН БУВ І ЗАЛИШИТЬСЯ ГЕРОЄМ

(До 40-річчя смерті Юрія Липи)

Юрій Липа (1935).

а потім (1929 р.), закінчивши медичний факультет Познанського університету, спеціалізувався в Данцігу та Варшаві. Одночасно займався публіцистикою, друкуючи свої твори та статті в „Літературному Віснику”, „Обріях”, „Напередодні” та інших журналах. У Варшаві він також закінчив Вищу Школу Політичних Наук. Там-же, від 1930 року працював, як лікар.

У 1943 році, тобто під час війни, д-р Юрій Липа переселився до Яворова (Галичина), де розпочав займатися приватною лікарською практикою. І ось тут, на

другий рік, тобто в серпні 1944 року, він гине геройською смертю від руки ворога. (На жаль, у доступних нам джерелах ніде не подається точної дати ні його народження, ні дати його смерті. Дехто подає дату його смерті 21-го серпня 1944 року, але ця дата непевна.)

Щодо обставин смерті Юрія Липи, то існує аж три відомі нам версії. Свого часу Т. Морозенко в статті в газеті „Шлях Перемоги”

подав, що коли до Галичини вдруде зближалися большевики, в присілках Іванка та Козаківка в околиці Яворова був шпиталь УПА, недалеко біля якого мешкав Липа з своєю родиною (дружиною та двома донечками). Одного разу упівці в одному з тих присілків зловили двох червоноармійських дезертирів. Після переслухання їх, команда УПА випустила їх на волю. Але незабаром большевицький відділ зловив тих дезертирів і тому була небезпека, що вони наведуть большевиків на ту одиницю, де був шпиталь. Тому аби того не сталося, сотня Петренка, евакуювавши шпиталь, перенесла його в інше місце. Д-р Липа рішуче відмовився перенестися разом із шпиталем, гадаючи, що в селянському одязі він перебуде якийсь час разом із селянами і тому залишився в Іванівці. На жаль, це було його трагічною помилкою. Незабаром до присілка прибув відділ НКВД з тими самими дезертирами й арештував усіх чоловіків. Делікатні руки Липи зрадили його походження. Коли почали його мучити, в одному моменті в своїй обороні Липа вдарив одного енкаведиста. Тоді енкаведисти замучили його на смерть.

Другу версію подав близький приятель Липи Олександр Малюк („Київ”, 1953, ч. 2). Він не був свідком, але йому сказав пізніше в Інсбруці один упівець з Яворівщини таке: „Коли большевики прийшли, вони Ю. Липу спочатку не чіпали, хоч і пильно стежили за ним. Але большевики захопили його тоді, коли в лісі він подавав

лікарську допомогу раненому воякові УПА. Болшевицькі банди там, на місці, прикладами з гвинтівок поломили йому руки та ноги, потім розторожили йому голову”.

А ще в одному часописі читаємо, що в серпні 1944

року д-р Юрій Липа загинув героїською смертю в лавах УПА під час рукопашного бою з ворогом біля села Витвиці, повіт Долина”...

Та як би там не було, але він рішуче відмовився тікати на Захід і тому залишився в лавах УПА боротися до останньої хвилини, тому про д-ра Ю. Липу цілком заслужено можна сказати, що він був і залишиться героєм. Дуже хотілося б знати — що сталося з його дружиною та донечками?

Той факт, що подібно до багатьох інших, хоч Юрій Липа і мав повну змогу втекти за Захід, але залишився й далі в лавах УПА, тим самим наражаючи себе і всю свою родину на смертельну небезпеку, є лише ще одним доказом про те, що на першому місці він завжди ставив інтереси своєї нації, а не свої особисті. А їх, тих доказів, в його біографії, є більше. О.Теребус в статті „До біографії Ю. Липи” („Київ”, ч 5, 1953) подає такий випадок.

„Закінчивши студії, — пише О. Теребус, — Юрій Липа виїхав восени до Варшави, де став асистентом при університеті. Після кількох років праці він, як нагороду за свої непересічні успіхи в навчанні, дістав урядову стипендію для поглиблення свого фаху в університеті Лондону. Перебуваючи в Англії і цікавлячись тамтешнім політичним і суспільним життям, він принагідно познайомився з однією англійською журналісткою і письменницею аристократичного походження. Вона відкриває йому шлях до ширших англійських політичних кіл.

„Та недовго довелося Ю. Липі перебувати в Англії, — продовжує Теребус. — Одного дня отримав він, через свою приятельку-письменницю, запрошення прибути до польського консульства в Лондоні на спеціальну доповідь, де мали бути представники різних держав. Користаючись з такої нагоди, він вирішив взяти активну участь в тому літературно-політичному зібранні, влаштованому польською амбасадой в Лондоні. Доповідач намагався вмовити в англійців ідею польської великодержавности, при тому, дуже негативно висловився про українців, а українське питання трактував, як неіснуюче. Ю. Липі, який був присутній на залі, видно, було вже задосить теревенів польського шовініста і тому взяв слово. Незаперечними фактами та доказами він розторожив теревені Северського, показавши фактичний стан в тодішній Польщі. Після того доповідач вже навіть не мав відваги чи протиаргументів виступити в свою оборону. Він лише заявив, що ніяк не гадав, що англійські гості аж так добре були поінформовані про українське питання в Польщі... Хоч Липа напевно знав, що за такий виступ польський режим його не ‘погладить по голові’, проте в інтересі оборони української правди він виступив на тому вечорі і сказав правду”.

І так воно й сталося. Вже на другий день, до пансіону, де мешкав Ю. Липа, прибуз представник польського консульства з вимогою аби Липа негайно з’явився до польської амбасади. В амбасаді першим питанням було — хто дав дозвіл Ю. Липі на приїзд до Англії. Було ясным, що виступ на зібранні перекреслив йому і візу і стипендію. Липі сказали, що до 24-ох годин він повинен залишити столицю Англії, а як він

цього не зробить, то „амбасадор застосує інші засоби”...

Характеристичною рисою Ю. Липи була також його подивугідна впертість з метою досягти накреслену мету. Свого часу журнал „Ідея і чин” подав такий факт з його біографії. Вже будучи лікарем, Липа дуже зацікавився питанням лікування рослинами. З цією метою він двічі звертався до ректора і декана медичного факультету Виленського університету д-ра Яна Мушинського, щоб прийняти його на студії і той двічі йому відмовив (правдоподібно, через його, Липи, „гайдамацьке прізвище, якого патент не хотів спольщити). Але впертий Липа пішов втретє до Мушинського і тоді цей сказав йому: „тепер завдяки вашій впертості будете студіювати в мене”. І не тільки прийняв Липу на медицину, але сподобавши його за працездатність та

відданість задуманій справі, зробив його своїм асистентом.

Але, як відомо, подібно до свого батька — за фахом також лікаря, д-ра Івана Липи, Юрій Липа так само був дуже плодовитим в літературно-публіцистичній діяльності. Згідно з даними, які зібрав і недавно подав відомий український лікар і архівар УЛТПА д-р Павло Пундій, бібліографія творів Ю. Липи в період за роки 1917-42 складалася з 166 бібліографій „позицій”. Але це ще далеко не все, бо до цього числа входять лише головніші або більшого розміру праці — публіцистичні есеї, вірші, оповідання, наукові праці на медичні теми, статті, більшого розміру переклади і т.п. Бо якщо суди дорахувати всі відомі видані праці, то, на думку, бібліографа Л. Биковського, кількість їх досягає цифри 253, а останні

розшуки спадщини Ю. Липи доводять це число до майже 300! (Див. „Літературно-Науковий Збірник“, Н. Йорк, 1952).

Але, виявляється, і це ще далеко не все. Як пише Л. Биковський, — не менш численна, ніж друкована спадщина Ю. Липи. — це група залишених рукописних матеріалів, які було не видано переважно через тяжкі для українського друку обставини або причини різних катастрофальних подій у житті їх автора. Можна тільки дивуватися і подивляти — як людина, займаючись активно лікарською практикою, яка, як відомо, залишає дуже мало вільного часу на „щось інше“, таки якось знайшла час для написання такої великої кількості праць? До того ж в далеко несприятливих для писання такої великої кількості праць? До того ж в далеко несприятливих для писання умовах польської займанщини.

Звичайно, тут нема змоги навіть дуже коротко згадати про багатогранну і велику літературну спадщину Ю. Липи — згадаємо лише коротко про його чи не найголовніші і найбільші три праці, які становлять квінтесенцію його публіцистичної діяльності. Це — „Призначення України“, видане на 305 сторінках у Львові, 1938 року, „Чорноморська доктрина“ (ст. 130, Варшава), та „Розподіл Росії“ (ст. 96, Варшава). Ці три твори, як доречно зазначає Л. Биковський, не тільки є „стрижнем“ публіцистики Ю. Липи, але одночасно ідеологічно становлять разом т.зв. „Всеукраїнську трилогію“. Ці праці безпідставно дали право назвати Липу ідеологом „всеукраїнської імперської політики“. Чому — зрозуміло.

Виходячи з концепції, що українство є спадкоємцем колишньої античної геленістично-понтійської культури, Липа вважає, що для українців вже не досить здобути свою незалежну державу, кордони якої простягалися б від Нового Санчу на захід і десь аж до Волги на сході, але Україна повинна також грати „першу скрипку“ в цілій східній та південносхідній частині Європи. Як для народу, який стоїть перед загрозою знищення, як нації, це звичайно, як кажуть англійці, було б досить великим завданням. Коли, пригадую, 1942 чи 1943 року я дав одному полякові у Львові прочитати книжку „Призначення України“ і пізніше попросив дати про неї свою думку, цей поляк (який до речі досить прихильно ставився до українців), сказав мені, що це — „мажене сцентей голови“ („марення стятої голови“) — популярна польська приповідка).

Звичайно, я й не сподівався від поляка іншої відповіді, бо Липова „глобальна українська імперська геополітика“, була контроверсійною також серед багатьох українців, які вважали її нереальною. Але з погляду Юрія Липи в цьому не було нічого фантастичного чи нереального. Чому — зрозуміло: він належав до категорії тих патріотів, які в питанні побудови і розвитку своєї держави ніколи не виходили з принципу „програми-мінімум“, але завжди лише з „програми-максимум“. І тому, логічно думаючи, він вважав, що Україна має всі умови й підстави — історичні, географічні, економічні і т.д. стати в світі не в меншій мірі великою могутньою державою, ніж, — скажімо, — Англія, яка хоч територіально навіть менша від Ук-

раїни, як також матеріальними ресурсами не дорівнює Україні, проте перед війною дійшла до такого стану, що в більшій або меншій мірі взяла під свою контролю майже четверту частину світу.

Та біда лише в тому, що Липа, мабуть, не взяв до уваги того факту, що в цьому „грішному світі“ далеко не все побудовано на законах класичної логіки, а тим більше — на законах справедливості. Бо, наприклад, як логічно можна пояснити чи виправдати той факт, коли кількасотмільйонна, багата і територіально майже така сама велика, як Європа — Індія, аж до 1947 року була звичайною колонією порівняно маленької і до того ще тисячами кілометрів віддаленої Англії? Або чи є якесь логічне оправдання для вже 65-тирічного існування деспотичної російсько-большевицької імперії?

Також, мабуть, несвідому помилку зробив Липа, коли вищезгадану свою працю назвав „Розподіл Росії“ — замість „Розподіл російської імперії“. Він напевно мав на думці не Росію в її географічних кордонах, а російську імперію, хоч через помилку в заголовку непотрібно дав підставу прихильникам збереження російської імперії обвинуватити його в розподілі Росії, як такої, чого повторюємо, він напевно не мав на меті.

Та незалежно від всього, постать д-ра Юрія Липи є занадто визначною постаттю в нашій історії аби тільки принагідно згадати її з нагоди дня народження чи смерті. І тому, було б дуже побажаним і конечно потрібним, аби ті, кого це стосується, не відкладаючи „на завтра“ покищо бодай найголовніше і найважливіше перевидали з його великої публіцистичної спадщини. Це було б найкращим відзначенням його світлої пам'яті.

Остап Тарнавський

ЮРІЙ ЛИПА — ПОЕТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДУМКИ

І звідки вони взялися оці поети, які не тільки — за Шевченком — співали про Україну, про український народ, а перш за все, говорили про Україну і про її народ, як про націю — оту духово споєну спільноту, що від віків на широких просторах української землі живе, творить життя і творить вартості матеріальної і духової культури, щоб засвідчити своє право на повне і самостійне існування, оці всі поети нової, нехай і жорстокої доби, які викарбували свої важкі слова в новому періоді нашого літературного процесу, в початкових десятиріччях ХХ століття, — як Юрій Дараган, Євген Маланюк, Марко Антіох, Олег Ольжич, Олекса Стефанович, Олена Теліга, Оксана Лятуринська та й багато інших, а перш за все, Юрій Липа, якому сьогодні віддаємо цю скромну пошану.

Голос цих нових поетів прозвучав сильно і широко, як відлуння великого змагання за життя нації у революційний час, викликаний Першою світовою війною, змагання, що його не могли здушити переможні армії, ні модні гасла про інтернаціоналізм і загальнолюдський прогрес, залишивши свої ідеали, як дороговказ на майбутнє. Яка сила оцієї національної думки, що пробудилась у народі після вікового поневолення та пониження, вказують самі факти її назрівання, коли нагадаємо, для прикладу, бодай деякі імена, чи радше роди, що їх імена визначили шлях нашої історії. Ось Володимир Антонович — історик, який присвятився студіям минувшини нашої країни, а його син Дмитро Антонович — це вже один із засновників Революційної Української Партії. Ось Тадей Рильський, який віднайшов своє українське походження та почав працю для піднесення освіти і свідомости, започаткувавши діяльність старої Київської „Громади”, а його син Максим Рильський — це вже свідомий діяч української

культури, передовий поет українського походження. Ось Микола Вороний — поет-модерніст, що плутався ще в перекладуванні „марсельєз” та „інтернаціоналів”, і щойно після революції віднаходив себе в тематиці знаменної книги під назвою „За Україну”, а вже його син Марко (Антіох) вступив просто на цей український шлях і за це був покараний засланням. Навіть О. Олесь — цей співець українського державного відродження залишився традиційним і не вийшов із народництва, а вже його син Олег Ольжич — це не тільки поет національної думки, але й організатор революційної боротьби за національне визволення і в цій боротьбі загинув.

Та найкраще можна спостерігати ріст цих двох поколінь на двох інших представниках літератури цих двох періодів літературного процесу, а саме: на особі сьогодні відзначеного Юрія Липи і його батька Івана Липи. Іван Липа, народжений в 1865 році в Керчі — це майже ровесник Михайла Коцюбинського. Але Коцюбинському прийшлося жити у Вінниці, ближче осередків, де жевріла українська думка, та можна було знайти шлях до української культури і літератури. Не мав того щастя Іван Липа, який проживав з батьками в Керчі на побережжі Чорного моря. В керченській гімназії він чув про Андрія Желябова, революціонера-народника, який якийсь час співпрацював з Михайлом Драгомановим, ініціював терористичну організацію „Народна воля” і разом з нащадком роду гетьмана Кирила Розумовського Софією Перовською був страчений в 1881 році за вбивство царя Олександра Другого. Та про Україну гімназист Іван Липа не знав нічого, хоч і зустрічав українських селян і розмовляв із ними і симпатизував з ними, але це був просто вияв протесту проти гноблення селянства, а не якась свідомість національної приналежності. Послухаймо, як про це говорить сам Іван Липа, коли під час студій на медичному відділі в Харківському університеті він зустрів своїх співвітчизників, які знали, що вони українці.

„Довго був я в Харкові самотнім, аж ось уже в кінці року якось ішов із медиком однокурсником, а він мене питає:

— Ви — малорос?

— Малорос — кажу.

— То приходьте сьогодні ввечорі на таку адресу — там усі наші збираються.

Хоч Керченський півострів заселений українцями, хоч моя баба і не вміла по-московському, а батько говорив мішаниною, хоч хлопцем я частенько бував у Чорноморії, а кубанські козаки раз-у-раз приїздили до батька, одн ак, я так мало знав українську мову, що навіть не всі слова розумів у „Кобзарі” Шевченка.

Окрім того, я, не бачивши корінної України, чомусь думав, що український народ уже не існує. На такі твори, як „Кобзар”, я дивився, що це останнє українське слово, і чогось мені дуже було жаль, що тепер уже ніхто не знає української мови і ніхто так не може написати, як писав Шевченко, Куліш і Костомаров. Про Галичину я нічого не чув, про нових українських письменників і зауважував ті місця, де вони говорили про українську літературу.

Однак, я покладав, що все це давно минуле... Історія українського народу, його повсякчасна боротьба за волю, за рівність мені здавалася, як якась славна, чарівна казка, що закінчилася навіки, а народ десь зник”. („Нові дні”, Львів, квітень 1943, стор. 9).

І треба було тільки зустрічів із земляками на терені Харківського університету, щоб усе це змінилось. На цих зустрічах говорилось і про український народ, який далі змагається за волю, і про українську літературу, яка, не зважаючи на Валувєвський циркуляр з 1863 року про заборону українських видань і Емський указ, чи радше указ Юзефовича, що його підписав цар Олександр Другий в 1876 році, не переставала рости. У цьому молодому

гурті, не без впливів діячів старшого покоління, таких як Олександр Русов, що разом з Михайлом Драгомановим проявив активність на терені Старої Громади у Києві, відродився український дух у цієї патріотичної української молоді. Іван Липа став не тільки активний в гуртку, що його члени звали себе „свідомими українцями”, але почав писати українською мовою до так званих мазепинців та й був головним організатором так званої групи тарасівців у Харкові, що ставили домагання повної незалежності України. Це саме Іван Липа, оцей прищелець з провінції: „який думав, що український народ вже не існує, в лютому 1893 року на Шевченківських поминках у Харкові проголосив ідеологічні основи тарасівців, вимагаючи незалежності для України.

В час творення української держави Іван Липа був українським комісаром міста Одеси, а згодом отримав пост і міністра віроісповідань в уряді Української Народної Республіки. І. Липа проявив себе як письменник, популярні стали його оповідання, які були видані окремими книжками „Оповіді про смерть, війну і любов”, „Тринадцять притч” (1935) й інші.

Життєвий і творчий шлях Ю. Липи був простелений вже його батьком. Юрій Липа народився в Одесі, коли його батько осів у цьому портовому місті, зайнявши не тільки професійний пост лікаря, але й був активним працівником в українському житті цього міста.

Синам Тадеїв Рильських, Володимирів Антоновичів, Олександрів Русових легко було вже віднайти себе в українському середовищі. Так і сталось з сином Івана Липи Юрієм. Коли І. Липа, закінчуючи гімназію, навіть не був свідомий свого українства, його син Юрій вже 19-річним юнаком став проявляти себе в українській поезії, друкуючи свої твори в українських журналах. Щобільше, разом з батьком він активно надягнув однострій і став із зброєю в руках в обороні незалежності нової української республіки. По батьківській традиції він теж і перебрав професію лікаря. Медичні студії закінчив Ю. Липа вже на еміграції, в університеті в місті Познань в Польщі в 1928 році. Після закінчення студій він відкрив лікарську канцелярію у Варшаві та почав дуже успішну лікарську практику. Але це не було єдиним призначенням сина лікаря, який віднайшов себе „свідомим українцем” і почав діяти для України в час найбільшого російського терору. Юрій Липа відчув у собі письменницький талант, як і його батько, свою письменницьку працю розумів як службу для

своєї нації. Його літературна діяльність проявилась не тільки у ліриці, що була першим виявом його таланту, але і в драматургії, і прозі, а теж і в публіцистиці. Можна сміло сказати, що свою лікарську професію Юрій Липа вважав тільки конечним засобом для життя, згодом, після одруження, для прохарчування рідні, його призначенням була поезія, що їй присвятив він перші й найкращі роки своєї творчості. У Липи є один вірш „Призначення” і його варто тут пригадати:

*Коли прийшла пора і ти дозрів
у муках днів, у боротьбі з собою,
як образ берегів в імлі, на морі,
в одній хвилині з'явиться тобі
твое призначення і зміст.*

*То лиш приходить раз, але назавжди.
Не стерти образу цього тобі,
ти не втечеш, дивись вперед — і знай:
одно тобі зосталось тільки: жити ним,
і сповнитися ним, — воно від Бога.
Якже ж не вчув призначення свого, —
ти ще не жив і ще не вартий вмерти.*

Юрій Липа не обмежився тільки поезією. Його творчість можна поділити на три періоди і кожний з них інший і багатший.

Біограф Юрія Липи Лев Биковський ще точніше визначив періоди життя Юрія Липи.

Перший період — це Одеська доба, від народження 1900 до 1918 року. Тут життя Юрія Липи проходить під впливами батька-лікаря і громадського діяча та письменника. Тут закінчив він середню школу та тут же почав писати, ба навіть і друкувати свої твори вже від березня 1917 року, коли заснував видавництво „Народний шлях”. Тут теж під впливом батька почав свою участь у визвольних змаганнях, зголосившись до українського війська, як козак куреня морської піхоти. Ця романтична доба приводить його у Кам'янець Подільський в 1919 році, де опинився і уряд Української Народної Республіки. В Кам'янці почав він студії в тамошньому університеті та розгорнув ширше свою письменницьку і видавничу діяльність. Від осені 1920 до 1922 Юрій Липа перебував у Тарнові, де опинились й українські міністеріяльні установи та жив разом із своїм батьком, членом уряду УНР. Цей час позначений жвавою літературною діяльністю. Разом з деякими молодими літераторами, як наприклад, донька президента УНР Наталія Ливицька (тепер Холодна) з Миколою Ковальським, Борисом Лисянським й іншими зложив літературне об'єднання „Сонцевіт”, що видало там же чепурний альманах під такою ж назвою. В альманасі „Сонцевіт” надрукований перший зрілий вірш Юрія Липи „Князь полонений”. На час перебування його у Тарнові припадає теж перша любов Ю. Липи з акторкою Лесею К., що напевно відбилась у його тогочасній ліриці. На весну 1922 року цей період кінчається, коли урядові установи переїхали до Варшави. Юрій Липа почав своє медичні студії в Познані, що їх закінчив в 1928 році. Вміжчасі помер його батько, що дало привід для Юрія Липи відвідати Львів (1923). Він брав дуже активну участь у студентському житті, був членом корпорації „Чорноморе”, виголошував доповіді та реферати. Тут теж і залюбився, (Лев Биковський каже, що це було його перше велике кохання). Та дівчина була полька — пізнала у ньому великого українського патріота і тому, як розказує Биковський, не бажала зв'язувати йому рук. Після закінчення студій Юрій Липа відбув ще однорічну

військову повинність і в 1929 році перенісся до Варшави, де прожив безперервно до 1943 року. Відбувши приписану лікарську практику в Прложничому шпиталі, в 1929 році Юрій Липа відкрив свою лікарську практику та в той же час ще продовжував свої студії у Варшавському університеті, правда, не по вибраній професійній лінії, але по заінтересуванні. Його захопили тоді політичні науки, слухав виклади проф. Корнатовського. В той час разом з іншими студентами Варшавського університету як Авенір Коломиєць, Петро Кривоносюк, Юрій Косач, брав активну участь у студентському житті, належав до грона Чорноморців.

Після непорозумінь, які виникли між студентами наслідком орієнтації деяких з них на совето-фільський журнал „Нові шляхи”, що їх видав Антін Крушельницький у Львові (наприклад, Авеніра Коломийця), Юрій Липа зв'язується ближче з Євгеном Маланюком, який тоді вже був відомим поетом і жив у Варшаві, та разом з ним закладає літературну групу „ТАНК”, що об'єднала таких діячів літератури і мистецтва, крім Маланюка і Липи, як П. Зайцев, Олена Теліга, Наталя Лівицька—Холодна, Петро Холодний, А. Крижанівський і інші; ця група перейменувала себе згодом на „Варяг”, що від 1933 року видавала літературний журнал „Ми”. Зустріч з Маланюком не пройшла без впливу на Юрія Липу. Маланюк теж мав високу думку про Липу і високо оцінював його поетичну творчість. Та в той час Ю. Липа вже менше присвячував уваги поезії. Свою професійну лікарську працю він вважав тільки засобом для заробітку, а радше займався справами культури. Його в один час захопив ляльковий театр і він сам виготовляв ляльки і підготовляв вистави. Юрій Липа переходить на прозу та пише роман „Козаки в Московії”, що появився вже в 1931 році, (згодом вийшло ще декілька видань), та новелі, що їх видав у трьох збірках під назвою „Нотатник” (1936-37). Він — теж автор літературно-критичних есеїв, що вийшли друком під назвою „Бій за українську літературу” в 1935 році. Та і в прозі не затримався Юрій Липа на довгий час. Вже в 1938 році вийшла його книжка „Призначення України” історіософічна-політична праця, яка розглядає положення України на Сході Європи. За цією книжкою вийшли згодом ще два видання того ж жанру, а саме: „Чорноморська доктрина” (1940 і 1942 — друге видання) та „Розподіл Росії” (1941).

Перейшовши на публіцистичну діяльність з головним заінтересуванням в історіософії, Юрій Липа теж упоряд-

кував своє особисте життя. В 1938 році він одружився зі студенткою Віденської Школи Мистецтва Галиною Захаріясевич. Його дружина — це абсолювентка Василіянської гімназії у Львові з 1929 року, обдарована і здібна мисткиня в ділянці прикладного мистецтва, а при цьому це сильна індивідуальність. У подружжя народилось троє дітей, одна дитина померла, і вижили дві доні Івася і Марта. Війна була причиною мобілізації Липи, але він скоро повернувся і став в осередку організації українського населення у Варшаві, стаючи головою нового Українського Громадського Комітету. Через непорозуміння в цьому

Комітеті Липа відсунувся зовсім від політичної активності, а в 1943 році переїхав з ріднею на українські землі і замешкав в Яворові, в одному з найбільш українських міст в Галичині, в якому навіть за польського панування переважали українці та й вулиці носили назви українських історичних постатей і письменників. У той час у Липи слідний містицизм. Але цей період Яворівський у житті письменника не був довгий. Вже влітку 1944 року Галичину зайняли советські війська, а в недовгому часу пропав і сам Липа. Про його смерть немає точних даних. Найправдоподібніша версія, що він загинув від большевицької кулі, виконуючи свою лікарську професійну службу десь у лісі, де таборував відділ УПА.

Найцікавіший творчий період Юрія Липи — це перший період, в якому він присвятив себе поезії. Євген Маланюк — передовий поет цього періоду та приятель Липи, визначив, що „перше творче десятиліття Юрія Липи роки 1920-1930 обіймало творчість мистецько-літературну. Вже в початках 30-их років Липа — через критичний есей — переходить до історіософічної, відтак геополітичної тематики, відходячи все далі від красного письменства і майже цілком рвучи з поезією, що займала між роками 1920-1930 центральне місце в його творчості”.

Маланюк найвище цінить цей перший період творчості Юрія Липи, головню його поезію. Ця поетична творчість Липи кількісно невелика. Липа тільки винятково позначив датами свої поетичні твори, тож треба подати дати їх видання окремими книгами. Цих книг було всього три: тоненький зшиток під назвою „Світлість”. 44 сторінки, виданий у Каліші, де приміщувався табір українських полонених і згодом осіло велике число українців, і що створили там у 30 роках інтенсивне культурно-освітнє життя. Там починав свою школу танців Василь Аврамен-

ко, там була навіть українська гімназія, і різні товариства й організації та виходили різні журнальні видання як літературний місячник „Веселка” за редакцією того ж Євгена Маланюка, „За державність” — орган Українського Военно-Історичного Товариства й інші. „Світлість” вийшла друком в 1925 році та й охоплювала вірші, написані до того часу, в головному лірику. Обгортку проектував мистець Роберт Лісовський. Друга збірка „Суворість”, видана циклоstileвим способом вже у Празі, ще менша розміром, бо всього 32 сторінки, вийшла в 1931 році. Наступна книга — вже більша розміром і більш репрезентативна — „Вірую”, вийшла у Львові у видавництві „Дзвонів” на 67 сторінках друку. Маланюк у своїй вичерпній статті про поетичну творчість Юрія Липи сказав дослівно так:

„Справді, поминаючи дещо акварельну і випадкову „Світлість”, треба визнати циклоstileвий зшиток мужньо довершеної „Суворости” за одну з тих книг поезії, які в літературному процесі творять епоху. Все в цій книзі було нове і незвичайне, починаючи від тематики і кінчаючи словництвом. В „Суворості”, в цім суворім виборі і влучнім доборі окремих поезій, відбилася постать автора найповніше і найяскравіше, без жадної зайвої риси, без жадної найменшої помилки: цю книжку створила впевнена

рука майстра, свідомого своєї майстерности. І, що найважливіше, свідомого своєї творчої відповідальности перед словом і перед добою.

Юрій Липа спеціально був чутливий до цієї відповідальности письменника перед самою літературою, а теж перед народом і добою. В есеї про „Провідництво письменства” Липа писав:

„В свідомім будівництві, в свідомім організуванні, свідомім провідництві відповідає кожний провідник, організатор чи будівничий. Чому письменник, що є організатор і провідник, не має відповідати за свої твори?”

І далі Липа вяснює:

„Як особа, як вільна людина, що творить і потрапить обмежувати свою творчість, письменник безумовно відповідальний перед своїм суспільством, перед своєю расою”. Прив’язання до своєї раси — це критерій провідництва письменника”. (Календар-Альманах на 1948 рік, Авґсбург).

Поезія Юрія Липи міцно насичена історизмом. Маланюк шукає традиції „Суворости” глибоко в українській історії, в таких творах, як „Научення Мономаха” чи бароккові будівлі гетьмана Мазепи, чи згодом київська графіка Нарбута.

„Поезія Юрія Липи, — каже Маланюк, — вичерпувала нам самий дух історизму, самий дух героїчних діб нашої історії. І звідти її незвичайний тон”. Маланюк вважає Липу поетом для поетів, він малозрозумілий для загалу, його поезії не судилось широка популярність ані масовий читач. І тут, — він підозріває, — лежить джерело повного самонезадоволення самого поета, який десь в роках 1929-30 зірвав з поезією, ба навіть згодом у приватних розмовах говорив про вірші з презирством.

Другий період творчости Юрія Липи — це проза, а радше критичний есей, праці з ділянки історіософії.

Перш за все треба згадати роман „Козаки в Московії”, що вийшов друком в 1931 році, і потім був ще перевиданий кілька разів. Роман Юрія Липи — це (як ствердив Юрій Косач ще 50 років тому) „художня візія державницької, соціально-економічної, геополітичної доктрини Хмельницького, що більше — це розглядання минулого України не в провінційному масштабі, як самотнього процесу, а в зв’язку з всесвітньою історією. Ю. Липа писав у своїй знаменній статті „Розмова з минулим”, що український історичний белетрист ніколи не збагне як слід рідної історії, якщо не вивчить історії всього світу, і писати роман про Хмельницького, чи Мазепу, не відчуваючи зв’язків

цих українських мужів з їхніми сучасниками Кромвелем, чи принцом Євгеном, буде завжди фальшуванням минулого. Тимто Юрій Липа є першим українським європейським історичним романістом. Те, про що мріяв Панько Куліш, автор незглибленого своєю силою роману „Чорна рада”, здійснив Ю. Липа. Був реконструктором, що з точністю лікарського лянцетного розтину, з математичною кропіткістю відтворював і оживляв мертві епохи, маючи весь час на увазі не романтизацію нашого минулого, не прикрашування його і не актуалізацію в тому дусі, якби хотілось нам, сучасникам, а викриття правди і тільки правди. Бо

лиш Липина сумлінність у студійній роботі над джерелами, як і перед тим праця В'ячеслава Липинського, відкрила нам Україну, що її не знали попередні покоління принижувачів нашої історії. Відкрили Україну — рівнорядну з іншими європейську націю. Україну величі, героїзму і державного плянування. Україну тих, за Гоголем, „лицарських залізних віків“, що, чарівно реконструйовані Липою, правлять нам сьогодні за надію в майбутньому”.

Уміжчасі Юрій Липа надрукував у різних виданнях низку новель, які були видані окремими виданнями у трьох малих томках під назвою „Нотатник” (1936-37). Героями його новель є відважні люди чину. Та вся його увага була на творах, спертих на студійних джерелах, і тому він повністю присвятився есеєві. Вже в 1935 році вийшла у Варшаві книга Липиних есеїв „Бій за українську літературу”. Тут виявив Липа велике знання не тільки української але й європейської літератури, даючи зразок по-європейськи написаного есею, в якому він зформував етапи нашого літературного процесу і насвітлив такі постаті нашої літератури, як Шевченко, Гоголь, Куліш, Самійленко й інші. Погляд Липи на історію нашої літератури оригінальний і він стане предметом дослідів наших літературознавців. Та Липа не обмежувався тільки до теми літератури. Його цікавила вся духовість України і вислідом цих заінтересувань були три наступні публіцистично-есеїстичні книги, а саме „Призначення України”, що вийшло у Львові в 1938 році, „Чорноморська доктрина”, видана у Варшаві в 1940 році, вже в час війни, та вкінці „Розподіл Росії”, сторінкова праця, що вийшла друком вже в Києві, ще й під фірмою Державного Видавництва в 1941 році. В цих історіософічних працях Юрій Липа подає всебічний перегляд розвою проблематики „Українства” та

пробує накреслити історичне призначення України в загальному розвою людства. В „Чорноморській доктрині” Юрій Липа конкретизує це призначення України в напрямі Чорного моря, бо майбутнє України він бачить на Чорноморському просторі. В „Розподілі Росії”, що може й в незавершеному виді появилось саме в початках німецько-совєтської війни. Липа виходить із географічного й економічного районування Совєтського Союзу та вказує на konieczність політичного поділу його на кілька головних блоків-держав, Московщину, Україну з Кавказом, Ближчу Азію та Дальшу Азію. Розчленування Росії у Липи було в програмі „Призначення України”, що творила свого роду імперіялістичну концепцію.

Юрій Липа теж знаменитий поет-перекладач. Він знає чужі мови, між ними і німецьку, і французьку, знав і читав в оригіналі чужі літератури і в перекладній праці був майстром. Липа виготовив досконалі переклади поезій Рільке, Гельдерліна, Ередія, Мюссета, Мопасана й інших. Євген Маланюк вважав переклади Липи виїнятковими. Він дослівно писав:

„Справді, рідко знайдемо у світовій поезії так конгеніальні переклади. Вони такі природні, такі невимушені, такі ненавмисні, що, власне, на них літературознавець може студіювати, трудне мистецтво і складну природу перекладу”.

У своїй письменницькій праці Юрій Липа не осиротив теж і своєї вивченої професії. Він є автором багатьох праць на лікарські теми. Він присвячував увагу своїй лікарській професії, у своїй приватній практиці відкрив лікування зелами і про лікувальні властивості зел написав декілька праць. Головна з них — це „Ліки під ногами”, що вийшла друком у 1943 році. Крім того він є автором ще таких книг на медичні теми, як „Фітотерапія”, що вийшла ще в 1933 році, та й праці про відживлювання дітей, про вереди старечого віку, про лікування зелами хронічних хворіб, як і історичної праці з ділянки лікування під назвою „Лікарські рослини в давній і сучасній українській медицині”. Його праці на теми лікування закріпили йому місце не тільки в українській але й чужій медичній літературі.

Юрій Липа — це незвичайна поява не тільки в українській літературі, але в історії української духовости.

Талановитий поет, що його Євген Маланюк визначує провідним поетом у час „епохового процесу відзискання історичної пам'яті та комасації історичної свідомости”, Липа не обмежився тільки поезією, але почав бій — висловлюючись його власним поняттям — за українську духовість, за визначення України в історичному і геополітичному положенні. В одному із своїх есеїв Юрій Липа писав про синтетиків української мислі, які „слухають виття скаженої бурі в верховіттях українського дерева і переживають на всі глибини струси українського коріння”. Про них він так висловився:

„Життя цих синів своєї раси є завжди в небезпеці. Їхня служба Україні — це не спокійна посада в інститутах чи університетах. Їм заглядає в очі смерть і вони вміють гинути. Цей інтелектуалізм зв'язаний з українською кров'ю й обагрений українською кров'ю в боротьбі”.

Таким сином українського народу виявив себе і Юрій Липа, який вийшов з покоління, яке щойно усвідомлювало свою українську приналежність, та став шукати глибин української духовости, щоб могли віднайти призначення України у світлій майбутності. Він і загинув — цей новітній лицар Духа на посту, молодого на 45-му році життя, на рідній землі, що її не покинув у хвилину великої загрози, ще й виконуючи свою лікарську професійну місію в повстанському лісі. Мов епітафію на його невідомій могилі можемо вписати цю його поезію, що він її назвав „Голос забитого”:

*Вознесіте знамено,
святого великого краю!
Говорить серце надхненно,
говорить серце: „Я знаю!
Це твоя корогва, Україно,
надімною клекоче, —
Хто ж мене вбив безневинно
за мої вірні очі?”*

Про Юрія Липу

Бувають люди, яких — коли вони зникнуть — не можна уявити собі мертвими. Є духовості, які так промінюють, що ми не в силі вірити у можливість загину джерела цього промінювання. Трапляються очі, очі візіонерів, про які не можемо повірити, що вони на завжди погасли.

Таким був Юрій Липа, український синтетик.

Колись я спиталася в його:

— „Чому ви пишете так поспішливо, далі і далі, чому не розвиваєте, не обгрунтовуєте ваших думок?”

— „У мене не має на це часу, я залишаю це іншим”, — відповів він мені, ласкаво всміхнувшись, а його усмішка, то було щось дійсно цілком своєрідне, то було якесь внутрішнє розквітання, що передавалось докільлю, „я мушу дати синтезу і мушу поспішати, бо в мене немає багато часу”, докинув ще.

Ідеєю Ю. Липи було виростити в українському народі почуття спокійної гордості. Не тієї надуті й порожньої в середині, а такої, яка йде від почуття зв'язку з багатими культурами минулого і наснажується силою землі, з усіма її ніжними і жорстокими виявами. „То є Україна” — каже гтличанин у гріховних обіймах випадкової дівчини в одному з кращих оповідань його „Нотатника”. Це є Україна, той Рубан, з якого промовляє сама родюча і безпощадна для слабких українська земля. Українська гордість,

що має труснути основами землі і змести з неї все чуже, налетіле, випадкове. І не було ділянки української і чужої наук, від праісторії до геополітики, від біології до математики, від музики до архітектури, на яких Липа не шукав би і не знаходив матеріалу для розбудови своєї провідної думки, лейтмотиву усіх своїх праць, від „Бою за українську літературу” і „Призначення України” до „Розподілу Росії”: думка про велике майбутнє, закладене в душі його нації.

Коли я бачила його востаннє у Львові, де він заходив до Українського Видавництва вже як „провінційний лікар” з Яворова, він розказував мені, як це він, разом з обдарованим голяндським архітектором у Варшаві плянував відбудову українських міст, де „зникнуть вулиці — канали й обабіч розкішних бульварів забілють українські котеджі...”

І яка це сила потягла його туди, де мало сповнитись так хутко й непомітно страшне призначення — його, великого інтуїта?

Ні, я не можу повірити і не повірю ніколи, що Юрій Липа не живе. Автім якщо він і не існує вже, як людина, він так промінював, що те промінювання ще довго насичуватиме український простір. Це є щось більше ніж літературна і наукова спадщина. Він ще є десь тут, між нами.

Марія Струтинська

На мою думку, сьогоднішній вечір, присвячений 40-літтю смерті д-ра Юрія Липи, має велике національно-історичне значення. Це вже вдруге українські лікарі згадують свого визначного колегу: сьогодні — Українське Лікарське Товариство Північної Америки, Відділ Метрополії Нью Йорку, разом з НТШ і Українським Інститутом Америки, у формі товариської зустрічі; у 1967 році — Відділ УЛТ ПА в Торонто, у формі 300-сторінкової книжки його поезій, прози і споминів про нього.

Після вичерпних статей д-ра Юліяна Мовчана у „Свободі” в листопаді минулого року й посмертної згадки д-ра Петра Демуса у останньому числі „Лікарського Вісника”, не згадуючи вже про доповідь д-ра Остапа Тарнавського, голови Об'єднання Українських Письменників „Слово”, яку ми оце з цікавістю вислухали, — мені не багато лишається сказати нового про цю незвичайну людину, яку я шанував, з якою приятелював і ще досі вважаю її інспіратором багатьох моїх кроків і вчинків.

Мабуть у декого із шановних слухачів появиться на обличчі усмішка недовір'я, коли я скажу, що зустрів я Юрія Липу як молодого 19-літнього юнака ще в 1919 році в Кам'янці Подільській. Мені тоді було заледве три роки... Цієї зустрічі я не пам'ятаю. Про неї оповідав мені мій батько Василь Со-

Д-р Ростислав Сочинський

СПОМИН ПРО ЮРІЯ ЛИПУ

(Слово виголошене на вечорі в Нью Йорку 18-го травня 1985 року).

чинський, який був тоді членом місцевої Ради і головою „Просвіти”.

У тому році Уряд УНР перебував у Кам'янці Подільському. Батько Юрія д-р Іван Липа, лікар, письменник і громадсько-політичний діяч, був тоді міністром віроісповідань при Уряді. Познайомившись з моїм батьком, вони обидва проводили довгі розмови на тему тодішньої політичної ситуації, також про різні літературні та видавничі справи.

Відомий літературознавець Михайло Мухин згадує, що в половині літа 1919 року в Кам'янці Подільському він кілька разів бачив Юрія Липу з його батьком. Юрій був одягнений у ясносіру курточку, що так пасувала до його блакитно-сизих очей, ясно блілого обличчя і срібlistої чуприни. Юрій вже тоді почав писати і його твори друкувались пізніше у календарі-альманахові „Дніпро” у Львові, яке видавало Т-во Допомоги Емігрантам з України і з яким співпрацював мій батько.

Доля судила зустрінути Юрія Липу особисто на початку 30-их років, коли я ще був учнем Української гім-

назії в Луцьку на Волині.

Одного літа з кількома товаришами відвідали ми гостинну літню оселю п-ва Підгірських. Самійло Підгірський був відомим громадським діячем на Волині. Він працював як адвокат у Ковлі. В 1945 році більшовики його розстріляли. У цій оселі під час літніх ваканцій збиралось багато української молоді: учнів середніх шкіл і студентів високих шкіл. Так склалось, що якраз тоді відвідував Підгірських лікар Юрій Липа. Довідавшись, хто я є, він пригадав собі зустріч з перед кільканадцяти років в Кам'янці Подільському з малим хлопчиком.

Юрій Липа, високий синьоокий пристійний чоловік з усміхненим лицем і спокійною переконливою мовою, викликав симпатію до себе вже при першій зустрічі. Він запитував мене про мої пляни після того, як я здам матуру. Я сказав, що моєю мрією є стати лікарем. Він радив мені пробувати дістатись до військової медичної школи у Варшаві, відомої Школи Підхорунжих Санітарних, де він також брав дворічні курси. Мовляв, Україна потребуватиме колись військових

лікарів. Ми також мали розмови на літературні теми, бо зацікавлення літературою викликав у мене вже давніше професор української мови в Луцькій гімназії Модест Левицький, який був лікарем і відомим письменником.

До військової медичної школи я не дістався і стратив час, щоб податись на якийсь медичний факультет. За порадою, а може й на приказ моїх зверхників, бб був я годі членом підпільної ОУН, подався я як доброволець до підхорунжівки, куди я був прийнятий мабуть з допомогою колишнього старшини армії УНР, який був викладачем у тій підстаршинській школі.

На другий рік мені вдалось дістатись, як одному з двох українців, до медичного факультету Варшавського університету. Юрія Липи я не бачив кілька років, хоч пильно збирав його публіковані твори, які, на жаль, згинули під час воєнної завірюхи. Щойно у 1938 році, коли мене вибрано головою Медичної ланки при Українській Студентській Громаді у Варшаві, я запросив д-ра Липу прочитати кілька лекцій на медичні теми. Ці лекції розбудили не тільки наших медиків, але також інших студентів, Липа бо

стимулював до творчої праці кожного, в якому знаходив іскру таланту. Він був ласкавий і прихильний до

кожного: до великих і малих, до славних і непомітних людей; гидував лише тими, які зраджували національну солідарність для особистої користи чи амбіції.

При зустрічах з ним ми старались розбудовувати українську медичну термінологію. Співпрацював з нами тодішній студент медичного факультету Познанського університету і пізніше особистий лікар володаря Етіопії Гайле Селазія — д-р Степан Зошук.

Під впливом розмов з Юрієм Липою і його друкованих творів, зродилась досить численна група лікарів письменників, поетів і публіцистів, згадати хоч би кількох: Теодозій Крупа, Юліян Мовчан, Тома Лапичак, Олег Волянський, Іларіон Чолган, Богдан Олесницький та інші.

В останніх двох роках перед вибухом II-ої світової війни зустрічав я ще Юрія Липу у Теліг, де Олена, яку ми називали Леною, читала свої найновіші поезії інтимним друзям, а її чоловік Михайло тішив гостей грою на бандурі. У тих вечорах, де Лена Теліга виявляла себе за чудову госпо-

диню, брали також участь поет Євген Маланюк, Олег Штуль-Жданович, тоді студент філологічного факультету Варшавського університету, а пізніше голова ПУН, та інші, яких точно сьогодні не пригадую. Знаю, що часом приїздили з Праги Олег Ольжич і Леонід Мосендз.

Це були незабутні і чудові вечори, які Юрій Липа дуже любив і, хоч мало говорив, сидів там, як зачарований.

Після вибуху війни і багатьох пригод я опинився в Берліні, де мене в 1942 році вже як лікаря Гестапо арештувало. Просидів я кілька місяців у в'язниці на Александер Пляц у Берліні, потім запроторили мене в Концентраційний табір Саксенгаузен коло Оранієнбургу, де я пробув майже до кінця війни, і не був би сьогодні живим, коли б під час транспорту тиждень перед тим, як Советська армія здобула Берлін, я не втік під обстрілом.

Опинившись на волі, я довідався, що д-р Юрій Липа загинув героїською смертю у серпні 1944 року, несучи лікарську допомогу пораненому борцеві Української Повстанської Армії.

Валентин Мороз

Сага про призначення

*Коли прийшла пора і ти дозрів
У муках днів, у боротьбі з собою,
Як образ берегів в імлі, на морі, —
В одній хвилині з'явиться тобі
Твоє призначення і зміст.*

*То лиші приходить раз, але назавжди.
Не стерти образу цього тобі,
Ти не втратиш, дивись вперед — і знай:
Одно тобі залилось тільки: жити
ним,
І сповнитися ним, воно — від Бога.
Якже ж не вчув призначення свого, —
Ти ще не жив, і ще не вартий вмерти.*

Це — вірші Юрія Липи, поета, не так уже й відомого на Україні. 31 серпня цього року сповнилося сорок літ з дня його смерті.

„Без Липи-поета трудно уявити собі останнє півстоліття нашого літературного процесу. Ані Юрія Яновського, ані Олега Ольжича чи Оксани Лятуринської, ані тим більше Миколи Бажана без Юрія Липи уявити не буде можна. Але непопулярність Липи-поета зробили те, що безсумнівно його присутність в тім процесі залишилася якби незримою. І молодше поетичне покоління, припускаю, просто його поезії не знає”

Так оцінює творчість Юрія Липи упорядник його збірки поезій, що вийшла в Торонто 1967 року. Я прочитав уперше ці слова в 1969 році, по першому виході з тюрми, і відчув, що вони написані для мене. Ми гостро відчували голод, спричинений відсутністю таких захованих від нас скарбів, як поезія Юрія Липи, Маланюка, Ольжича. І тому жадібно всмоктували в себе усе з цих книжечок, що проривалися часом із Заходу. Саме тоді, в 1969 році, хтось із туристів привіз доньці поета, Іванні Липі, що жила в Львові, поезії її батька. Завдяки цій книзі не один з нас пережив свято відкриття нового поетичного скарбу. До того ми знали Юрія Липу як мислителя. Його дуже багате змістом „Призначення України”, видане у Львові в 1938 році, збереглося у приватних бібліо-

теках Галичини; для нас, львівських студентів 50-60-х років, ця книга часто була темою дискусій.

Юрій Липа народився в Одесі у 1900 році. Можна без перебільшення сказати, що його породив наш чорноморський південь; мабуть саме тому в його уяві Україна була передусім причорноморським простором. Це відчуття Юрій Липа перетворив на чітку історіософічну концепцію, висловлену в праці з характерною назвою — „Чорноморська доктрина”. Іван Липа, батько поета, був активним діячем українського відродження. Один із основоположників „Братерства Тарасівців”, а потім „Братства самостійників”, він стає в часи української державності комісаром міста Одеси, а згодом — міністром в уряді УНР. З цих фактів можемо уявити атмосферу, в якій зростав Юрій Липа. Вигнаний з рідної Одеси вихором війни, він переселяється разом з батьками до Кам'янськ-Подільська — міста, яке на протязі 1918-20 років часто було осідком українських урядових кіл. Пізніше родина переїздить до Галичини. У 1929 році Юрій Липа закінчує медичний факультет університету в Познані, трохи згодом — школу військових лікарів у Варшаві. Тут же, у Варшаві, Юрій Липа розпочинає свою лікарську практику і живе в цьому місті до 1943 року. Пацієнти, що знали Липу як сумлінного лікаря, не здогадувалися що ввечері, після закінчення праці, починається, так би мовити, друге життя цієї людини.

„Як лікар, Липа віддавав медицині свій день. Як мистець — працював і творив уночі. Відпочивав поміж ніччю і днем — ранками, — каже у своїх спогадах Богдан Стебельський, відомий український мистецтвознавець. — Режим його праці був виїмковий. І його праця була виїмковою. Розмову з книжками починав, коли затихав день, коли все довкілля збиралося відпочивати. Саме сидів творчого коня, коли нічна тиша відгороджувала все, що спинало б біг вільної, необмеженої думки”.

У 1922 році читач отримує першу друковану річ Юр. Липи — поему „Князь полонений“. У 1925 році з'являється збірка його поезій під назвою „Світлість“, в 1931 році — „Суворість“; а в 1938 році виходить у Львові його остання постична книга — „Вірую“. Роман Юрія Липи „Козак в Московії“ витримав кілька видань. Крім того, він видає в 30-х роках три томики новел під назвою „Нотатник“ і збірку критичних есеїв — „Бій за українську літературу“. Далі йдуть речі з історіософічною та політичною тематикою: „Призначення України“ та „Чорноморська доктрина“ саме ці твори принесли авторові прижиттєву славу.

У 1943 році Юрій Липа переселяється з Варшави до Яворова під Львовом, рідного міста своєї дружини, відкинувши думку про еміграцію на Захід. Його часто викликали як лікаря до поранених воїнів УПА в лісі. „Мій обов'язок — бути з ними“, казав Юрій Липа. На всі аргументи про виїмковість його таланту, про потребу рятуватись на Заході, мав одну відповідь: „Тут вороги і там неприятели. Одні і другі вимагатимуть упідлитись. Краще вмерти на своїй землі гідно у боротьбі!“ 31 серпня 1944 року Юрій Липа був розстріляний енкавидистами в селі коло Яворова. Ця поведінка Юрія Липи в останній період його життя органічно випливає з усієї його життєвої постави, що її один з літературних критиків окреслив як „горду будівничість“. Саме з цього він почався як автор: з усвідомлення потреби будівничого підходу до української справи. Це зродило в ньому уміння глянути на українську революцію з висоти орлиного польоту, відкинувши дріб'язковість еміграційних поррахунків, таких типових для ситуації недавнього програшу. У передмові до „Призначення України“ Юрій Липа каже: „В цій скромній синтетичній праці не буде місця для такого частого по 1920-1923 рр. тону „направлявача“. Ще менше буде тут розсмаковування сварок, чи групкоїдства. Життя людське коротке, а сварки безконечні“.

Юрій Липа відкривав українську силу тоді, коли інші говорили про слабкість. Окреслюючи ставлення Юрія Липи до

своєї нації, Богдан Стебельський пише: „Не мав найменшої дози комплексу меншевартості від того факту, що належав до неї. Був гордий українською культурою, її минулим і перспективами в майбутньому. В тому часі, коли була мода подивляти та захоплюватися нордійською „білою бестією“, бачити в ній історію провіреного творця держав та імперій, Липа дивився на свою расу з гордістю“.

Пізнай самого себе, шукай у власних глибинах — це ськвородинівське одвічноукраїнське кредо Юрія Липа зробив фундаментом власної творчості. „Призначення України є тільки в ній самій, її доля є в її людях та в її моральних і матеріальних засобах, — каже Юрій Липа. — Нема ніяких т.зв. об'єктивних перепон до вивищення і утвердження наново великого народу, що мав поразку“. Цим спокійним відчуттям джерельної сили, відшукування якої є місією правдивої еліти, пронизана вся творчість Юрія Липи. У вірші з характерною назвою „Дев'ятнадцятий і двадцятий“ він описує трагічну атмосферу 1919-20 років, останнього періоду боротьби за українську державність:

*Порохам Україна взялася,
Чорна коло гармати стоїть,
(Не говоріте теорій, бо теорія прода-
лася.
Не говоріте нічого — слова то воро-
ги!)*

*І коло Неї люди в подертій одежі.
Коло Неї — босі полки,
Що боронять останні межі,
Що моляться тільки їй!*

*Та молитва їх проста, без афектації,
Молитва полків:
— Правдо, ти — зброя Нації,
Ми — гнів!
— І от відступають у розривах,
Усе рідших розривах гранат,
І от відступають, упадають, поки-
дають свій рідний край:
— Державо, ти була, як огненна зли-
ва!*

Державо, прощай!

І все ж у цій мелодії поразки чується сильний струмінь історичного оптимізму, висловленого, може, найкраще словами де-Голля: „Ми програли битву, але ми не програли війну“.

"СТУДЕНТСЬКА ДУМКА" Ч.2.

- 8 -

Ор. І К А Р Е Н К О :

Л Е Г Е Н Д А

І Д І Й С Н І С Т Ь

15 хвилин

Юрій Липа

Липа Юрій

/С П О М И Н /

НЕ ХОТИЛОСЯ ПРЯМО ВІРИТИ:

ЮРІЯ ЛИПИ НЕ МАЄ БІЛЬШЕ В ЖИВНІХ.

Але, ні, - чорне на білому надруковане:

згину в смертю героя!

ВІН,ЩО ВЧИВ МОЛОДЬ ЖИТИ,ЩО ВКАЗУВАВ ЇЙ ШЛЯХИ,ЩО РОЗКРИВАВ ПЕРЕД НЕЮ БЛИСКУЧІ ВІЗІЇ П Р И З Н А Ч Н Н Я

У К Р А Ї Н И, - ВІН,ЩО ВІВ ПЕРОМ Б І Й З А У К Р А Ї Н С Ь К У

Л І Т Е Р А Т У Р У, ВІН,ЩО ОКРЕСЛЮВАВ У К Р А Ї Н С Ь К У

Д О Б У І К Л И К А В У К Р А Ї Н С Ь К У Р А С У

МІЖ неохочими пляхами до Мети, що це так недавно волухувався в могутній МАРІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ - В І Н

к р о в ю з а п л а т и в за свою і нашу ВІРУ!

І прийшли ті,що бачили Його не недавно,безпосередньо перед боєм:

- "Ви не пізнали б Його! Загрозливий,сильний,з невеличкими пучком волосся на голові - такий був"...

І болем отискається серце, і думка зморожується дійсністю

і пригадується....

Здавалось,що так недавно...

ВАРШАВА! Малий Париж! Місто контрастів: ніби столиця, ніби провінція. Багато попри вбогість, блиск біля нужденності. ВАРШАВА 1937 р.

З тримітинням в серці, з дивним почуттям - натискав ґузик електричного дзвінка, і входжу до елегантно влаштованої приймальної лікарні д-р. Юрія Липи.

На елегантних кріселках сидять наперфумовані, вибагливо вдягнені дами. Ждуть своєї черги.

- Наш доктор? - дивуються моїй непоінформованості - цеж всім у Варшаві відомо: один з найкращих!

Лікар! Але чи тільки тіла - думається і серце не дає зловати віддиху.

Сиджу терпеливо, жду своєї "черги". Приходять нові пацієнти і особі сидять на кріслах, і ждуть...

- Наступний, будьласка!

Зриваюся на рівні ноги й взесь просякнутий гарлячкою входжу до кабінету. Ясні, ласкаві очі доктора Липи глядять на мене уважно. Він бере мене

- Je ne bien tout
ce qu'on fait! -

5/ VIII 37 Юрій Липа

ласкаво за плече й ніжно, мов батько, питає:

— Вам що болять?

Вдивляюся в його очі, якісь, досі небаченою, мрійливістю очі й хвилю не можу видобути з себе й слова.

— Я не хворий! — видобувається з мого горла чужий голос і вся кров біжить до обличчя.

Ні? — усміхається і застигає в мовчанці. Тоді я збираю всі свої сили та швидко проречитовую заздалегідь вичене:

— Я ...учень української гімназії зі Львова, відбуваю прогулянку пішком по цілій Польщі, прийшов до Варшави й хотів Вас бачити.

І знову усмішка і погляд ласкавих очей.

— В мене небагато часу, 15 хвилин можу присвятити вам, сідайте!

І тоді я розказував йому швидко, радісно і з книжким запалом про те, як молодь щільно читає його твори, як прислухалася до його голосу, як багато вчиться від нього.

Він слухає, схиливши голову, а мені хочеться почути знову його голос і я несподівано питаю:

— Пане докторе, а це правда, що ви їздили спеціально літаком до Парижа, щоб там переглянути одну книжку, що була Вам потрібна до написання одного з есеїв для "Бюро за українську літературу"? Правда? Правда, що Вас там арештували, бо Ви не знали, що цієї книжки не вільно брати з собою, але вільно читати тільки на місці, в бібліотеці?

Сміється і каже "правда", хоч в мене немає персоналії, що говорить ширше. Тоді задумується і починає розпитувати про молодь, її змагання, її пращу.

— Так, так, — каже накінець — КОЖНИЙ ПОВИНЕН ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТАК, ЯК УМІЄ НАЙКРАЩЕ!

І ці слова глибоко ховаються в моє серце, розпливаються з кров'ю по всьому тілі, напружують до безконечності мої нерви.

...ЯК УМІЄ НАЙКРАЩЕ...

Розмові — кінець.

— Бачу, ви ще щось маєте на серці? — звертається ласкаво.

І я, вже вповні осмілений, витягую гарно різьблений нотатник і прохаю благально:

— Пане докторе, не відмовте, ...автограф!

Дивиться на мене уважно, бере з рук автографік, хвилинку думає і плеще віддас назад книжечку і пращається. Сильним тиском руки і милою усмішкою...

Йду...

А в мене в руках — його автограф і прекрасний сполин з юнацьких днів.

Автограф Ю р і я Л и п и.

Одна з моїх святостей, яку завжди мав при собі, рятував від вогню, відгрібував з поруйнованої підчас недавньої війни, будинку.

С Л О В А Й П И С Ь М О Ю Р І Я Л И П И.

др. Юрій Л И П А, оні лікарі др. Івана Л и п и,
відомого українського діяча та письменника,
лікар, український поет, письменник, публіцист.
* 1900 р., автор повісті "Козаки в Московії",
збірок оповідань "Нотатник", творів....

читаю записане на другій сторінці картки з автографіки з його підписом і тримтучою рукою дописую:

з г и н у _ в н а с т і й ц і с м е р т ю г е р о я !

*

Так хочеться, до болю бажається прочитати тепер дось з його творів та ніяк не зняти.

Пряйде ть ся з а ж д а т и , а п о к и н о в д о в о -
л и т ь с ь Й о г о а в т о г р а ф о м

МОЛИТВА ЗА КОХАНУ ЖІНКУ

О, Боже, світлом Ти — у всьому,
І Твій закон — у кожному дні, —
Прислухайсь толосу мійому,
І в болю поможи мені.

Вогню нерівности дай міру
У тілі вутлому її,
Дай опановання і віру,
Очисти духа для сем'ї.

Щоб слухати її, другині,
Коли ввійде зо мною в рід,
Не кроки пристрастей, що змінні,
А чистий королівський хід,

Щоб привітать її, як чудо,
Що входить в сірий, людський вік,
Що розцвіте, і що пребуде,
Зіллється й житиме ввік!

Український Морський Інститут

42

Лев Биковський

АПОСТОЛ НОВІТНЬОГО УКРАЇНСТВА

(Юрій Липа)

Друге видання

«Спокій прахові Юрія Липи! Слава Його
думкам! Хай живуть і стануть за під-
ставу до продовження Його діла!...»

Женева

Серпень 1946

У сучасній боротьбі за право існування на землі український нарід втрачає багато своїх рядових і видатних громадян. З огляду на швидкість подій та безустанне мандрування немає змоги докладно стежити за цими втратами й усвідомлювати собі їх болюче для нас значення. Про багатьох не маємо, через брак звязку, довший час жадних відомостей. Тільки згодом, інколи, доходять до нас запізнені звістки про долю наших борців за щастя Рідного Краю.

Ось і тепер, після багатьох здогадів про долю д-ра Юрія Липи, що через різні обставини залишився в Краю, із запізненням дізнаємося з краєвого видання п. з. «Ідея і Чин», ч. 9, з 1945 року, з лаконічної замітки, у відділі — «Впали на полі хвали», що:

«Д-р Юрій Липа, визначний публіцист і письменник, лікар УПА, згинув геройською смертю в бою з більшовиками.»

Отже, з глибоким сумом сповіщаємо всіх, за вище згаданим джерелом, що основоположник Українського Чорноморського Інституту та його чоловічий співробітник — д-р Юрій Липа вже не живе!?

Обставини, що серед них перебуваємо, не дають змоги вже тепер належно усвідомити собі всю велич втрати, яку поніс український нарід в особі покійного д-ра Юрія Липи. Про це згодом будуть писати томи, його письменницьким дорібком будуть жити й діяти довший час численні покоління нашого народу. На наше щастя д-р Юрій Липа при другому виданні праці п. з. «Чорноморська Доктрина» умістив хронологічний показник своїх творів. Він обіймає щось із 200 назов: поезій, повістей, рецензій, критичних оглядів, статей, атлясів, збірників, часописів, розвідок з різних галузів знання, окремих книжок, то що. Наявність такого показника значно полегчить систематичне перевидання та вивчення його багатобічного, різноманітного письменницького, публіцистичного, наукового та політичного дорібку. У цій короткій замітці з приводу героїчної смерти Юрія Липи можемо згадати лише побіжно про деякі його праці.

II

Історія кожного народу у своїй тягlostі складається з поокремих періодів, що іноді дуже різняться між собою. Чим старший нарід і чим довша його історія, тим більше різноманітності й багатства змін бачимо на протязі його історії. Особливо впадають в око доби взлетів і бурхливості, коли даний нарід після довшого, чи коротшого супокою, або навіть і занепаду, наче б то, зібравшись із силами, активно виступає на кон історії, категорично вирішує нарізлі в його лоні проблеми й намічає шляхи свого розвитку на майбутнє.

В таких часах акцію супроводить, доповнює та інспірує і відповідний теоретично-умовий рух. Він підготовляє безпосередній чин, є виразник доби та визначає перспективи.

Так діялось та діється і в нашій історії. Український нарід, після відносного супокою, на протязі останнього ХІХ-го століття, знову чинно виступив у життю, змагаючись за кращу долю поміж народами земної кулі.

Згадані змагання дійшли, здається, свого вершка вже тепер, підчас останньої світової війни. Вирішається доля нашого народу на довший час.

Напружена боротьба й великі її події викликали та викликають також і відповідне до цього письменство в усіх царинах нашого знання й уміння. Зпоміж численних і багатих українських умових доробків за останнє десятиліття належить звернути увагу на деякі твори, що мають для висвітлення і ствердження Всеукраїнства першорядне значення.

III

Маємо на увазі передовсім взагалі писання д-ра Юрія Липи, а особливо його останні три книжки: 1) **Призначення України**, Львів 1938, іп 8^о, 305 стор. вид. «Хортиця»; 2) **Чорноморська Доктрина**, Варшава 1940, іп 4^о, 130 стор. і друге видання — Одеса (Варшава) 1942, іп 4^о, 165 стор. та 1 мапка, вид. «Українського Чорноморського Інституту» чч. 1 і 13; 3) **Розподіл Росії**, Київ (Варшава) 1941, іп 8^о, коло 100 стор. з численними схемами, вид. «Державного Видавництва України», ч. 1.

«Призначення України», писане ще за кілька років перед сучасною війною та видане майже за рік перед її початком (1938). Автор у цьому своєму творі подає всебічний перегляд розвою проблематики «Українства», викриває його істоту й зміст, та пробує окреслити історичне призначення України в загальному розвою людства. Автор передбачає активний виступ «Українства» на кон історії, як спадкоємця колишньої античної геленістичної культури.

«Чорноморська Доктрина», що вийшла була вже на початку війни (1940) і дочекалася навіть у сучасних тяжких умовинах другого видання (1942), впливає своєю тематикою й змістом з попередньої книжки. Автор, свідок великого напруження й здвигу українського народу та його сусідів, вказує напрям, що ним належало б, на його думку, конкретно скерувати зусилля Українства, відповідно до його історичного призначення. Цей напрям є побережжя Чорного моря. «Чорноморська Доктрина» України полягає в майбутній організації Чорноморської України, що пануватиме в цілому Чорноморському Просторі в порозумінні з іншими народами, що його заселяють.

«Розподіл Росії» вийшов друком у дальшому-1941 році, слідом за «Чорноморською Доктриною», одночасно з німецьким наступом проти москалів. У цій книжці автор, виходячи з географічного та економічного районування колишньої Росії, вказував на конечність її політичного поділу на кілька головних блоків-держав: Московщину, Україну з Кавказом, Близьку і Дальшу Азію. Він вважав, що розчленування Росії є в програмі історичного «Призначення України». Книжка, з огляду на поспішність, вийшла в недокінченому вигляді.

IV

Плянково продумані й уложені згадані три праці трактують новітнім, небувалим досі в українському політично-культурному письменстві, способом кожна свою проблему зокрема. Змістом вони пов'язані між собою та доповнюють одна одну, становлячи гармонійну цілість.

Вони передбачають, підготовляють та описують наступаючу, як каже автор, в історії людства «Українську Добу». Вони її відзеркалюють; це виразники і товмачі цієї доби, — вони вказують шлях, що ним має простувати український нарід у своєму історичному поступуванні на століття вперед.

Своечасність появи цієї «Всеукраїнської Трилогії» напередодні й підчас світового зудару культур і народів, пекучість зачеплених для нас справ у ній та оригінальність і глибокість їх трактування й розв'язання найкраще відбила в собі критика цих творів. Це позначилося й у запеклому галасі, що зчинився з приводу цього поміж громадянством та в часописах; одні іронічно глузували з автора та його думок, інші підносили його діло під небеса.

У

Бурхлива доба навіть фізикально відбилася на долі цих трьох книжок Юрія Липи.

«Призначення України» не встигло ще розійтися як слід поміж читачами, як Західню Україну зайняли москалі (1939) і більша частина його примірників була знищена большевиками.

«Чорноморську Доктрину» можна було видати тільки нелегально, на цикльостилі, в обмеженій кількості примірників.

Нарешті «Розподіл Росії», виданий у 1941-му році, з причин незалежних від видавця, з'явився тільки частково на книгарських полицях допіру у 1944-му році, напередодні большевицької інвазії на Польщу, а решта накладу загинула підчас польського повстання у Варшаві.

Але життя ідеї є міцніше за смерть!

Жорстоко переслідувані долею та ворогами, вище згадані книжки Юрія Липи потрапили всеж таки, здебільшого різними шляхами, до рук принаймні української еліти. Так само й час вирішив на користь змісту згаданих творів.

У міжчасі виявилася вповні геніяльність та пророчість думок їхнього автора, надзвичайна цінність їх для українства. Вони стали «Всеукраїнською новітною політично-культурною Євангелією». Читачі почали скрізь побиватися за ними. Вони стали епохальним з'явищем в історії Всеукраїнської політичної думки.

УІ

Тепер, коли боротьба з окупантом України переходить у нову, здається, не менш ніж досі, гостро-затяжну фазу, коли український нарід напружує всі свої зусилля, в Краю та закордоном, у кривавих та дипломатичних змаганнях за долю Батьківщини, відчувається потреба підсилити чин ще й духовою зброєю.

Кожний українець (українка) повинен бути не тільки озброєний, але й свідомий своїх національно-суспільних завдань. Окрім любови до Рідного Краю, він повинен мати також у своїй душі ясний образ тої майбутньої України, що за неї кладе своє життя. Він повинен виробити собі Новітній Всеукраїнський світогляд, а цього він зможе найкраще досягнути, перечитуючи передовсім раз у раз вище згадану — «Євангелію Новітнього Українства» д-ра Юрія Липи!

Спокій прахові Юрія Липи!

Слава Його думкам! •

Хай живуть і стануть за підставу до продовження Його діла!

5. 2. 1946.

Ю. Липа - поет

Літературна діяльність Юрія Липи була дуже широкою. І вже перед роком 1939 плоди її склали б велику бібліографію.

Оскільки десятиліття 1920—1930 обіймало творчість майже цілком мистецько-літературну, остільки, вже з початком 30-х років, Юрій Липа — через критичний есей — переходить до історіософічної, відтак геополітичної тематики, відходячи все далі від красного письменства і майже цілком рвучи з поезією, що займала між роками 1920—30 центральне положення в його творчості.

Тут не місце зупинятись на, правдоподібно, дуже цікавій темі розриву Ю. Липи з поезією, тим більш — на порівняльній оцінці творчого доробку Ю. Липи в десятилітті 1920—30 з доробком наступного десятиліття 1930—1940: це не відповідає компетенції автора цих рядків. Зрештою, публіцистично-ідеологічна чинність Ю. Липи, хоча б з огляду на її актуальність в часі, напевно знайде (і вже знаходить) ширшу заінтересованість і ширше освітлення. Натомість тема «Липа — поет» з часом може не лише збліднути, а й цілком, в своєрідних умовах нашого національного існування, затратитися і згубитися. Прикладів такого парадоксального явища достарчає нам подостатку історія нашої літератури, надто ж перебіг літературного процесу останніх десятиліть.

I.

Поетична творчість у Юрія Липи, беручи під увагу вірші і (як же мало знані й самим автором нехтувані!) драматичні поеми, — кількісно не велика: тоненький зшиток «Світлості» (1923?-24?), циклоstileва «Суворість» (1933?), що обіймає майже увесь віршевий доробок поета, та ряд поем — «Учень і маг», «Поединок», «Порада в ночі», «Мотря» — ось, либонь, і все*).

Та тут згадується експромт одного поета про «книжку невеличку», що «важча від важких томів»...

Справді, поминаючи дещо акварелеву і випадкову «Світлість», треба визнати циклоstileвий зшиток мужньо-довершеної «Суворості» за одну з тих книг поезії, які в літературному процесі творять епоху. І можна не сумніватися, що т. зв. майбутній історик літератури (якщо його наша доба дочекається) повністю підтвердить цю думку, яка тепер видається, либонь, перебільшеною.

* Без бібліотеки трудно подати навіть роки видання тих двох книжок. Були ще й інші два видання поезії Ю. Липи (львівські), але то були, в головному, лише перевидання. Також наголовки поем, як й цитати, можуть бути неточні, бо взяті лише з пам'яті.

Все в тій книзі було нове і незвичайне, починаючи від тематики й кінчаючи словництвом. Головне ж те, що вона була — може від часів Києво-Могилянських — першим явленням в новітній поезії нашої цілковито викінченого стилю, себто осягненням того, що становить найвищу мету мистця і чого у віршованій поезії нашої XIX ст. ми майже не мали. В «Суворості», в цій суворім виборі і влучнім доборі окремих поезій, відбилася постать автора найповніше і найяскравіше, без жадної зайвої риси, без жадної найменшої помилки: цю книгу створила впевнена рука майстра, свідомого своєї майстерності і, що важніше, свідомого своєї творчої відповідальності перед Словом і перед Добою.

Недаром вище згадано Києво-Могилянську добу, бо на тлі нашої літератури XIX і початків XX століть «Суворість» Ю. Липи треба було б визнати книгою «безтрадиційною». Традиції «Суворості» (а лінія тієї традиції є яскрава) треба шукати далі і глибше, в тих добах національно-культурної повності, що давали нам «Поученіє» Мономаха, барокові будівлі Мазепи, епіграми Величковського та майже одночасно з «Суворістю», — київську графіку Нарбута...

Новим у «Суворості» був передовсім тон.

Князівсько-київської тематики перший в найновішій поезії нашої діткнувся незабутній Юрій Драган. До речі: і тут наша поезія була піонером національної думки, бо ж в цей час наша, напр., політична думка з області історичної пам'яті не сягала далі козацького тлика. Але, dokonуючи цю революцію в області тематики, Драган не володів адекватними княжій тематиці стилістичними засобами: він увесь ще коринився в своїм пізньо-символістичнім яскраво-імпресіоністичнім (поза тим багатім і барвним!) минулім, де не було місця ані на суворогостру лінію, ані на до кінця викристалізований слово-образ. Він до них почав наближатися вже перед самою безжалісноранньою своєю смертю, що наздогнала Драгана перед його творчим зенітом.*).

Та все ж Драганові належить вічний лавр за його піонерський чин у первопочатках епохового процесу відзискання історичної пам'яті та комасації історичної свідомості в десятилітті 1920—

* Згадати б з останніх віршів хоча б «3 літопису»:

Бисть тишина в Щипьорні у шпиталі,
Бисть тишина і тіні-козаки...

Хто це робив? Пригадуєш... не знаєш,
Чи Гуни, чи Павлюк, чи Гордієнко Кість?
Стояв облуплений, обдертий Каліш,
Ридав нордвез. І — нічсосоже бисть.

30 р. р., що в цім процесі саме поетичний творчості Юрія Липи судилося відограти таку провідну роль.

Поезія Юрія Липи міцно насичена історизмом — і то не «тематикою» чи навіть словництвом, — поезія Юрія Липи вичарувала нам самий дух історизму, самий дух героїчних діб нашої історії. І звідциля її незвичайний тон. Тимто така трудна і, може навіть, безнадійна була б праця критика формаліста над «Суворістю». Саме в цім може й таїться причина того, що вірші Ю. Липи ще довго залишатимуться тим, чим вони були в 20-х і 30-х роках: «поезією для поетів», якій не судилося ані т. зв. широка популярність, ані т. зв. масовий читач.

І чи не це було джерелом певного незадоволення поета, навіть розчарування його в «літературі» (прикметна під цим поглядом терпка і, властиво, самовбійча новеля його «Література» десь з р. р. 1929—30), і, либонь, чи не це й зумовило розрив Юрія Липи з віршами і перехід до форм, які поет уважав «чиннішими»...

Вже в роках 1930—31 Ю. Липа приватно говорив про вірші «з приризством»...

II.

Характеристичною і парадоксальною рисою Липи як поета, є те, що в його творчій життєписі трудно було відшукати такі звичайні періоди, як «юнацтво», «шукування себе», «розвиток», «доба дозрілості» і т. п., — невідмінні етапи в житті майже кожного письменника.

Дозрілим поетом він з'являється одразу, письменником зі сформованим стилем, тематикою і навіть словництвом. І ці, стиль, тематика і словництво, далі залишаються назагал незмінними. Вони не еволюціонують, не поступають наперед, може лише стають з часом дещо сухішими й гострішими, тратячи рештки (взагалі вельми скупі) барвистості і якихось декоративних елементів. Пізніші поезії Липи — це вже чиста графіка.

Візьмім перший, оскільки відомо, друкований виступ Липи-поета. Він дебютував в тарновським альманасі «Сонце — цвіт» (1922?) циклом віршів «Князь полонений», написаних, можливо, кілька літ раніше перед друком, отже написаних ще юнаком. Цикл цей, що починається рядком —

Господь міцним мене створив
І душу дав нерозділему.
Покинь простори рідних нив,
Звільни вітар Єрусалиму, —

темою мав лицаря-хрестоносця, що його покохала сарацинка і що її кохання він відкинув для довершення свого покликання. Тема — типово «липівська», бо в ній гніздилася вже ціла система його тематики. З неї ж виросла і його поетична ідеологія, що довершується в «Суворості», до якої, доречі, увійшов й цей ранній твір. Що більше, в цім циклі вже бачимо типово «липівське» слов-

ництво («і берло у моїй руці вказало далечі ворожі»), яке, чим далі, лише яскравішатиме і вирізблюватиметься гостріше. Врешті — надзвичайно майстерний ямб «Князя полоненого», одночасно легкокрилоліричний і важкоєпічний, зраджував якусь аж застрашуючо-передчасну, як на вік автора, впевненість, впевненість майже вундеркінда.

Цей дебют для кожного, хто уважно слідував розвитку нашої літератури, вимовно вказав, що на небі нашої поезії з'явилася зірда, у всякім разі, немалої величини, і то така, якій подібної досі не було.

«Світлість», що вийшла кілька літ пізніше, могла б декого розчарувати, якби не шедеври, ліричні і драматичні, що з'явилися тим часом у Літературно-Науковім Віснику. І, як уже згадувалося, «Світлість» була збірником випадковим, куди увійшло багато ліричних метеликів — одноднівок, переходових ліричних настроїв, хоч, звичайно, і там були речі вартні і характеристичні. Ось для ілюстрації хоча б один з багатьох двох строфіків, що починався несподіваним образом —

Як злотний дзвін монастиря,
Співає пристраснее літо,

і що кінчався не менш характеристично:

Про дні, що йдуть, що я не встиг
Іх, сміючися, покорити.

Цей вірш — одна з тих дрібничок, які Липа, дійсно «сміючися», записував і якими — щиро чи нещиро — любив у розмовах погорджувати. До речі, серед цих погорджуваних і нехтуваних «дрібничок» були й такі стилістичні шедеври, як блискучий «Ярма-рок», у формі вертепно-драматизованого і стилем XVII ст. написаного Послання М. Мухину, та «Карти», присвячені «Панові Євгенові», — обидві речі були друковані в останніх числах празького «Студентського Вісника» і до збірок, на жаль, не ввійшли.

Але були в «Світлості» й такі речі, що зайняли пізніш належне місце в «Суворості», яка була властиво авторським підсумком і суворим вибором одночасно з цілого поетичного доробку Ю. Липи. Це ті речі, в яких Липа проявив незвичайне відчуття середньовіччя. І знову ж проявив він його не так в тематиці чи в зовнішніх образах цих засобах, як в душі, що ним овіяні і просякнені ці вірші. Ще М. Мухин в свій час звертав увагу на вірші, що починалися:

Час людини, як вовк, утікає,
Він біжить без упину, кульгавий,
А попереду поле безкрає —
Сотворитель у славі,

як на неперевершений зразок «середньовічності» — в душі, в темі, в стилі і в тоні.

Або такий середньовічний краєвид:

Був день, як плач. А потім — горді гнівен.
У колісницю відьм запряжені пси
... гарчали на ліси,
На зляканість. І німо. Після зливен
Зіп'явся міст у грі семибарвистій,
На хмарах, що летіли в мутній ристі
На учту янголів, що тепло дорога
У висоті глибокій, променистій.

III.

З раціональних складників Липового стилю, що дозволяв йому так автентично передавати дух історизму і середньовіччя, на першім місці треба поставити, очевидно, словництво.

Мало кому відомо, що Липа володів літературною мовою литовської і ранньо-козацької діб, особливо мовою златинщеною («макаронічною»), досконало, як то кажуть — «в слові і в письмі». Для нього не становило жадної трудности сісти і написати одразу ціле послання цією мовою (так, доречі, був написаний «Ярмарок» з вступом — посланієм М. Мухинові). Та це знання чи ця залюбленість не були лише формальні. Це не було лише формальне збагачення авторського стилістичного інструментарія, — це було плідним наслідком залюбленості і заглибленості автора в нашої історії, це було витончено глибоке і творче вчуття в дух давньої і попередниками недоціненої епохи («одірваність від народу», «схоластика» і т. п. наївно-народницькі забобони).

Не в тім справа, що Липа перший впровадив у сучасну літературу, напр., скорочені (предикативні) прикметники, які загально вважалися за давно, мовляв, мертві архаїзми. Не в тім справа, що, замість «звичайної», мовляв, б у л а в и, Липа, напр., впровадив «незвичайне» б е р л о чи консеквентно вживав, напр., замість слова с о б а к а, слово п е с, хоч треба вже тут признати, що ця на позір «проста» заміна не була в своїх наслідках такою «простою»: вона відсвіжувала, а то й воскрешала скарби наших ніким не використаних архаїзмів, але й одночасно сублімувала, підвищувала мову ніби раз назавше «селянську», підносячи її с т и л ь. Найважливішим було те, що, впорскуючи в своє словництво дух героїчних і державницьких епох нашого минулого, Липа радикально випалював з нашої мови етнографічно-народницьку строкатість і традиційно-романтичну «малювничість».

На зміну їм верталися з нашої героїчно-державницької давнини

- 1) благородна ясність виразу,
- 2) аскетична доцільність слова,
- і 3) динамічна ощадність речення.

Ось приклад:

Бездомних псів, що лижуть кість суху,
Нагороди притулком теплим, Боже.
Вкажи ропухам їх вологе листя
І гайворонам їх колючі гнізда.

А тим, що злочин тління розсівають, —
Убийникам душі — з'явивсь у гніві,
Показуючи путь, що — безкопечна.

І най з божевільним острахом у зорі
Покинуть справедливу Батьківщину
І іншої — довіку не знайдуть.

На позір — звичайні слова. Трохи сухуваті. Майже. «прозаїчні», без жадних «красот», а

в сумі — ляпідарність і емблематичність, не чвані в поезії нової доби нашої літератури.

IV.

Осягнувши «власної» мови, що становить найповажніший етап у кожного визначного письменника на шляху до осягнення власного стилю, Липа одночасно доконав величезної ваги відкриття, відкриття цілої епохи в історично-мовним процесі, а саме: епохи пізнього нашого середньовіччя. Тому то саме Липі-поетові судилося започаткувати і, в значній мірі, перепроводити справу історичної комасациї сучасної літературної мови. Цей процес мав їй надати повности і довершеності вже не фрагментарної «мови», лише зінтегрованого тисячолітнім триванням, історично-повного і національно-вивершеного я з и к а.

Цей піонерський чин Липи-поета знайшов майже автентично продовжувачів і поглиблювачів. Маємо на увазі мовно-творчості М. Бажана («Будівлі») і стилістичні особливості поезії О. Ольжича, О. Лятуринської та — посередньо — О. Стефановича (який сконцентрував свою увагу на мові Княжої Доби). Але й — ретроспективно — словництво поезії Липи новим освітлює світлом минуле і виявило до того часу незауважену лінію традиції: від поетів Києво-Могилянської Школи через Сковороду-поета і до П. Куліша, М. Филианського та К. Григоровича (що ще й досі чекає на свого «критичного Колумба») — включно. До речі тут також пригадати «Останній сніг» Я. Старицької-Черняхівської, де дано спробу реконструкції мови XVIII ст.

Що ця мовна комасация перервалася вже на самім початку і залишилася вже недовершеною, то на це склалися, переважно, позалітературні причини. Та навіть і початковий її етап лишив незатерті сліди на словництві сучасних письменників і, в кожному разі, поширив наш загальний мовний горизонт. Коли перед чвертьстоліттям якийсь «вितязь» уважався б за очевидно «російське» слово, то нині поява його в літературнім творі не викликає ані сенсації, ані наївних суперечок навіть серед золотоноських пуритів.

Це відзискання давно вкрадених лексичних скарбів, ця ревіндикація нашого культурно-мовного майна, це засвоєння історичного духу нашого минулого — у великій мірі заслуга Липи-поета.

V.

Годиться на закінчення спинитися на Липі-перекладачеві, бо це становить, знову ж не кількісно, а якісно, поважну рубрику в підсумковій літературній діяльності письменника.

Перекладач, якщо він є справжнім постом, перекладає лише тих і те, що він справді

покохав. Тим пояснюється факт, що найліпші, себто найбільш творчі (конгеніальні чи навіть лише живі) переклади трапляються не часто, а випадково і досить несподівано. *) Факт, що Липа-перекладач зосередив свою увагу на Р. М. Рільке і, почасти, на Гельдерліні, є досить вимовний. Липу завше тягнув світ, германський і англосакський (сонет про Байрона, студіювання Шекспіра, постійна зачитаність в Кіплінгу і — пам'ятаю, кілька місяців — цілковитого оп'яніння Липи книгою полковника Лявренса). Та й лектура Липи під час формування в нім письменника — студентські роки в свіжопольським Познаню — була, поза польською, переважно німецька. Серед неї перше місце в поезії займав безперечно Гельдерлін. Тому печать його особливого романтизму лягла на словництво і стиль Липових віршів, як і дух його особливого патріотизму визначив, до певної міри, характер патріотичної патетики, а може й тематики, в його уявній батьківщині.

Коли поетичний «роман» Липи з Гельдерліном на перекладах з Гельдерліна кількісно познався вельми скупо, то «роман» Липи з Рільке обдарував нашу поезію рядом перекладів, що їх можна назвати виїмковими. Справді, рідко знайдемо в світовій поезії такі конгеніальні переклади. Вони такі природні, такі невимушені, такі ненавмисні, що власне на них літературознавець може студіювати трудне мистецтво і складну природу перекладу.

Справжній бо переклад поезії є творчість з тією різницею, що вона не без посередня, а посередня, що й становить її трудність і скомплікованість. Нормально поет інспірується поза-літературно, але, коли поет — з не меншою* ж силою — інспірує чужий твір, то це й є натуральна причина народження справжнього перекладу. Іншого роду переклади, очевидно, повстають наслідком невдячної й остаточно ремісничої праці.

Коли ви читаете:

Герр, ес іст Цайт

і порівнюєте:

Господарю, пора,

то, хоч метрично тут є певна розбіжність, але семантично і, що так скажу, ритмічно, а головне духово — є цілковита адекватність. А згадаймо кінець цього єдиного того роду перекладу:

...Листи писати всує,

Ходити безпритульно тут і там

Алеями, де жовтий лист вирує. —

Навіть це архаїчне «всує» — яке ж воно Рільківське!

На цім приходиться обірвати думки на тему Липи — поета, автора властиво єдиної

«Суворости», сказати б «поета однієї книжки».

Ми знаємо, що історія світової поезії має не одного «поета однієї книжки». Їх небагато, але вони є. Щоб не згадувати про Ередіа, який був занадто великим працівником, сягнемо поближчий приклад — «Соняшні клярнети» залишаються в нашій поезії неповторними, і Тичина, кінець-кінців, залишиться в історії нашої літератури також «поетом однієї книжки».

Власне ця обстановка, в зв'язку з «антимасовістю», непопулярністю, впрост «герметичністю» поезії «Суворости», спричиняла Липі постійне незадоволення і постійну згризоту. Не можна було його переконати у важливості і актуальності його віршів, не можна було допроситися видати окремо його віршем написані драматичні поеми, може власне лише тому, що вони були написані віршем.

Липа-поет не вірив у себе як поета майже до кінця. А коли десь наприкінці 30-х років і повірив, то було вже пізно для поетичної творчості. Його останні речі, де він, між іншим, сягає теми, в нашій поезії рідкої — теми «Бога», зраджують ліричну вичерпаність і навіть стилістичне безсилля.

Від початку 30-х років «Суворість», як типова книжка «фір веніге», не задовольняла літературних амбіцій Липи. Він, особливо по шаленій закоханості в Лявренсі і захопленні економічно-політичними науками, з великою, може надмірною, енергією розширює площину своєї літературної діяльності, фатально забуваючи, що поезія, як може жадна галузь людської творчості, крім ширини і довжини, має ще третій вимір, вимір висоти. Фатально забуваючи, що дар поета, яким гірким і страшним він не є, є все ж даром виїмкового щастя. І тому муза, як сказав геніальний чеський критик Шальда, «не терпить конкубінату» і, додамо, мстить за всяке «сумістительство».

Липа-поет, автор «Суворости» і драматичних поем, залишив, розуміється, лише фрагменти тієї цілоти, що могла б і мала бути. Але хіба лише він один такий в галерії наших письменників останніх двох століть? Та ж це явище у нас досі постійне і майже закономірне. Це — традиція. Недобра, безнадійно потворна, майже безвихідна і для самого поета, напевно, згубна. Хіба на своїм ювілеї р. 1906 Франко не признався прилюдно, що «може в мені загинув великий поет», але «дійсність наша така, що того роду діячі (себто одночасно поет, прозаїк, учений, політичний діяч і т. п.) потрібні і ще довго будуть потрібні».

В самопобоюваннях Липи було може стільки слушності, що він як поет не був яскравим і сочистим. Це не була олія, ба на-

*) Стосунково недавно трапилося прочитати ліричну поезію Валері в перекладі Рільке. Це була висока насолода, бо переклад був наслідком рідкої зустрічі максимально, в певному сенсі, споріднених поетів.

віль аквареля. Це була — графіка, хоч і кольорована. Розуміється, Липа в нашій літературній процесі знайшов приблизно таке місце, як Рільке в світі германським, а Валері — в романським.

Але від сухости і скупости віршів Липи б'ють електричні іскри справжньої поезії і при тім поезії високого напруження.

(Уривок з монографії «Юрій Липа — 1900—44», що має вийти небагом друком в Женеві.)

ОРАК

МІСЯЧНИК КУЛЬТУРИ І СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

З М І С Т

З хроніки нашого життя	
Ю. Липа—поет	Є. М.
„Поет“	Василь Барка
Трагедія одного континенту	Д. Кирилюк
Летюча Естрада	Січовик
Русифікація і большевизація	
Пряшівщини	Д. С—ий
Італія по війні	В. Ф—ук
Східна Європа в призмi	
книжкових полях ЗДА	В. Косаренко-Косаревиц
Тенденції територіального росту	
української метальорії	Я. Дуб
Голландський соціалізм на нових	
шляхах	Г. фон Бруннер
Рецензії	
З пресового фільму	
Бібліографія	

Юрій Липа

Провідництво письменства

Письменник, що творить, мусить раз наважитися, чи він друкує свої твори, чи ні? Коли він видрукував, — від тієї хвилини його твори належать не тільки до нього, від тієї хвилини люди зводять на його твір очі, від тієї хвилини він впливає на людей. Уже сама поява нової синтези почуття дає відчуття чогось нового й несподіваного. Жадними обставинами, оточенням, вихованням і т. п. зовнішніми чинниками не можна обумовити появу таланту. Жадної глибокої синтези почуття не вдасться передбачити.

„Що ж є більш несподіване на світі, — каже Сент-Бев (Sainte Beuve) — від таланту? Він не був би несподіваний, коли б не

I

був одним серед багатьох, одним серед усіх!“

Відгомін схвилювання від істотного, що пережив письменник, творючи свою нову синтезу, створює для письменника читачів. Він у своєму творі висловлює *vouloir vivre* своєї раси в спосіб більш окреслений, як його співбрати по мові, і своєю синтезою об'єднує їх більшу чи меншу групу довкола себе. І, це маючи на увазі, відповів Еннекен (Hennequin) Тенові на його твердження, що „твір виростає з оточення“.

„Ні, це твір формує оточення... Осередок сили є в мистці, а не в масі; юрба оточує мистця власне тому, що він дає їй змогу висловитися; вона існує тому, що він з'явився“.

Література — це одна з найсправніших сил до порозуміння внутрі раси. „Література, — каже П. Валері, — зробилася в моїх очах організаційною цінністю, що окреслює і розвиває наші духові можливості. Вона так само, як мова, дозволяє ті духові можливості докладно позначити, сполучувати і побільшувати“. (Lefevre, Entretiens avec P. V).

Для письменника, що видрукував свій твір, по видрукуванні може найважливішим є істотний, живчиковий зв'язок із читачем. „Не адмірації й похвал треба бажати письменникові. Належить йому стихійна (прис-трасна) увага, хочби й критикування. Належить йому враження, що він глибоко змінив спосіб відчуття або й думання людських істот“. (P. Valery).

Отже творчість письменника може мати не раз дуже велике значення для його раси. Письменницькі зусилля до синтези почуття важні для цілої раси. Література може утримати єдність і енергію раси так само, як і інші шляхи її духової організації. З цього погляду затирається всяка різниця між організаторами раси: письменниками-мистцями, філософами чи героями.

Зрозумілою зробиться й заввага Валері: „Твори мистецтва цікавили мене менше, як такі, більше цікавили мене їхні печаті, що вони накладають на свою генерацію. З такого боку дивлячись, побачимо, що тоді зникає різниця між ученим і мистцем. Залишається тільки гра побуджування уваги, подій і духових обставин“ (Lefevre, Entretiens).

Не тільки можливість знайти обриси свого неформального почуття притягає людей до твору письменника, приваблює людей й інша риса твору, афірмативний, догматичний характер кожного твору літератури.

„Писати — це значить твердити“ — казав Бальзак. В глибині кожного твору є певний догматизм, чи як там названо його — Standpunkt освітлення, пункти бачення, становище. Без догми не можна нічого написати, в літературі, не тільки зсинтезувати, але навіть розповісти. Той, хто оповідає, — не вагається: він зробив вибір і він твердить уже тим вибором своєї оповіді. Невтомимий французький дослідник літератури бачить у кожного письменника — „навіть найбільш легковійного“ — догму в творчості. І чим сильніша є догматичність пись-

менника (при одночасній силі його синтези), тим цікавіший він для свого оточення. „Мистецтво писання, як і всі мистецтва, не може обійтись без могутньої односторонності (un robuste parti-pris) і монументальної тривалості“ (une heure avec Alain).

Самих догм багато і кожна з них може більше чи менше впливати на письменника. Є догми збірні, як догма „мистецтво для мистецтва“, догма поезії українського барокка, догма футуризму, є догми окремих письменників, як Буальо, як Аполінер, і догми окремих творів, терен найменше досі опрацьований. Але всі вони разом, і кожна зокрема, є твердженням, афірмативністю, що провадить без вагань читача. Отже твір письменника організує і провадить почуття читача. Є підстави назвати місію письменника в суспільстві — провідницькою. Лише це провідництво письменника серед його раси, його суспільства, має характер несвідомий. Свідомим провідником є той, хто має почуття відповідальності свого провідництва.

Як стоїть справа з відповідальністю письменника за свою творчість?

II

В свідомім будівництві, в свідомім організуванні, свідомім провідництві відповідає кожний провідник, організатор чи будівничий. Чому письменник, організатор і провідник, не має відповідати за свої твори?

Чому найменший робітник, що носить цеглу, відповідає за її укладення, чому найнижчий вартовий відповідає за свій відтинок фронту, — а письменник, *vir illustrissimus* свого оточення й культури, має бути невідповідальним? Відповідальність не може понизити жадної особи. Думка, що письменник — це безхарактерна питія, шаман, кльовн, чи просто жак без відповідальності, далеко більш понижуюча, як те, що письменник — то людина, повна своєї гідності і гідності своєї духової раси.

Як особа, як вільна людина, що творить і потрапить обмежити свою творчість, письменник безумовно відповідальний перед своїм суспільством, своєю расою.

Але чи може бути відповідальність письменника, як творця? Чи на терені творчості, в самому процесі творення, може бути обмеження? Чи там, де є „боротьба з янголом“, може бути думка про такі „приземні“ справи, як відповідальність?

Аджеж цим ставимо тільки ще одну перешкоду в боротьбі письменника за нову синтезу почуття. Таж ціла правда творчості, то боротьба з перешкодами: з технікою писання, опором реалій, з впливами очевидності, з магізмом слів... Властиво мужеською амбіцією письменника може бути тільки міцне бажання — не боятися перешкод і знайти собі в тій боротьбі з перешкодами якнайбільше сили. Тим самим висловити своє найглибше „я“. Вільна творчість, що ж то — як не радість переборення невідільництва перешкод? В боротьбі за свою синтезу письменник може бути тільки домінатором, вічно чужим, аж до

остаточної перемоги. Чим більше перепон у тій боротьбі — тим радісніша перемога, тим яскравіше виявлення особистості. Може тому великі поети часто вибирали для свого задуму дуже важкі форми, може тому великі письменники мали до дрібниць обдуману ідеальну систему власного суспільства і місце власної творчості в ній.

Борони, Боже, відповідальність не є жадною вказівкою в процесі творчості. Нема в ній того, як має писати письменник, є лише пересторога, річ, що її самовиховання може перепроводити з свідомості в підсвідомість. На творення самих образів тим самим могла б і цілком не впливати, вплив цей може б вилився тільки в експонуванні образів, в їх гієрархії, в підсвідомій частині „*parti-pris*“ письменника. Чи має право письменник бути валахом, або деправатором тисячів, чи має право топтати найсвятіше для них, сіяти безнадійність, або кликати до безглузлого знищення власної раси?

Що ж є більш шляхотного й людського, як повищі питання? Однак завжди будуть голоси серед письменників: „Не хочемо жадного стриму і жадної відповідальності. Чому письменник конче повинен нести обов'язок, чому має себе обмежувати?“

Таких — не бракує, їх, що обходяться без відповідальності не лиш за свою духову расу, а й взагалі за людську гідність. Ніхто не може змусити письменника до відповідальності. Відповідальності не наказується згори, її беремо на себе. Відповідальність може бути тільки добровільна. Тоді лише це наложення на себе відповідальності не буде чином механічним. Тоді лише провідництво письменника буде чимсь свідомим і органічним одночасно, чимсь, що впливає з його почуття, з його пристрасти. Це про джерело відповідальності говорить один з найгуманніших слов'янських талантів.

„Це не розсудкова категорія, ані політична система, це пристрасть, також як любов, ненависть, здібність до пробачення, прагнення до опановування і спрага помсти. То — почування сліпе, глухе й німе від

народження. Але, як не раз батьки люблять більше від дітей — красунів своїх глухонімих і сліпих дітей, — так само й те почування є найбільш глухою, темною, врослою таємним корінням в інстинкт пристрастю людини“. (С. Жеромський. Щоденник подорожі. Патріотизм).

Патріотизм!.. Не як порожнє слово, як бляшане повторювання гасел, — але як почування. Те почування, що старається оборонити найбільш безборонне — істоту душі людини, істоту її крові, її раси. Співчуття до безборонного, батьківська і синівська гордість, бажання утвердити будучність, віра в вищість своєї раси — то все прояви одного почування.

Прив'язання до своєї раси — то критерій провідництва письменника. Бо що ж маємо виразнішого й глибшого, як зв'язок із власною духовою расою? Як же їй не бути високим авторитетом у духовому житті? Як письменник може не відчувати неповторності себе самого в житті людей, і божественної неповторності у всесвіті його власної раси? Як може не відчувати зв'язку із збірною духовістю, що постала з подібності родини, історії, побуту, клімату? Як може не вважати її найвищою з усіх рас, її, що найближча до глибини його серця, що напуває живою водою його інстинкти, його творчість? Бути в обличчі інших рас — людиною своєї раси, бути тим, чим є, не зрадити нічого, дарованого людині Найвищою Волею.

Про це все не може письменник багато говорити, про це все може довідатись читач не з того, що напише письменник, а часто тільки з того, чого він не дозволив собі написати. Тут найвищою нагородою для письменника може бути хіба одно. Це, коли почування свого зв'язку і відповідальності перед расою, кип'ючи в ній, ранивши його, тривожне і гнівне, раптом зірве заслону теперішності, жадібно сягне поза в'язницю часу — і вкаже своїй расі її будучину. Але тоді це вже буде — пророцтво.

Журнал Літератури і Мистецтва

1

UKRAINIAN NAT'L MUSEUM
2453 WEST CHICAGO AVENUE
CHICAGO 22, ILLINOIS

СІЧЕНЬ
ЛЮТИЙ

1953

JANUARY
FEBRUARY

М. Мухи

Яснозбройний Юрій

(Спогади)

В другій половині літа р. 1919 у Кам'янці на Поділлі я кілька разів бачив Ю. Л. разом з його батьком на обідах в римо-католицькому дитячому притулку. Ю. Л. був у ясно-сірій курточці, що так пасувала до його блакитно-сивих очей, та ясно-блідого обличчя й сріблястої чуприни.

На весні 1920 р. довелося мені кілька разів зустрітися трохи ближче з його батьком, що брав участь своїми порадами у виданні щоденника „Новий Шлях“. З своєю вічною люлькою та попелястим убранням і зрівноваженим виразом обличчя Іван Липа нагадував мені тоді німецького сільського пастора. Був маломовний, давав загальні вказівки щодо ведення тих чи інших відділів часопису. Чомусь був цілком задоволений відділом закордонної політики та преси, які провадив я, й уважав навіть, що в цьому напрямі все може лишитися, як є, без поправок, натомість був незадоволений, як зрештою й інші члени Надзірної Ради, браком лаяконізму у відділі „З часописів“, що його вів Ст. Ш-ий. Сам Іван Липа брав ближчу участь у редагуванні двотижневого літературного додатку до газети, заснованого з його ініціативи. Зрештою про це докладніше міг би напевно розповісти Іларіон Косенко, головний редактор „Нового Шляху“.

Тоді ж на провесні я зустрів двічі чи тричі Ю. Липу в цікавому

закутку коло православного Собору. Поспішаючи десь на обід, я все зустрічав Ю. Липу у цьому пустельному закутку на тлі ефектовних архітектурних декорацій — таких рясних у Кам'янці — в западині, звідусіль щільно огорожених мурами та вежами, похмуро-зосередженого, з маленькою книжечкою в руці, білявого й блідого, в проміннях ясного квітневого сонця, на тлі біло-рожевих квітів магнолії... Не мавши нагоди розмовляти, ми лише віталися при кожній зустрічі. Але тепер я поцікавився книжечками в його руках. Цим разом це були „Memoires d'un Veuf“ Verlaine'a. Іншим разом були — рівнож у французькому оригіналі — вірші Мюссе. Зрештою мені завжди здавалося, що довша зупинка й розмова були б не на місці, і, глянувши на титульну сторінку поданої книжки, я швидко біг далі. Пізніше, в Празі, коло 1930 р., від Новоселецького, знайомого Ю. Липи з Ковля та літніх відвідин у Подгорських, я довідався, що зосереджено-похмурий вигляд Ю. Липи свідчить про те, що скоро настане творчий транс. В 1927 році, прочитавши в ЛНВ переклад „Венеції“ Мюссе Ю. Липи („В Венеції злотавій ні корабля у плаві, ні тіні рибаря, ні ліхтаря...“) я пригадав собі „Яснозбройного Юрія“ в проміннях квітневого подільського сонця на тлі розквітлих магнолій і подумав, що напевно він тоді вже збирався перекладати цей вірш, чи може саме навіть вже перекладав його „в умі“.

Дальша зустріч з Ю. Липою так само коротка і майже без розмов, трапилася в Станиславові в серпні 1920 р., коли москалі насували на Варшаву, а південь Галичини від Стрия був хвилево відтятий від сполучення з рештою окупованих Польщею земель. Зрештою й до Станиславова червоні москалі насувалися зі Сходу щодня ближче.

Яснозбройний Юрій підійшов до мене в провулку коло готелю Варшава (р. 1919 — Одеса) й поважно стиха запитав, як я видлюся на становище. Становище тоді справді щодня гіршало. Високий, ставний, Ю. Липа тоді вже значно змінився від таких недавніх весняних днів у Кам'янці. Велика українська національна відзнака з св. Юрієм оздоблювала його маринарку. Він здавався вже не тим блідавим русявим юнаком, що неначе ненароком вийшов на сонце з темряви книгозбірні, а добре розвипеним засмаленим спортсменом. Всі рухи його були повні сили, убрання незвичайно гарно йшло йому до лица й до постаті.

Я частіше зустрічав його на вулицях Станиславова в серпні того ж року і що разу впадала в очі така раптова зміна з Ю. Липою, що так хутко змужнів. На запит Ю. Л. — мабуть одинокі слова, які я почув у житті від нього — я не встиг дати відповіді. Юрба озброєних підлітків, польських середньошкільників з „Легії гоноровей“ оточила нас, зміряла очима, й, певно з приводу відзнаки з св. Юрієм, чомпо затримала нас, наказавши йти чи не до магістрату, недалеко зовсім від місця затримки, до будинку положеного на протилежному розі сумежної вулиці. У просторій залі в партері цього будинку, оточеного садом, було ще кілька осіб під охоропою таких самих підлітків. По кількох хвилинах надійшли якісь старші особи з цієї самої „Легії“, чи може „Стражі Обивательської“, і по короткій промові щодо непевних часів, блискавично швидко поглянувши на папери затриманих, усіх було відпущено, але й по цьому було не до розмов, бо наближалася вже 8-ма година — поліційна — треба було прощатися й швидко вертатися — меці до готелю „Під трьома коронами“, а Ю. Липі — не знаю куди.

По цій невдалій спробі розмови я вже більше ніколи не бачив Ю. Липи, не судилося мені більше зустрінути його ані на вулицях Станиславова, ані деінде в широкому світі.

Проте, яких 7—8 років пізніше між нами розвинулося вельми жваве листування. Але про це трохи пізніше, треба зазначити дещо з цих проміжних років.

Під час моїх коротких відвідин Тарнова в квітні 1921 р. я не застав Ю. Липи — він коротко перед тим виїхав до Познаня.

На весні 1922 р. до Праги дійшов тарнівський „Сонцесвіт“, де були вищені „Князь Полонений“ та „Час Людини“ Ю. Липи — дві речі, що затамлюються на ціле життя і з яких вперше можна було відчутти й пізнати велич хисту Ю. Липи.

Від осені 1923 р., по приїзді з Каліша до Подєбрад Є. Маланюка, який листувався з Ю. Липою, можна було посередньо з його листів мати про нього відомості. Отже коли на день 5. липня 1924 мені довелося в Студентському Домі у Празі готувати літературну вечірку, довідавшись від Є. Маланюка адресу Ю. Липи, я написав французьку листівку до Ю. Липи, запрошуючи „взяти участь“ надісланням якихсь творів. По-українськи писати не зовсім личило, бо Познань (зокрема університет) були знані як фортеця вшехпольського романдмовського шовінізму, спрямованого в першій черзі проти українців. Отже щоб не зашкодити Ю. Липі, довелося писати чужою мовою. Але — відповіді не було. Через Є. Маланюка мені було відомо, що листівку адресат одержав, — але справжні слова Ю. Липи — „від участі стримався“. Чому — не знати.

Зрештою вечірка відбулася з повним успіхом, що випав на долю одного з приявних поетів, а ще більше на долю композитора проф. Якименка, що на власне й публіки бажання, замріяний, грав щедро понад програму й час свої твори на роялі далеко за північ...

Рік пізніше Ю. Липа презентував мені через Є. Маланюка свою першу книжку віршів з написом. Двічі перечитавши її в поїзді Подєбради-Прага, я був щиро збентежений... Невже це справді твори автора незрівняного „Князя Полоненого“? Здавалося, що на цій книзі ще тяжить спадщина манірної доби естетизму й модернізму, доби „Української Хати“ (Київ 1908—1914). Особливо дратував вірш з початковим рядком: „Садів аркади тріпотливі...“ Зрештою, під впливом цього була написана рецензія, тоді ж і надрукована, в якій було в повній мірі висловлене здивування перед несвоечасністю „Тріпотливих аркад“. Але — дивна річ — неfortunний зшиточок „Світлости“ чомусь аж ніяк не міг вибresti з моєї активки, і мало не щодня під час залізничної подорожі я заглядав до нього, бо, по-перше, деякі вірші мені одразу дуже сподобалися. Але при цій нагоді я приглядався й до тих, що мені напів або й зовсім не сподобалися. І от, що далі, то більше знаходилося непомітної спочатку краси й глибини змісту, аж, за вийнятком 2—3 річей, ціла решта збірки цілковито „сприйнялася“.

Приблизно тоді ж, цебто під початку 1925 р. Ю. Липа інколи через Є. Маланюка передавав до друку в Празі деякі свої рукописи. Так м. ін. були надруковані в „Студентському Віснику“ 1926, ч. 4: вірш — „Сімнадцятий“ (рік) та драматичний етюд „Бякет“. Спочатку цей етюд опинився в руках славнозвісного Микити Шаповала, колишнього співредактора „Української Хати“, але у свій „Нолій Україні“ Микита не схотів його друкувати, все ж

льовляно повернувши рукопис. Гадаю, що причина відмови (справжня) була політична чи ідеологічна. Шаповал напевно відчув „горду будівничість“ Ю. Липи, сам же він стояв на позиції програмового дейництва чи руйнації, звідти й незвичайна рішучість тону його тодішньої відмови.

До речі, одного разу під вечір, десь, певно, не пізніше, як влітку 1925 р. з рукописом „Бенкету“ зійшлося невеличке товариство, з чотирьох лише осіб, у старовинному готичному замку „Летоградку“ (Letohradek), давній літній резиденції чеських королів, в парку „Кральовська Обора“. Серед присутніх було двоє українських поетів. Один з них, на пропозицію керівника бібліотеки, що тоді переходово містилася в цьому замку, аж двічі мусів прочитати „Бенкет“ наголос, аж двічі — бо обстановка в Летоградку була аж надто придатна саме для читання „Бенкету“ — теж твору пізньоготичної чи ранньо-ренесансової доби. Темні корінці книжок — вузька висока зала була під саму стелю заставлена полицями книжок — надавали освітленню таємничости, а за високими готичними розчиненими вікнами, крізь які було видно типовий чесько-моравський кучерявий, хвилясто-горбатий краєвид — з гаями, вежами та лапами — все більше западав вечірній сумерк. Кращу обстановку й освітлення для утворення цілком відповідного настрою для читання й слухання „Бенкету“ важко було собі уявити.

Кілька років пізніше, не пригадую вже, з якого саме приводу, до мене звернувся листовно сам Юрій. Перед тим він звертався до мене лише в листах до Є. Маланюка. Через Є. Маланюка був надісланий рукопис „Черниці“, невеличкої стилізованої прозової речі, що через Олексу Бойкова пощастило вмістити в „Студентському Віснику“ (чч.: 5—6, травень-червень, 1927).

Незабаром по надрукуванні „Черниці“ доцент Василь Королів-Старий, письменник (автор пригодницьких оповідань для молоді, тощо), зустрівши мене коло Готелю Централь у Подебрадах, одразу розпочав розмову з незвичайно переконаною заяви: „Перечитав Черницю, Липа дуже видатний письменник. Наші видавці нічого в своїм фаху не тямлять. Вони зовсім не помічають Липи. Липа незвичайний, винятковий знавець українського народнього розповідного стилю“. Я відпровадив Королеву до недалекого залізничного двірця (він вертався до свого Мельника над Лабою) пустельною Двірцевою (Надражні) вулицею, заллятою проміннями западаючого надвечірнього сонця. Протягом цієї короткої дороги монолог Королеви, що говорив так лагідно, плинно й переконливо, (з нього був видатний прелегент) не уривався, монолог на ту саму тему — про незвичайну літературну обдарованість Юрія Липи та сліпоту редакторів і видавців.

Але десь на початку 1929 р. Є. Маланюк опустив Подебради і від літа того року я вже напевно листувався з Ю. Липою безпосередньо.

Незабаром я почав діставати від нього частинами рукопис його роману пригод XVII. ст. — „Козаки в Московії“. Я передруковував на одній з академічних друкарських машин цей рукопис у кількох примірниках. Інколи було важко добути можливість друкувати на машині, бо в позаурядові години Василь Куриленко передруковував на необсадженої машинці довші націоналістичні праці Ольгерда Гіполіта Бочковського. Але з Куриленком завжди можна було легко порозумітися щодо години, коли машинка буде до моєї диспозиції.

Мушу на цьому місці покаятися: інколи (навіть часто) мова Ю. Липи в цьому романі була так педантично архаїзована відповідно до стилю XVII. ст. та пана Латки-Старушича, що я не був в стані так само педантично передруковувати і всі суворо-дотримані автором архаїчні форми, — мій передрук виходив з дещо сучаснішими зворотами та словами. Я щиро признався в цьому й перед самим автором, написавши йому не менш переконаного й — сподіваюсь — переконливого листа, як тоді до Познаня. І автор згодився зі мною й не заборонив мені надалі дещо модернізувати мову Латки-Старушича й інших дієвих осіб „Московії“. У своїх листах, на моє здивоване запитання, автор мусів мені пояснити, чому він передруковує свій роман не у Варшаві, але аж у Подєбрадах: бо у Варшаві значно дорожче... Варто зазначити, що подекуди на зворотній чистій стороні деяких аркушків в рукописі містилися рисунки пером самого автора, з яких можна було бачити, як він уявляє ту чи іншу сцену свого роману чи окремі дієві постаті. Малюнки ці були трохи подібні до оздоб т. зв. Кенігсберзької Євангелії, чи радше до тих малюнків якогось француза чи флямандця, що прийшов 1651 р. у зруйнований Радзивилом Київ та зручно й легко накреслював постаті кіпних кавалерів на тлі руїн київських церков...

Цей рукопис Липи, так само, як і інші, не було змоги зберегти. Довший час він зберігався у родині Одинських в Ужгороді, пізнішедесь на Східній Словаччині, але що сталося з ним у 40-их роках — вже не знаю.

В 1930—1931 рр. мені довелося деякий час редагувати празький „Студентський Вісник“. Тоді мені пощастило вмістити деякі вірші Ю. Липи на сторінках цього вельми скромного щодо кількості сторінок журналу: „З Київських легенд“: 1. Кожум'яка, 2. Св. Софія; „Пав Адам Олсарій“*) та дві трошки більші речі — вертеп „Ярма-рок“ і присвячений „Панові Євгенові“ цикл „барокових віршів-медальйонів“ — разом шіснадцять — з прозовим іронічним вступом про те, як колись залюбки бавився розкладанням пасьянсів Наполеон Бонапарте, та й під час наших евакуацій 1918—1920 рр. дехто з мандрівників розкладав частенько пасьянса на зеленій траві поруч з східцями евакуаційних возів...

Тоді ж, взимку 1930—1931 р. з доручення автора мені припало завдання потурбуватись видати в літографії Яркового на Корунній вулиці на Віноградах у Празі його другу збірку віршів „Суворість“. Спочатку текст збірки передрукував на канарковий літографічний папір сумлінний та досвідчений друкар — інж. Андрій Кість, що незадовго перед тим повернувся до Праги з Канади. До речі, Ю. Липа вже давно мене тоді повідомив був, що рукопис „Суворости“ мені вже вислав, а я все даремно на нього чекаю, аж одного разу глянув на якісь два синенькі учнівські зошити на малій поштовій шафі в Канцелярії Української Господарської Академії в Готелі Централь — і на велике здивування й не меншу радість — це була давно вже заповіджена „Суворість“, яку для мене хтось у канцелярії відібрав від листоноші й забув мені про це сказати. На щастя цей рукопис не загубився, а в цілості опинився в моїх руках. Чому і як це сталося, що поручений пошті пакунок на моє

*) Умістив я тоді із свого „архіву“, де він пролежав років із п'ять, не пригадую вже який вірш Ю. Л. з приводу чого дістав я здивований запит автора, звідки я взяв цю забуту вже ним річ.

ім'я опинився розкритий і не доручений мені й лише предково був мною „відкритий“ — це вже інше питання, якого я й тоді не ставив, бо це було цілком зайвим формалізмом, тим більше, що рукопис, хоч і з двотижневим спізненням, опинився непошкоджений у моїх руках. Зрештою, надто певно супроти службовців канцелярії я також не міг себе почувати, бо був для Академії цілком сторонньою особою й лише через чемність шефа канцелярії доставив пошту на адресу Академії.

Влітку 1933 р. я переїхав до Ужгороду. Ю. Липа, довідавшись, що я опинився в такому, на його думку, провінційному загдушшю, почав мене літерально обдаровувати безліччю прерізних друків — французьких та польських. І чого там тільки не було: *Nouvelles Littéraires*, 1933, потім — 1934, 1935..., тижневий часопис без назви, лише з датою року; *Marianne*, *Nasza Pyszność*, орган польських консерватистів, де були статті Бобжинського мол. про Україну, розвідка Голомбка про Кирилометодіївців, *Bunt Młodych*, де, були цікаві статті Бохенських, *Myśl Polska*, *Pion*, та ще багато інших назов — усього не пригадаєш. Своєю чергою надсилав мені Ю. Липа і всі свої власні публікації, в міру виходу їх на світло денне. Щодо безлічі польських та французьких тижневиків він пояснював мені, що він працює в якомусь пресовому бюрі, де цих часописів не зберігають на довше.

Влітку 1934 р. до мене звертався редактор „Самостійної Думки“ в Чернівцях на Буковині, чи не маю я чого придатного до друку. В моєму архіві було тоді затрималося від кількох років кілька початкових віршів Леоніда Мосендза та „Подоріж Латки до Києва“ (недрукований вступ до „Козаків“). Я все це без особливої надуми вислав і воно було надруковане — з ініціалами авторів. Отоді то вже я дістав дуже коротенького, але суворого прочухана від Ю. Липи, бо я цілком забув, що польський уряд був „на війсьній стопі“ з „Самостійною Думкою“, як і з усіма іншими українськими націоналістичними зокордонними часописами. Поява „Старушича“ в Чернівцях могла викликати небажані для автора, мешканця Варшави, наслідки. Я вже почав гадати, що з Ю. Липою в мене все увірвалось, але незабаром знову одержав, як звичайно, дуже доброзичливе послання від Ю. Липи і за „Старушича“ на Буковині вже не було жадних докорів — ані слова, ані натяку, неначе я зовсім не зробив цієї незвичайної своєю нетактовністю помилки.

Тоді ж, пригадую, Ю. Липа переконував мене видавати мої речі окремими книгами й зокрема видати праці з обсягу французької літератури, бо аж тоді зі мною почнуть рахуватися поважно сноби. Але до думки снобів мені було байдуже й останньої поради я не послухав, що ж торкається першої — то постарався дещо видати окремо, оскільки це мені пощастило.

Листи Ю. Липи, яких у мене назбиралося чимало, я старанно зберігав і перед опущенням Ужгороду в листопаді 1938 р. мені пощастило їх щераз спакувати — разом з іншими на мешканні проф. Г., де вони знайшли певний притулок у попередніх роках на Підгородській вулиці. Проф. Г. замолоду мав листування з Лесею Українкою, яке 1914 р. москалі знищили у Вижниць на Буковині — „бо я занадто вірив у Женевську Конвенцію, — казав професор пераз, — й нічого не заховав як слід“. А цим разом листи Ю. Липи вирушили з Ужгороду на схованку до одного з мальовничих сіл Карпатського Середньогір'я, де їх мадярське королівське військо урочисто — під стрибки чардашу — напевно спалило в бе-

резні наступного року разом з гарним медальйоном-мініатюрою портретом Ю. Липи барвними олівцями праці Петруся Холодного (дарунок Ю. Липи мені) та ще кількома іншими працями-мініатюрами Петруся — двома варіантами портрету проф. Сергія Мако, Юрка Матушевського (з балетмайстром Костіним та Гамідом Бекухом на дальшому пляні), тощо.

Отже, як читач може сам бачити, я майже не мав нагоди зустрічатися чи розмовляти з Ю. Липою. Наше знайомство було скорше листовне. Все ж я можу сказати дещо про історію його рукописів та друку цих рукописів.

Забув ще одну ризку. Одного разу, певно влітку 1937 р. Ю. Липа викликав мене листівкою на побачення в області Високих Татрів на Штрбське Плесо, писав, що хотів би при побаченні „поговорити на теми державні й політичні“. Але мені за традиційним браком грошей та часу (листівка надійшла спізнено) не довелося вирушити на це побачення.

З журналу " КИЇВ " , ч:5 - 1953.

О. Теребус

До біографії Ю. Липи

Юрій Липа, як абсолювент середньої школи, втративши передчасно свого батька, що був для нього усе життя прикладом людини, державника, політика і доброго публіциста, намагався йти в житті його слідами. Тому його поява в Познанському університеті восени 1922 р. дала привід до пробудження чи пожвавлення життя серед студіюючих там старшин кол. Петлюрівської армії, як теж і серед старшин кол. УСС. Юрій Липа від перших днів свого перебування в Познані, де був записаний на медичному факультеті, входить у склад Української Студентської Громади, а по деякому часі перебирає головування цієї організації.

Та це його не задовільняє. Він відчуває потребу чогось нового, що зцементувало б українські старшинські кадри і студіюючу молодь. Для цього він пропонує створення нової студентської організації, цілковито відмінної від інших, яка мала б виконати спеціальне завдання українського „ордену“. По довгих заходах вдається йому одержати згоду університетського сенату на заснування Української Корпорації „Чорноморе“, якої кличем було: Честь, Україна, Товарииськість.

Для одержання згоди сенату на нове товариство треба було подати для затвердження статут. Ю. Липа такий статут для сенату подав, дуже загального змісту, в основі якого було плекання това-

риських форм. Одночасно одначе він уклав і внутрішній статут для членів організації, який накладав на членів великі обов'язки.

Згідно з цим статутом не всі українські студенти могли належати до цієї організації. До неї приймали членів на засаді добору, зважаючи не лише на зовнішній вигляд, але передусім на характер і особливі здібності.

Склад Корпорації був тайний. Предсідником став полковник Олександр Кузьмин, його заступником сотник Васильченко, а ідеологічним референтом Юрій Липа. Вибір президії відбувався дорогою призначення уступаючої старшини. Корпорація „Чорноморе“ мала три реферати: військовий, політичний і культурно-освітній. Кожний член Корпорації мав студіювати не тільки для отримання диплому, але й для здобуття ширшого знання. Він мав бути тим, ким нація могла б гордитися і з кого мала б повну користь. Обов'язком кожного члена корпорації було цілковите опанування одної чужої мови разом з історією, культурою та суспільно-політичним і економічним ладом того народу. Новоприйняті члени відбували однорічний новичий вишкіл, а потім складали іспити перед окремою комісією. Після успішного складення іспиту „новик“ переходив у склад старшин корпорації. Тоді він отримував спеціальне завдання чисто політичного характеру. Впродовж своїх студій він мав виховати бодай одного новика. Нескладення іспиту членом Корпорації „Чорноморе“ означало усунення його з організації. Тоді його трактували як людину меншвартісну.

Згодом корпорація „Чорноморе“ поширила свої впливи на інші університетські осередки, не тільки в Польщі, але й закордоном. Головним її завданням було виховання кандидатів на військових старшин та державних діячів, здібних кермувати державним життям.

Юрій Липа, в приватних розмовах, обстоював думку, що найбільшим сучасним завданням є виховання академічних кадрів, виховання українського „ордену“. Тому домагався висилання студентів по всіх країнах світу, щоб колись мати гідних репрезентантів у всіх ділянках життя. Він дуже гостро виступав проти ангажування всіх студентів до підпільної роботи, бо, на його думку, не досить навчитися руйнувати старе й шкідливе, але треба вміти будувати нове, треба конструктивно опановувати знання, треба вміти, як він часто висловлювався, не тільки збудувати корабель, але й пустити його на води, перебороти бурю і довести до означеної мети. Це завдання мужа-державника. Він говорив, що ми находимося якраз у положенні корабля з чужою залогою на повному морі, отже мусимо опанувати його й повести до нашої мети.

Закінчивши студії, Юрій Липа виїхав восени 1929 р. до Варшави, де став асистентом при університеті. По кількох роках праці дістав стипендію на поглиблення свого знання в університеті в Лондоні. Перебуваючи в Англії, він цікавився тамошнім політичним і суспільним життям. У зв'язку з цим, він відвідує різні установи і знайомиться з міжнародними колами. Принагідно знайомиться з одною англійською репортеркою й письменницею, лордівського походження. Вона відкриває йому дорогу до ширших англійських політичних кіл.

Та недовго довелося Ю. Липі побувати в Англії. Одного дня отримав він, через свою приятельку-письменницю, запрошення до польського консульства в Лондоні на спеціальну доповідь, де мали бути представники різних держав. Користаючи з нагоди, він вирі-

ини узяти участь у тому літературно-політичному зібранні, влаштованому польською амбасадю в Лондоні. Доповідав спеціальний виставник Польщі, полк. Северські. Доповідач намагався вмовити в англіїців ідею польської великодержавності, причому він висловлювався дуже некорисно про українців, а українське питання трактував як неіснуюче. Ю. Липа, забувши про свою візу з Польщі і про стипендію, мусів скорегувати доповідача, виявляючи фактичний стан річей. По закінченні його промови багато чужинців щиро оплескували його, особливо німці, італійці, литовці й еспанці. Після того доповідач немав уже відваги на оборону. Він лише заявив, що ніяк не гадав, щоб англіїські гості аж так добре були поінформовані про українське питання, бо такого в Польщі ніхто не знає. Він заявив, що це питання спірне, „малорусинське“, чисто партійне, хлопське, яке буде розв'язане культивізацією тих теренів через впровадження там чисто польської культури...

На другий день, у пенсіонаті, де мешкав Ю. Липа, з'явився представник польського консуляту з запрошенням Липи до польської амбасад. Ясно було, що виступ Ю. Липи на зібранні перекреслив йому візу, а тим більше стипендію. В амбасаді першим питанням було, хто дав дозвіл Ю. Липі на приїзд до Англії, а після в'яснення, Липа отримав наказ негайно виїхати до Варшави. При тому було сказано, що коли Ю. Липа до 24 годин не залишить столиці Великобританії, то амбасадор застосує інші засоби.

Від'їжджаючи несподівано з Лондону, Липа не встиг попрощатися з своєю приятелькою, яка за той короткий час дуже прив'язалася до молодого, загадкового для неї, „Джорджі“. З Варшави вислав він їй прашального листа, дякував за запрошення на польське літературно-політичне зібрання і з'ясував його наслідки. Це дуже заінтригувало молоду репортерку. Липа й далі підтримував з нею листовий зв'язок, інформував її постійно про українські справи та час від часу обмінювався поезіями.

Не маючи змоги працювати в державних установах, Ю. Липа відкрив приватну практику в Варшаві, а щоб притягнути пацієнтів, оголосив спеціальне лікування зелями. Одночасно пише й друкує статті з тієї ділянки, які викликали були велике зацікавлення в науковому світі Польщі.

Одного дня приїхала до нього до Варшави його англіїська приятелька, з якою він потім поїхав був до Львова на оглядини, бо вона дуже цікавилася українськими справами. Оглянувши все гідне уваги у Львові, вона побувала і на провінції, була в Заліщиках та в деяких українських селах. Потім Національний Музей у Львові влаштував в її честь вечеру, де вона познайомилася з визначнішими українцями.

На другий день однак вона несподівано відлетіла літаком до Англії, залишаючи Ю. Липі виправдання, що родина заборонила їй продовжувати відвідини і... роман.

З журналу " КИЇВ ", ч:2 - 1953

Остап Малюк

Спомин про Юрія Липу

...Про Юрія Липу почув я перший раз від М. Мухина в Ужгороді 1932 р., будучи учнем учительської семінарії.

Ми, закарпатська молодь, захоплювались творами Липи, зокрема я декламував його вірші на сходах Самоосвітнього Гуртка, Марійської Конгрегації, Пласту та різних народних святах, а також поза мурами школи.

А декламував я: „Парада в ночі“, „Монітор“, „Мушкети Лова“, „Сімнадцятий“, „Кавяр“, „Вино Тарантулів“ і багато інших.

Чи думав я тоді, що ці самі вірші декламуватиму самому авторові?!

Та роки минали... І ось я опинився у 1944 р., 16. червня, в місті Яворові, в Західній Україні, де мене службово відрядила моя Команда у Львові.

В Яворові був я тоді уперше. Про Яворів читав ще на Закарпатті з галицької преси, як про українську твердиню, а ще перед тим, пригадую собі, читав я в повісті Шкрумеляка — „Чета крилатих“.

І ось я справді у Яворові! В неділю під вечір вибрався оглянути його. Дійшов до середмістя. Біля господи Тригубенка бачу — стоїть гурток знайомих бандуристів з Капелі Китастого, а серед них якийсь незнайомий пан. Старі знайомі широко й дружньо привітали мене, а пан Китастих представляє мені цього незнайомого: — Будь ласка, знайомтесь, це д-р Юрій Липа. Я пильно гляну на нього. Він був у ясному убранні, середнього росту, міцно збудований, з погідним обличчям, з пронизливими очима, та такими веселими, що зразу з'єднували собі прихильність.

З розмови я довідався, що бандуристи мали концерт у Яворові, а Юрій Липа запрошував їх до себе на вечерю. Тоді він звернувся й до мене, запросивши разом з усіма на вечерю. Взяв мене під руку і завів майже на край містечка, до хати, в якій жив із своєю родиною та провадив лікарську практику. Це була невелика партерова звичайна міщанська хата. Ми увійшли до просторої світлиці. В кімнату увійшла майже висока, струнка пані, середніх літ, одягнена скромно, але із смаком. Це була його дружина. На столі вмиль з'явилася вечеря й напій.

Я спробував цей напій. Такого я ще зроду не пив то й кажу: — А це що за нектар? І де Ви його здобули, чи зробили? Він засміявся: — А, це моя і нашого аптекаря таємниця, не скажу. Коли так, кажу, то я цей сладкодрательний напійок прозвув — „Липівкою“. Відтак ця назва й прилипла до цієї горівки.

Я увесь той час непомітно приглядався устаткуванню світлиці. Юрій Іванович помітив, як я спинив свій погляд на величезних полицях, якими одна стіна була цілком заложена, а всі полиці повні книжок, журналів і рукописів.

— Це, — показав він рукою на одну з полиць, — твори мого батька, друковані й недруковані, та все те, що про нього писано. — А це, — вказав він на іншу полицю, — мої твори, та що про мене написано.

— А тут що? — показав я на решту.

— Це, — каже він, — мої рукописи.

А їх там було сила-силенна.

— Невже ж ви, пане докторе, хочете перегнати Бальзака?
Він зі смутком відповів:

— Якби були видруковані, а то Бог зна, чи за теперішніх умовин будуть видруковані? То вже побачать світ, як буде наше Державне Видавництво.

Вечеря протяглась на милій гутірці. Його дружина увесь час товаришила нам у розмові, а була вона говорливішою, як він. Сам Ю. Липа більше слухав, як говорив. Бандуристи відійшли на нічліг, а я ще довго лишився в Липів.

Пізно вночі вертався я додому. Ю. Липа відпровадив мене аж до моєї службової квартири і запросив завтра відвідати його.

Слідуючого дня, в умовлений час, о 6. год. вечора, я був вже у них. Мене знову мило прийняли і я мусів повечеряти з ними. Я відмовлявся.

— Ого-го! То ви ще не знаєте нас і наших звичаїв, — каже його дружина. — Від сьогодні ви будете у нас постійним учасником вечері, доки вашої дружини немає і доки влаштуєтесь на новім місці! Зрозуміли?!

— Так! — відповів я по-військовому.

— Це я розумію, — сміючись, сказав Липа.

На їхнє бажання, я оповідав їм багацько про Карпатську Україну — Срібну Землю, а зокрема про визвольні змагання.

А Юрій Іванович увесь час приглядався моєму одностроеві й тризубові на шапці, а далі й каже:

— Ви мені нагадуєте своєю постаттю старшину, що на обкладинці мого „Нотатника“, або теж бачу себе у своїх юнацьких роках. Люблю я однострій, а ви, здається, також?!

Кінчаючи працю я щодня поспішав до Липів. Часом приходив раніше. Тоді ще заставав його при лікарській праці. Нераз усе подвіря було повне селян, що прибували пішки й на фірах до „чудотворного доброго дохтіра нашого“. А він нікому й ніколи не відмовляв своєї помочі. Як би не його дружина, то пацієнти були б замучили його. Та дружина о четвертій повідомляла всіх, які не дочекалися черги, що години прийнять скінчені, бо приходить секретарка і лікар перетворювався в письменника і диктував. Так диктував він до год. шостої, коли ми засідали до вечері і проводили вечір на гутірках, читанню його творів і різних дискусіях.

Оповідали мені, що як Ю. Липа ще жив у Варшаві, то не одного порятував у біді. Кажуть, що останнім ділився, як хто потребував його допомоги. Були випадки, що роздавши всі свої убрання, не міг якийсь час показатись у товаристві.

У цьому я переконався. Пригадую собі: одного пополудня я прийшов вчасніше, як звичайно, бо прийшов у ролі пацієнта. Увійшов до його скромного лікарського кабінету. Привітались. Там застав я якогось селянина. Селянин і питає:

— Пане дохтір, та скільки вам маю заплатити?

Ю. Липа зміряв дядька від стіп до голови, і його погляд спинився на мозолистих, спрацьованих, поморщених руках селянина, на його босих ногах, пилом припорошених і порепаних та потрісканих. Болюча усмішка мигнула на його устах. Похитав головою:

— Нічого, дядьку любий, нічого.

— А то як? — здивовано спитався дядько.

— А так, ось там у куті черевики, вони якраз на вашу ногу, натягайте і ходіть здорові.

— Та бо вони ваші, а ви в чому будете ходити? — питав здивований дядько.

То бо і є, що мої, тому й даю вам. А осьде ліки. А прийдіть знову, як вам буде на час.

На прощання Липа подав старому руку, наче старому другові. Я вийшов за дядьком, бо цікавий був, що він даліше робитиме. Довкола старого зійшлися селяни-пацієнти. А він їм каже:

— Ну, бігме, ще такого дохтіра не видів, такий добрий чоловік. Та він не тільки нічого не взяв за оглядини й медицину, але ще й черевики дарував мені. Дав би йому Бог здоров'я і щастя, та хай його Матінка Божа береже від злого.

Селяни, що стояли довкола нього, відізнались:

— Е, та то ви десь здалека, що не знаєте нашого дохтора. Та він не одному поміг та й помагає. А таку легку руку має, що до якої хвороби не візьметься, то її мов рукою зняв.

— А, кажу вам, — докидає інший дядько, — як лише на вас подивиться то вам відразу стає легше, а на серці робиться так благо, що аж-аж. Та мені так голова лупала, що страх, а я прийшов до нього та й кажу: так і так, а він каже: — Та вам голова не болить! Ви вже здорові, та й не буде вас більше боліти. А притім глибоко подивився до моїх очей та й любо всміхався.

Іншим разом довелося мені бачити, як якомусь бідному дядькові Ю. Липа дав гроші на ліки. Таких випадків була багато. Це ж була війна. Селянство, обложене страшними „контингентами“, ледве дихало. Яворівщина небагата, бо земля піскувата й мало врожайна. Він це бачив і знав селянську недолю. Навколо по-лісах і селах ховалася УПА, а прохарчовувало її місцеве селянство.

У кожній порі дня, чи ночі був Ю. Липа до послуг місцевому населенню. До хворих у віддалених селах цієї околиці їхав підводою. Мав і інших пацієнтів, про яких знав тільки він і той, хто по нього приїжджав. Це були бійці УПА.

Під суботу завжди приїздив до Яворова письменник д-р К. Він жив у Львові, бо працював там у лікарні, але в Яворові мав також квартиру, де жила його дружина і двоє діточок-дівчаток, років 3 і 5. Повітряні налети, а також напади польських боївків, вбивства наших визначних людей, зокрема лікарів, спонукали д-ра К. вивезти дружину до затишного Яворова, під опіку Липів.

Д-р К. і д-р Липа були друзями з фаху, музи й однодумцями.

Суботні й недільні вечори були для нас особливо радісні. Липина хата перемінюлася на малий мистецький клуб. На цих вечорах мені давали читати їх твори, а решта товариства слухала. Потім починалася дискусія.

Отож наше товариство суботніх і недільних вечорів складалося з господаря хати — Ю. Липи, його дружини, д-ра К., його дружини, моєї дружини, мене, а часом бував і місцевий аптекар і ще дехто. Тоді я залюбки деклямував поезії Ю. Липи. Найкраще виходив мені вірш „Сімнадцятий“. За деклямацію цього вірша Ю. Липа щиро стиснув мені руку і сказав:

— Коли я писав „Сімнадцятий“, мені було тоді сімнадцять років. А що ви деклямуєте залюбки цей вірш, то ось вам щось на спомин.

Він встав з-за столу, підійшов до однієї з полиць з книжками,

взяв альбом і вибрав фотознімок, написав дедикацію і подав мені, зазначаючи: — Не дуже я люблю роздавати особисті світлини, але вам її дам.

На світлині я побачив юнака в однострою. Голова відкрита, з розвіяним волоссям, високе чоло, шнурковані брови, рівний ніс, трохи затиснені уста і певний себе погляд.

Фронт зближався. Московські „полчища“ зайняли Волинь і перейшли границі Галичини. Пригадую собі, що ні д-р К., ні Ю. Липа тим зовсім не журилися, навпаки, леліяли якусь надію, на щось, що може принести для нас зміну. Д-р К. твердив, що німці відступлять з-під Львова, а большевики не займуть його. Львів опиниться без усякої влади і війська. Поляки будуть намагатися за всяку ціну захопити владу в свої руки, а українці в свої. Це буде тривати 48 годин. Нам конечно треба буде витримати цей стан облоги, 48 рішальних годин, доки наша провінція не наспіє з виручкою.

— Я нікуди не тікаю, — казав д-р К. — Лишаюся у Львові!

Що він вірив у цю облогу, то я сам переконався, коли відвідав його у Львові. Його квартира виглядала на якусь твердиню. Двері, вікна і балкон на поверсі — забарикадовані. До мене він звернувся з проханням: — Дайте мені кілька гранат, набоїв до револьвера й кріса. — Бачите, я нічого й нікого не боюся. Від налетів не ховаюся, польські боївки вже кілька разів пробували сюди дістатися, але не дістались, а майбутнього ще менше боюся.

Д-р Ю. Липа також не думав рушатися з місця. Своїм спокоем він впливав на тих, які з страхом запитували в нього, що і як далі діяти? З яворівчан не багато покинуло рідне місто, — „бо і як же подаватися Бог зна куди, коли наш доктор лишається з нами“.

Я переконував, що це неминуча смерть, бо большевики зразу його замучать.

— Вам москалі не забудуть „Розподілу Росії“ і всієї вашої творчості, — казав я.

— А чого ж би я мав сам лізти їм в руки! А ліса нема в нас, як би щось трапилось?! — відповідав він.

— Та у вас же сім'я. І оці рукописи й книжки. Лікарське знаряддя! — переконував я.

— І про це я подумав. Як би що до чого, то я родину пошлю до Балигороду, до рідні. А мої лікарські причандали і тут здадуться і то дуже, бо лікарів не буде. Хтось мусить тут лишитися з народом!

За увесь той час я ніколи не чув у Липів про стигматиків та їхнє віщування, що большевики не займуть Львова, а спиняться біля Яворова. Вже на еміграції стрінувся я з одним нашим письменником д-ром Е. Він дозволив собі називати Ю. Липу божевільним, мовляв, він вірив стигматикам.

Одного дня я приніс з собою до Липів рукопис сценічного образу д-ра К. з „Листопадового зриву“, щоб показати його Ю. Липі, ну й авторові, який навіть не знав у кого рукопис знаходиться. Ми домовились з д-ром Липою, що приготуємо д-рові К. милу несподіванку, получену з невинним жартом.

Найближчої суботи зійшовся наш гурток, як звичайно. Прочитали дещо, обговорили різні справи, нарешті Юрій Іванович каже:

— Ну, а тепер почуємо власний твір нашого поручника, який він нам зараз зачитає.

Я взяв рукопис і почав читати, а Ю. Липа тільки підсміхався до мене та й поглядає на д-ра К. Як тільки я прочитав наголовок: „У вирішну мить“, то д-р К. прижмурих очі, потер чоло, і видно було, що щось нагадує собі. Далі все сильніше потирив чоло та здивовано дивився на нас... Не встиг я докінчити, як д-р К. не витерпів:

— Як цей твір у вас знайшовся? Де ви його дістали?

— Де? Написав, — кажу.

— Ви? Мій твір?

— Чому ваш? Чому не мій? На доказ, що це мій твір, ось вам рукапис, а ви маєте свій. — І вже сміюся. А потім кажу:

— Може й цей ваш рукопис?

Д-р К. глянув на рукопис: — Таж це мое письмо! По кільканадцяти роках знайшовся рукопис!..

Я віддав власникові-авторові віднайдену згубу та мусів розповісти яким способом одержав рукопис.

Було це, коли я працював у пропагандивному театрі під керівництвом режисера й балетмайстра Дема-Довгопільського. Цей твір ми ставили на сцені. Я зберігав усі тексти нашого мандрівного театру. Коли я покидав театр, рукопис замішався поміж моїх речей. Позавчора знайшов його.

Одного разу почав я оповідати д-рові Ю. Липі про міжусобиці, що відбувалися в рядах ОУН. Про ці речі я так зворушливо й болуче оповідав, що д-р Липа глибоко замислився, а потім раптом весело підніс голову і сказав:

— Я вас вповні розумію. Не журіться, це справи скороминаючі в порівнянні з вічним життям нашої нації. Не нам судити, хто з них правий, а хто лівий і не час на це. Наше діло: працювати й робити те, що корисне Україні.

Знову нав'язалась розмова і я якось запитав:

— А Ви самі на кого орієнтуєтесь?

Він усміхнувся і лагідно відповів:

— Ясніше кажучи, вам цікаво знати, який мій світогляд, так?

— Не зовсім, Юрію Івановичу, бо за цей короткий час я прийшов до переконання і пізнав у Вашій особі тільки всеукраїнця.

— Так, я в першу чергу тільки українець, я той, ким був мій батько. Чули й напевно знаєте „Тарасівців“, от я і є Тарасівець, Шевченко мій ідеолог, а Кобзар моя ідеологія. Я був, є і буду людиною чину і сьогодні я йду з тими, що діють і з ними залишусь.

В пізніших розмовах він час-до-часу натякав про УПА і від зайвих слухачів приховував свої симпатії для неї.

Фронт зближався. Бої велись уже в Галичині. Львів щовечора бомбили більшовики. Неспокій почав закрадатись і до затишного Яворова. В тихі ночі доносився сюди далекий гук важких гармат. Літаки почали кружляти понад містом і освічувати його. Загровами ясніло небо від запалених бомбами містечок. Палала Судова Вишня, дрижало повітря від розриву бомб в сусідніх селах невеличкі загони УПА, які там відбували вишкіл і поповнення.

Ядром УПА на Яворівщині була українська поліція, що з ці-

лого повіту смикнула до лісу. УПА помагала нашому населенню обороняти своє майно від німців, польської партизанки та советських диверсантів, яких скидали щоночі в німецькому запіллі советські літаки на пасовищі біля села Великі Очі.

Наближення фронту і партизанка зовсім не тривожили Липів і доктор щодня приймав пацієнтів та диктував секретарці свої твори... Так само щосуботи приїздив д-р К. і перебував з нами й неділю, а в понеділок раненько вертався до Львова...

Д-р Липа любив ходити над річку й, роздягнувшись, відпочивати.

— Ех, як чудово отак роздумувати й вглиблюватись у таємниці життя. Які чудові думки — говорив він...

Одного пополудня я зайшов до Юрія Івановича, а що мені сильно боліла голова, я попросив аспірини.

Юрій Іванович каже до мене жартома:

— В моєму товаристві не сміє бути хворих, похнюплених і нервових. Друже Остапе, чи конечно потрібно вам аспірини, щоб втихомирить біль голови? Для своїх пацієнтів я цього не вживаю. Та заки приступимо до лікування, поставимо вам кілька запитань:

— Часто болить вам голова?

— Так, Юрію Івановичу, це не звичайний біль, але так наче якийсь тягар лежить на чашці.

— А ви не здогадуєтесь від чого та з якої причини починається біль?

— Гм, здогадів у мене багацько, а причин ще більше. Перша, можлива причина, це з 1939 р. Підчас перевороту на Карпатській Україні попався чехам в руки і ці рушницями сильно побили мою голову. Можливо теж, що це від ношення шолому або й перестуди. Два рази був засипаний від вибуху стрільна. Далі фронтові переживання, сильні душевні переживання і т. п.

Під час мого оповідання Липа зближився до мене й уважно дивився мені в очі. Відтак весело відізвався:

— Чи вам ще болить голова?

— Ні, — кажу.

— І не буде вже більше боліти.

Справді, кілька років після цього я не відчував болю голови.

Іншим разом я прийшов до нього дуже неспокійний. Десь недалеко бомбили, а я по кожнім вибуху здригався.

— Любий друже, — звернувся до мене Ю. Липа, — я зауважив, що ви стаєте щораз нервовіший. Чим це пояснити?

— Це минуле вертається, власне вже вернулось. Ще при лікуванні болю голови я згадав Вам, що кілька років тому вибухом гарматного стрільна мене присипало землею. Я дістав досить сильне нервове потрясіння. Після цього я знов пережив подібний випадок. Але з моїми нервами все було впорядку. А потім з-під двох розстрілів смикнув смерті з-під самого носа. Чотири рази був ранений. І нічого. А оце недавно, в березні цього року (1944) на пограниччі Волині й Галичини ледве вивірився красноармійцям з рук. Утікав 4 години, голий, босий, як мати на світ привела! Ще були сніги, морози, кілька разів перепливав річку Стир, поки врятувався. А у Львові тоді щоночі переживав сильні советські налети. Бомба вдарила в сусідню каменицю, коли я заснув. Відтак перебув ще інше бомбардування, що тривало від 9-ої веч. до 6-ої ранку.

Наслідки колишнього потрясіння повернулися. В такім стані я не міг виконувати служби і звернувся до команди з проханням відпустки... Але я її належно не використав, бо мене покликали знову до служби, ніби в спокійне місце, до Яворова.

Я замовк, а Ю. Липа взяв мене за рамена й кілька хвилин дивився мені в обличчя, в очі. Його вигляд був спокійний, трохи усміхнений. Потім він засміявся привітно до мене:

— Тепер уже все в порядку з вами. Ви вже почуваетесь добре й уже веселі. Забудьте про минуле, будьте веселі й спокійні. Бачите, ви вже смієтесь. Мої друзі мусять бути веселі й щасливі в мене.

Хоч вибухи зближались, я на них уже не реагував. Цим разом Ю. Липа вилікував мене, здається, назавжди...

Не диво, що селяни говорили про нього, що як подивиться, то якби камінь з серця зняв, а дивиться глибоко, аж на душі благо робиться.

Ю. Липа завжди старався лікувати природними ліками. Зрештою написав окрему книжку: „Ліки під ногами“. Його щире розуміння хворого, співчуття й добряче серце сильно причинялись до видужання.

Був початок липня 1944 р. Фронт неблаганно зближався. Німці „пляново“ відступали. Моя команда переслала мені тайний наказ напрямку маршу на всякий випадок. Д-рові Липі я сказав, що наші дні в Яворові вже почислені, просив його не залишатись та бути готовим до виїзду...

— Любий друже, — відповідає мені безжурно, — я вже вирішив. Лишаюсь. Не бійтесь за мене. Будьте спокійні.

Те саме я почув і від д-ра К., хоч його дружина не дуже виявляла охоту залишатись на місці.

В неділю, 14. липня, під час обіду, одержав я зі Львова від моєї команди змінений плян маршу — з напрямком на Рудки-Самбір-Турка, бо попередній, на Городок відпав з уваги на безпосередню близькість фронту.

В понеділок, 15. липня, я ще мав телефонічно зв'язатись з моєю командою по останні накази. Того ж самого дня моя дружина поїхала раннім потягом до Львова, але вже не вернулася, бо вечірній поїзд вже не прибув.

Наступного дня я знову спробував зв'язатися зі Львовом, з моєю командою, але це мені не вдалося!

Я побіг до Юрія Івановича сказати йому, що зв'язок зі Львовом перерваний:

— Пане докторе, я дальше не лишаюся, як до позавтра... Прошу вас, їдьте з нами!..

— Не бійтесь. Все в порядку. Не спішіться, — жартуючи відповів мені д-р Липа.

Цього вечора хотілося мені багато говорити з Юрієм Івановичем. Я передчував, що ми вже ніколи не побачимось. Невеселий вертався я від Липів. Цілу ніч не спав.

Ранок 19. липня 1944 р. застав мене вже на ногах. Я запорядив негайне пакування й палення актів.

О 10-тій год. я знову спробував зв'язатися зі Львовом, але раптом почув, що в телефоні відзивається хтось по-московськи. Я відразу зорієнтувався, що якась большевицька партизанська банда перервала сполучення, або... може, ми відрізані регулярними військами, цебто нас уже оточили... Видаю наказ паку-

ватися негайно на підводи. О 12-й год. виїзд. Вийжджати без галасу, щоб не робити паніки серед населення і не звернути увагу німців, невеличкої залоги містечка, та німецької жандармерії, бо ті були б нас не випустили.

Ще дав наказ повідомити деяких осіб, яким не можна було залишатися.

О 12-тій год. ми були вже на возах і в повній зброї. Непомітно прослизнулись повз місцеву Ортскоманду. До нас прилучувались з бічних вуличок решта підвод — наших і цивільних.

Сідаю на ровер і лечу до Липів. Але там усе на своєму місці, вони й не думали пакуватись... Ю. Липа лише посміхнувся:

— Стійте так, хай подивлюсь на вас. Ну й козак з вас!

Я стояв перед ним у походнім однострою, озброєний в автомат через плече, при боці револьвер, а за поясом дві ручні гранати...

Я приглядався їм усім, щоб зберегти назавжди образи дорогих облич... Пані подала мені клуночок... Д-р Липа подав мені чималу пляшку „Липівки“.

— І оце візьміть, хай не придається, але мати при собі не зашкодить. У цій пуделочку маєте ліки першої допомоги і перев'язку!

Я щиро подякував. Липа завважив, як мені важко було прощатись. Наші погляди зустрілись і враз впали ми один-одному в обійми і розцілувались...

Маленьку Липівну я підняв на руки й теж обцілував, а вона взяла квітку, закосичила мою шапку й не хотіла пустити мене з хати.

— Ще хвилиночку, — здержав мене Юрій Іванович. — Опинившись у скрутнім положенню — думайте на мене. Я відчую вас з будь-якої віддалі і буду завжди з вами... Пам'ятайте!...

Було вже по полудні, Яворів був за нами. Зник за лісом...

По трьох тижнях ми добились до Балигороду, а далі ми подались до Криниці...

В цій похіді пережив я чимало прикрих хвилин, та коли бувало мені найважче, я думками лучився з Юрієм Липою і відчував, що я не сам, що він зі мною. З найважчих ситуацій я виходив ціло, а на душі мені було легко...

Війна скінчилась. Я опинився на чужині, в Інсбруці. Між знайомими зустрів упівця з Яворівщини, що в 1946 р. прибув з Яворова. Перше моє питання було, що сталося з д-ром Липою? Відповідь була:

— Згинув на стійці, як лікар УПА, виконуючи обов'язки. Як прийшли большевики, його зразу не чіпали, але уважно за ним слідували. Аж захопили в лісі при раненім воявові УПА. Вбили на місці, жакливо, прикладами крісів поломили руки й ноги, а потім розторожили голову. Такий був кінець цієї особливої людини..."

Пітсбург, 27. X. 1951.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XVII

ВЕРЕСЕНЬ — 1966 — SEPTEMBER

Ч. 200

Лев БИКОВСЬКИЙ

До справи пізнання життя і творчості Юрія Липи

Сан-Франциско є, або повинно бути містом о. Андрія Агапія Гончаренка! Тому відвідаючи його десять літ тому, у 1956 році, я доповідав на засіданні УККА про Гончаренка "як політичного мислителя".² Отець А. Гончаренко, визначний український патріот, діяч і мислитель, жив, думав і діяв на терені Америки. Він був майже геніальним візіонером, створив, між іншим, концепцію "Тихоокеанської України".

Подібним йому, кількадесят літ згодом, був другий, також майже геніальний візіонер — Юрій Липа, визначний український патріот і мислитель. Він тим відрізнявся від А. Гончаренка, що жив, думав і діяв почасти в Україні, а почасти на чужині. Йому пощастило свої концепції сформувати й переказати нам виразніше за його попередника.³

Ці дві історичні постаті у своїх світоглядах і устремліннях мають багато чого спільного. Тому сьогоднішню доповідь у Сан-Франциско я присвятив Ю. Липі, це буде посмертною символічно-ідеологічною зустріччю цих двох велетнів української думки.

У коспективному рефераті хотів би повідомити, що працюю, поруч з іншими темами, також і над своїми спогадами. Трактую що тему трохи ширше не так з огляду на власну о собу, як на обставини, у

яких перебував, події, що їх переживав, та видатніших осіб, що з ними зустрічався, був під їх впливом тощо.

Серед останніх видатне місце займає д-р Юрій Липа, родом з Південної України (1900—1944), український письменник, лікар, публіцист, мислитель. З ним мені довелося співпрацювати впродовж майже шести літ, від 1938 до 1944 р. включно. Під його особистим впливом і його творів формувався остаточно мій світогляд. Мав честь бути також з ним та його родиною у приятельських взаємовідносинах. Тому в моїх спогадах ця тема займає особливе місце не тільки в "автобіографії", але й у виді окремих розвідок про Ю. Липу як людину, його життя й творчість.

¹ Доповідь прочитана на зборах Денверської Групи УВАН, улаштованому разом з Відділом УККА у Сан-Франциско, Каліф., 7 серпня 1966 р.

² Л. Биковський. Проблема о. А. А. Гончаренка. "Визвольний Шлях" Лондон, 1957, ч. II, стор. 144—155, ч. III, стор. 320—327.

³ Л. Биковський. "Апостол Новітнього Українства" (Юрій Липа). Друге вид. Женева (Майнц-Кастель), Серпень 1946. 8°, 8 ст.

Творчість Ю. Липи можна згрубша поділити на два періоди: 1. від 1917 до 1938 р. та 2. від 1938 до 1944 р. У першому періоді переважала літературна творчість, головню поетична. Поза окремими віршами та прозовими творами, як "Козаки в Московії", Варшава, 1934 р. (друге видання Краків-Львів, 1942), "Нотатник", "Новелі", тт. I-III, Львів, 1936-37, — він опублікував три збірники віршів: "Світлість" (Каліш, 1925), "Суворість" (Прага, 1931) та "Вірую" (Львів, 1938). Отже його літературний дорібок не був чисельно великим, але за своєю цінністю новаторсько-своєрідним і займає визначне місце в історії українського письменства.

У роках 1938-39 Ю. Липа, як "організатор нації" (Ю. Косач), прийшов до переконання, що слід у цілях більшого ефекту змінити форму впливання на українське суспільство. Тому він свої літературознавчі⁴ та літературні засоби змінив на публіцистичні. Відтоді, не вдаючись у подробиці,⁵ він створив ряд публіцистичних творів синтетичного характеру, що забезпечили йому ім'я на довгий час.

Серед них слід згадати передовсім такі три: "Призначення України" (Львів, 1938), "Чорноморська Доктрина" (Варшава, 1940 і друге видання 1942) та "Розподіл Росії" (Варшава, 1941). До цієї "трилогії" належить також альбом "Чорноморський Простір" (Варшава, 1941), написаний з Л. Биковським. Згадані твори Ю. Липи зробили його "півпророком" для своєї нації, їх вивчення та спори над ними не вгавають.

Появу постаті Ю. Липи та його творчість взагалі, особливо публіцистичну, можна розглядати історико-соціологічно як ідеологічну "протидію" самоохоронну реакцію, яку витворила нація за останнє лихоліття в ХХ ст. спочатку підпольських, а потім підмосковських і піднімецьких часів...

Він з'явився на коні історії як ідеологічний "рятівник" своєї нації від остаточної, здавалося, загибелі. Усупереч і в обличчі жадливої дійсності він виступив з підбадьорюючими програмовими, незвичними у той час, гаслами. Ось деякі з них.

1. Час нам перейти вже до політики більшої від політики тільки сорока мільонів...

2. Цю політику уявляв він собі у вигляді всеукраїнської універсальної імперської політики...

3. Про перехід "від хутора до метрополя", писав він у своїх останніх статтях. Це мала бути, на його думку, політика в перспективі, а не питання сьогодення. Здійснення її мало бути попереджене внутрішнім національним українським самоутвердженням у цьому напрямі. Окрім того в своїх творах він з'ясовував т. зв. "генеральні лінії" (сили), що діяли і діють супроти України.

4. Ствердив природний напрям руху життєвих сил нації, її експансію (на південь і півд. схід).

⁴ Ю. Липа. Бій за українську літературу. Варшава, 1925 та інші літературознавчі твори.

⁵ Ю. Липа: "Українська Доба". Варшава, 1936, "Українська Раса". Варшава, 1937 та інші того роду твори.

5. Накреслив програму діяння для нації на довшу мету.

6. Витворив новий "Всеукраїнський світогляд", тобто систему думок, що протиставилися доволішньому занепадові українства, зміцнювали його духово й фізично в боротьбі з ворожими силами, та креслив перспективи...

Ю. Липа своєю постановою й творчістю діяв оживляюче, не дивлячись на ніби "утопійність" його гасел і діяльності. Його вплив і значення для нації, помімо обмеженого, а то й підпільного, засягу діяння в ті часи, можна б прирівняти до впливу творчості Т. Шевченка, що створив українську націю, до діяльності М. Грушевського, що підвів наукові й політично-державні підвалини під українство, а Ю. Липа, основуючись на здобутках славних попередників, ствердив істоту українства і його історичне призначення, накреслив план діяльності для української нації на століття вперед.

Але ця майже пророча діяльність Ю. Липи, на жаль, спинилась з його смертю в серпні 1944 р. з рук московських більшовиків, які стреміли до цього й знали що вони роблять. Тому його творчість, що так раптово обірвалась у менті розцвіту, слід пізнавати не тільки з того, що він зробив, але і з його задумів, з недовершеного, з методики його мислення й діяння.

На стикальщині довідались про смерть Ю. Липи досить пізно. Звістка про це дійшла до нас шойно в половині 1946 ре У біжучому, 1966-му році, минає двадцять літ від того часу.

Особи, що знали Ю. Липу, були обізнані з його творчістю, відкликнулися на цю сумну вістку передовсім різними спогадами про покійного мислителя. Появилось у тодішній пресі також кілька розвідок про його життя й творчість, бо за життя Ю. Липи, поза полеміками й рецензіями, їх було обмаль.

Пригадаю деякі з них.

Борковський Роман. Основні ідеї Драгоманова, Липинського, Донцова і Липи. "Студентські Вісті", Мюнхен, чч. 4-5, 1947.

Грицай Остап. Юрій Липа. Рубан. Новеля (1946), 8°, 78 ст. (Рецензія). "Альманах МУР-у". "Прометей". Новий Ульм, ч. 1, 1946.

Ікаренко Ор. Легенда і дійсність (15 хвилин з Юрієм Липою). Спомин. "Студентська Думка". Авґсбург, ч. 2, 1946.

Косач Юрій. Юрій Липа. Організатор українського почуття. "Українське Слово". Регенсбург, ч. 17, від 15 жовтня 1946.

Косач Юрій. Юрій Липа (до дворіччя смерті). "Час", ч. 34, 1946. Фюрт.

Косач Юрій. Українська література і Юрій Липа. "Час", ч. 50. Фюрт. 1946.

Косач Юрій. Юрій Липа (п'ятиліття загибелі). "Українські Вісті", ч. 66. Новий Ульм. 1949.

"Українські Вісті", ч. 66, Новий Ульм. 1949, та інші статті й причинки.

Були також перевидані й деякі твори Ю. Липи, на жаль, досить недбало, головню через скитальчі

умови життя, наприклад, "Рубан" та "Кіннотчик" у 1946 році.

У тому числі й автор цих рядків, як колись близька до Ю. Липи людина та тодішній секретар "Українських Науково-Дослідчих Інститутів", опублікував кілька причинників на цю тему.

Одночасно заходами "Українського Чорноморського Інституту" була видана утретє "Чорноморська Доктрина" Ю. Липи, Майнц-Кастель (Женева) 1947, з передмовою Л. Биковського. Вона вийшла в світ у скромному циклоstileвому виданні, накладом тільки біля 100 примірників.

Окрім того, стараннями "Українського Суходолового Інституту", у серії його видань під ч. 15, був виданий збірник присвячений Ю. Липі: "Юрій Липа, 1900—1944". Збірник І. Майнц-Кастель (Женева), 1947, 49 ст. + 21 ілюстр., розміром 31x22 см. У ньому взяли участь кільканадцять авторів своїми оригінальними причинками й передруками з інших часописів. То були:

Юрій Липа. Символ Чорного моря (передрук). Стор. V.

Л. Биковський. Апостол Новітнього Українства (Юрій Липа). Стор. 5.

М. Колосенко. З передмови до новелі "Рубан". Авгсбург, 1946 (передр.). Стор. 6.

О. Грицай. Юрій Липа ("Рубан". Рецензія. Передр.). Стор. 7.

Ю. Косач. Юрій Липа (до дворіччя смерті. Передр.). Стор. 7.

Евг. Маланюк. Юрій Липа — поет. Стор. 9.

Ю. Косач. Українська література і Ю. Липа (Передр.). Стор. 15.

Ю. Рудич (Евг. Архипенко). Юрій Липа й рідовідна справа. (Жмуток спогадів). Стор. 18.

Ор. Ікаренко. Легенда й дійсність. 15 хвилин з Юрієм Липою. Спомин. (Передр.). Стор. 18.

Ю. Косач. Юрій Липа організатор українського почуття (Передр.). Стор. 20.

Р. Борковський. Основні ідеї Драгоманова, Липинського, Донцова і Липи. (Передр.). Стор. 24.

О. Несич (С. Парфанович). Чарівна поява (Юрій Липа). Стор. 29.

Л. Биковський. До проблематики життя й творчості Ю. Липи. Стор. 31.

Л. Биковський. Матеріали до бібліографії творів Ю. Липи за час з 1917 по 1948 рік. Стор. 36.

З поважніших рецензій, що доповнювали цю публікацію слід згадати рецензію В. Дорошенка в "Українських Бібліологічних Вістях" (ч. I. Стор. 61. УВАН. Авсбург, 1948).

Збірник, хоч і багато ілюстрований, також був виданий вельми скромно, циклоstileво, накладом тільки у 50 прим. Тепер це велика бібліографічна рідкість. Він був виданий жертвенно коштом проф. д-ра П. Курінного, за посередництва "Товариства Прихильників УВАН".

З того збірника була зроблена відбитка з двох статтів Л. Биковського під спільним заголовком — "До проблематики життя й творчості Юрій Липи"

(Майнц-Кастель. 1948. "Укр. Суходоловий Інститут", ч. 19, розмір 31x21 см. + 8 ілюстрацій, також на циклоstile, накладом біля 50 прим.).

Л. Биковський у цій брошурі порушив справу організації вивчення постатті Ю. Липи та його літературної й публіцистичної спадщини. Були накреслені такі етапи у цій праці: 1. Усталення якнайповнішого життєпису Ю. Липи; 2. Усталення бібліографії його творів; 3. Створення монографії про нього та його творчість; 4. Видання повного зібрання його творів; 5. Ці заходи мали уможливити пізнання в ширшому засязі його ідей-думок і популяризувати їх серед ширших верств українського громадянства, бо до того часу про них знали лише обмежені кола прихильників і співзвучних йому діячів. Усі ці заходи мали сприяти втіленню їх у життя.

Додатково в тій цілі була видана, нормальним друком, інформаційна брошура Л. Биковського — "Апостол Новітнього Українства" (Юрій Липа). Майнц-Кастель (Женева). Друге вид. Серпень 1946. 8°, 8 стор., в серії видань "Укр. Морського Інституту", ч. 42, накладом у 1,000 прим. Заголовок розкриває її зміст.

Але розпочаті того роду заходи на скитальщині в напрямі пізнання життя й творчості Ю. Липи від 1946 року скоро (коло 1949 р.) припинились через роз'їзд й розпорощення скитальців з Німеччини й Австрії по всьому світі.

Прошли роки акліматизації новоприхідків по різних, передовсім заокеанських країнах. Українська еміграція по місцях її нового поселення почала жити новим, упорядкованим життям. Через боротьбу за існування, добробут, а також і з інших причин, поволі поточні й другорядні проблеми заповнили увагу більшості емігрантів. Головні ж проблеми, ізза яких ніби то вони подалися на еміграцію, згадані "липівські" проблеми всеукраїнського характеру, проблеми великодержавні, проблеми "на дальшу мету", якомось затьмарилися... Ці ідеї по давньому плекала здавалось лише горстка ізгоїв.

Того роду стан національно-державної пасивності, або втоми, серед більшості українських емігрантів запанував у той час, коли по всьому світі, у приспішеному темпі, відбували великі зміни, із щораз то новими "генеральними лініями", з новим укладом сил і "грачів", як колись писав Ю. Липа.

По відношенню до України, та й українства в цілому, становище, порівняно з попередніми часами, значно ускладнилося і набрало навіть подекуди несприятливих для нас виглядів.

Але, звичайно, ці давні й нові "генеральні лінії ідеї", далекойдучі задуми та ворожі нашій нації заходи, розвиваються все ж таки поволі. Вони виразніше формулюються в публікаціях, різних виступах та в сприятливих їм принагідних історичних обставинах.

Очевидно, на ці задуми й дії нарастають і протидії, із супротивною їм ідеологією. Українство також організується, міцнішає, самоутверджується, зискує собі прихильників та спільників. Воно щораз то

більше також усвідомлює згадану загрозу своєму існуванню й суцільності нації. Українство чинить опір і активно виступає на чужині й по всьому т. зв. "українському життєвому просторі", на який зазіхають згадані менші й більші потуги, зокрема т. зв. "вибрані народи".

Не можемо тут говорити про стан свідомости й розвій цих думок та дій у напрямі українського національно-державного самоутвердження в нашій метрополії, т. зв. УССР. Зате на еміграції спостерігаємо, на фоні згаданого невідрадного стану, щораз то більше проявів і заходів серед думаючої і державно-діяльної частини української нації в розпорошенню. Приміром, згадаймо про організуючі націю останні величні святкування шевченківських роковин у Канаді (1961) та США (1964). Тепер на черзі маємо, у біжучому 1966 р. ряд ювілеїв: 40-ліття від часу трагічної смерті Гол. Отамана Симона Петлюри, святкування подвійного ювілею — 50-річчя з дня смерти та 110-ліття з дня народження Великого Каменяря — Івана Франка. У цьому ж році сповняється століття з дня народження найвишнього вченого й діяча, творця новітньої української держави — акад. Михайла Грушевського. Усі ці ювілеї йдуть у парі з вивченням і усвідомленням собі думок ювілярів, їхніх чинів та заповітів. Останньо довідуємось з преси про скликання в листопаді 1967 року в Нью-Йорку — Світового Конгресу Вільних Українців.

Зрозуміло, що в цій наростаючій системі несвідомої та свідомої самооборонної протидії, самоутвердження, консолідації нації, щораз то більше прокидається також і зацікавлення постаттю, думками та чинами, усією спадщиною Юрія Липи — "організатора української нації" (Ю. Косач)... До путеводних ідей, що їх голосив цей визначний ВСЕУКРАЇНЕЦЬ. Отже ми є свідками і учасниками відновлення "липознавчих" заходів, що перервалися у кінці 1940-их рр.

У цьому русі, за традицією та збігом обставин, мені довелося взяти також скромну участь не тільки в характері "спогодописця", але й "липознавця". При тому було навіязано до колишніх липознавчих заходів, започаткованих ще на скитальщині з 1946 року.

Від 1949 року починаючи, багатьом емігрантським авторам удалося опублікувати на чужині, найбільше в США та Канаді, кільканадцять причинків та спогадів у пресі та енциклопедіях, про життя, творчість і діяльність Ю. Липи. Мені відомі такі з них.

У. Самчук. Юрій Липа. Поет і лікар. "Свобода", ч. 248, 1949.

Л. Биковський. Юрій Липа (1900—1944). "Свобода", ч. 303, 1950.

М. Струтинська. Про Юрія Липу. "Обрії", ч. 5/6. Нью-Йорк. Жовтень, 1951.

Л. Биковський. Спадщина по Юрію Липі. "Літ.-Наук. Збірник" УВАН, Нью-Йорк. 1952, кн. I, стор. 298—300.

Л. Биковський. Юрій Іванович Липа (Життєписні доповнення). "Нові Дні", ч. 30, стор. 12—16. 1952.

М. Сидор. Від Видавництва. Передмова до ви-

дання: Юрій Липа. Призначення України. 2-ге вид. Нью-Йорк. 1953, стор. 2.

М. Мухин. Ясноволий Юрій (Спогад). "Київ", кн. I, стор. 41—47. Філадельфія. 1953.

Остап Малюк: Спомин про Юрія Липу. "Київ", кн. II, стор. 89—96. Філадельфія. 1953.

М. Мухин. Матеріяли (зауваження до реєстру друкованих у "Збірнику" творів Юрія Липи). "Київ", кн. III, стор. 160—161. Філадельфія. 1953.

О. Теревус. До бібліографії Ю. Липи. "Київ", кн. V, стор. 237—239. Філадельфія. 1953.

Дм. Бучинський. Юрій Липа — християнин і патріот. "Свобода", ч. 215, 1954.

Л. Биковський. Публіцистика Юрія Липи (Спогади-твори-завваги). "Розбудова Держави", ч. 1 (16), стор. 57—58 та ч. 2 (17), стор. 115—121. Денвер. 1955.

Л. Биковський. З листування Юрія Липи. "Визвольний Шлях", II, стор. 221—222. Лондон. 1950.

Є. Онацький. Липа Іван. "Укр. Мала Енци.", кн. VII, стор. 830. Буенос-Айрес. 1960.

Є. Онацький. Липа Юрій. "Укр. Мала Енци.", кн. VII, стор. 830. Буенос-Айрес. 1960.

Липа Іван. "Енци. Українознавства", т. 4, стор. 1291. Мюнхен. 1962.

George Lypa. Ukraine. A consise Enc., vol. I, p. 1061. Toronto. 1963.

Б. Данилевич. Іван Липа.. У століття народження. "Овид", ч. 1, стор. 27—29, Чикаго. 1965.

Є. Онацький. Тарасівці. "Укр. Мала Енци.", кн. XV, стор. 1878—1879. Буенос-Айрес. 1966.

Позатим, оскільки нам відомо, у рукописах є кілька причинків різних авторів. У тому числі:

Л. Биковський. Галина Липова (Життя й творчість). Нью-Йорк, від 1951, розм. 28x21, біля 5 стор.

Окрім згаданих причинкових зусиль в царині "липознавства" в пресі та енциклопедіях, робилися заходи й видавничого характеру.

На початку 1950-их рр. Юрій Тищенко (Сірій), письменник, видавець і колишній особистий секретар проф. М. Грушевського, після того як він розійшовся з УВАН у США у справі поглядів на організацію видавничої діяльності УВАН, заснував у Нью-Йорку, на спілку з колишнім друкарем А. Білоусом "Українське Видавництво, Ю. Тищенко та А. Білоус", з книгарнею при ньому. У програмі видавничої діяльності Товариства було видання в кількох томах "Повного зібрання творів Ю. Липи". У цій справі Ю. Тищенко порозумівався з автором цих рядків. Але у зв'язку з хворобою та смертю Ю. Тищенка 23 листопада 1953, цей задум не був здійснений.

Книгарня "Говерля" в Нью-Йорку, в особі її рухливого керівника д-ра М. Сидора-Чарторийського, поставила собі ціль переддрукувати низку творів визначніших українських мислителів "щоби уберегти їх від забуття й спопуляризувати серед українського громадянства на еміграції". У цій серії "Говерля" фотографічно перевидала три твори Ю. Липи: "Призначення України" (1953 р.), "Розподіл Росії" (1954 р.) та "Ліки під ногами" (1955). "Чорноморської

доктрини" Ю. Липи з 1940, 42 або 1947 рр. книгарня не спромоглася перевидати у подібний спосіб, тому що вона була виконана первісно циклоstileво, а поновне видання її нормальним друком вимагало більших коштів. Тому д-р М. Сидір-Чарторийський тільки заохочував інших до виконання цієї праці, уважаючи, що перевидати треба без ніяких змін. Зате пок. проф. В. Дубровський, історик, знавець чорноморського простору й туркознавець, радив цей твір Ю. Липи перевидати з його коментарями.

У 1955 році видавництво "Україна" в Детройті, США, заходилося й перевидало більший прозовий твір Ю. Липи: "Нотатник. Новелі". Томи 1, 2 і 3. (2-ге вид., Детройт. 1955).

Слідом за цим видавництво "Українець" в Парижі перевидало, користаючи з примірника в книгозбірні Наукового Осередку НТШ в Сарселі, у 1957 році, під редакцією Дмитра Штокаля інший прозовий твір Ю. Липи — "Козаки в Московії". Роман з XVII ст. Париж. 1957 (Трете вид.).

Пізніше в деяких колах українського громадянства у Філадельфії, цьому поважному осередку української еміграції в США, організувалася ініціативна група з проф. Іваном Коровицьким у провіді. Вони задумали також видати повне зібрання творів Юрія Липи. Знайшли охочих фінансувати цей задум. Але організатори опинились перед неможливістю зібрати всі твори Ю. Липи, Річ у тому, що поза окремими творами, які були опубліковані у вигляді книг, брошур, збірників, значна частина Липиних дрібних творів (віршів, драм, прози, з ділянки театру, публіцистики, полеміки, рецензій, заміток, статтів, різних причинків і т. п.) розпорошена по часописах, календарях, збірниках в кількох країнах. Значна частина з того тепер недоступна, а в книгозбірнях т. зв. "вільного світу" їх майже немає. Тому цей шляхетний почин не міг здійснитися. Окрім того, оскільки мені відомо, один з видавців-фінансистів помер, а другий відмовився. Отже не тільки організаційно-видавнича, але й фінансова проблема видання творів Ю. Липи в Філадельфії лишилася не розв'язаною.

Далі, на початку 1960-их рр., справою видання, на цей раз тільки поезій Ю. Липи, зацікавились деякі кола українського громадянства в Торонті, теж значному осередкові української еміграції, на цей раз у Канаді. Д-р Богдан Стебельський, редактор часопису "Гомін України", повідомив автора цих рядків, що має видавця на збірник поезій Ю. Липи і пропонував йому редакційно зайнятися цією справою.

Врешті, у 1964 році гурток молодих українських істориків, на чолі з доктором Любомиром Винарем, започаткував в Боулдері-Денвері, Колорадо, під фірмою "Зарева", видавання квартальника "Український Історик". Згодом на цій основі заснувалося Українське Історичне Товариство. Воно перебало часопис і має на увазі видавати також і твори з царини української історії та різні бібліографії. Ці кола мали зрозуміння й для творчості Ю. Липи. Редактор "Українського Історика" запропонував авторів цих рядків давати відповідні матеріали для ча-

сопису, з розрахунком, щоб у майже кожному числі було там щось про Ю. Липу.

Ідучи назустріч цим задумам я опублікував перевірений і доповнений життєпис Ю. Липи, з поданням відповідної про це літератури (Див. "Укр. Історик", чч. 2-3, 4 за 1964 та чч. 5-6 за 1965 рр.). Була думка зробити з того матеріалу відбитку, але з переносом часопису з Чикаго до Мюнхену із-за різних причин цього не вдалося здійснити.

У наступних числах "Укр. Історика" передбачається розпочати друк т. зв. "Ліпiади", тобто збірки дрібних, але важливих відомостей і творів про життя і творчість Ю. Липи. Досі зібрано для того кільканидцять творів таких авторів: Іл. Косенка, д-ра Іларіона, д-ра В. Безушка, В. Дорошенка, інж. Л. Биковського, д-ра М. Прокопа, М. Куниці, П. Силенка, проф. д-ра В. Тимошенка, проф. д-ра В. Кисілевського, д-ра М. Антоновича та інших.

Одночасно, дбаючи про дальше опрацювання "ліпознавства", редакція "Укр. Історика" запропонує інж. Л. Биковському укласти "Бібліографію творів Ю. Липи". Він погодився й розпочав цю працю. Показник обійматиме твори Ю. Липи за час від 1917 до 1948 рр. Має бути укладений методом "бібліографічної документації". Окрім суто бібліографічних описів, на підставі здебільшого оригіналів, мають бути додані до багатьох позицій: зміст твору, передмови, післяслова, критики, рецензії, відгуки та різні примітки. Текст буде ілюстрований відбитками з титульних сторінок творів виданих книжками, брошурами й збірниками. Над цим власне упорядчик наполегливо нині працює з наміром закінчити свою працю десь у 1967 році. У цій кропіткій праці корист є він з широкої і зичливої допомоги різних осіб та установ, що мають окремі, рідкісні тепер, твори Ю. Липи, випознають їх або надсилають упорядчикові відомости про них. Отже праця буде збіркою, інша справа, що, мабуть, не пощастить її виконати досконало через брак відомостей про деякі твори Ю. Липи.

Після видруккування згаданого показника творів Ю. Липи на сторінках "Укр. Історика" з нього проєктується зробити відбитку. До неї додається передрук життєпису. До того біо-бібліографічного матеріалу має бути уложена відповідна передмова літературознавця з додатком ілюстрацій. У такому вигляді публікація має бути видана в серії монографій Українського Історичного Товариства.

Останньо довідуємося з листування й преси, що Українське Лікарське Товариство запропонувало прикінці 1965 р. відомому українському письменникові інж. Євгену Маланюкові зібрати й зредагувати збірник поезій Ю. Липи. Він пристав на це й приступив до праці.

Оскільки нам відомо, інж. Євг. Маланюк зібрав уже майже всі поетичні твори Ю. Липи. Деякі, ще бракуючи йому, він замовив у книгосховищах, де вони зберігаються. У листі від 3 травня б. р. до автора цих рядків інж. Євг. Маланюк повідомив, що частина матеріалу вже навіть віддана до друку. Отже спо-

діваємось, що найдалі при кінці 1966 або на початку 1967 року, в додатку до вже перевиданих вищезгаданих прозових, публіцистичних і лікарських творів, з'явиться друком цей перший повний збірник поетичних творів Ю. Липи, коштом Українського Лікарського Товариства.

Звичайно, заповіджене видання поезій Ю. Липи не розв'язує питання опублікування й інших, або всіх його творів. Але справа очевидно рушила, як то кажуть, з місця. Тепер ми ближчі до "Повного видання творів Ю. Липи", ніж 15 літ тому, коли уперше цей задум започаткував був Ю. Тищенко в Нью-Йорку.

Тепер громадянство дістане, врешті, до рук творця мислителя. Воно зможе ознайомитись з ними, вивчати їх. Це сприятиме проясненню або зміні світогляду багатьох і українська громадсько-політична думка із сучасних манівців, може, скерується на притаманний їй національний великодержавний шлях, накреслений ще 25—30 літ тому цим визначним мислителем. Такий творчий процес на еміграції міг би згодом перекинутися і в Україну, з усіма впливаючими з того наслідками.

Але це вже царина не науково-досліднич міркуван, або публіцистичних вправ, а політики.

ЮРІЙ ЛИПА

ДОКТОР МЕДИЦИНИ

ЛІКИ ПІД НОГАМИ!

ПРО ЛІКУВАННЯ РОСЛИНАМИ

3-тє НЕЗМІНЕНЕ ВИДАННЯ

COPYRIGHT, 1954, BY

"HOWERLA"

All Rights Reserved

Published by

"HOWERLA"

UKRAINIAN BOOK STORE & VARIETIES

41 East 7th Street, New York 3, N. Y.

Tel. GR. 5-0193

1962

НОВЕ ВИДАННЯ ПОЕЗІЇ ЮРІЯ ЛИПИ

Юрій Липа належить до найрізносторонніших українських письменників після 1917 року. Поет, прозаїк, драматург, есеїст, літературний критик, автор світоглядно-філософських, наукових та популярно-наукових праць (не згадуючи його цінного листування) — ось широчезне амплуа його творчості, а вклад його в різні галузі цієї творчості непересічний. На жаль, Юрій Липа як поет, і справді, мало відомий, як правильно зазначає Є. Маланюк у своїй передмові до обговорюваного видання (стор. 9).

На це склався цілий ряд причин: еміграційні умови, глибина думок і символики, а часом неясне висловлювання думки не сприяли розумінню його поезії широкими колами. Але одна з найголовніших причин його невеликої популярності як поета була та, що Ю. Липа не був міцно й тривало пов'язаний з будь-яким політичним рухом чи напрямком. Він був просто українцем. І великим українцем. Для кіл УНР 1930-их років він був надто націоналістичним, для націоналістів він був замало націоналістичним, а для Д. Донцова він був мало що не зрадником, зокрема після того, як розійшовся з "Вісником" в середині 1930-их років. Зближення Ю. Липи з містичними церковними колами наприкінці 30-их років також було досить випадковим явищем.

Сталося так, що жодне середовище після другої світової війни не було зацікавлена в популяризації Ю. Липи як поета. Тому велика подяка належить Є. Маланюкові, що вмів піднятися понад колишні дрібні непорозуміння з Ю. Липою і піддати спасенну думку торонтському відділові Українського Лікарського Товариства Північної Америки, щоб воно взяло на себе кошти видання поетичної спадщини поета. Велика подяка належить також згаданому товариству за фінансування цього видання. Це тривалий пам'ятник покійному колезі по фаху, який віддав усе своє життя творчості для кращого майбуття України. Книгу видано охайно і на доброму папері, так що її радо придбають любителі гарної української книжки, а поезії зокрема.

На превеликий жаль, на цьому й обриваються наші похвали, бо саме здійснення цього прекрасного задуму не відповідає найскромнішим вимогам до такого видання. Ю. Липа подарував нам три поетичні збірки, які становлять не лише три різні етапи в його творчості, але й виявляють три зовсім різні обличчя цього непересічного і багатого майстра поетичного слова.

Перша збірка — "Світлість" вийшла 1925-го року в Калуші, друга — "Суворість" — 1931-го року в Празі, а третя — "Вірую" — 1938-го року у Львові. Перша збірка — це ніжна, здебільшого любовна

лірика, на якій позначилися впливи ранньої творчості М. Рильського. Друга — національне кредо Ю. Липи і його заповіт майбутнім поколінням української нації, — хоч це й звучить, може, трохи претенсійно, а третя — релігійно-містичні вияви поетової душі, хоч і включено в неї деякі вірші з двох попередніх збірок.

Замість того, щоб подати в хронологічному порядку тексти всіх трьох збірок, а в останній лише вірші, що не ввійшли до двох попередніх збірок та зазначити, які вірші були друковані раніше й подати нову редакцію їх у збірці "Вірую", Євген Маланюк "по надумі... розпочав цю книгу передруком книги "Вірую" (стор. 10).

До катастрофічнішого рішення укладач прийти не міг. Цікаво, що сказав би сам Є. Маланюк, якби хтось хотів його літературну спадщину (надіємося, що її хтось таки вирішить видати!) складати на підставі останньої збірки поета? А Маланюк же далеко суцільніший поет, ніж редагований ним Ю. Липа. І відзначаючи ще раз велику заслугу Є. Маланюка, як ініціатора видання поетичної спадщини Юрія Липи, жалкуємо водночас, що він цим не обмежився, а взявся за упорядкування збірки, замість того, щоб передати цю справу довголітньому другові Ю. Липи інж. Л. Биковському або М. Мухинові чи Б. Кравцеву.

Упорядкування поетичної спадщини якогось поета — це кропітка й дрібна праця, яка вимагає великої уваги, послідовності, витривалості й витрати часу, а не кожен до цього надається. У нас же за малими винятками такі видання підготовляються неохайно, а потім на виправдання подається аргумент, мовляв, тут зібрано матеріал, а потім можна буде зробити остаточне критичне видання. Чи ж таким аргументом можна виправдувати працю, роблену, як то кажуть, "Стук, грюк, аби з рук"?

Базуючи своє видання на останній збірці віршів Ю. Липи, Маланюк позбавив читача змоги зрозуміти творчий шлях і розвиток поетичної музи цього поета. До того ж, збірка "Вірую" проходила крізь тісні лещата польської цензури, а Маланюк нехотючи легалізує ці цензурні заходи колишньої Польщі. Найкраще це видно з вірша "Перші осадчі" (стор. 52), який закінчується так: "Се пороги, се — кручі, се — море кричить наздогінці: (далі в тексті три рядки крапок). Ясно, що польській цензурі не сподобалися останні три рядки:

До незнаних країв! На коня! Острогів! І до бою,

• Юрій Липа. Поезія. Уклав Євген Маланюк. Накладом Українського Лікарського Товариства Північної Америки, Торонто, 1967. Стор. 292.

НОВІ ДНІ, ЛИПЕНЬ — СЕРПЕНЬ, 1967

*До нового підбою все далі, все далі, все далі,
Завойовники в творчому шалі, — вперед, українці!*

Саме той факт, що вірш кінчається двокрапкою, є доказом, що Липа цей цензурний пропуск назначив трьома рядками крапок, а обізнаний читач міг сам собі доповнити ці рядки із збірки "Суворість" (стор. 27); той хто добре ознайомлений з думками Липи знає, що він мав на думці не лише заклик до фізичного, але й до духового здобування в різних галузях науки й творчості. Полякам це могло не подобатись, але чому ці рядки випустив Є. Маланюк і не дав їх у збірку — це вже інше питання. Недружелюбні люди могли б йому закинути щось більше, а ми закидаємо просто недбалість, якої він уникав би, якби текст вірша подав зі збірки "Суворість".

З вірша "Знак цей рунічний завис над народом міцним, важкостопим" ("Поезія", стор. 54) польський цензор викреслив був третій рядок "Світиться знаком Тризуба уся ця земля". Цензорів нема що дивуватися, але й тут треба було доповнити на підставі збірки "Суворість" (стор. 22) згаданий рядок, якого, однак, читач не знайде у виданні Є. Маланюка. Можна припускати, що й з вірша "Батькові" (стор. 44) не без втручання цензури випав кінець вірша, зокрема рядки:

*О Україно, будь, як Божий світ,
В Тобі небес сади многопоєсні,
В Тобі земель розквітла різноморність,
В Тобі довершення Одвічного й Людського...*

Крім того, взявши за базу останню збірку Ю. Липи, Є. Маланюк унеможливив зовсім розуміння деяких віршів. У збірці "Суворість" (стор. 6) Ю. Липа надрукував свого часу два вірші, присвячені Байронові, а з них лише перший був включений в останню збірку Ю. Липи "Вірую" і передрукований Маланюком (стор. 76). Другий вірш зовсім не зрозумілий без першого, Є. Маланюк помістив окремо (стор. 92), без назви і невідомо про що він. Лише знаючи, що цей вірш присвячений Байронові і що Байрон був кривий можна зрозуміти трагізм рядків:

*А ступлю крок, —
Потемніє небо із орлами,
Потемніє поле з самоцвітами,
Стихне пісня моя,
Стихну я,
Згасну.*

Досі ми згадали прогалини повторені за польською цензурою і незрозумілість деяких віршів поганого упорядкування. Але цим недоліки упорядкування не обмежуються. Хоч Є. Маланюк і зазначає, що він подає різні редакції творів Липи, але зроблено це, на жаль, лише двічі (вірші "Стрілець" і "Баллада", стор. 131—134 і "Ярмарок", стор. 105—113 і 216—225). А втім, ідучи за своєю ідеєю фікс будувати книгу поезій Ю. Липи на основі останньої збірки, Є. Маланюк не звернув уваги на цілий ряд різних редакцій віршів, а внаслідок недостатньої уважності упорядник пропустив цілий ряд віршів, лише через те, що він сполігав на останню редакцію і не перевіряв її з текстом віршів у "Світлості" й "Суво-

рості". Так, наприклад, оригінал незвичайного вірша "Шпіцрута". ("Суворість", стор. 23-24) має 40 рядків, а у виданні Є. Маланюка лише 15 (стор. 50). З першого вірша "Суворість" із однойменної збірки Липи у видання Маланюка не потрапили вірші п'ятий ("Час людини, як вовк утікає") і 6-ий ("Не мовте слова..") (стор. 2). Також із вірша "Могила незнамого бійця" випав у Маланюковій збірці кінець (пор. "Вісник", 1936, кн. 2, стор. 85). Таких пропусків більше, а тому, на жаль, треба критично поставитись до твердження Є. Маланюка, що з поезій Ю. Липи зібрано 99% усього ним надрукованого. Чи не "з цензурних" причин із "Поезії" Ю. Липи випав і прекрасний переклад із Гі де Мопасана "Прагнення" (пор. "Літературно-Науковий Вісник", 1927, кн. I, ст. 81)?

Зустрічаються й інші недотягнення. Так, наприклад, на стор. 96 надруковано як шостий вірш із збірки "Світлість" вірш "Зорі великі дрижать..." Такого вірша в згаданій збірці немає! Неконсеквентність укладача проявляється й у тому, що він, згуртовуючи переклади Ю. Липи окремо (стор. 10), не провів свого задуму до кінця і на стор. 75 і 78 подав окремо від інших перекладів по одному віршові Гелдерліна і Шпіттелера. Це саме торкається вірша "Львів", який виключено із циклу "Міста" за польською цензурою, що не дозволила друкувати у "Вірую" цього вірша, хоч нічого нецензурного в ньому не було! Його подано окремо із збірки "Суворість".

Не згадуємо помилок, бо їх, на жаль, у всіх наших виданнях досить багато, але не можемо не згадати того, хто ставив наголоси над окремими словами. Зустрічаються неправильно поставлені наголоси: "І дзвенить, і повне молодости..." має бути, очевидно, молодости (стор. 147), "Певний грач із тисячами має бути "тисячами" (стор. 48 — такий наголос як єдиний подає словник Голоскевича й навіть Кириченка (1955). Лише найновіший словник Погрібного має і другий наголос). Найчастіше зустрічаються зайві наголоси: "на деревах" (стор. 31), "валом" (стор. 51), "порохом", "продалася" (стор. 74), "вогненні", "тілами" (стор. 76), "чавун ненависти" (стор. 144), "твої минули роки" (стор. 145) і т. д. і т. д. А як же ж інакше? З другого боку нема часто наголосів там, де їх справді треба було б поставити "Моїй вибраниці" (наголос на а, стор. 143), "мертвота" (стор. 84, на о в цьому не зовсім літературному слові можна було б поставити наголос), "жнива духу твого" (треба було б "твого", стор. 75) тощо.

Усі ці помилки, звичайно, зовсім зайві і при трохи уважнішому підході до Музи Ю. Липи їх усіх можна було б уникнути, а ми ж не згадали з браку місця багатьох інших недотягнень. Надіємось, що теперішнє видання стане майбутнім видавцям поетичної спадщини зразком як не треба упорядковувати поезії, а тоді й це видання матиме своє значення. У всякому разі з поезією Ю. Липи варто докладно ознайомитись не лише тим, хто любить поезію, але й тим, що цікавиться хоч деякою мірою українським життям і його аспіраціями.

М. АНТОНОВИЧ

„Поезія” Юрія Липи у виданні УЛТПА, Торонто

Приблизно рік тому Українське Технічне Т-во в Торонто запросило на один свій вечір поета й письменника Євгена Маланюка. Вечір цей був зорганізований гарно, з мистецьким смаком, прецизійно, по-інженерськи. Його кульмінаційною точкою був виступ поета Є. Маланюка. Цей, такий багатий своєю власною творчістю поет, несподівано прочитав нам твір Ю. Липи.

Особою Ю. Липи та його творчістю цікавився наш гість вже від давніх літ. Без нього ми так мало знали б про Ю. Липу. Помимо того, що зацікавлені слухачі, які виповнили залу по береги, були приготовані й наставлені слухати твори Маланюка — всі з неабияким зацікавленням і насолодою прослухали такий цікавий, гарний та актуальний твір Ю. Липи „Ярмарок”. Цей момент був надзвичайний і мимоволі пригадується одна історія з біблійних часів: жиди присягнули своєму предкові Йосифові, що залишаючи єгипетську неволю, вони заберуть із собою його кості. Коли одначе час визволення прийшов, жиди були цим так сильно переняті, що забули за свою присягу. Одиноким, хто пам’ятав про неї, був сам Мойсей. Це ж саме Мойсей носив підчас довгих і затяжних доріг втечі, перед армією Фараона ковчег з кістками свого предка. Після Синаю старинні жиди двигали два ковчеги, один з кістками предка, а другий з плитами заповідей-законів. Це означало майже рівну важність і респект жидів до своїх предків та Божих Законів.

Ми не перебільшуємо, порівнюючи біблійний приклад пошани з глибоким відчуттям і пошаною до наших історичних і культурних цінностей та рішенням зберігати й поширювати духові вартості предків по тяжких і тернистих дорогах сучасного національно-суспільного життя, щоб продовжувати й зміцнювати культуру свого на-

І все ж таки: в началі було — Слово!

І все ж таки почальний дух — Любов!

Євген Маланюк „Істотне”

роду. Маестро Маланюк дав нам приклад такої шляхетної постави й дії.

В цю ситуацію і захоплення присутніх твором Юрія Липи вчувся загальновідомий ініціатор поважних суспільних починів, д-р Петро Глібович. Гарний людський жест інж. Маланюка та розкриття для нас глибин думок Ю. Липи та актуальности його творів, так вимовно продемонстровані на тому вечорі інженерів, і захоплення слухачів спонукали д-ра Глібовича поробити конкретні заходи і домогтися з маестром Маланюком у справі видання творів Юрія Липи за його редакцією. Хоч енергійний і охочий до праці д-р Глібович, по правді, не потребував помічі, але, щоб діло робити гуртом, щоб були заступлені всі три професії нашого медичного Т-ва, він попросив ще фармацевта, мігра Ореста Яримовича та лікаря д-ра В. Соханівського, щоб разом поробити конкретні заходи і видати цю книжку поезій Ю. Липи. Д-р П. Глібович діяв, переговорював, зустрічався та листувався з маестром Маланюком, організував ефективні сходи.

Багато праці вложив також мігр О. Яримович. — Голова нашого Т-ва, д-р С. Кучменда, радів успіхами цієї праці.

І ось ми маємо твір великого й незабутнього д-ра Ю. Липи, чепурну, в полотняній обкладинці, 292-сторінкову книгу „ПОЕЗІЯ”, друковану у Видавництві „Гомін України”, плід довголітньої праці і розшукувань маестра Маланюка, щоб зкомплектувати ці поезії Ю. Липи.

Читаючи їх, людина немов вживається у найбільш інтимно-сердечну розмову з поетом, у розмову брата з братом. У розмову, яка впливає з глибини його натхненної душі й глибокого ума про речі, які тільки він, лікар і поет, Ю. Липа, зміг у даний час відчутти, заобсервувати, висловити та полонити наші почуття і ум. Та розмова збагачує душу думками й візіями та зове до серйозної задуми.

Поезії Юрія Липи мають не одне важливе сказати нашої суспільності.

Рік XIV. Ч. 2. (45). Квітень 1967.

Лікарський Вісник

Літературна година УЛТПА в Торонто

В неділю, 9 квітня 1967, в гарній залі Української Кат. Церкви св. Покрови в Торонто, Відділ УЛТПА організував „Літературну Годину” в честь сп. п. д-ра Ю. Липи, у 25-річчя УПА, членом якої він і був, та 70-річчя поета й письменника Євгена Маланюка.

Сходина ці відкрив і ними проводив д-р С. Кучменда, нав'язуючи також до століття Канади, та 75-річчя поселення українців у Канаді.

З доповіддю про Є. Маланюка виступив проф. Шелест. Він висловив сумнів, чи зможе в своїй короткій доповіді висловити все важне про Є. Маланюка, бо це великий поет та велика й творча особистість. Це автор численних книг, форматор світогляду, який відчув поклик доби та виповнив свою творчість ідейністю, героїкою, стимулював до напруження духовних сил нації. Він став авангардом у літературі та мав і має неабиякий вплив на інших.

До його творчості прислухалися так на Батьківщині як і на еміграції. Є. Маланюк стежив за подіями в Україні, живо реагував на них та одночасно підіймав духа еміграції та дбав, щоб література й поезія не сталися публіцистикою. Це ж його, Є. Маланюка, названо „Імператором Залізної Остроги”. Його творчість викликала дискусію в літературних кругах в Україні. Це до нього Сосюра звертався віршем. Це ж там названо його „культурним та талановитим ворогом большевизму”.

Євген Маланюк це поет з уродженим талантом і поетичною душею. Його творчість має три важливі елементи — особистого, особливого та загально людяського, з одночасною інтелектуальною обдуманістю — говорив проф. Шелест.

В своєму слові Є. Маланюк говорив знову не про себе, але про Ю. Липу, його творчість та якраз видану Укр. Лік. Т-вом у Торонті книгу „По-

езія” Ю. Липи, з якої він читав уривки. Є. Маланюк згадав, що це є першим обов'язком і завданням еміграції видавати вагові книги.

Творчість Ю. Липи заповнила прогалину останніх 50 років та запобігла „перерві в культурі”. Така перерва була після мазепинських часів аж до вибуху Шевченкового вулкану. За життя Ю. Липа не здобув слави. Він це прикро переживав. Він був динамічний, творчий, суспільник. Він хотів бути поетом, письменником, політиком, провідником, „п'янів” Лавренсом Арабії, працював лікарем, студіював політику й економію, виявив себе в поезії, драматургії, прозовій епіці, критиці, публіцистиці, в історіософічних писаннях, знаменитими нотатками, специфічною стилістикою, мовним багатством і т. п. Його особливим зацікавленням була „Суверенність української особовості”, не невольничість, рабська, неусталеність, безхребетність. Він не хотів бути тільки поетом, опанованим шалом творчості. Але муза того не вибачає, вона не любить других коханок.

Відтак д-р П. Глібович подякував маестрові Є. Маланюкові, який уможливив Українському Лік Т-ву в Торонто прислужитися українській спільноті публікацією поезій Юрія Липи.

Привіт від КУК зложив д-р М. Кушета.

Д-р В. Соханівський

Оксана Керч

Лікарі — лікареві

Юрій Липа. Поезія. Уклад Е. Маланюк. Вид. Українського лікарського товариства, Відділ в Торонті, 1967, 292 ст.

Видання лікарським товариством в Канаді книги „Поезія” свого колеги за фахом д-ра Юрія Липи — факт в нашій дійсності досі безпрецедентний*. Він подає надії, що, може, й інші професійні товариства підуть цими слідами і хочби й таким способом пітримуватимуть розвиток нашої культури, яка підтримки дошкульно потребує.

Вшанування творчости лікаря-поета, письменника, публіциста, історіософа і героя останньої війни саме собою є незвичайною подією. Воно варте багатьох академій та інших святкувань пам'яті дуже визначного письменника. А до незвичайности цього видання причислюється і те, що упорядником і редактором цієї книги був Євген Маланюк, близький приятель Ю. Липи і шанувальник його суворой поезії.

Книга „Поезія”, це збірник різних творів Ю. Липи, поезії й прози. До неї входять вибрані поезії з трьох поетичних збірок, виданих у різні часи: „Світлості”, що вийшла в Каліші в 1925 р., „Суворости”, виданої в Празі в 1931 р. і „Вірую”, що появилася у Львові 1938 року. Окрім поезій, до збірника ввійшли також нариси й новелі та деякі статті, друковані в „Студентському віснику” в Празі та літературно-науковому віснику й „Віснику” за редакцією Д. Донцова. І ще крім того, сюди ввійшли й переклади з німецьких, французьких, швейцарських та австрійських поетів, як Отто Бірнбаум, Фрідріх Гельдерлін, Альфред Мюссе, Гю де Мопасан, Райнер Марія Рільке та сатиричні твори, як „Ярмарок” та „Пасьянс”.

Юрій Липа — син свого часу, своєї доби. Він залишився в пам'яті сучасників поетом — вістниківцем, тобто поетом того „Вірую”, що об'єднувало всіх вістниківців, як Дараган, Л. Ю. Мосендз, Оксана Лятуринська, Євген Маланюк, Олег Ольжич, Олена Теліга й Олекса Стефанович — всі вони своєю творчістю наснажували ідеєю визволення України.

Обдарований не лише літературним талантом, але й озброєний солідною філософською освітою, Липа присвятив свою творчість поглибленню світоглядних основ та поширенню українських обріїв, шукаючи в історичних процесах розв'язки нашого національного питання.

Книга „Поезія” є лише частиною, і невеликою, різноманітної літературної творчости Юрія Липи. Пізніші твори, писані в старшому віці, як роман „Козаки в Московії”, що був двічі перевиданий на еміграції і все таки залишився бібліографічною рідкістю, та публістично-історіософічні твори чекають свого перевидання, ані трохи не втративши своєї актуальности.

Книгу завершують цікаві спогади про Юрія Липу, М. Мухина й Б. Стебельського і біографічний нарис Е. Маланюка та скорочена бібліографія Ю. Липи, творця частини української біблії наших часів.

Хоч книжка вийшла чотири чи п'ять років тому, але вона, як довідуємося від видавців, спокійно лежить собі майже усім накладом на полицях і мало хто нею цікавиться, а шкода, її повинні вмити розхапати, бо Ю. Липа належить до тих письменників, які залишаються в перших рядах української літератури.

ЛІКАРСЬКИЙ ВІСНИК

ОРГАН ЛІКАРСЬКОЇ КОМІСІЇ НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
І УКРАЇНСЬКОГО ЛІКАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА У ЛЬВОВІ.

РІК XV.

Львів, дня 1. серпня 1937.

Ч. 4.

Ю. Луца

(Варшава.)

Лічнічі рослини в давній і сучасній українській медицині.

І. Значіння рослин в лікуванні й харчуванні та коротка історія лікування рослинами.

Уміння знайти відповідну до приправи харчу, чи здатну до їдженя рослину було притаманне вже найдавнішим племенам і народам. У словнику проф. Драгендорфа (1897 р.) вміщено коло 13 тисяч назв рослин, уживаних людьми в світі, з того четверта частина це рослини, що є або самі харчем, або допомагають травленню. Такою рослиною є в нас напр. борщ щербач (*Hieracium spond.*), що надає назву взагалі кожній рослинній ющі, давніше кожній зеленій квашенині.

Можемо вказати кілька рослинних груп, що без них людський організм нидіє і хирляє, як це буває нерідко у місті зимою. Назвимо головніші: група рослин із флавоноами, як петрушка, селер і кріп. Споріднені з флавоноами каротини, що є в дуже потрібних для здоров'я моркві, червоній капусті, помідорах і в багатьох присмаках (паприка, шафран) та зеленіні. Деякі вчені утотожують каротини з вітаміном А. Людина від тисячоліть плекала овочі й городину, що мають в собі антоціани, отже малини, черешні, вишні, порічки, сливи, чи буряки, або редьківця. Таннінова кислота в малій кількості впливає на зміцнення цілого організму, тому охоче споживаємо багаті в танніні яблука, грушки, дерень, афіни. Дуже важною в українськiм харчуванні є група ароматичних рослин. Вони побуджують виділювання слизової оболони кормового проводу; сюди належать пастернак, петрушка, колянדר, майран, м'ята. Врешті важна група антрахінова, що побуджує товсті кишки, як рабарбар (ревінь). Чи маємо пригадувати значіння у відживлюванні такої важної складової частини рослин, як сіліцій і хлорофіл? Без них, як і без ароматич-

них складників, антоціанів, антрахінонів, каротинів і флавіонів не можна собі уявити людського харчу й доброго травлення.

Багато з вищеназваних рослин має значіння і як присмак і як лік. Згадаймо тільки улюблений присмак англійських кухонь — сос з м'яти і наші широко знані м'ятні краплі. Певне, що й відкриття лічних прикмет рослини йшло обіч з шуканням їх харчових прикмет. В кожному разі відкриття лічних, як і харчових рослин треба віднести до передісторичних часів; сучасна культура не може похвалитися великими відкриттями в цій ділянці.

Перші лікарські підручники в Європі були властиво збірниками дієтично-природолікувальних вказівок. Певне, що там велике місце займали й лікарські зела. *Гіппократ* подає опис 150 лічних рослин, *Теофраст* — 500, *Діоскорид* аж 1.200 прерізних пород. Були то рецепти нероза запозичені греками від їх сусідів, єгиптян, персів і арабів. У всякому разі терапевтичний арсенал *Діоскорида* був багатший від арсеналу теперішнього лікаря, що має ледве кількадесят офіціальних рослин у своїм розпорядженні. Пізніше, в середньовіччі особливо вибилися на перше місце як знавці зел араби, що в своїх мандрівках зустрічалися з лікуванням у Китаю, в Монголії, Тибеті чи Індії. Недарма ж лікування в добі середньовіччя, потім і гуманізму сплодило дуже велику кількість гербаріїв і зільників. Сліди деяких з них знаходимо в серії наших зільників XVIII ст., описаних на сторінках „Врача“ та в збірці *Флоринського*. В цих зільниках домінував (нероза фантастично представлений) світ місцевих зел. Коли ж після великих відкриттів XVI—XVIII ст. прийшли заморські зела, починає повставати не завжди й слухна мода на чужоземні лічні рослини. Вони витискають з лікування поволі місцеві зела. Від цього першого перелому в лічництві рослинами мало зосталося з європейської, чи середземноморської рістні і досі в арсеналі лікаря панують хіни й іпекакуани, а не краєві гіркоти й протикашлеві рослини.

Цілковитий удар завдало зелознанню й зелолікуванню XIX ст. з його розвитком синтетичної хемії. Від синтези пірамідону швидкими кроками йшло в передвоєнних лікарів усунування рослин з лічництва. Майбутність, здавалося, належить тільки до пробівок хемічних лябораторій. Мати-земля, найліпша лябораторія, не мала більш продукувати ліків.

Проти хемізму виступив в 1913 р. на конгресі в Лондоні великий фармакогност *Тширш*, що кинув гасло „повороту до зел“. Під час війни цей поворот стався фактом; народи, винищені недоїданням і хворобами, оцінили дієтичну й лікувальну вартість рослин. Ба-

гато зробила теж і нехить до монополю німецьких хемічних фабрик. Сьогодні науково-біологічна праця над годівлею, властивостями й стосуванням зел кипить по цілм світі. Правда, Європа значно відстає від інших країн. Коли в Японії за останнє десятиріччя нараховують коло 2.000 наукових фітотерапевтичних праць, то у Франції чи в Німеччині їх вийшло ледви по кількадесять; але число їх зростає. Невелику свою пайку вкладають до того й сучасні українці; зрештою мають у тому свою традицію.

II. Роля лічних рoстин в українській народній медицині.

Перші зелознавчі підручники це властиво впорядковані відомості з народньої медицини, а перші етнографічні записки народнього лікування є свого роду неупорядкованими підручниками фітотерапії. Несміливі спроби наукових дослідів над лічними рoстинами в XIX. ст., а й теперішні в своїх шукальних напрямках нав'язують до попередніх тисячолітніх досвідів народньої медицини. Тому й цікаво їм придивитися.

Перші згадки про плекання рoстин на українських землях знаходимо ще в *Геродота*, отже дві тисячі п'ятьсот років тому. Городові ярини, як цибуля й інші, плекали орачі-Алазони на правобережній Україні. Правдоподібно це плекання сягало ще далі аж до початків колонізації України месопотамською, передньоазійською расою перед 4—5 тисячами років. Ствердити це було би дуже важним, бо це зв'язало би традиції нашого зелолікування з традиціями Півдня, отже Середземного моря і його культур, передусім греко-римської й геленістичної. Замітне, що дехто з українців-фітотерапевтів, здається, цікавився цим питанням. *Василь Демич* в своїй праці, описуючи рoстину, стало передавав її застосування в українців, у надбалтійських, сибірсько-алтайських народів та в греків і римлян. Порівнюючи примінення зел у народній медицині бачимо, що вказівки стосувати їх інше в українців, ніж у народів з балтійським підложжам, як естонці, чи з угро-фінським, як москалі й сибірські народи; за те знайдемо подібні, дуже часто цілком тотожні вказання стосувати зела в старинних греків і римлян та українців. З цього боку повчальним є порівняння нпр. вказівок *Діоскорида* чи *Гіппократа* з даними *Парпури* й *Демича*, що опираються виключно на народнім українським лічництві. І тому при обговорюванні історії й напрямних українського зелолічництва можна трактувати зелолічничу літературу старинних греків і римлян, як свою близьку традицію,

тільки значно раніше від нашої утриваленої писемності. Українська писана традиція починається значно пізніше; поминувши різні зільники і гербарії, початком її слід уважати дрібні праці перших українських лікарів-універсальників при кінці XVIII ст., скажім праці знаного лікаря *Кавунника-Елланського*.

III. Праці і погляди окремих українських лікарів протягом останнього сторіччя.

Треба зазначити відразу, що між російськими лікарями, які працювали в земстві, переважають цілковито лікарі-українці. Писали вони в різних мовах. З визначних можна згадати передусім *С. Парпуру* з його дисертацією з 1830 р., писаною в латинській мові: *De remedium domesticorum usu atque praestantia* (Москва). В ляконічній формі, що нагадує Плінія, подає він головні вказівки стосовання зел, походження народнього, але справджені університетською практикою. Варто пригадати подібну, але слабішу працю, що її видав в німецькій мові лівобережець *Гнідич*: *Von einigen Arzneimittellehren u. Krankheiten* (Ляйпціг, 1778 р.) Крім лікарів працювали багато в цій ділянці і природники-українці, як *Августинович*: Про дикорослі лічнічі рослини на Полтавщині (Київ, 1853 р., в рос. м.), *Т. Вержбицький*: Рослини, збирані як лічнічі в околицях Києва (1867 р., по рос.), *Чоловський*: Нарис флори Могилівщини (1882 р.). Дуже важною є праця *С. Горницького*: Замітки про деякі дикорослі і домашні рослини флори України, вживані як народні лічнічі середники (Харків 1887) і праця *Булгакова* присвячена земолічництву Чернігівщини (1827 р.). Співпраці природника й лікаря завдячуємо двотомний „Зільник і народні ліки“ *В. Горецького* і *Вілька*, що вийшов у 1885 р. у Києві. Врешті багато матеріалів можна знайти в праці про зільники *Флоринського*, в книжках *Деринера* (Про зела чарівників), *Рихтера*, *Палляса*, в Ботанічному словнику *Анненкова* і врешті в статтях, що появлялися тоді в журналі „Врач“ (1880—1885 рр.).

Певним блискучим науковим та ідеологічним завершенням цього періоду є дисертаційна праця на доктора медицини чернігівця *Василя Демича*, видана по німецьки в Дорпаті 1888 р. *Демич* використав дуже великий йому доступний матеріал про важніші лікарські рослини. Цікаві його тези, що їх подає при кінці праці:

1. Народне лікування заслуговує на більшу увагу лікарів, бо посідає дійсно доцільні ліки.

2. Нарід вживає певну кількість зел *derivantia*, міцних *odorata* і *amara* як ліки; деякі з них отруйні.

3. Народня фармакопея не має за багато засобів, однак є найкращою і постачає народів найдешевші ліки.

Замітним є деякий націоналізм у лічництві. Так пише *Демич*: „Пересаджена в XVI. ст. із Зах. Європи на наш ґрунт офіційна медицина не могла й не може мати ніякого національного підложжа, служить тільки великості й багатству Росії та цілком не дбає про простий нарід... З другого боку т. зв. „народня медицина“ далеко старша, її початок лежить правдоподібно в пітьмі передісторичного життя. Це продукт нашої фльори, фавни і релігії, коротко вислід матеріального й духового життя русичів. Вона носить у собі характер народу і є більше чи менше достосована до кліматичних, соціально-економічних і інших потреб“.

Демич признає слупність закидів, що в народі зв'язано з лікуванням зелями багато забобонів. Але є й добрі прикмети: „Народні засоби дуже дешеві і всім доступні. Уживання їх ясне і більшість беззастережно вірить у їх ділання. Тут не знайдемо ніяких аптик з їхніми колосальними цінами, ніяких зачумлених шпиталів і т. д.*). Народні ліки дають цінний матеріал і для наукової медицини, бо повстали вони протягом багатьох століть, завдяки розумові багатьох мільйонів людей і тільки спочивають під грубою корою забобонів маси. Я розрізняю в народній медицині позитивні і негативні (шкідливі, нерозумні) сторони, при чому останні нераз переважають... Лікарі мусять до народньої медицини зближуватися, не бути „бюрократами“. В цей спосіб вдасться може лікарям ближче підійти до народу і одночасно здобути його довір'я“. У *Демича* можна знайти неодну дуже цікаву завагу і про практику лікування зелями.

Перейдім тепер від цього блискучого ляконіка-вченого до вже справжніх новочасних наукових праць українців у лікуванні ростианами. Перше місце належить тут гарній праці-дисертації донця *Протопопова*: Клінічні спостереження над діланням рослини *Xestanthemum annuum* виданій у Петербурзі 1900 р. Перепроваджуючи наново досліди над цією насерцевою рослиною уже в сучасних наукових умовах, в клініці, не міг я ні в чому відмінити кінцевих ви-

*) Пригадаймо, що були це часи великих епідемій чуми в Росії і заворушень проти лікарів і шпиталів.

сновків автора. Від 1900 р. до сьогодні вийшло небагато праць лікарів-українців з ділянки фітотерапії і ті, що вийшли, на жаль, друковані в чужих мовах (польській, російській, німецькій). Характеристичне, що в Совітах вийшла тільки одна фітотерапевтична праця і то написана лікарем-українцем (*Левчук*: Серцеві і сечогонні середники рослинного походження. 1929 р. 215 стор.).

Не можна поминути мовчанкою рослиннознавчих праць природників та популяризаторів. Серію їх починає книжка (здається фармацевта) *Д. Максименка*: Лікарські і пахучі рослини. Вказівки культури, збирання і споживку. Вийшла в Полтаві за часів Української Держави (1918 р.) і викликала дуже прихильну рецензію *Е. Лукасевича*. Варто згадати праці галицьких авторів, *Теодора Панича* (Лічнічі рослини, Львів 1924). *Гр. Бобяка* (Рослини як домашні ліки 1926), *З. Кириловича* і інш. Зрештою лічничими рослинами завжди займаються не тільки лікарі, що мають передусім науково-лікарські завдання, але й знавці плекання зел. Бо плекання їстівних і лічничих рослин це велика ділянка добробуту краю.

IV. Зілярство на Україні.

„Ще в великокнязівську добу знаходимо згадки про лаврські городи та городників, що садили гарбузи, фасолю, цибулю та часник“, — пише *В. Щербаківський* у своїм „Етнографічнім типі Українця“. Правдоподібно київські монастирі, як осередки лікування, мали і плянтації лічничих зел.

З праці *Ю. Ростафінського*: „Про назви й вжиток цвікловиці, буряків і борщу“ (Краків 1916) довідуємося, що польські княжі двори переносили годівлю рослин з Києва. Напр. годівлю т. зв. куцмерки, їстівної рослини, перенесли з двору Великого Князя Київського Із'яслава в 1075 р. не тільки до Кракова, але й до Могунції. Так само було й із свекловицею.

З традицій гетьманських часів треба згадати нашу першу здається, українську держ. аптику, zaloжену разом з годівлею зілля в Лубнях десь на самім початку XVIII. ст., можливо, що за гетьмана Мазепи. Знаємо, що в XVIII. ст. там повстав був навіть експорт зілля (донедавна зберіглися навіть гуртові комори, куди селяни привозили сушене зілля із своїх плянтацій). Традиція експорту зберіглася аж до Великої Війни, під Лубнями залишилися деякі назви (напр. Ботанічна Левада), а також відомий шлях експорту зілля — до Кенігсбергу в Прусії.

Цікаво, що ці традиції не згасли й під Совітами. Власне пишучи про Совіти *Стрижевич* зазначає: „тепер Совіти пробують зорганізувати на широку скалю працю над селекцією цілого ряду лічних ростей. З дотеперішніх осягів цих праць заслуговують на увагу тільки здобутки Лубенської Досвідної Стації Лічних Ростей на Україні, особливо в селекції перцевої м'яти і лаванди“. (Рад. Фарм. № 9, 1935). Про українські годівляні стації пишуть моск. „Ізвестія“ з 10. X. 1935 р.: „На Харківщині в районі колгоспів „Зірка“ і „ім. Косьора“ на Лубенщині плекають лічнічі рослини. Врожай в 1935 р. камфорної базаліки дав добрі наслідки що до якості. Тепер в У. С. Р. Р. культуру лічних ростей управляють вже 65 колгоспів з площею до 870 га. З одного га одержують 2½—3 тис. карб. прибутку“.

Слід згадати також і галицькі станиці культури лічних ростей, як напр. при монастирі о. о. Василіян у Жовкві.

Як важні прислуги може дати знання вартості лічних сирівців, нехай послужить факт знаний тим, хто перебував в Одесі підчас Великої Війни. Тоді забракло на просторах під Росією йоду та йодини. Значіння йодини підчас війни, коли воювали міліонів армії, хіба не треба підкреслювати. Отже на велитенському трикутнику моря, обмеженому з одного боку одеським, з другого севастопільським узбережжям, з третього гирлами Дунаю, на глибині 30 до 90 м. росте на мулі суцільним килимом червона водорість, філлофора. Досліди українського, київського природника *Л. В. Писаржевського* та його асистента *Аверкієва* виказали, що попіл, філлофори має від 1.01—2.04 %, а навіть 2,82 % металічного йоду. Тоді, як оповідає *Загоровський* у своїм „Житті Чорного моря“ (Одеса, 1928): „за почином санітарного відомства було зроблено декілька рейсів пароплаву з великою сіттю-тралом на взірець гамака. Пароплав цей робив свою роботу в ділянці філлофорного моря, волочучи по дну того гамака. Вже за годину роботи на облавки пароплаву викинувано в сіті цілі гори цієї водорости... Тільки нагальна потреба, потреба на йод спонукала до використання тих великих скарбів“...

Є тих скарбів більше. Топчуть його нерозумні люди. Тимчасом з цього може повстати і велика галузь лічництва і велика галузь українського багатства. Одночасно слід підкреслити, що на мою думку піднесення традицій українського зелолікування, хоч і в новому, науковому освітленні, ще більше органічно зв'яже українського лікаря з традиціями української землі й раси.

ЮРІЙ ЛИПА

Минуло 40 літ (1944-1984) від смерті визначного нашого письменника, поета, лікаря, героя та борця за волю України. Вже від 17-го року життя словами й ділами дав він доказ героїських дій у боротьбі за незалежність України, ідучи слідами свого батька д-р Івана Липи, письменника та учасника наших визвольних змагань.

Д-р Юрій Липа народився 1900 року в Одесі. Разом з батьком, залишивши самітню матір, як 17-літній юнак включився до боротьби за державність України. На еміграції в Польщі, зпочатку в Тернополі, переходить на студії до Познаня, де закінчив медичний факультет у 1929 році. Переборовши труднощі, будучи відмінним студентом, стає лікарем у Варшаві. Пише він від

17-го року життя. Переживши національну революцію, у своїх творах звеличує він її силу, з другої сторони шукає причини її невдачі і причини нашої бездержавності. Як надзвичайно талановита людина з замишланням віддається письменницькій праці, залишаючи цінні твори: „Козаки в Московії“, нотатники „Чорноморський простір“, „Призначення України“ й ін. В них є спроба української людини освідомити себе історично, знайти своє місце у світі та знайти призначення свого народу.

Його твори особливо цінні сьогодні, коли саме поневолення нашого українського народу триває і продовжується.

В його творах відчувається непереборима віра в місію України, та української людини, тому свою творчість ставить він на службу будівництва нового українського життя. Цій великій ідеї присвячує він все, навіть своє власне життя, бо в нього слово і діло було одне і те саме. В його особі український нарід поніс велику втрату, бо загинула молодша людина в самому розквіті своєї діяльності.

Д-р Юрій Липа повинен служити прикладом для всіх нас, а його твори повинні бути дороговказом для молодшої генерації, для письменників і поетів, як треба розуміти свою роль в житті поневоленого народу. Не можна забувати, що тво-

ри письменника зроджують великі ідеї, якими живуть і на яких виховуються покоління.

Юрій Липа вказує, що велика любов до Бога і сильна непохитна віра є konieczна для досягнення нашої волі і незалежності.

Бажаючи якнайбільше допомогти своєму народові, він іде далеко від гамору великого міста на тиху Бойківщину, і пише, відень і вночі, не гаючи ні одної хвилини, бо, мовляв, „життя коротке“. Якраз „Призначення України“, на який то твір покликувався президент ОКВУ, адв. Петро Саварин в своїй статті „Змаг за конкретне життя“, ставлячи автора за приклад до наслідування, писав Юрій Липа у нас на Бойківщині.

Можна також згадати, що в Торонті, при вул. Христі, є Рідна Школа ім. Юрія Липи, яка належить до найкращих місцевих українських шкіл, з якої користають багато українських дітей.

А. Блонарович

Богдан Стебельський

ЮРІЙ ЛИПА

В 1974 році Юрію Липі було б завершилося 74 роки життя, коли б він у 1944 році не впав був від окупантської московської кулі, як лікар УПА.

Народився Липа в 1900 р. над Чорним морем у найбільшому портовому місті України, в Одесі. Там його батько, Іван Липа, теж письменник, був теж лікарем. Юнацькі враження від моря, від його просторів і від таких же просторів степів північного побережжя лишили глибокий слід не лише у спогадах письменника, але й в усій його психіці. Мріяв про далекі плавання, про сірі очі моряків, задивлені у простір із твердим рішенням його перемагати і відкривати даліші горизонти.

Липа в розмові, бувало, переривав тему і, придивляючись співрозмовникові ввічі, починав ніби зовсім трипадкомо характеризувати фізичний тип його, а особливо спинявся на кольорі очей і їх виразі.

—Чи ви знаєте, — казав він, — ваші очі — типові очі моряка?!

—Я ж горянин, і ніколи в своєму житті моря не бачив — казав йому співрозмовник.

—Нічого, нічого, хай це вас зовсім не турбує! Сотні мільйонів китайців живуть над кількома морями і з них ніяк не можуть народитися моряки. Вони навіть можуть народитися на воді, на своїх човнах, що їм хати заступають, але від моря відгородилися таким же валом, як муром на суші і на далекі плавання не йдуть. Китайці — не романтики! А, от, у ваших очах простір. Ви на морі не були, а ваші предки напевно були.

Такі розмови з Липою були часті. Дивився на людей і читав їх, проникав їх аж до найдрібнішого елементу істоти. Відчитував гени їх талантів, бо вірив, що вони у кожного українця дрімають своїми потужними силами і їх треба тільки визволити. А щоб їх визволити, треба їх усвідомити, повірити в їх існування і пустити їх у хід, у творчу працю.

Молодість Юрія Липи дозрівала скоро. Вона мужніла і перетворювала юнака відразу з дитячого світу у світ людей доро-

слих не лише тілом, але й думками та цілою системою опіній про все, що його оточувало близько і те, що було далеко, в Україні і далеко поза нею.

Стрічаючись з молодим Липою, Мухин згадує про те враження, що його залишив у пам'яті поет. Це було в 1919 році. Липі було 19 років. Всі зустрічі лишилися без розмов. Такі були часи, що старші не мали часу на розмови. Уряд евакувався. Держава тратила територію. У 1920 році відступ на Захід. У такий час, звичайно, люди втрачають нормальний ритм праці. Чуття бере верх над розумовим використанням часу. Все, що встів спостерегти Мухин зі зустрічів із юнаком, це його повага до життя, стоїчний спокій у калейдоскопі подій, спокій філософа. У Липи в руках постійно — книжка. У першій зустрічі — „Мемуар д'ен Веф" Верлена. В другій — вірші Мюссе. І за кожним разом — цей юнак, у зустрічі, був з книжкою на розмові із великими.

Липа готовився. І вже в 1925 році появилася його перша збірка власних творів — „Світлість", в 1931 році — „Суворість", а в 1938 р. „Вірую" — третя і остання збірка поезій.

Свої поетичні твори друкував між появами збірок у альманасі „Сонцесвіт" у Тарнові, в празькому „Студентському Вістнику" і в львівському „Вістнику", редагованому Д. Донцовим.

Липа — юнак — готовився до звання поета, яке покинув дуже рано, не досягнувши 30-го року життя. Дата видання останньої збірки поезій — це тільки утривалювання написаного раніше.

Липа — лікар — поширив коло своїх зацікавлень чи засобів свого вислову, вважаючи поезію чимсь друкторядним у його житті. Негайно після медичних студій, у 1929 р., Липа, практикуючи як лікар, почав студії економії і політики в Школі політичних наук у Варшаві.

Він зацікавився історією, соціологією, археологією, антропологією та, як лікар і поет, психологією і філософією.

Ці широкі гуманістичні студії скоро зійшли багатим урожаєм на творчій полі талановитого Липи.

Талант поета давав Липі відчуття того, що для ума темне, давав йому силу інтуїції. Вивчання широкого матеріялу різних наук озброювало його знання, що допомагало, відчуте інтуїцією, визначувати і утривалювати науковими категоріями фактів. При цьому у Липи була розвинена велика любов до минулого свого народу, що казала дорожити теж і всім сучасним його та обережно відноситись до оцінок його історії, а вже, зок-

рема до характеру народу і самого народу, що історію творив і пробудився з летаргу, щоб її творити „в добу люту, як вовчиця”.

Літературну творчість Липи- поета переняв Липа-прозаїк. В 1931 році появилася роман „Козаки у Московії”, а в роках 1936-1937 три томи новель „Нотатник”. В 1935 р. появилася збірка критичних есеїв на теми літературознавства — „Бій за українську літературу”.

Цикль політичних творів Липи починають есеї з ділянок історіософії та соціології — „Українська доба” (1936 р.) і „Українська раса” (1937 р.). Найважливішим твором цього циклу є „Призначення України”, виданий у Львові в 1938 році. Його доповнення творять наступні дві книжки, що разом дають трилогію політичної думки Липи — „Чорноморська доктрина” у Варшаві (1940 р.) і „Розподіл Росії” (1941 р.).

Якщо Липа - поет виринає у нашій літературі на провідне місце сучасної нашої поезії, то Липа-соціолог виступає теж одним з найвидатніших теоретиків української політичної думки.

Д. Донцов, у розмові з автором цих рядків, висловив opiniю, що великою помилкою Юрія Липи було те, що він як поет замовк і піднявся нової своєї місії соціолога-науковця. В оцінці Донцова з Юрієм Липою прийшов у нашу літературу найбільший сучасний неоромантик і, взагалі, найбільший поет після Шевченка, Лесі Українки і Івана Франка. На думку Є. Маланюка не могли б появитися без Липи такі поети, як Яновський і Бажан, як Ольжич і Оксана Лятуринська.

Липа, як і в поезії і у своїй прозі, так і в своїх політичних творах — незмінний філософською тенденцією.

Народи як і одиниці, на думку Липи, мають своє призначення, дане їм їхнім Творцем Богом. Це призначення дане у їхніх талантах, що їх треба виявити і здійснити. Лише труд, повна посвята своєму призначенню — здійснить його і людина гідна своєї смерті. Не виконавши свого призначення, людина не лише не здійснила життя, але вона негідна — недостойна відходу („Призначення” — „Поезії”, стор. 21.).

Людина це органічний зв'язок між поколіннями роду у вищій спільноті, якою є нація. Родові він присвячує твір „Ланцюг ніжності” — „Поезії”, стор. 26.).

Із розуміння ролі роду для одиниці і нації поет підносить культ жінки „Жінка” — „Поезії”, стор. 29.).

Апотеоза нації відтворена пером у його творі „Суворість” („Поезії”, стор. 68).

В книзі критичних і літературних творів Ю. Липи є цікавий есей присвячений творчості. Цей есей називається „Боротьба з янголом”.

Липа в тому творі борснить потребу великого схвилювання в тракті творчості і рівночасно організаційної впорядкованости думок, почувань у конструкції, яку своєму творові надає мистець у формі.

Творчість — це велика боротьба за конкретну форму ідей, боротьба великого напруження і сили. Нічого не може постати великого від випадків. Великі твори появляються у висліді великої боротьби і концентрації сил духових — творчих, що конструюють твір, виснажуючи творця з усіх сил. Поет не має ніякої пошани для мрійників, що творчість уважають відпочинком від поважної праці. Навпаки, творчість мистця — це не творчість богеміста, а творчість духового провідника, що відкриває мільйонам світ у найбільшій напрузі і найвищій концентрації сил.

Липа вважає, що з традиціями народу треба бути обережним. Сьогодні пережиток, нікому непотрібний, може завтра бути елементом, що відкриває не лише карту історії, але й стає елементом нової культурної конструкції у розвитку духовости народу. Віджиті елементи етнографії забувати не треба, якщо вони скріплюють навіть механічну єдність народу.

„Добре знаємо ту єдність, що її дає українська етнографічна мімікрія. Не відкидаємо цієї єдності, що існувала не тільки в часах Котляревського чи Шашкевича, вона зробила своє і робить своє — хоч плитко, хоч завдяки смушевій шалці, чи „Сватанню на Гончарівці”, але уподібнює українців. Не зашкодили шотляндцям їхні спіднички- кільти і танці в підбиранню світу, не зашкодять і українцям їхній топак і шаравари, і їхні предківські святочні звичаї...

„...З легкої, хоч гістеричної руки М. Хвильового почалися напади на „просвітянство”, а в кінці і взаталі на „єдність механічну”. Цікаво, якби могли попросту з р о з у м і т и не одного доктринера з „наших” ці тисячі селянських синів, що масово поринають в українську культуру, коли б якраз не перейшли перед тим, власне, „просвітянської” школи чи самої „Просвіти”, чи „просвітянського” духа сучасної української преси?

„...І коли маємо говорити про найвищу єдність українців, єдність не сумаричну, не доктринальну, чи етнографічну, то передусім мусимо знайти дорогу до свого Великого Збірного Українця. І то знайти його в сучасності.

„...Не сектярство й ексклюзивність мають силу при органічному єднанню духової раси*), лишень велитенський критерій, мірило, що його рано чи пізно визнали б усі українці... Той мірник не мав би бути чимсь, що приголомшує і нівелює індивідуальність, мусів би, навпаки, давати тій індивідуальності побудження до зусиль, до енергії, навіть до морального переродження. З другого боку мірник мав би впроваджувати зусилля усіх груп і індивідуальностей у спільне русло органічного єднання, єднання більше чуттєвого як розумового. Єднання української одиниці з другими одиницями не на підставі формули, канону, „принципу”, але на підставах, що походять з самої спорідненості крові й духа.

„...Отже, не тільки не розділяємо української духової раси, але шукаємо в своєму підході того, що в ній творить певну єдність, дає їй певне обличчя.

„...Бо, може, на тім і полягає життя духової раси, щоб завжди бути приготованою до великих питань ззовні. І щоб бути готовою до відповіді, до органічної відповіді цілою своєю істотою. Слово „український”, що вказує на тяглість раси в віках, слово традиційне треба вміти виповнювати змістом нової життєздатності. І все наново дає їм раса відповідь, повну власної правди. Стало треба заглиблюватися в істоту духової раси, і звідти виносити ще один доказ її готовості до прийнятого сучасного.

„...Як можна інакше дивитися на світ, як не знутра власної раси? Божеським законом є відчувати своє власне я, свою родину, і цілий свій Рід — найвищим!”

Протиставним до цієї теорії — споглядання „знутра” є теорія бачення „ззовні”. Батьком цієї теорії за свідченням Липи був Куліш. Липа так характеризує авторів та їх теорію:

„...Куліш, поет і перекладач Шекспіра, кидає в лице своїй расі „народе без пуття”. В ім’я індивідуальності західної німечко — англійської культури відкидає цілком культурну індиві-

*) Липа вживав термін раса (найчастіше — духова раса) на визначення поняття — нарід, нація. Подібно, як в англійській мові цей термін вживається. Що розумів під цим терміном Липа показує його пояснення в книжці „Призначення України” (стор. 126):

„Расою звемо цілість населення, що його духові прикмети укриті і явні (як звичай, мова, властиво мови), а також антропо-біологічні риси — становлять виразну цілість упродовж часу-історії”.

дуальність власної раси. Лишень тому, що вона не була німецько - англійською, обвинувачує Україну.

„Дальші його посунення — це тільки відміни однієї і тієї самої засади: в ім'я формулки (засади чи чужинецького прикладу) треба згола знищити своє, хочби те своє було органічним вицвітом віків. В ім'я зразка московсько - німецької ієрархічності нищить з пасією рідне минуле (Історія возсоединенія Росії), а в ім'я (як йому на коротко здалося) пишної культури польських мапнатів паплюжить козацький період української історії. Як часто в нього Україна — це якась убога кривна на лавці підсудних, а він сам її обвинувач з катедри. Обвинувач безжалісний, аж до безнадійності.

„Поза всіма заслугами „гарячий Куліш” мав, на жаль, і на цім терені свою сумну заслугу, — після нього постали сотні обвинувачів України, покоління прокураторів власного краю, еліта з верхівців, що обвинувачували коня за те, що кінь не вмів їздити.

„Зрештою, часами вистачав для суспільника ідеолога приклад, чи хоч привид прикладу чужого суспільства, щоб він, як апостол, починав проповідувати відкинення частинне або цілковите усього дотеперішнього в ім'я того привиду. Чи в ім'я швайцарської демократії не кликав це робити Драгоманів? Чи перед 1917 р. міраж російської ліберальної демократії не параліжував Єфремова та інших близьких до нього українців? Чи, врешті, тепер не манить декого міраж творення України „на взір італійської демократії”? Отже знову на взір?”

„Ці всі „взори” і формулки, що їх Україна має виконувати з ласки доктринерів, завжди мають у собі щось з самоскалічування. Чи це буде в ній сам „абсолютний динамізм” без сатиричного елемента, чи це буде історія культури без історії війська (як у деяких етапах Куліша), чи тільки чиста історія бунтів без історії влади й культури (як у советській історії Яворського) — завжди це буде поняття організму з дефектом, якогось інваліда без рук чи без ніг.

„Єсть якийсь трагізм у цьому образі: беруть навмання засаду вироблену чужим расовим організмом (все одно: чи перську чи німецьку), спостерігають із здивуванням, що ця засада не пасує до України, і — засуджують вкінці... свій власний край, а не чужу засаду. Ці „принципи”, доктрини, догмати, взяті від чужинців і не достосовані до української психології й традиції, стають не засадами, а засудами. Поменшування елітою власного

краю, і вічний песимізм, це найхарактеристичніше явище українського ХІХ-го і початку ХХ-го століття.

„...Чужа доктрина мусить дати скінці розбиття, пониження і безнадійність. Бо завдяки їй трактуємо свій край ззовні, як чужинці”.

Вадим Щербаківський, якого цитує Ю. Липа, каже:

„...Нарід треба пізнавати, як людину. Не можна знати людину, раз побалакавши з нею, — треба знати її молоді роки, виховання батьків і середовище, в якому розвивалася, — тоді тільки можна оцінити її і дати їй відповідне доручення, місію...”

Думки Липи можна звести до остаточного висновку: „Єдина правда, що є, це дивитись у себе, бути самим собою, ставати самим собою”.

„Було б зле, коли б якась психічна перешкода заслонила перед очима українців найважливіше — самих себе і своє власне значення”.

Бо стоїмо, як нарід, формально в обличчі боротьби ідеологічних доктрин, а в суті у боротьбі за духове і фізичне життя націй, або, як каже Липа, рас.

„Виймковим щастям для тієї (української) раси є виповіщення їй безжалісної боротьби. Донедавна, боролися навіть із самою назвою „Україна” (1876), тепер борються з найменшим виявом української гордості.”

„Та боротьба з великою українською расою не має собі рівної в Європі. Може, тільки кілька століть тому можна було б порівняти її з боротьбою релігійною”.

В тій боротьбі, що розколола світ на Схід і Захід, Липа виразно вказує орієнтацію на себе, свою націю, на власну мету:

„Европеїзм, західність, як метода, шукання свого „я”, але ставання собою — як мета”.

Сьогодні, коли боротьба в Україні ще загострилася переселюванням народів, коли зблідли всі теорії, всі доктрини марксизму, інтернаціоналізму і інших „засобів”, лишилася гола дійсність — боротьба рас.

Вона, коли продовжувати передбачення Липи, приведе до повного усвідомлення українців своєї національної особовості і кристалізації. Сучасна трагічна дійсність українського народу є кузницею його особовості і порогом на арену нової доби його історії.

БІБЛІОГРАФІЯ Ю Р І Я Л И П И
1917 - 1942.

а/ Публіцистика, економіка і т. п.

1. НОСІТЬ СВОЇ ВІДЗНАКИ. /Історія укр. герба і т.п./. Одеса 1917, бере-
зень, 16-ка, 32 ст.
2. СОЮЗ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ. Одеса, 1917 р. 16-ка, 32 ст.
3. КОРОЛІВСТВО КИЄВСЬКЕ за проектом Бісмарка. Одеса, 1917 р. 16-ка, 12 ст
4. ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА /життєпис/. Одеса, 1917 р. 16-ка, 32 ст.
5. ТАВОРИ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ. /Переклад з франц. праці Скорописа-Йол-
туховського/. Одеса, 1918 р. 12-ка, 24 ст., ілюстр.
6. ПРОТИ КОРНІЛОВА. Відозва Одеської "Січі". Одеса, 1917 р.
7. "ВІСТНИК ОДЕСИ", - щоденна газета, редагування, вступні статті і
фейлетони протягом серпня - жовтня 1918 р.
8. "НАШЕ ЖИТТЯ" в Одесі, "НОВА РАДА" в Києві /дописи/. 1918 р.
9. З-НАД МОРЕА. /Репортаж з Одеси/. В газеті М. Грушевського "Життя По-
ділля", три числа коло ч. 70. Кам'янець, 1919 р.
10. "УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО", щоденник. /Переклади, дописи/. Кам'янець, 1919 р.
11. "НЕЩАСЛИВИЙ СПАДКОЄМЕЦЬ". /Стаття про укр. студентство, підп. В. Во-
їн/. Місячник "Нова Думка" ч.3. Кам'янець, 1920 р.
12. "СВІТИЛЬНИК НЕУГАСИМИЙ". /Життєпис Івана Липи/. Каліш, 1924 р. 16-ка,
56 сторінок.
13. "ДЕРЖАВНИЦЬКА МОЛОДЬ". /Підп. В. Воїн, стаття "Студ. Вісник"/. /Пере-
друк "Чорноморе", ч.2, Данціг/. Прага, 1925 р.
14. "ТАРАСІВЦІ". /Стаття/. "Літ.Наук. Вісник", ч.12, Львів, 1925 р.
15. "РЕЧІ І ФОРМИ" /Проба світогляду, підп. В. Воїн/. "Держ. Нація", ч.1
Прага, 1927 р.
16. "УКРАЇНА В СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ" /Стаття/. "Літ.Наук. Віс-
ник", ч.7-8, Львів, 1927 р.
17. "ВЛАДА І ОСОБИСТІСТЬ" /До підстав світогляду, підп. В. Воїн/. "Чор-
номоре", ч.3, Данціг, 1928 р.
18. "НА СТАРІ ПОЗИЦІЇ ПО НОВОМУ". /Підп. В. Воїн/. "Студ. Голос", ч.4,
1928 р.
19. "НАПРЯМНІ ПОСТУПОВАННЯ КОРПОРАНТІВ І КОРПОРАЦІЇ "ЧОРНОМОРЕ". Журнал
"Чорноморе", ч.1/4/, Варшава, 1928 р.
20. "НІМЕЦЬКИЙ МАНДРИВЕЦЬ ПРО УКРАЇНУ". "Неділя", ч.11-13, Львів, 1928.
21. Редакційна стаття - 10.11.1929 р. і "НАПРЯМНІ ПОСТУПОВАННЯ". Журнал
"Чорноморе", ч.2, Варшава, 1929 р.
22. "УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ЙОГО МОЛОДЬ". Стаття в щоденнику "Новий
Час", ч.ч.:45-46, Львів, 1932 р.
23. Календар "ЧОРНОМОРЕ", редагування і більшість статей.
24. І.РІЧНИК УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО БЮРА на 1933 р. - Редакційний
вступ, плян і стаття "НАШІ ЗДОБУТКИ І НАШІ ВТРАТИ". Варша-
ва, 1932 р. 18-ка, 146 ст.
25. "ПРОБЛЕМА ЙОВЯЛЬСЬКОГО". /Про польську психологію/. "Вістник", ч.10,
Львів, 1933 р.

26. ІІ. РІЧНИК УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВЮРА на 1934 р. /"ВІД П'ЯТИ-ЛІТНЬОГО ПЛАНУ ДО ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ 1933 р." і "ВСТУПНЕ СЛОВО ВІД РЕДАКЦІЇ"/. Варшава, 1933 р. 18-ка, 220 ст.
27. "ОДЕСЬКА СІЧ". /Спогади/. Збірник "За Державність", ч.5, Київ, 1936 р.
28. "ГАЛИЧАНЕ НАД МОРЕМ". /Спогад/. "Літопис Червоної Калини", ч.11, Львів, 1936 р.
29. ШУКАЧІ НАЙГЛИБШОГО. /Про Д. і В. Щербаківських - стаття/. "Обріч", ч.2 /4/, Львів, 1936 р.
30. "НАЙВІЛЬШЕ ВІЙСЬКОВЕ ВИДАВНИЦТВО". /Стаття/. "Обріч", ч. 9-11, Львів, 1936 р.
31. "45-ЛІТТЯ ТАРАСІВЦІВ". /Підп. В.В. - стаття/. "Літопис Червоної Калини", ч.5, Львів, 1936 р.
32. "УКРАЇНСЬКА ДОВА". /Полемічна брошура/. Варшава, 1936 р. 8-ка, 24 ст.
33. "УКРАЇНСЬКА РАСА". /Світогляд/. Львів, 1936 р. 8-ка, 24 ст.
34. "НІМЦІ В УКРАЇНІ". Стаття в щоденнику "Новий Час", Львів, 1937 р.
35. "20-ЛІТТЯ СІМНАДЦЯТОГО". - "Новий Час", 5.IV.1937 р.
36. "ЗДОБУТТЯ АРСЕНАЛУ". - "Новий Час", 2,6-7. V. 1937 р.
37. "УКРАЇНСЬКА ЖІНКА". /Світогляд/. "Жінка", ч.7-8, 1938 р.
38. "ДВА РОКИ - 1917 і 1918". /Стаття/. Альманах "Нового Часу" на 1938 рік. Львів.
39. "ПРИЗНАЧЕННЯ УКРАЇНИ". Львів, 1938 р. 16-ка, 305 ст.
40. "ДВА ТЮТЮННИКИ". /Стаття/. "Новий Час", 13.IV. - 29.VI. 1938 р.
41. "КИЇВ - ВІЧНЕ МІСТО". /Стаття/. "Дзвони", ч.7-8, 1938 р. Львів.
42. "ПРО ВАДИМА ЩЕРБАКІВСЬКОГО". /Стаття/. "Новий Час", 26.IX.1938 р.
43. "ВЕЛИКИЙ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ". /Стаття/. "Календар для всіх" на 1939 р. Львів, 1938 р. В-во "Новий Час".
44. "ЧОРНОМОРСЬКА ДОКТРИНА". Видання Українського Чорноморського Інституту ч.1. Варшава 1940 р. 4-ка, 124 ± 16 ± 1 ст.
45. СТАТТІ: Нова Європа, Відсов. Українець говорить, 50 літ тому, Тарасівці. - "Вогонь", Варшава, 1940 р.
46. "ПАНУВАННЯ, ТРУД І ЛАД". /Світогляд/. Варшава, 1940 р. 4-ка, 8 ст.
47. СТАТТІ: Дві доби культури. Розмова з росіянином. - "Вогонь", Варшава, 1941 р.
48. СТАТТІ: Нова Історичність. Розмова з молодим істориком. - "Вогонь" Варшава, 1941 р.
49. УКРАЇНСЬКА РАСА. /В сучасну хвилю. - Відчит/. Варшава, 1941 р. 4-ка, 12 ст.
50. РОЗПОДІЛ РОСІЇ. /Геополітична аналіза/. 28 схем ± 1 мапа. Видан. Державного В-ва України ч.1. Варшава, 1941 р. 8-ка, 96 ст.
51. "ЧОРНОМОРСЬКИЙ ПРОСТІР". /Геополітичний атлас/. Видання Укр. Чорноморського Інституту ч. 8. Одеса, 1942 р. 4-ка, 48 ст. і 10 плян.
52. "ЕМОЦІЙНІ ПЕРВНІ В ЧОРНОМОРСЬКОМУ СВІТОГЛЯДІ. Видання Укр. Чорноморського Інституту ч.11. Одеса, 1942 р. 4-ка, 15 ст. /Відбитка з "Чорноморського Збірника", кн. перша, 1942/

б/ Белетристика, театр, теорія мистецької творчості.

53. ПОВІДНИЙ МАРШ. /"Дарма од нас світло ховали" - картка з нотами/. Одеса, 1917 р.
54. УНІФОРМА. /Вірш - переклад/. "Українське Слово", ч.7. Кам'янець, 1919 р.
55. "НОВА ДУМКА". Місячник, ч.1-2. Редагування, статті: "Замітка про кубізм", вірші "Три кондори", переклади. Кам'янець, 1920 р.

56. "В ГОРАХ", "ХАТКА В ЛІСІ", "СВ. ЮРІЙ". /Вірші/. "Син України", /під ред. М. Вороного/, ч.3, 5, 6. Варшава, 1921 р.
57. "МИ - НАЦІЯ". /Вірш/. "Відродження", /під ред. Є. Архипенка/. Тарнів, 1921 р. ч.3-4.
58. "УСЕСВІТ ПУТА", "ЛЕВІДЬ". /Вірші/. "Воля", ч. 9. Відень, 1921 р.
59. "ТОЙ". /Вірш/. "Митуса", ч. 2. Львів, 1922 р.
60. "ВДЯЧНИЙ ШПАК". /Підп. Л-а/. "Будяк", ч.8-9. Львів, 1922 р.
61. "З ЗАДУМАНИХ ДЗЕРКАЛ". "Митуса", ч.4. Львів, 1922.
62. "БАЛЯДА". "Літ. Наук. Вісник", ч.2. Львів, 1922 р.
63. "СВ. ЮРІЙ". /Передрук в Винницькій одноднівці/. "Слава не поляже" 1922 р.
64. "КНЯЗЬ ПОЛОНЕНИЙ". "ЧАС ЛЮДИНИ. ПІСЕНЬКИ". "СОНЦЕЦВІТ" - Альманах Тарнів, 1922 р.
65. "ЦАР-ДІВИЦЯ". "Літ. Наук. Вісник", кн.6. Львів, 1922 р.
66. "КНЯЗІВНА ГАННА". /Переклад/. "Маски", ч.2. Львів, 1922.
67. "ЗГАДУЄШ?", "ЩАСТЯ". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник" ч.6. Львів, 1923.
68. "КОРАБЕЛЬ, ЩО ВІДПЛИВАС". /Театр/. "Літ. Наук. Вісник" ч.7. Львів, 1923 р.
69. "Я ЖИВУ КОЛАМИ". "ПОЕТ". /Переклад/.
70. "БУДДА". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.8. Львів, 1923 р.
71. "ПІСНЯ ТЕМНОМУ", "ВАСИЛИСК". /Вірші/. "Літ. Наук. вісник", ч.10. Львів, 1923 р.
72. "У ЦІМ СЕЛІ". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.9. Львів, 1927 р.
73. "НА ТИХИЙ ДЕНЬ". /Вірші/. "Літ. Наук. Вісник", ч.2. Львів, 1924 р.
74. "СЛОВО В ПУСТИНІ". /Театр/. "Літ. наук. Вісник", ч.3-4. Львів, 1924.
75. "З ВІГІЛІЙ". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.3-4. Львів, 1924.
76. "НЕ КЛИЧТЕ СЛОВА". "БУВ ДЕНЬ". - Календар "Дніпро". Львів, 1924 р.
77. "ДИКІ ГУСИ". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.7-9. Львів, 1924 р.
78. "БАЙРОН". /Вірш/. "Літ. Наук. Вісник", ч.4. Львів, 1925 р.
79. "АНТОНІЙ І КЛЕОПАТРА". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.6-8. Львів, 1925 р.
80. "ОДЕСА". /Вірш/. Збірник "Чорноморе", ч. 2. Данціг, 1925 р.
81. "СВІТЛИСТЬ". /Збірка віршів/. Каліш, 1925 р. 8-ка, 44 ст.
82. "СІМНАДЦЯТИЙ". /Вірш/. "Студ. Вісник". Прага, 1925 р.
83. "БЕНКЕТ". /Театр/. "Студ. Вісник", ч.4. Прага, 1926 р.
84. "СКАЖІТЬ МАЙСТЕРНЯМ". /Вірш/. "Літ. Наук. Вісник", ч.7. Львів, 1926
85. "ЛЬВІВ". /Вірш/. "Літ. Наук. Вісник", ч.11. Львів, 1926 р.
86. "ОФІРА". /Театр/. Календар "Дніпро". Львів, 1926 р.
87. "ЯЛТА". "КАМ'ЯНЕЦЬ". "ПОЛТАВА". /Вірші/. "Літ. Наук. Вісник", ч.12. Львів, 1926 р.
88. ВІРШ. - "Студ. Вісник", ч.12. Прага, 1926 р.
89. "ПОЄДИНОК". /Театр/. "Літ. Наук. Вісник", ч.1. Львів, 1927 р.
90. "ГІСТЬ ІЗ ЗАХОДУ". /Вірш/. "Держ. Нація", ч.1. Прага 1927 р.
91. "ВЕНЕЦІЯ". "ПРАГНЕННЯ". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.1. Львів, 1927 р.
92. "ПІСНЯ НІЧНАЯ". "МИ ЙДЕМО". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.3. Львів, 1927 р.
93. "В ПРОВІНЦІЇ". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.4. Львів, 1927 р.
94. "ОСІННІЙ ДЕНЬ". "ПІСНЯ НІМЦІВ". "УНЕСЕННЯ". /Вірші/. "Літ. Наук. Вісник", ч.5. Львів, 1927 р.
95. "ЇЗДЕЦЬ". /Вірш/. "Студ. Голос", ч. 1. Варшава, 1927 р.
96. "ВАЖКЕ І СОРОМЛИВЕ". /Вірш/. "Літ. Наук. Вісник", ч. 7-8. Львів, 1927 р.
97. "ДВІ ПІСНІ". /Переклад/. "Літ. Наук. Вісник", ч.9. Львів, 1927 р.
98. "ЧЕРНИЦЯ". /Оповідання/. "Студ. Вісник", ч.5-6. Прага, 1927 р.
99. "ПІСНЯ ПРО ПОТУГУ ВІРНУ І СТАТЕЧНУ". Календар "Дніпра". Львів, 1927 р.

100. "ВЕРВУНОК". /Театр/. "Літ.Наук. Вісник", ч.11. Львів, 1927 р.
101. "ЛОЇВ". "ЧЕРНЬ". /Вірші/. "Літ.Наук.Вісник", ч.2. Львів, 1928 р.
102. "МАРШ ЧОРНОМОРЦІВ". "ПІСЕНЬКА ЧОРНОМОРЦІВ". Журнал "Чорноморе", ч.3. Дажціг, 1928 р.
103. "З ДІАРІУША XVII-ГО СТ.". "О ПОЛЬЩІ". Календар "Рідний Край". Чернівці, 1927 р.
104. "СПІВАЄ ПТАШКА". /Переклад/. "Літ.Наук. Вісник", ч.5. Львів, 1928.
105. "ПАРАДА ВНОЧІ". /Вірш/. "Літ.Наук.Вісник" ч.6. Львів, 1928 р.
106. "ЛІТЕРАТУРА". /Оповідання/. "Літ.Наук.Вісник", ч.11.Львів, 1928.
107. "ПЕТЬКА КЛИН, НАЛЬОТЧИК". /Оповідання/. Календар "Дніпро", Львів 1928 р.
108. "ВІДСТУП". /Вірш/. Календар "Дніпро". Львів, 1928 р.
109. "ЧЯРОДІЙ". /Оповідання/. "Укр. Інвалід", ч.14-18. Київ, 1929 р.
110. "ТАНК". /Стаття про мистецтво/. "Тризуб". Париж, 30.VI.1929 р.
111. "СТАТТІ ПРО ТАНК". /Ред. вступ/і "ЛИСТ ДО ЛІТЕРАТОРІВ". Варшава, 1929 р. 8-ка, 32 ст.
112. "СПРАВЖНИЙ ВОРОГ". /Оповідання/. Календар "Наш Прапор". Пере-
мишль, 1929 р.
113. "СІМНАДЦЯТИЙ". /Вірш/. Календар "Дніпро". Львів, 1929 р.
114. "ПОЕТ ГУЛЬБІСА". /Про Гр. Чупринку/. "Укр. Інвалід", Ч.а ІІІІ.
Київ, 1929 р.
115. "ВАРТОВИЙ". /Оповідання/. Календар "Черв. Калини". Львів, 1930 р.
116. "МОСКОВІЯ". /Роман приглед в XII ст./. Друковано в місячнику "Шля-
хом Незалежності". Варшава, 1931 р.
117. "З КИЄВСЬКИХ ЛЕГЕНД". /Вірші/. "Укр. Студент". Прага, 1930 р.
118. "СУВОРИСТЬ". /Збірник віршів/. Прага, 1931 р. 12-ка, 32 ст.
119. "ЯРМАРОКА". /Театр/. "Студ. Вісник", ч.7-8. Прага, 1931 р.
120. "ПАН АДАМ ОЛСАРІЙ". /Вірш/. "Студ.Вісник", ч.7-8. Прага, 1931 р.
121. "ДОРОГА ДО ЧИГИРИНА". /Уривок з роману/. "Літ.Наук. Вісник", ч.7
Львів, 1932 р.
122. РЕЦЕНЗІЇ в Літ. Наук. Віснику 1932 р. - Культурна хроніка в цо-
деннику "Новий Час", 1932 р.
123. "РОЗМОВА З ПОРОЖНЕЧОЮ". /Стаття/. "Вісник", ч. 6. Львів, 1933 р.
124. "РОЗМОВА З МИНУЛИМ". /Стаття/. "Вісник", ч.11. Львів, 1933 р.
125. "СОВІЦЬКІ ФІЛЬМИ". /Підп. Е. Чехович/. "Вісник", ч.12.Львів,
1933 р.
126. "РОЗМОВА З НАУКОЮ". /Стаття/. "Вісник", ч.2. Львів, 1934 р.
127. "ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧУТТЯ". /Стаття/. "Вісник", ч.3. Львів, 1934 р.
128. "ВОРОТЬБА З ЯНГОЛОМ". /Стаття/. "Вісник", ч.5. Львів, 1934 р.
129. "РОЗМОВА З ЗАХОДОМ". /Стаття/. "Вісник", ч. 7-8. Львів, 1934 р.
130. "СЕЛЯНСЬКИЙ КОРОЛЬ". /Стаття/. "Вісник", ч.9. Львів, 1934 р.
131. "CAMPUS MARTUIS". /Стаття/. "Вісник", ч.12. Львів, 1934 р. /Пере-
кладане на польську "Bunt Młodych". /Варшава, 26.I.1935 р.
132. "2 ПІСНІ МАЛЯЙСЬКОЇ ДІВЧИНИ". /Переклад/. "Вісник" ч.3. Львів,
1934 р.
133. "ПОДОРІЖ ЛАТКИ ДО КИЄВА". /Вступ до роману/. "Самостійна Думка",
Чернівці, 1934 р.
134. КОЗАКИ В МОСКОВІІ. /Роман/. Варшава, 1934 р. 8-ка, 840 ст. Друге
видаки дещо змінене. Краків, 1942 р. 8-ка. 224 ст. /Укр-
вок переклад. на польську мову "Problemy", 15.II.1935 р/
135. "ПРОВІДНИЦТВО ПИСЬМЕНСТВА". /Стаття/. "Вісник", ч.1. Львів, 1935.
/Передрук у журналі "Дажбог" ч.1., 1935 р./
136. "БАТЬКО ДЕФЕКТИСТІВ". /Стаття/. "Вісник", ч.2. Львів, 1935 р.
137. "СІРІ, ЖОВТА Й ЧЕРВОНА". /Стаття/. "Вісник", ч.4. Львів, 1935 р.
138. "ВІЙ ЗА УКРАЇНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ". Варшава, 1935 р. 8-ка, 152 ст.
139. "МОГИЛА НЕЗНАНОГО ВІЙЦЯ". /Вірш/. "Вісник", ч.3. Львів, 1936 р.

140. "ВУТИ ВЕЛИКИМ СВІДКОМ". /Стаття/. "Обрій", ч.5. Львів, 1936 р.
141. "ВУДЬ ГОТОВ". /Перекл. вірш./ "Обрій", ч.7. Львів, 1936 р.
142. "УВІВУ І УКРАЇНЦІ". /Про Ол. Толстого/. "Обрій", ч.12. Львів, 1936 р.
143. "НОТАТНИК" ч.1. Новелі. Львів, 1936 р. 16-ка, 144 ст.
144. "НОТАТНИК" ч.2. Новелі. Львів, 1936 р. 16-ка, 124 ст.
145. "ГАРКАВИЙ". /Оповідання/. Щоденник "Новий Час". Львів. Січень, 1937.
146. РЕЦЕНЗІЯ на Косача "Мить з майстрами". "Новий Час", 8.III.1937 р.
147. "ВІСЬ". /Вірші/. Календар "Дніпро", Львів, 1937 р.
148. "МОРЕНКО". /Новелі/. Календар "Червоної Калини", Львів, 1937 р.
149. "НОТАТНИК" ч.3. Новелі. Львів, 1937 р. 16-ка, 159 ст.
150. "КАВ'ЯР". /Вірш/. Календар "Дніпро". Львів, 1939 р.
151. "ВЕЛИТЕНСЬКЕ ЗАВДАННЯ". /Св. Письмо рідною мовою/. "Рідна Мова" ч.2. Львів, 1939.
152. "ПРО М. ГАВРИЛКА". /Стаття/. "Наші Дні". Львів, 1942.

в/ Лікарські праці.

153. "ФИТОТЕРАПИЯ" /Phyto-therapia /. /Рослинні лічничі середники/. Підручник для лікарів. Варшава, 1933 р. 16-ка, 191 ст.
154. "SYMPTUM ASPAR " В ВІДЖИВЛЮВАННІ ДІТЕЙ". /У польській мові, відбитка з журналу "Wiedza Lekarska ", ч.5, 1935, Варшава, 1935 р. 16-ка, 10 ст.
155. "ФИТОТЕРАПИЯ В ДЕЯКИХ ХВОРОВАХ ПЕРЕМІНИ МАТЕРІЇ". Варшава, 1935. 16-ка, 26 ст. /У польській мові, відбитка з "Farmacji Wpewcz.". ч.4-5, 1935/.
156. "ЛІКУВАННЯ ЗЕЛАМИ ХРОНІЧНИХ ХВОРОВ". -"Polskie Zioła ", ч. 5. 1935 р. /У польській мові/.
157. "ВЕРЕДИ СТАРЕЧОГО ВІКУ ДО ГОЄННЯ". /Стаття/. "Medycyna ", ч.10, 1935 р. /В польській мові/.
158. "РОСТИНИ В ЛІКУВАННІ". /Стаття/. "Wiadomosci Zielarskie ", ч.8-9 1935 р. /В польській мові/.
159. "ІСТОРІЯ ЗЕЛОЛІЧНИЦТВА". /Стаття/. "Wiadomosci Zielarskie ", ч.12, 1935 р. /В польській мові/.
160. "ЗНАЧІННЯ РОСТИННИХ СЕРЕДНИКІВ ПРИ ЛІКУВАННІ ДІАБЕТУ". /Стаття/. "Polskie Zioła ", ч. 3. 1936 р. /В польській мові/.
161. "ФИТОТЕРАПИЯ ХВОРІВ ТРАВЛЕНЕВИХ ОРГАНІВ". Варшава, 1936 р. 16-ка 24 ст. /Монографія польською мовою/.
162. "РОСТИНИ ПРОТИ ПОЛОВ? ВЕЗСИЛЛЯ". /Стаття/. "Dla zdrowia ", ч. 4, 1936 р. /В польській мові/.
163. "РЕЦЕНЗІЯ НА ВІЛЛІ ПАЄРА". "Wiadomosci farmaceutyczne", ч.31, 1936 р. /В польській мові/.
164. "ЛІЧНИЧІ РОСТИНИ В ДАВНІЙ І СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МЕДИЦИНІ". /Стаття/. "Лікарський Вістник". 1.VIII.1937 р.
165. "РЕЦЕНЗІЯ НА ВІЛЛІ ПАЄРА". "Sad a owose", ч. 3. 1938 р. /У польській мові/.
166. "ЛІКИ ПІД НОГАМИ". Нью-Йорк, 1962. 16-ка, 112.ст.

**З ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЦИНИ**

Лікарська книжка з 1788 року ОО. Василяни у Почаєві

Унікальна бібліографічна рідкість

KSIĄZKA

LEKARSTW

Końskich ,

ORAZ SPOSOBY .

ratowania w Chorobach , Bydła , Owiec , &c.

w *Typografii* WW. OO. *Bazylianow*
za *Przywileciem* Ф. К. Мси. 1788. Р.

w *POCZAIOWIE* .

Під час своїх розшуків у різних архівах за етнографічним матеріалом для українського видання монографії Гуцульщини впав мені в руки зовсім випадково ветеринарний та господарський порадник, що його видали в 1788 році оо. Василяни в Почаєві коло Бродів. Вона має 109 сторін, писана староцерковною абеткою, але українською народною мовою. Лиш титул книжечки і передмова написані по-польськи. Цей титул такий: "Książka lekarstw końskich, oraz sposoby ratowania w chorobach bydła, owiec i c. W topografii. WW. OO. Wasyliaków za przywilejem J.K. Msi. 1788 r. w Poczaiowie". А український титул такий: „Книжця для господарства, указую-

2, 2

К Н И Ж И Ц Я

для Господарства

Оуказуєща, якъ ратовати въ
хоробахъ вѣлкомъ скотинѣ, то
єсть, Конѣ, Волѣ, Бѣлицѣ,
Козѣ, Гвинѣ, якъ бѣлѣти
Полотно, якъ боронити Пашнѣ
и Саляни, якъ ратовати въ
Джѣмѣ, якъ гвѣтити Гвѣлянцѣ
и Капѣти, якъ ловити Гмѣѣ,
якъ гвѣтити Миши и Цѣѣ, якъ
ратовати скажѣнѣ Собаки, якъ
ратовати люди, которѣхъ со-
баки скажѣнѣ покусали, якъ
ратовати телѣѣѣ, которѣмъ
въ давнѣмъ вѣмѣни зѣѣма
зѣѣдѣѣѣ.

Лѣкарѣѣѣ

Сторінка (зменшена) із
книжки ОО. Василяни виданої
в 1788 році

Заголовна сторінка унікальної книжки, що її видали ОО. Ва-
силяни в 1788 році.

шая як ратовати в хоробах всяку скотину, то єсть: коні, води, вівці, кози, свині, як білити полотно, як боронити пашу від саранчи, як ратоватися від джуми, як губити гусениці від капусти, як ловити рибу, як губити миши і щури, як ратовати скажені собаки, як ратовати людей, котрих собаки скажені покусали, як ратовати чоловіка, котрий не в давном времени з ума зийдець”.

Знахідка цієї ветеринарної книжечки була для мене, етнографа, приємною несподіванкою. Я знайшов у ній багато практичних відомостей про паству культуру західних українців 18 ст.

Про почаївських Василян відомо, що вони займалися релігійним вихованням молоді та публікацією книжок релігійного змісту. Славний є їх „Богогласник”, збірник українських релігійних пісень, який появилася в Почаєві в 1790 році, і був пізніше багато разів перевиданий. Знаний є теж підручник проповідей п.з. „Науки парохіяльні”, що появилася у василянській друкарні в Почаєві в 1799 році, якого автором є о. Ю. Добриловський. Але не знайшов я в нашій науковій літературі ніякої згадки, що оо. Василяни, побіч релігійних книжок, видавали теж світські книжечки, як згаданий ветеринарний poradnik. В енциклопедії українознавства НТШ, словникова частина, я знайшов статтю про греко-католицький чин Василян у Почаєві (ст. 213-215), але нема в ній згадки про публікації книжок нерелігійного змісту. Степан Шах пише у своїй моно-

графії („О. Маркіян Шашкевич та Галицьке відродження”, Париж, 1961, ст. 22), що початків Галицького відродження не можна в’язати аж з особою М. Шашкевича, воно має свої початки в монастирі оо. Василян у Почаєві. Шах мав на думці якраз згаданий підручник проповідей о. Ю. Добриловського з 1799 року, писаний українською народною мовою, і вважав його предтечею „Русалки Дністрової” Шашкевича та його товаришів. Шах, видно, нічого ще не знав, про цей ветеринарний poradnik оо. Василян від 1788 року, яка також написана українською народною мовою. Якраз цю книжечку треба вважати предтечею українського літературного відродження, бо вона появилася на 10 літ раніше від „Енеїди” Котляревського.

Автори почаївської книжечки не порушують питання про походження людських та тваринних хворіб. Нема тут згадки про християнську демонологію та християнський дуалізм, про боротьбу Ісуса Христа з сатаною, Отців Церкви з демонами та чортами, які віками мали християни за джерело всяких хворіб та атмосферичних нещасть. Ще в XIX ст. багато лікарів в Європі були переконані, що цим світом керують не закони природи, лише демонічні сили. Вони вірили, що людські і тваринні хвороби походять від чортів, злих духів, відьом та опирів, з якими вони, віруючі християни мусять важко боротися.

Але віруючі християни були свідомі своєї безпеки супроти

диявольських сил. В небезпеці вистачало християнинові перехреститися або промовити голосно ім’я Ісуса Христа чи Марії, щоб прогнати від себе чортівське мариво. Ця свідомість безпеки супроти чортів та їх прислужників відіграла важливу роль в народних віруваннях європейських народів. Вона дала людям привід до магічного розуміння та стосування християнської релігії. Нарід був переконаний, що всі церковні обряди та предмети мають велику магічну силу, яка може охоронити людей від всяких хворіб та нещасть. Тому ворожити та ворожки, які віками по селах заступали лікарів, користувалися між іншим, також містичними засобами лікування, вживаючи Отче наш, Богородице Діво та Вірую як закликання до uzдоровлення хворих.

В почаївській книжечці нема згадки ані про божественну медицину, ані про її магічне стосування. Нїде автори не покликаються на Бога, ані на святих. Ця повна відсутність релігійних засобів лікування є характеристичною рисою вет. poradnika почаївських монахів. Нема в ній теж згадки про хвороби, зв’язані з нечистими силами, як поганими очима, про хвороби від уроків або лукавих похвал, які віками грали в українській народній медицині дуже важливу роль. Нема також згадки про ворожитів, чарівниць та бибів-акушерок.

Натомість багато уваги присвячено різним хоробам коней та засобам їх лікування. Їх можна поділити на зовнішні,

внутрішні й емпіричні, рослинного або тваринного походження. Коли коневі з хвоста волосся випадає, треба його смарувати собачим або лисячим салом. Менше уваги до хвороби волів, овець та свиней.

В кінці книжечки поміщені (від 84 стр.) деякі людські хвороби та способи їх лікування. Починає цей розділ порада, як треба чоловіка рятувати, який з розуму зійшов: „Тому чоловікові треба пустити з ноги єдної кров рано, а вечером з другої ноги, а умочивши хустку в зимную воду на карк єму прикладати, на ніч давати єму наперсток води з салітрою”.

Лік на кашель і сухоти: „Шишки соснові зелені збирай і тими підкуритися й димликати треба. Також шишки в воді вари й рано натщо і йдучи спати, напийся добре. Добре є зварити верболозові галузки з листом і в цім відварі купатися”. „Возьми листя з простої вербини, потовчи і сок з неї витисни, змішай його з квартою пива, і пий рано через вісім днів”. Порада, як позбутися струпів і пархів з голови: „Збирай дубовії яблочка, котрі на листях ростуть, покрай і намочи їх в оцті і тим смаруй злегка гусячим пюром поки струпи не згинуть”.

Цей старий спосіб лікування струпів і пархів на голові був теж поширений на Київщині. Про нього згадує лікар Юліян Талько-Гринцевич у своїй монографії народної медицини, виданій 100 років пізніше у Кракові 1893 р., ст. 295. Він вичислює ще багато інших способів, як смарування голови нафтою, дьогтем, ставленням баньок на голові та зми-

ванням голови відваром цілющих рослин, вівсяними отрубам, звареними в оцті, потім смарувати голову свинським салом, а ще ліпше медвежим.

„Коли зуби болять, як рятуватися: „Лучину смольною вари з оцтом і тим губи часто полощи, а хрину утерши на терці, приложи на руку до локтя з противної сторони з котрої зуби не болять!” „На пухлину людям лікарство: „рути з оливою та сіллю утерти і тим натирай пухлину, пий варені ягоди ялівцю, а кому ноги пухнуть в урині власної умочивши хусту щораз наногиприкладай”.

Від 87 сторінки йдуть господарчі поради, з котрих зачитую кілька: „Як переховувати яйця курячі або гусячі, щобся в літі не псували: обмий яйця зимною водою, посип їх ізлегка навколо сіллю, нехай обсохнуть, і... не зопсоються. Можна також вложити яйця в мятную брагу і подержавши три або чотири години в бразі, вложити в полу або в отруби пшеничні”. „Коли хто хоче, аби кури несли яйця цілу зиму, вари їм муку з жолуддя, змішану з пшеничними отрубам і з лєну і тое давай їм їсти”.

Далі йдуть поради як горіхи волоські садити, крілики годувати, як цибулю везти на торг, щоб не перемерзла зимою, о прищепках садових яблук, грушок і прочих і як з пирію хліб печи в „голодних літах”. На 110-ій сторінці вривається книжечка, бракує дальших сторінок. Тут стоїть ще остання порада, як треба хліб пекти, мішаючи до нього сиру терту картоплю з лупиною.

В передмові до цієї лікарської

книжечки повідомляється читачів, що це видання є перекладом з польських та інших авторів на „język Ruski”. Юліян Талько-Гринцевич, який був майже 20 років лікарем на Україні в 2-й половині минулого століття, пише у своїй монографії про українську народну медицину, що Східна Україна є великою скарбницею народної медицини. Тут народ розрізняв багато хоріб, зв'язаних з нечистими силами, як уроки, пристріт, підливання і насилання хоріб. Тут баби — чарівниці знають багато гарних замовлень та заклинань, якими виганяють або викликають всякі хвороби з тіла хворого. Тут ходить серед народу багато вірувань та забобонів ще з поганських часів, які переходять з покоління в покоління. Коли ми посуваємося на захід у сторону західних українських земель, тоді багатство народної медицини зменшується і характер вірувань, народної медицини змінюється. Причиною цього є те, що медичні вірування приходили до українського населення Галицької України з заходу за посередництвом панських дворів, духовенства, дорогою лікарських книг та календарів. Деякі лікарські відомості перебирав народ від двірської служби, монахів та лікарів німців і жиців, які лікували панів та багатих міщан. Серед такої мішанини дуже важко зорієнтуватися, що є народне, а що запозичене з наукової медицини. Почаївська книжечка відбиває якраз цей стан народної медицини на західних землях України.

Д-р Іван Сеньків

Якою була перша аптека?

Аптека. Як свідчить тлумачний словник, це слово прийшло до нас з древньої Греції і означало комору для цінних продуктів та вина. Згодом так почали називатися лабораторії середньовічних алхіміків, які шукали вічне золото чи ліків від усіх хвороб. Вони й започаткували науку, якій судилося велике майбутнє, науку про ліки — фармацію.

Цікаво, що досі було зовсім небагато свідчень про становлення у нас аптечної справи, зокрема, у Києві. Тільки 1970 року працівникам Інституту археології АН УРСР пощастило. Випадково в лєнінградському архіві вони натрапили на цензорський примірник рукопису М. Ф. Берлінського „История города Киева от основания его до настоящего времени“, датованого 1800 роком. Книга ця вважалась втраченою.

Серед цікавих відомостей з історії древнього міста автор наводив адресу першої державної аптеки. Заснована 1715 року, вона обслуговувала гарнізон. Містилась у невеличкому будиночку на Подолі (нині вулиця Г. Лівєра, 7). Твердження М. Ф. Берлінського було підкріплено розкопками спеціалістів інститутів археології АН УРСР та „Укрпроектреставрація“. На подвір'ї колишньої аптеки вони знайшли чимало предметів фармацевтичного побуту, особливо посуду. Все це й стало першими експонатами музею.

Якою ж вона була, перша київська аптека?

Про наш прихід голосно сповіщає дзвінок над входними дверима. З гомінкої вулиці потрапляємо у прохолодну тишу царства фармації. Велика зала перегорожена рецептурним столом з вишуканим різьбленням. Білі стіни — старовинна шафа для готівих ліків.

Першим київським аптекарем був Іван Гейтер. На жаль, історія, крім імені, не зберегла ніяких відомостей про нього. 1728 року відкрив першу приватну аптеку Георг Бунге. Людина діяльна й до всього цікава, він серйозно займався дослідженнями. Виховав шість синів, дочку та багатьох учнів, які з часом стали відомими фармацевтами й медиками.

Вузькі сходи ведуть у підвал — святая святих аптекаря та його помічників. Під кам'яним склепінням творилося таїнство приготування ліків. У металевих казанах та скляних ретортах кипіла цілюща рідина. На особливих млинках перетирались рослинна сировина, робилися лікувальні суміші.

Усе, що вдалося зібрати організаторам музею, розміщене на полицях відродженого закладу. Це — комплекти старовинного аптечного посуду, колекції пляшечок та коробочок з-під ліків, етикетки, млинки, книги, рецептурні довідники тощо.

— Більшість експонатів, — розповідає завідувача аптекою-музеєм Л. П. Євдокова, — зібрано з участю добровільних помічників. Ми звернулися до слухачів обласного радіо, розповіли про створення музею. Результат, як бачите, перед вами.

Людмила Павлівна показує на стелажі:

— Ось ці пляшечки та коробочки з приватних аптек минулого століття подарували музеєві кияни А. Пилипенко та Х. Ткаченко, а старовинні книги, аптечні слянки надійшли від Є. І Загурської.

Отже, незабаром музей гостинно прийме перших відвідувачів. Хочеться вірити, що й надалі він поповнюватиметься експонатами, адже у багатьох з нас на горіщах, у коморах припадають порохом аптечні атрибуту, що можуть виявитися рідкісною річчю для музею.

В. Бондар

Юрій Гасцький

КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ ТА ГЕТЬМАНЩИНА

(до 350-ліття академії)

I.

Цього року припадає світлий ювілей створення найвищої школи в Україні. Для гідного відсвяткування цієї події Український Науковий Інститут Гарвардського Університету (УНІГУ), влаштував два семінари на цю тему і присвятив одно число журналу Києво-Могилянській Академії.

Києво-Могилянська Академія виводить своє походження від Братської школи Богоявленського Братства на Подолі в Києві, яка була зорганізована в 1613 році.

Від початків свого існування вона потребувала матеріальної опіки та охорони від Запорізького війська та від гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного (1616-22). Сагайдачний розумів велику вагу цієї школи та жертвував великі суми грошей для її підтримки з козацької скарбниці. Він також записав усіх козаків до Братства та залишив малий гарнізон в Києві, щоб охоронити школу від напасти з боку місцевої адміністрації. Після смерти, в 1622 році, Сагайдачний залишив велику частину майна на своєму тестаменті на потреби школи і тим зробив прецедент для своїх наслідників.

Один з них, гетьман Іван Кулага-Петражицький, в 1632 році, прихильно ставився до плянів митрополита Петра Могили і допоміг йому злучити Братську школу з Лаврською школою в Київську Могилянську Колегію. Своєю апробату Петражицький potwierдив універсалом і обіцяв новій колегії підтримку „всього Війська запорізького”.

Це створило відповідну атмосферу і багато козаків почали посилати своїх синів туди до школи. Під час 1630 і 1640 років багато з них покінчили колегії і брали визначну участь в Хмельниччині та в урядах його безпосередніх

наступників. Між ними були гетьман Іван Виговський (1657-59), Павло Тетеря (1663-65), Іван Самойлович (1672-87) та генеральні старшини Федір Лобода, Тиміш Носач, Іван Чернята, Іван Кравченко, Семен Третяк й Іван І'руша. Також в той час виховувалися учні, які опісля стали духовними провідниками українського народу. Йоанікій Галятовський, Варлаам Ясинський, Антоній Радивилівський, Теодосій Сафонович і Гавриїл Домецький.

За гетьмана Богдана Хмельницького (1648-57) і після заснування Гетьманської Держави, Могилянська Колегія ввійшла в іншу фазу. Тепер школою опікувалася козацька адміністрація. Хмельницький розумів потребу мати наукову інституцію, яка б вишколювала кадри для козацької адміністрації і щедро опікувався колегією. Він надав Братському монастиреві, який був патроном колегії, сім сіл для фінансової підтримки колегії. Також Хмельницький виробив для монастиря привілеї шинкування горілкою і медом без податків для збільшення приходів для колегії. Його земельні надання, привілеї та спеціально асигнування грошей для колегії створили новий прецедент піклування школою для його наступників і дало колегії можливість існування в пізніших часах. Хмельницький також післав свого сина Юрія туди на навчання.

Крім фінансування Хмельницький всіляко гарантував існування колегії у своїх трактатах з поляками. В Зборівській Угоді (1649), яка визнала нову козацьку державу, окрема стаття відносилася до колегії. Також в Білоцерківській угоді (1651) після Берестечка, колегія була запевнена свого існування.

Під час гетьманату Хмельницького створилася традиція посилати дітей козацької старшини до Могилянської Колегії, щоб вони, здобувши вищу освіту, стали представниками нової старшинської верстви. Знову з боку колегії та її академічних кіл вияви вдячності Хмельницькому появились під час його переможного в'їзду до Києва в 1648 році. Тоді його величали в спеціальних панегіриках, як „Мойсея України” та „Богом даного самодержавця Руси”. Інші панегірики були скомпоновані після Зборівської кампанії та по його смерті.

Політику Хмельницького до колегії продовжував його наслідник Іван Виговський, сам учень цієї школи. Він

включив існування тієї школи в свою Гадяцьку Угоду (1658), яка мала включити Україну як третього партнера в Польсько-Литовській Державі.

Та почалася „Руїна” — період воєн, наїздів, урядів двох чи трьох гетьманів нараз. Польща і Московщина поділилася Україною в т. зв. Андрусівській Угоді (1667). Київ був кількакратно сплюндрований. Будинки колегії згоріли, студенти і професори були розпорошені, а Братський монастир втратив свої посілости на Правобережній Україні, які залишилися під Польщею. Московські воєводи в Києві втручалися у внутрішню адміністрацію колегії і виганяли студентів з Правобережної України. Загрозувало закриттям колегії.

Однак навіть тоді козацька старшина підтримувала Могилянську Колегію. Київські полковники Павло Яненко-Хмельницький та Василь Дворецький подарували понад двадцять будинків в Києві на приходи школи. Гетьман Юрій Хмельницький сконфіскував посілости свого попередника Виговського в Києві і подарував їх колегії. Гетьман Петро Дорошенко надав Братському монастиреві приходи з перевозів через Дніпро, а гетьман Іван Брюховецький та Дем'ян Многогрішний надали посілости в Остерській та Козелецькій сотні, Київського полку, Братському монастиреві.

Та це була тільки тимчасова опіка, яка не могла забезпечити існування та розвиток школи. Щойно за гетьмана Івана Самойловича (1672-87), прийшли більші пожертви. Період „Руїни” закінчився і почалася відбудова Гетьманщини — тепер обкритої тільки до Лівобережної України. Самойлович як градуант колегії відновив річні дотації грошей на колегію з козацької скарбниці та розпочав період меценатства, яке закінчив його наступник Іван Мазепа.

За час „Руїни” вийшли нові градуанти, які пізніше посіли визначні становища в Гетьманщині. Між ними були: Олексій Туранський, генеральний писар 1709-16; Андрій Руновський, наказний генеральний писар 1742-49; Степан Максимович, наказний полковник стародубський 1725; Константин Лисеневич, суддя чернігівського полку 1739-57 та Михайло Мокрієвич, суддя чернігівського полку 1730 -их років.

За його каденції почалася традиція висилання учнів — синів козацької старшини на закінчення студій до університетів Західної Європи. Багата козацька верхівка могла дозволити собі на утримання своїх синів у містах Західної Європи. Тоді були на студіях градуанти академії: брати Кулябки у Віттенберзі, Василь Ханенко в Кілю, Яким Борсук в Берліні, Петро Симоновський в Парижі, Аполон Кочубей в Оксфорді, Яким Сулима і Григорій Милорадович в Геттінгені, Іван Пашковський в Ляйпцігу.

В середині XVIII століття число студентів дійшло до тисячі. З походження це були вбільшості сини козацькі та духовенства, хоч були й міщани та селяни. Академія далі продовжувала приготувляти молодих людей на посади в козацькій та церковній адміністрації в Гетьманщині та в російській імперії. Градуанти теології мали можливість монашої та церковної кар'єри при багатьох церквах, монастирях та вищій духовній ієрархії. Інші випускники йшли в центральні установи Гетьманщини, в полкові та сотенні канцелярії, або в міське управління. Також велика сітка народних шкіл потребувала учителів і більші церкви давали можливість дякувати. Однак багато поплатнішу кар'єру вибрали собі ті, котрі пішли на північ служити в Петербурзі. Тоді то Гетьманщина втратила сотні молодих людей, що пішли на північ служити цареві і новій імперії.

Однак багато залишилось в Гетьманщині. Вони стали тією світською інтелігенцією, що перенесла ідеали Гетьманщини після її скасування і дала стимул до відновлення української ідентичності. Це були такі діячі й письменники, як Ділович, Покас, Калинський, Стефанович, Борозна, Ханенко, Кулябка, Полетика, Лукомський і т. п.

Після скасування Гетьманщини в 1782 році та секуляризації монастирів у 1790 році, Академія втратила своє фінансове забезпечення і була на утриманні російського імперського уряду. Офіційні чинники старалися усунути все, що нагадувало українцям їх колишню автономію. В 1819 році Академію перетворено в православну теологічну семінарію, яка проіснувала в такому виді до 1917 року.

Підсумовуючи зв'язки Києво-Могилянської Академії з Гетьманщиною, можна побачити, що роки розвитку й найкращої діяльності були за часів Хмельницького і Мазепи — роки розквіту Гетьманщини. Без опіки, матеріального забезпечення і охорони гетьманів Академія не могла б встоятись. Зате: Академія довгі роки виховувала кадри гетьманського уряду та інтелігенції і давала вищу освіту синам козацької верхівки; інша справа, що багато вихованців Академії йшли на службу російської імперії.

Під час гетьманування Івана Мазепи (1687-1709) Києво-Могилянська Академія дійшла до свого зеніту. Тоді вона отримала статус академії (1694) та понад 2,000 студентів там навчались. Мазепа культивував знайомства з головними діячами культури Дмитром Тупталом, Йоасафом Кроковським, Захарієм Корниловичем, Іваном Максимовичем, Степаном Яворським і Варлаамом Ясинським. Він видав мільйони дукатів на віднову церков та монастирів та своїм прикладом вплинув на інших з козацької старшини, щоб і вони стали меценатами культури в Гетьманщині. В той спосіб створилася фінансова база для блискучого „козацького барокко”.

Києво-Могилянська Академія була також і частиною меценатства Мазепи. Він збудував мурований будинок для Академії в 1703-04 році. Він надав, або повернув Братському монастиреві шість сіл, чотири хутори та шістнадцять посіlostей в Києві. Крім того призначив 1,000 дукатів річно на потреби академії з козацької скарбниці.

Це дійсно було меценатство на велику скалю. За це студенти й професори академії склали Мазепі подяку в панегіриках та змінили назву на Могило-Мазепинську Академію. Теофан Прокопович присвятив свою драму „Володимир” гетьманові Мазепі. Між градуантами академії в той час були: Пилип Орлик, генеральний писар 1706-09, гетьман в екзилі 1709-39, Іван Обидовський, полковник ніженський 1695-1701 і наказний гетьман в 1701 році; Семен Чуйкевич, наказний генеральний писар, 1727.

Поразка під Полтавою в 1709 році поклала кінець „золотій ері” академії. Студенти були розпорошені (тільки 161 залишилося в 1711 році), маєтності академії сплюндрувало московське військо, а ієрархія Української Православної церкви була примушена виклясти свого мецената, гетьмана Мазепу. Тінь Полтави та підозріння в „сепаратизмі” висіло над академією до смерті Петра I в 1725 році. Друкарні академії було заборонено друкувати книжки українською мовою, студентів з Правобережжя не допускалося, а градуантів академії скеровувано на північ, щоб ішли служити новій імперській адміністрації в Петербурзі та в ряди вищого московського духовенства.

Щойно за гетьмана Данила Апостола (1727-34) та митрополита Рафаїла Заборовського (1731-42) академія опинилася в кращій ситуації. Апостол привернув академії всі маєтності надані Мазепою і відновив щорічну стипендію 200 дукатів із скарбниці. Заборовський перевів фінансові та адміністративні реформи, добудував другий поверх в будинку академії та усунув підозріння „сепаратизму”, суворо дотримуючись нових імперських законів щодо заборони української мови в нових підручниках. Реформи Заборовського впровадили в навчання чужі мови та суспільні науки.

ЧИСЛО 21 НАРОДНА ВОЛЯ, СКРЕНТОН, ПА, ЧЕТВЕР, 24 ТРАВНЯ 1984.

Мирослав Семчишин

“МОГИЛЯНСЬКІ АТЕНИ”

(“У 350-річчя Києво-Могилянської Академії”)

У повені різних ювілеїв, відзначень знаменних дат і подій, що статтями і споминами про них рясніють сторінки нашої преси, призабулася років тому два насправді важлива в історії українського культурного процесу дата — рік 1632-ий. Призабувся рік заснування першого вищого навчального закладу не тільки України але і всього Православного Сходу того часу, що ним стала Києво-Могилянська Академія. А 350-річчя цієї дати — це пригадає великого культурного почину, що за документував рівень нашої тодішньої науки. Саме тієї науки, яка, не зважаючи на несприятливі історичні чи внутрішньо-українські обставини, зуміла підіймитись на високий рівень. Репрезентантом цієї науки саме стала Києво-Могилянська Академія, що як педагогічним складом своєї професури та її науковими досягненнями, так теж і зв'язками з закордонними центрами науки, заслужила собі на почесну назву “Могилянських Атен” Сходу Європи.

Треба, однак, признати, що цієї знаменної дати 350-ліття не призабули наукові кола українського Гарварду, бо саме в 1982 році рішили відзначити її спеціальним англомовним виданням (в серії своїх збірників) десятка розвідок і статей, українських і чужинецьких авторів та презентувати різні аспекти розвитку-діяльності та значення Академії.

Цікавим явищем у цьому пляні треба вважати зріст наукових зацікавлень з боку українських підсоветських дослідників. Прикладом цього може бути декілька добре опрацьованих статей з історії філософської думки на Україні XVI-XVII сторіччях у збірній праці п. н. “Від Вишенського до Сковороди”, виданої Інститутом Філософії АН УССР (Київ 1972). Там — чотири автори розглядають питання джерел вищої освіти в Україні і схолястичність філософських курсів у Києво-Могилянській Академії філософський відділ її бібліотеки.

Окрему монографію про Києво-Могилянську Академію, присвячену 1500-літтю Києва, видав у 1981 році Київський Держ. Університет. Ми маємо на увазі невеликого формату, 234 сторінок, з мистецького боку розкішно оформлену працю п. н. “Києво-Могилянська Академія”, друге видання Зінаїди І. Хижняк, що крім трьох основних розділів (“Становлення вищої освіти на Україні”, “Києво-Могилянська Академія-центр освіти і науки”, і “Культурні зв'язки Києво-Могилянської Академії”) — має теж доволі багату бібліографію-список джерельних праць, присвячених цій темі від найдавніших часів (тобто починаючи 1825 роком). Зрозуміло, що в цій, з претенсіями на повну науковість і тільки науковість зрештою доволі всебічно представленій темі, не обійшлося без промосковського “кадила”, бо, мовляв, Києво-Могилянська Академія служила теж ідеям зближення і “воз'єднання” трьох народів і т. д. І цій ідеї авторка складає очевидно свою обов'язкову данину . . .

Києво-Могилянська Академія і її майже десятилітнє існування, праця, заслуги та значення, — на жаль, не удостоїлись досі якоїсь соліднішої української монографії. Ми маємо ряд статей розвідок і т. п., розсипаних по різних журналах давнішого передусім періоду часів царської Росії, маємо статті епізодичного порядку в підручниках історії української літератури, але основної праці монографічного порядку, яка збрала б увесь досі досліджений матеріал, пов'язаний з існуванням Києво-Могилянської Академії, на жаль, не маємо. І тут треба признати, що чи не найбільше підняли цю справу підсоветські дослідники, а (крім З. Хижняк, згадаймо тут ще історика української культури Марченка чи дослідника історії українського вищого шкільництва Ісаєвича) і інших, але ж всі ці праці в більшій чи меншій мірі, мають виразний штамп комуно-московської ідеології і насильного підтасовування всіх типічних українських культурних процесів під вимоги партійних догм . . .

То ж відзначаючи в оцих скромних рамках 350-ліття заснування "Могилянських Атен", пригадаймо коротко виникнення-працю і заслуги установи, що в свій час виконала таку важливу і далекосяглу функцію-репрезентанта української науки на Сході Європи.

Дещо з історії українського-вищого шкільництва

Виникнення Києво-Могилянської Академії не було якимсь випадковим явищем. Навпаки, заснування її, як вищого типу науково-учбового закладу, було послідовним вивершенням того національно-культурного процесу, який, не зважаючи на дуже несприятливі обставини, позначився ще в другій половині XVI сторіччя на західних і центральних українських землях і довів тоді до постання церковних братств, а при них шкіл (колегій), друкарень. Їх метою було не тільки ширити грамотність серед малоосвічених середніх чи вищих клас населення, але впарі з цим протидіяти національній асиміляції (тобто польонізації), а після Берестейської унії 1596 р. боронити основ і прав Української Православної Церкви та поборювати всякі підступні практики вимушеного окатоличування за допомогою розлогої мережі своїх шкіл. Крім дій польських католицьких місіонерів на українських землях, не менш шкідливими і небезпечними для українського православ'я були теж діяльність різних протестантських шкіл.

Найбільш почесна роля у цьому процесі оборони української народности основою якої тоді було саме православ'я, припала славнозвісній Острозькій Академії (1576-1608) і її заслуженому фундаторові і меценатові князеві Константинові Острозькому, та школі Львівського Успенського Братства (1586). А ця школа своєю научною програмою в нічому не поступалася перед найкращими школами пол. монаших чинів (єзуїтів, згодом піярів чи театинів). Щобільше, вона стала теж зразком для інших подібних братських шкіл західньої України.

З програмами і діяльністю цих шкіл пов'язаний теж розвиток українського друкарства і поява основних творів богослужбового і світського наукового змісту. А врешті на зламі XVI-XVII сторіччя в парі з реформаційним рухом, в Україні того часу відомі були ідеї гуманізму та просвічення і вони були тією рушійною силою, яка спонукувала українську молодь в системі тодішньої польської державности шукати такої вищої секулярної освіти, що давала б потрібну професійну освіту. Тоді то і пізніше прийшло до масових виїздів тієї ж молоді на студії до відомих західноєвропейських університетів.

Ще більше ці культурні прямування скріпились в перших трьох десятиріччях XVII сторіччя, коли у відповідь на той колоніалізм, який практикувала ягайлонська Польща на загарбаних землях України, прийшло до зформування і кристалізації української мілітарної сили-козацтва, а з його появою починається нова доба в історії українського народу і його культурних змагань. До голосу приходить новий тип української людини, що, не зважаючи на соціальні зрізничкування, драматично шукає виходу зі свого національно-економічного положення, а притім продовжує розбудовувати свої культурні надбання. В авангарді цих ідей стає саме козацтво, а в його проводі гетьман Петро Конашевич Сагайдачний. Він в короткому відносно часі зумів собі здобути славу не тільки першорядного лідера-стратега але й визначного національно-культурного діяча, який повернув Києву значення передового культурного центру. Це ж бо за його гетьманування і особистою підтримкою прийшло до заснування у 1615 році Київської Братської Школи, яка започаткувала становлення вищої освіти в Україні та стала родоначальницею Києво-Могилянської Академії.

А прийшло до цього 16 років згодом, коли то передчасно погасла зоря гетьмана Сагайдачного (1621) а на церковно-культурному фоні тодішньої України появилась постать київського Митрополита Петра Могили, що був не тільки людиною великих історичних заслуг, вченим-теологом-реформатором але й організатором українського вищого шкільництва. У 1631 році засновує Митрополит Могила при Києво-Печерській Лаврі, на зразок західноєвропейський, другу побіч Братської тзв. Лаврську школу. Викладачами в ній стали нововишколені абсолювенти, що покінчили свої вищі студії закордоном, а теж спеціально запрошені зі Львова такі видатні вчені як Сильвестер Косів та Ісая Козловський. Школа мала 100 учнів а навчання велось у латинській, а теж частково, в польській мовах.

Але швидко прийшло між двома школами до своєрідного компромісу. Митрополит погодився об'єднати їх в один репрезентативний заклад, і 1632 року постала в Києві вищого типу школа колегія, згодом перетворена на академію (1701 р.). А що головну роль у її заснуванні і початковим керівництві нею зіграв Митрополит Могила, прийнялась для неї назва Києво-Могилянської Колегії, — згодом Академії.

Організація і програма навчання в Академії

Діяльність колегії (Академії) після її об'єднання, розгорнулася на вищій основі. Зосередились у ній кращі професорські сили, яким відомі були досягнення і стан західноєвропейської науки. З одного боку Академія зберігала національні традиції шкіл України, а — з другого прийняла програму і методи західноєвропейських університетів і пізніше в нічому перед ними не поступалась. Основною рисою реформи, що їх перевів Митрополит Могила, було введення латинської мови як виключно викладової, бо її знання вважалось тоді життєвою konieczністю. А щоб учні швидше могли оволодіти латинською мовою, їх зобов'язували розмовляти з наставниками і між собою не тільки на лекціях але і вдома чи в бурсі по-латині. І справді, студенти Академії блискуче володіли цією мовою; вони вільно читали, перекладали, розмовляли, складали похвальні промови (орації), писали листи тощо, бо ж латинська мова була мовою урядування і всіх публічних зібрань-судів і т. д.

На зразок єзуїтських колегій, що тоді стояли найвище в Європі, Могила прийняв програму т. зв. сімох вільних наук: граматики, реторики, поетики, філософії, математики і музики, що їх викладали у восьми клясах. Окремо викладано богослов'я. Увесь курс навчання тривав 12 років, але з бігом часу введені зміни. Наприклад, з початком XVIII сторіччя латинську мову поволі витіснила тодішня літературна (книжна) мова, але у вищих клясах ще далі вживано латинської мови. Важливе місце в програмі Академії займала старослов'янська і грецька мови (ця остання була дуже важлива при богословських студіях), так, що Київська Академія виховала чимало відомих українських елленістів XVII-XVIII сторіччя.

Була в програмі Академії і польська мова, що було зумовлене польською літературною традицією в академічних колах і в культурних зв'язках України і Польщі. Автім чимало видатних українських учених того часу, зокрема теологів, що були професорами Академії, — писали свої твори по-польськи, зокрема в діляці релігійної полеміки так, щоб їх могли читати і розуміти і польські освічені кола.

Окреме місце займали студії філософії. Викладали її професори, які слухали курси з філософії на закордонних університетах. Оцінка початкових дослідників цих курсів (як от проф. М. Возняка) була доволі негативна, мовляв, ці курси філософії були схолястичні, відірвані від життя. Новіші дослідники (зокрема підсоветські) в останніх десятиліттях довели, що не тільки філософія томізму (вчення св. Томи з Аквіну), що обґрунтовувало передусім богословські науки, була в програмі, але теж була Арістотелівська філософія, і що професори Академії популяризували м. і. теж ідеї реформації і світського гуманізму. Крім античних філософів професори брали під науковий

розгляд теж філософські вчення Еразма з Роттердаму, Амоса Коменського, а вже куди пізніше Декарта, Спінози чи Гобса. Передове місце у розвитку філософії займали такі вчені того часу як Інокентій Гізель, Степан Яворський, Георгій Кониський, Теофан Прокопович. Цей останній у своїх викладах виступав проти схоластики, а пропагував філософське вчення Декарта, Локка, Бекона та популяризував вчення Коперника і Галілея.

Почесне місце в розвитку прогресивної філософії належить вихованцеві Академії — Григорієві С. Сковороді.

Із заснуванням Києво-Могилянської Академії прийшло теж до систематичного відряджування найбільш талановитих абсолювентів Академії закордон. Майже всі видатніші професори навчалися в закордонних університетах. Згадати б тільки прізвища таких видатних вчених-діячів як Інокентій Гізель, М. Кононович-Горбацький, Симеон Полоцький. Цікава постать першого з них, що бувши з походження німцем-протестантом (походив з Пруссії) зукраїнізувався, перейшов на православ'я, був вислаником Могили на вищі студії в Західню Європу, а після смерті Митрополита став професором а згодом ректором Академії. Ці виїзди на вищі студії закордон, які втішались загальним признанням, проходили інколи в дуже дивних умовах. Абсолювенти Академії, відзначаючись великим бажанням поглибити чи поширити свою академічну освіту, не зупинялись перед ніякими небезпеками чи перепонами. Будучи ревними православними, вони вирушали до Польщі чи Парижу, Венеції чи Риму, і по-неволі ставали на цих університетах уніятами, ба навіть католиками, щоб лише отримати доступ до джерел знання — “віночок на голову і перстень на руку”. А потім, добившись своєї потаємної місії, покійно вертались на батьківщину і . . . займали скромні місця у тій самій монашій келії, де раніше були учнями. . .

Бібліотека Академії

Справжньою гордістю Києво-Могилянської Академії була її бібліотека. Самостійні праці викладачів їхніх наукових досліджень, писання теологічних чи філософських трактатів чи полемічних творів, усе це вимагало добре засобленої і різномовної літератури. Для того вже з перших років свого існування Академія встановила широкі міжнародні зв'язки. На її адресу приходили різні видання з таких центрів європейського книгарства як Венеція, Рим, Париж, Берлін, Ляйпціг, Краків і т.д. Дійсний початок бібліотеці дали твори видання Києво-Печерської Лаври, а теж видання друкарні Львівського Братства, віденські видання й інші. Тут згадати б тільки такі основні для науки того часу видання як “Часослов”, греко-слов'янську граматику” Адель-фотес”, “Граматику” М. Смотрицького, та “Лексикон славено-руський” Памви Беринди.

Безпосередньою заслугою П. Могили було придбання до книжкового кладу Академії творів видатних клясиків і замітних творів західноєвропейських вчених того часу. А, вмираючи записав Могила Академії всю свою приватну бібліотеку, яку ледве чи можна було порівняти до

якоїсь іншої книгозбірні в Україні. На жаль, бібліотека Академії не збереглася до наших часів. Особливо пострадала вона під час пожеж 1780 і 1811 років. Згоріло тоді близько 10,000 томів, а між ними: цінні джерела до нашої історії.

Висновки

Хоч як короткий цей інформативний нарис про Києво-Могилянську Академію, все ж таки необхідні висновки, бо вони знаменні своїми різними інтерпретаціями ролі і значення тієї інституції, яка так видатно збагатила українську культуру. Визначний дослідник старої української літератури М. Возняк ще в 1920 роках відмітив що Києво-Могилянська Академія мала в своєму професорському складі високоосвічених людей, які ознайомлювали студентів а в тім і все тодішнє передове громадянство зі західньо-європейською наукою, а знання латинської мови відкривало їм шлях до західноєвропейської вищої освіти.

Могилянська Академія, — каже історик М. Чубатий стала першим правдивим українським університетом . . . Вона майже за 200 літ свого існування виховала цілу плеяду державних, політичних, церковних, військових та інших діячів, які дали великий вклад у національно-визвольну боротьбу та в розвиток української культури. Доба Могили була апогеем сили і значення Української Православної Церкви в польській державі, епохою самопевності і свідомості своєї сили та далекосяглих надій” — стверджує категорично М. Грушевський. А чільний і дуже заслужений історик О. Оглоблин м. і. пише: “Великим щастям для України і української Церкви було те, що в цей критичний момент української історії, на чолі Церкви став Петро Могила, цей великий чужинець (з Молдавії), що зробив для неї стільки, що кілька наступних століть не могли витратити того величезного капіталу, що його утворено в часах Могили. Було ним утворення Києво-Могилянської Академії — цієї слави і гордості київських Атен, що незабаром стала “Альма Матер” для всього православного Сходу” . . .

Незвичайно високу оцінку Академії, її значення і заслуг, зокрема в ділянці високої освіти та взагалі української духовності дає нам у своїй монографії вже згадана З. Хижняк, підкреслюючи м. і. що “саме з Академії вийшло багато визначних громадських, політичних державних і освітніх діячів, вчених, письменників, художників . . . Вони були організаторами і викладачами численних освітніх закладів країни; вони поповнювали органи управління Війська Запорозького, працювали в державних установах України і Росії”.

Але Академія була не тільки джерелом-центром звідкіля український народ черпав силу і мудрість для своєї культури. Її вплив сягав далеко поза її кордони. З послуг Академії, її професорського складу та наукових праць повними пригорщами користала передусім культурно далеко-відстала, напівграмотна Московщина, яка понад двісті років дослівно експлуатувала українську культуру, зо-

крема ж науку і її кращих творців, у різних галузях. Тут нашо́товхуємо́сь на досить для нас сьогодні болюче питання “перелетних птиць”, або “культурних емігрантів”, тобто найбільше чільних представників української Науки, вихованців і згодом професорів Могиллянської Академії які “посунули” на північ у Московщину і там клали основи під неіснуючу або малорозвинену науку (Симеон Полоцький, Епіфаній Славинецький, Дм. Туптало, Степан Яворський, Теофан Прокопович і ін.). Явище це набуло масового характеру, зокрема після злочасного договору. Переяславського 1654 р.

Цій проблемі присвячено десятки різних праць і студій в мовах українській, російській, німецькій, англійській. Досить ґрунтовно розглянув теж це питання Фр. Корчмарик у своїй монографії “Духові впливи Києва на Московщину в добу гетьманщини (1964 р.).

Києво-Могиллянській Академії дуже багато завдячувала у XVII-XVIII сторіччях теж Білорусь, а крім того шукали за нею у різний час і в різний спосіб такі країни як Мадярщина, Дальмація, Молдавія, Болгарія, Сербія і інші країни.

З різних причин Академія ця пово́лі втрачала свій світський характер. У 1817 році вона була закрита, а замість неї у 1819 році створено Київську Духовну Академію.

(Ки́нець)

“ПОВІЙ, ВІТРЕ, НА ВКРАЇНУ”

ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО

У безмежному морі українських народних пісень чарівною фольклорною перлиною є «Повій, вітре, на Вкраїну». На загальне мало кому відомо, що цей твір має свого автора. Ним є український поет Степан Руданський, якого назвав «талановитим ліриком» і «незрівнянним анекдотистом» Іван Франко. Байки, приповідки, вірші обдарованого майстра слова полоняли й полоняють серця читачів гостротою бачення життя в найрізноманітніших його проявах, справді народною, соковитою мовою літературної оповіді.

Рідні, а також близькі знайомі, пророкували Степану Руданському велике майбутнє, вбачаючи в ньому духовну особу високого сану. Адже широта світогляду, розумові здібності юнака давали всі підстави для таких сподівань.

За велінням батька (багаторідного сільського священика) Степан закінчив бурсу в подільському містечку Шаргороді, відтак семінарію в Кам'янці-Подільському. За батьківським же благословенням він поїхав вступати і в Петербурзьку духовну академію. І в цьому чарівній красі місті над Невою Степан Руданський вирішує кру-

то змінити свою долю. Замість духовної він вступає до Медико-хірургічної академії (того часу вельми популярного в країні навчально-наукового закладу, де викладали М. Пирогов, І. Сеченов, С. Боткін, М. Зімін — вчені з світовим іменем).

Дізнавшись про остаточний вибір сином свого подальшого життєвого шляху, батько дуже розгнівався. Між ними стався розрив, що тривав упродовж усіх подальших років. І, відповідно, студент одразу потрапив у скрутне матеріальне становище.

Життя довелося в бідних міських кварталах, в сирих

напівпідвалах, в голоді й холоді... Що й спричинило до захворювання туберкульозом. Єдиною втіхою в Степана були навчання в академії та літературна творчість, якою він, до речі, займався ще з часу свого проживання в Кам'янці-Подільському. В Петербурзі ж вирувало літературно-мистецьке життя. Більше того, в самій академії діяло українське земляцтво.

Степан Руданський не полишав своїх літературних вправ, хоч видавці були до нього не вельми гречними. З-поміж невеликої кількості його творів, надрукованих за життя, в журналі «Основа» 1861 року було вміщено і вірш «Повій, вітре, на Вкраїну».

Саме цьому віршу, покладеному на музику, судилося довге і славне життя — він став народним, так як і інші пісні літературного походження — «Віють вітри», «Чого вода каламутна» Івана Котляревського, «Гуде вітер вельми в полі» Віктора Забіли, «Дивлюсь я на небо» Михайла Петренка, «Ні, мамо, не можна нелюба любити» Євгена Гребінки...

Попри активне літературно-мистецьке середовище академії, Степан Руданський переважно жив усамітнено.

Очевидно, першопричиною цього були матеріальні нестатки. У листах до брата Григорія він із сумом і гіркою іронією говорить про своє існування в Петрополі (так він називав Петербург).

Сум, печаль, самотність, туга за коханою дівчиною і стали мотивами інтимної лірики Степана Руданського. Отже, в результаті таких настроїв і народився вірш «Повій, вітре, на Вкраїну» — ця глибоконародна поетична фреска:

*«Повій, вітре на Вкраїну,
Де покинув я дівчину,
Де покинув карі очі,
Повій, вітре, опівночі».*

Розлого й тужно бринить спів, малюючи в уяві смарагдові ниви, білокрилі хати в обіймах садів і зоряного бездоння українських ночей... Чіткість ритмомелодики, простота й глибока емоційна сила слова до сліз зворушували слухачів.

Встановлено, що поштовхом до написання вірша була розлука із дівчиною Марією Княгиницькою, що лишалася у рідному Поділлі. Перше кохання — ніжне, вразливе, нетривке і крихке, мов кришталь, — лихоманить душу й думки Степана Руданського. І на папір лягають розпачливі рядки:

*«Коли ж мила позабула,
Та другого пригорнула,
То розвійся по долині,
Не вертайся з України».*

Час, життєві умови перекреслили мрії закоханих. І з баладним трагізмом лунає:

*«Вітер в.с. не вертає,
Серце з жалю замирає».*

Цей літературний твір одразу прийнявся на крислатому дереві народної поезії, бо має він напрочуд виразну пісенну основу. Руданський досконало володів народно-поетичною формою, що була органічним виявом його літературного хисту. Навіть свої рукописні збірники віршів (так за життя і не надрукованих) він лаконічно й промовисто називав: пісні.

«Повій, вітре, на Вкраїну» недовзі, після опублікування в журналі «Основа» і передруку в календарі «Львовянин» була покладена на музику. Мелодію до пісні створила Л. Александрова — дружина лікаря за освітою палкого збирача фольклору і письменника В. Александрова. З голосу чоловіка Людмила записала багато мелодій, що згодом увійшли у «Народний пісенник з найкращих українських пісень, які тепер найчастіше співаються з нотами особно». Скомпонував його В. Александров і 1887 року видав у Харкові.

Пісню «Повій, вітре, на Вкраїну» аранжував В. Заремба і вона була включена в оперету В. Александрова «За Немань іду», вперше поставлену на сцені 1872 року. Композитор Владислав Заремба народився, як і Руданський, на Поділлі. Він є автором багатьох творів для голосу з фортепіано на тексти Тараса Шевченка, також багато виконав обробок українських народних пісень.

Пісня «Повій, вітре, на Вкраїну» здобула, либонь, найбільшу популярність серед пісень літературного походження. Її записували науковці у містах і селах Харківщини, Вінниччини, Полтавщини та інших областей України. Фольклористи завважили деякі відмінності (власне, окремі слова) із першоджерелом, які надали текстові більшої мелодичності. Відомі і білоруські варіанти цього твору.

... У тридцять дев'ять літ закотилася життєва зоря Степана Руданського (1834—1873 рр.). Поховали його у Ялті на масандрівському кладовищі. В цьому чорноморському місті він працював протягом дванадцяти років земським лікарем. За безкорисливу поміч хворим, щире добродушне натуре місцеві жителі його дуже шанували.

Новою зорею зійшла творчість Степана Руданського вже по його смерті.

Його твори, крім Радянського Союзу, видаються польською, угорською, румунською, чеською, болгарською, грецькою, німецькою, французькою, англійською мовами. Пісня «Повій, вітре, на Вкраїну» записана на десятках платівок. Її виконують велетні світового вокального мистецтва.

Справжній мистецький твір завжди сучасний, завжди хвилює людські серця. Пісня «Повій, вітре, на Вкраїну» житиме допоки є любов на землі.

Микола ЧУБУК.

Юліан Мовчан

Трагедія і тріумф Степана Руданського

6-го січня ц. р. минуло 150 років з дня народження Степана Руданського — „незрівняного анекдотиста і талановитого лірика”, як назвав його Іван Франко. І він був таким. Українська література була б значно біднішою, якщо б ми не мали Степана Руданського. Але спочатку коротко згадаємо про життєвий шлях поета, який (шлях) хоч і був коротким, але водночас був дуже тернистим.

Степан Руданський народився на Поділлі в селі Хомутинці недалеко Бердичева, де його батько був православним священиком. Його родичі, як також близькі знайомі, судячи по його поведінці та успіхах у школі, пророкували Степанові велике майбутнє. Спочатку він вчився в Шаргородській парохіяльній школі, а потім за спонукою свого батька — багатодітного сільського попа — закінчив семінарію в Кам'янець-Подільському. Потім, знову таки за батьківським благословенням, Степан поїхав до Петербургу аби там поступити до духовної академії і таким чином вивчитися на попа. І тут розпочалася особиста трагедія Степана Руданського, яка, однак, закінчилася його тріумфом. В чому справа?

А в тому, що ще в кам'янець-подільські роки почалися серйозні непорозуміння між сином і батьком, який дивився нерадим оком на те, що син захоплювався українською народною мовою, українськими піснями та хилився серцем до простолюди. І коли Руданський опинився далеко від батька — в Петербурзі, він вирішив круто змінити свою долю — замість духовної, він 1856 року вступає на медичний факультет Петербурзької Медично-Хірургічної Академії (в той час дуже солідного навчально-наукового закладу, де викладали такі відомі „тузи” росій-

ської медицини, як Пирогов, Сеченов, Боткін, Зімін та інші — вчені з світовим іменем.

Батько дуже розгнівався, коли довідався про непослух свого сина. Мовляв: як-то так — я його послав вчитися на попа, а він проти моєї волі пішов вчитися на лікаря! Тепер нічого не дістанеш від мене! Тут доречі буде зазначити, що приблизно в ті самі роки те саме сталося з іншим загальновідомим українським діячем — Іваном Пулюєм з Грималова, який так само, зігнорувавши бажання батька вивчитися на священика, пішком помандрував до Відня аби там закінчити фізико-математичний факультет і таким чином згодом вбитися на українського вченого із світовим іменем. І також без жодної матеріальної допомоги з боку батька.

Не зважаючи на тяжкі матеріальні злидні, на життя в голоді і холоді в вогкому і туманному Петербурзі, 1861 року Степан успішно закінчує медичну академію. Але життя у вогких напівпідвалах, життя в голоді і голоді не залишилися безслідно на здоров'ї молодого лікаря і поета — він захворів на туберкульозу (сухоти). Рятуючи себе від неминучої і повільної смерті, Степан Руданський виїжджає працювати там, де є теплий клімат — переселяється до Ялти в Криму, де розпочинає лікарську працю. Проте, тяжка й напружена лікарська праця, невідрадні обставини життя, трагізм недібраного подружжя остаточно підірвали його слабе здоров'я, і він, не проживши навіть повних 40 років, помер у тій самій Ялті 1873 року. Поховали його там на масандрівському кладовищі. Лише впродовж дванадцяти років він працював як земський лікар, і за безкорисливу допомогу хворим, за його шире й сердечне ставлення до хво-

рих, місцеві люди його дуже шанували. Та не зважаючи на це, з наближенням смерті його все більше огортав безнадійний смуток і скорбота. У одній із своїх передсмертних поезій він це висловив такими словами:

*На могилі не заплаче
Ніхто по мені.
Хіба чорний крук закрече,
Чорна хмаронька заплаче
Дошем по мені...*

1892 року, тобто, лише 19 років після смерті, на його могилі було споруджено пам'ятник.

Літературну діяльність розпочав Степан Руданський ще в семінарії. Поет змальовує в своїх баладах народні вірування в мерців („Опир“, „Вечерниці“), перетворення людей у рослини („Тополя“, „Верба“), говорить про чар-зілля („Розмай“).

Поруч балад, поет пише також ліричні поезії. Сум, печаль, самотність, туга за коханою дівчиною — все це стало головними мотивами лірики Руданського наслідок цього, з-під його пера появилися такі невмирущі і загальновідомі поезії, як „Повій, вітре, на Україну“, „Ой, чому ти не літаєш“, „Коли ж мила позабула“ та інші, які стали народними піснями і тому їх співатимуть доти, доки існуватиме український нарід.

Не оминув Руданський в своїй творчості також мотивів на громадські теми. Напр. в поезії „Над колискою“ він виступав із засудженням кріпацтва (також і в поезії „Не кидай мене“). Не зважаючи на свою тугу і тяжкі умови життя, він таки не „падає духом“ і вірить в успішність праці на народній ниві. Про це свідчать його такі чудові, навіяні оптимізмом поезії, як „Гей, бики!“ та „До дуба“. В таких поемах, як „Віщий Олег“, Мазепа“, „Іван Скоропада“, „Апостол“, „Павло Полуботок“ та інші, він звертається до славного минулого нашого народу.

Парадоксальним можна вважати те, що поруч поезій на теми туги і розпачу, Степан Руданський здобув собі також невмирущу славу, як автор „Співомовок“ — менших і більших гумористичних віршів, жартів, приказок і сміховинок про панів, попів, москалів, циганів, жидів, поляків, чор-

тів і т. д. зачерпнутих здебільшого з уст народу (напр., „Баба в церкві“, „Циган з хроном“, „Хоробрий лях“, „Мошко — асесор“ та багато інших). Всі вони визначаються, як пише проф. В. Радзикович, „гнучким дотепом та щирим гумором. Ними, як штучним засобом, розважав себе Руданський у невідрадних хвилинах життя. Завдяки жартівливій формі викладу та легкому стилю, вони здобули широкі кола читачів“ (див. його „Історію української літератури“, т.2).

У кримський період свого життя Руданський займався в основному перекладами творів з чужих мов (Гомерової „Іліади“, Вергілієвої „Енеїди“, частина „Демона“ М. Лермонтова, „Сни“ Гайне та ін.)

На жаль, через тяжкі обставини існування в умовах російського царизму з його варварськими Валусєвськими законами за життя поета мало його творів вийшло друком. Лише після його смерті пошастило Олені Пчілці, Василю Лукичеві, Іванові Франкові та Агатангелові Кримському зібрати його розсіяні твори.

Як пише Микола Чубук у торонтському „Життя та слово“ (30 січня ц. р.), крім видання творів Ст. Руданського в СРСР, вони видаються тепер також польською, угорською, румунською, болгарською, грецькою, німецькою, французькою та англійською мовами. Пісня „Повій вітре на Україну“ записана на десятках платівок і її виконують „велети“ світового вокального мистецтва. Наскільки в цьому правда — на жаль, ми не можемо перевірити. Як також не знаємо, наскільки ті твори є „перечислені“ від ріжного „буржуазно-націоналістичного намулу“, як це звичайно роблять кеґебівські цензори з творами видатних українських письменників.

В кожному випадку, Степан Руданський, який, як пише вищезгаданий В. Радзикович, „силу глибокого ніжнього почування та поруч з тим швидкий дотеп та щирий гумор вклав у свої поетичні твори і визначався великим поетичним талантом якого, на жаль, не мав можливості виявити в цілій повноті“, вічно житиме серед нашого народу.

ПЕРЕЩЕПЛЮВАННЯ ПОДИНОКИХ ОРГАНІВ

Рятування життя за допомогою заміни хворого органу здоровим від іншої людини почалося в 1950-тих роках. Але згадки про перещеплювання органів були знайдені вже в старинних єгипетських рукописах.

В 1905 р. австрійському окулістові вдалося перещепити рогівки очей 11-літнього юнака старшому віком чоловікові, якого рогівки були знищені гарячим вапном.

У ЗСА перше перещеплення нирки відбулося в 1954 р. 24-літній молодець з хронічним запаленням обох нирок в кінцевій стадії погодився прийняти чужу здорову нирку. Але його організм відкинув цю нирку по короткім часі. Лікарі перевели другу операцію, перещеплюючи нирку від його брата-близнюка. Організм прийняв цю нирку і вона врятувала йому життя. Генетична подібність поміж близнюками, чия часто поміж братами і сестрами від тих самих батьків, заохотила медичну професію до дальших перещеплювань.

В 1963 р. французький лікар врятував життя 26-літньому чоловікові, який захворів на гостру лейкемію (пістряк крові, що характеризується злоякісною формою білих кров'яних тілець). Він усунув увесь кістковий мозок і по великих дозах радіації, які припиняють відкинення чужої тканини, заступив його мозком взятим від братів і сестер одних батьків.

В цій самій році американські лікарі перевели експериментальні трансплантації легенів і печінок у двох інших осіб, але операції не врятували їм життя. Причиною були поопераційні комплікації, яких важко було уникнути.

В 1967 р. д-р Крістіан Барнард перевів перше перещеплення серця в місті Кейп Тавн в Південній Африці, послуговуючися методом, випрацьованою американськими лікарями (д-ром Шамвей і Ловер). 55-літній Люїс Вашкански перещепив серце від 25-літньої жінки, яка згинула в автомобільній катастрофі. Він спершу почувався добре, нове серце працювало справно, але по 18 днях помер наслідком запалення легенів. Його ослаблений організм і нове серце не мали сили побороти недуги легенів.

Згодом в Америці і в Європі відбувалися дальші перещеплювання сердець, які в більшості не давали задовільних вислідів. Відпорностева система організмів стояла цьому на перешкоді. Вона по довшім або короткім часі відкидала чужий орган і знеохочені лікарі обмежувалися тільки до експериментального перещеплювання у людей і тварин.

Але вже 1981 р., здобувши завдяки інтенсивним дослідям циклоспорину, яка придушує відпорностеву систему і не

дозволяє їй відкидати перещеплений органу, американські лікарі перевели першу успішну трансплантацію серця і легенів у 45-літньої жінки, яка досі живе і працює зарібково.

Для людей, неознайомих з хірургічною процедурою, перещеплення серця виглядає досить просто. Хірург усуває хвору долішню частину серця, залишаючи непошкодженими передсердя зі судинами до легенів і решти тіла та заступає її шлуночками (коморами) донора, тобто померлої людини, звичайно, у нещасливому випадку. В останніх роках такі перещеплення врятували життя тисячам осіб.

Перещеплення легенів є більш скомплікованою процедурою тому, що важко є знайти такого донора, який не має якоїсь інфекції легенів, на яку легені майже завжди є більше або менше наражені. Вони мають безпосередній контакт із зовнішнім світом. У вдихуванні повітрі часто бувають бактерії, які в загальному не є шкідливі, як довго легені не є пошкоджені фізично або загальними процесами. Але вже саме перенесення легенів від одної людини до другої творить догідне підложжя до помножування бактерій і їх шкідливої діяльності. Щоб більше, легені донора є майже завжди наражені на пошкодження наслідком інтенсивного рятування його. Величина легенів також грає важливу роль. Вони мусять бути такої величини, щоб відповідали віддиховим вимогам пацієнта.

Останньо хірурги перекона-

лися, що одночасне перещеплення легенів і серця, як цілості, дає кращі висліди, ніж перещеплення самих легенів.

Є описаний випадок, що 33-літній людині в Техас перещеплено минулого літа серце і легені, заступаючи пошкоджені легені, хоч її серце було здорове. Вона по однім місяці вийшла з лікарні і сьогодні бігає, плаває, підносить тягарі та почувається повністю здоровою.

Найбільш утяжливою операцією є перещеплювання печінки. Саме видістання печінки донора протягається біля чотирьох годин і вимагає великої обережності, щоб не пошкодити кровних судин і жовчевої протоки. Усунення хворої печінки пацієнта вимагає перев'язування численних малих судин, які нарости в черевній ямі наслідком довгої недуги. Перещеплюючи печінку, хірурги мусять щільно получить три великі вени і печінкову артерію та дуже делікатну жовчеву протоку.

Печінка це великий і важливий орган. Вона продукує жовч, необхідну для травлення товщів і виконує багато функцій в обміні засвоєних з кишок вуглеводнів, білків та товщів. Вона неутралізує токсичні речовини, що дісталися до обігу крові з органів травлення і продукує гепарин, який запобігає

хворобливому зціпенінню перешкоди.

Перещеплювання шлунків і поодиноких відтинків кишок досі показалися неможливими з огляду на велику кількість бактерій в тих органах. Припинена діяльність відпорностевої системи організму цикльоспориною дає змогу тим бактеріям помножуватися і атакувати свіжі поопераційні рани та викликати гнійні і токсичні процеси, які часто вбивають пацієнтів. Ця ділянка вимагає дослідів на собаках і інших тваринах і правдоподібно небавом щось нове виключється.

Перещеплення підшлункової залози (pancreas) дозволяє пацієнтам з важкою цукрицею (діабет) перервати ін'єкції інсуліни і запобігти пошкодженню зору, високому тискові крові, серцевим приступам тощо.

Найкращі висліди дають перещеплення нирок. Заміна двох хворих нирок одною здоровою дозволяє хворим на хронічні недуги нирок перервати коштовні і часті діалізи (очищення) крові. Крім цього пацієнти з хворими нирками мусять перестерігати стислу дієту і обмежувати пиття води, що обезсилює організм.

Технічно найлегше є перещеплювання кісткового мозку. Хірург витягає шприцом кістковий мозок з мискової кістки донора і впорскує його в рам'я пацієнта. Проте це є досить ризикозна метода, бо крім тканини, продукуючої нові і здорові червоні і білі тільця крові, там є й лімфоцити, які є головним спричинником відкинення чужої тканини. Цей спосіб перещеплення може викликати струс (шок), глибокий гострий стан ослаблення кровообігу, і наглу смерть. Ця метода вимагає дальших наукових дослідів для усунення серйозної

Перещеплювання шлунків і поодиноких відтинків кишок досі показалися неможливими з огляду на велику кількість бактерій в тих органах. Припинена діяльність відпорностевої системи організму цикльоспориною дає змогу тим бактеріям помножуватися і атакувати свіжі поопераційні рани та викликати гнійні і токсичні процеси, які часто вбивають пацієнтів. Ця ділянка вимагає дослідів на собаках і інших тваринах і правдоподібно небавом щось нове виключється.

Про перещеплювання рук і ніг зараз ще мало відомо. Вони мабуть також стануть можливими в недалекій будучності.

В останніх десятиях роках медична професія зробила великий поступ в ділянці трансплантацій. По багатьох початкових невдачах і розчаруваннях вона йде назустріч кращим успіхам, хоч стовідсоткових успіхів ніхто не може очікувати, бо природа кермується своїми правилами, а хворобові процеси бувають часто дивні і незбагнені.

М. Р.

Рік XXXV

НОВІ ДНІ

квітень 1984

Український універсальний журнал

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ

Олена НЕСІНА

НАУКА В 1983 РОЦІ

Пророки існують з ранніх цивілізацій, але ясна візія майбутнього не була дуже популярною аж до кінця 18-го століття, коли ідея прогресу — постійна швидка соціальна і технологічна зміна — опанувала людством.

Двадцятий вік називають наукові журнали золотим віком прогнозів. Сьогодні багато людей, т. зв. футурологів, читають лекції в коледжах, організовують різні конференції і дістають за це гроші. Ці люди мають нахил до сенсаційних перебільшень і малюють перед слухачами картини майбутнього надзвичайно чудовими або жахливими.

Однак, пророцтво може бути цікавим, часом корисним, але тільки випадково правдивим. Навіть наукові гіпотези часто відкидаються, коли факти й інформації не підтверджують їхнього змісту.

Отже, подамо тут коротко тільки підсумки наукових досягнень в 1983 р., утримуючись від передбачень навіть на 1984 рік, залишаючи прогнози для оптимістів, які в них вірять.

В 1983 р. домінуючою новиною в астрономії був інфрачервоний астрономічний сателіт (IRAS), який рекордує в космосі джерела інфрачервоних радіацій. У процесі виконання цього завдання сателіт відкрив багато небесних явищ, невідомих до цього часу. В 1983 році на фотоплівках, взятих Гарвардським телескопом у Південній Африці, побачили три зірки, які час від часу вибухають і випромінюють потужні гамма промені, що рекордуються нуклеарним детектором. Вчені вважають що це гігантські термоядерні експлозії, викликані газом, який падає на поверхню нейтронної зірки, тобто, малого густого залишку зірки, яка вибухла як супернова. Знайдено також т. зв. Чорну Дірку, тіло, яке утворилося в наслідок гравітаційного колапсу масивної зірки і яке має таку велику густину, що навіть світло не може з нього випромінюватися. В цьому ж році радянські астрономи змодернізували контроверсійний експеримент, який показує що, можливо, нейтрино має масу. Якщо це підтвердиться іншими вченнями, то теорія про те, що присутність великої кількості цих маленьких частинок у космосі може дати досить додаткової маси до існуючого Всесвіту, так що Всесвіт перестане розширюватися і, нарешті, виникне колапс Всесвіту, що приведе до кінцевого катаклізму, буде прийнята більшістю науковців у світі.

Фундаментальні відкриття сталися в фізиці в 1983 році. Науковці Європейської Організації Ядерних Дослідів розбили протони разом з антипротонами і дістали т. зв. W частини, а також знайшли частинку Z, компаньйонку W. Це від-

"НОВІ ДНІ", квітень 1984

криття підтвердило теорію, що електромагнітні сили і сила відповідальна за деякі форми радіоактивності є те саме. Це є важливий крок у підтвердженні теорії, яка об'єднує всі сили у Всесвіті. Однак 1983 рік був нещасливим для фізиків в ділянці дослідів для підтвердження гіпотези, що протон розпадається. Детектори глибоко під Землею в Японії, Європі і Індії, ніби, показали миттєві спалахи світла, що, може, є розпадом протона, але найбільший у світі детектор в соляній шахті біля Клівленда нічого не показав.

Хемія 1983 року стала ще складнішою. Знайдено ще один хемікалій. Багато опубліковано наукових паперів і наукових книжок. Група американських і німецьких хеміків показали, що найкращим теоретично, вуглець може з'єднуватися стабільно з 5 або 6 атомами літія. Це протирічить тому, що думали дотепер, тобто, що атомна структура вуглецю не дозволяє з'єднувати одночасно більше ніж чотири атоми.

Біологи в 1983 р. досліджували мову запахів і нові дані про життя рослин і тварин. Американський популярний науковий журнал "Дісквер" пише, що в 1982 р. вчений з Вашингтонського університету заявив, що дерева вживають хемічну мову, щоб "говорити". Науковці віднеслися до цього твердження скептично, але в 1983 р. інші вчені підтримали цю заяву додаючи до цього, що розсади тополів і кленів, після того як на них напали і пожуvalи комахи, змінили хемічний склад листків в які ввійшли неприємні для комах феноли (карболова кислота), а потім подали знак сусіднім деревам, можливо, за допомогою хемікалій, які переносяться повітрям. Дикі картоплі також вживають хемічний захист. Коли на них нападають попелиці (дрібні комахи) вони випускають хемікалій, що має запах, подібний до того, який випускають самі комахи коли виникає якась для них небезпека. Хемічні передачі відіграють соціальну роль в багатьох видах.

В науці палеонтології також відбулися цікаві відкриття в 1983 р. Знайдено скам'янілі залишки (155 мільйонів років старі) октопуса, залишки (124 мільйонів років старі) динозавра, розміром від 13 до 9 футів висотою і більше ніж 19 футів довжиною. Це перший добрий кістяк м'ясоїдного динозавра того періоду. Нарешті, в Пакистані знайдено найстарішого й найпримітивнішого кита, а також знайдено кістяк гігантського лемура з Мадагаскару, один з тих лемурів, які зникли після того як людина прийшла на острів 1,500 років тому.

В науці генетиці в 1983 р. розпізнали декілька важливих генів. Сконструювали перші синтетичні хромозоми. Більше генів запрограмовано для виконання неприродних для них дій. Багато модерних поступів в молекулярній біології були вже давно передбачені в працях генетика Барбара МекКлінтона, 81 років віком, яка дістала в 1983 р. Нобелівську премію в медицині. Її праця була надрукована ще в 1951 р., але мало хто звертав на неї увагу. Доктор МекКлінтон була першою, яка розпізнала існування т. зв. "стрибуючих генів". Великий прогрес зроблений моле-

кулярними біологами в зрозумінні генетичного механізму пістряка.

Найбільшою сенсацією в медицині в 1983 р. було те, що вперше вставили в людське тіло штучне серце з яким Барні Кларк, 61 річний дентист, прожив 112 днів. Номер Кларка не від штучного серця, яке працювало добре, а від того, що відмовилися функціонувати легені і нирки. В жовтні вставили механічне серце теляті. В 1981 р. помітили тасмичну смертельну хворобу (AIDS), яка руйнує імунітет, що захищає тіло від інфекцій. Хвороба, яка приймає майже епідемічний характер є дуже дивною. В основному дістають її молоді гомосексуали — чоловіки, вживаючі наркотики і їхні сексуальні партнери, гаяїни, гемофіли і діти. Спочатку хворі почувають себе так ніби вони мають інфлюенцію, але це почуття не проходить а тримається 6-18 місяців. Ці люди не знають, що вони втратили здібність поборювати хвороби. Після цього 1/3 з них дістає один з видів саркоми — пістряк шкіри або внутрішніх органів. Інші хвороби приходять із запаленням легенів. Лікування немає, ніхто не знає причини хвороби. В 1983 році наукові досліді над цією хворобою були важливими в ділянці імунітетної системи людини. Нью-Йоркські науковці показали, що ця система дуже ослаблюється після смерті дружини (чоловіка чи жінки) тому той хто виживає є часто жертвою хвороби в той час. Також у 1983 р. виявилось, що відомі хвороби — включаючи склерози і деякі форми діабетів, — можливо, виникають в результаті розладу в імунітетній системі. В 1983 р. Національний Центр Статистики Здоров'я вирахував, що в кінці року пістряк легенів у жінок перевищить пістряк грудей. За останні десять років число смертей від пістряка грудей залишилось те саме, а смерть від пістряка легенів у жінок росте дуже швидко. Це сповільнений ефект великого збільшення числа жінок, що стали курити цигарки після 2-ї Світової війни. Лікарі кажуть, що десь біля 2,000 року пістряк легенів буде таким же звичайним у жінок, як і у чоловіків.

В геології в 1983 р. появилася нова теорія. Згідно цієї теорії континенти не є однорідні шматки Земної кори, які віками плавають непошкодженими кругом планети Землі, але є порізнаними великими шматками ґрунтів, які відрізняються від місцевих ґрунтів композицією і походженням. Отже деякі науковці твердять, що континенти, щонайменше вздовж їхніх границь за довгий час зібрали маси матеріалів в наслідок багатьох колізій. У 1983 р. були активними сейсмографи. Було багато землетрусів: Колумбія, Чілі, Туреччина, Аїдаго, Китай, Японія. Також відкривалися деякі вулкани.

В околицях середовищі прогресу в 1983 році дуже мало. Кислотний дощ, який вбиває рибу і інше життя в озерах, а також руйнує ліси, здається, залежить найбільше від кількості сірки, яка попадає в атмосферу. Отже, очевидно, кислотний дощ можна припинити працюючи над тим, щоб поменше сірки виділялося в повітря.

ВЧЕНИЙ, ГУМАНІСТ, ПАТРІОТ

(До 130 річниці народження)

24 травня 1942 року в Празі помер Іван Якович Горбачевський — одна з легендарних постатей в історії науки. Як і його земляк — ректор Болонського університету Юрій Котермак, він став славетним ученим на чужині і возвеличив свою батьківщину.

Народився майбутній учений 15 травня 1854 р. в селі Зарубинцях на Тернопільщині в родині священика. Закінчивши в Тернополі польську гімназію, Іван Горбачевський їде студіювати медицину до Віденського університету.

Вже на студентській лаві допитливий юнак збагнув, що медицина мусить стояти на міцних підвалинах хемії. Саме тому він не лише слухає лекції, а й працює спершу демонстратором у хемічному інституті професора Шнайдера, переюдом — у фізіологічному інституті і нарешті стає асистентом в інституті лікарської хемії професора Людвіга. Тут молодий науковець експериментує систематично і наполегливо, що й привело його до відкриття світового значення — синтезу сечової (уреатної) кислоти.

Як відомо, уреатна кислота є кінцевим продуктом обміну білків у організмах птахів і плазунів, подібно до сечовини (карбаміду) у ссавців. 1776 року скромний упсальський аптекар і великий шведський хемік К. В. Шеєле виділив її в твердому стані з сечових камінців, а згодом виявив її і в сечі. Проте тривалий час не вдавалося синтезувати уреатну кислоту в пробірці.

Іван Горбачевський вирішив синтезувати сечову кислоту з продуктів її гідролізу — сечовини та найпростішої амінокислоти — гліцини (глікоколю). Отож століття тому стоплюванням сечовини з гліциною при 200-300° С і наступними вимиванням та очисткою він у лабораторії професора Е. Людвіга добуває перші кристалики рукотворної сечової кислоти. Його праця під назвою „Синтеза сечової кислоти” з'являється на сторінках австрійського, німецького та поль-

ського наукових часописів.

Того ж таки знаменного 1882 року „найясніший” цісар нарешті милостиво дозволив поневоленням чехам відкрити вищі школи з рідною мовою викладання. Відтак Празький університет розділили на два: чеський — Карлів та німецький — Фердинандів. Через відсутність власних національних кадрів Карлів університет запросив Івана Горбачевського викладати тут біохемію та фармакологію. Його призначають екстраординарним, а через рік — ординарним професором медичного факультету.

1885 року учений здійснює синтез метилсечової кислоти шляхом нагрівання сечовини з метилгідантоїном або ж з ізоаміловим ефіром аллофанової кислоти. І нарешті 1887 року — завдяки стоплюванню сечовини з хлороцтровою кислотою або трихлормолочною чи амідом останньої. Усі вищезгадані синтези, вперше розроблені нашим співвітчизником, стали клясичними і вписали ім'я Івана Горбачевського золотими літерами на скрижалях світової науки.

До Горбачевського сечовій кислоті приписували чимало неправильних структур. Остаточно цю структуру обґрунтував Е. Фішер лише через три роки після Горбачевського, спираючись на його експериментальні дані. Отже, тільки фундаментальні дослідження молодого празького професора допомогли німецьким хемікам — Е. Берендові, О. Роозену, Е. Фішерові, Л. Ахові і В. Траубе завершити повний цикл синтезу пуринів. Горбачевський не заспокоюється на досягнутому, і 1889 року встановлює, що джерелом утворення сечової кислоти в живих організмах є пуринові основи — гіпоксантин, ксантин, аденін, гуанін, які виникають внаслідок ферментативного гідролізу складних білків — нуклеопротеїдів, що розпадаються при цьому на звичайні білки — протеїни і нуклеїнові кислоти.

1953 року французький журнал "Semaine des Hopitaux" відзначив: „Всі праці Горбачевського про утворення сечової кислоти досі неперевершені”.

Тільки йому вдалося розробити методи відокремлення сечової кислоти від ксантину і гуаніну, а також вперше виділити їх у кристалічному стані. Величезне значення цих досліджень можна належно оцінити лише тепер, коли вивчення нуклеїнових кислот невинно наближає нас до розгадки таємниць життя на молекулярному рівні. Вчений одним з перших виділив також у чистому вигляді амінокислоти і показав, що вони є будівельним матеріалом білків.

Горбачевський був не тільки великим ученим, а й видатним педагогом. До лекцій завжди готувався надзвичайно ретельно і серйозно. Упродовж 1904-1908 років він видав перший підручник із загальної та фізіологічної хемії українською і чеською мовами в чотирьох томах, а 1924 року опублікував у Празі свою відому „Органічну хемію”. Ці видання побачили світ завдяки його титанічним зусиллям і стали справжнім громадянським подвигом ученого.

Уболіваючи за долю рідного народу, який віками знемагав під колоніальним гнітом, дбаючи про розвиток освіти і культури серед своїх співвітчизників, 1905 року він створює українську хемічну термінологію, що ґрунтувалася на інтернаціональних засадах. Над опрацюванням її трудився до кінця свого життя. Остання його праця — „теперішній стан української номенклатури неорганічної хемії” у повоєнні роки її блискуче розвинув і довів до логічного завершення професор Київського університету А. М. Голуб.

Як видатний учений, педагог і громадський діяч І. Я. Горбачевський зажив великої слави, пошани і авторитету. Про це свідчить хоча б той факт, що його неодноразово обирали деканом медичного факультету Карлового університету, а в 1902-1903 роках — ректором.

У грудні 1907 р. австро-угорський уряд нарешті погодився відкрити у Львівському університеті катедру хемії з українською мовою викладання на чолі з І. Я. Горбачевським. Та цьому перешкодили шовіністично настроєні професори філософського факультету і сенату університету.

Після розвалу Австро-Угорщини І. Я. Горбачевський повертається з Відня до Праги, виходить на пенсію і читає виклади з хемії в українському університеті, господарській академії та педагогічному інституті ім. М. Драгоманова, відмовившись від платні.

Як добру і чуйну людину Івана Яковича дуже любили його юні земляки, котрі навчалися в Празі. Він читав їм лекції, заохочував до влаштування концертів і театральних вистав, а для матеріальної підтримки бідних студентів створив спеціальний фонд, на користь якого зрікся своїх гонорарів за публікації і виклади. Цей фонд існував аж до 1939 року, поки його не ліквідували гітлерівські окупанти.

Горбачевський підтримував тісні контакти, приятелював і листувався з видатними українськими вченими, письменниками, громадськими діячами, зокрема — з Лесею Українкою.

Наукова громадськість України високо і належно оцінила наукові і громадянські заслуги Горбачевського, обравши його 6 квітня 1925 року дійсним членом ВУАН. Отримавши звістку про це, Іван Якович у листі на адресу Президії ВУАН писав: „У справі вибору до Академії дозволяю собі повідомити, що евентуальний вибір радо прийму...”.

З нагоди 40-х роковин від дня смерті І. Я. Горбачевського і століття зробленого ним наукового відкриття віку згадаймо і ми з почуттям шаноби і вдячності цього великого вченого гуманіста, який прокладав мости братерської дружби і співпраці між українським і чеським народами.

Микола Васи́леґа-Дерибас

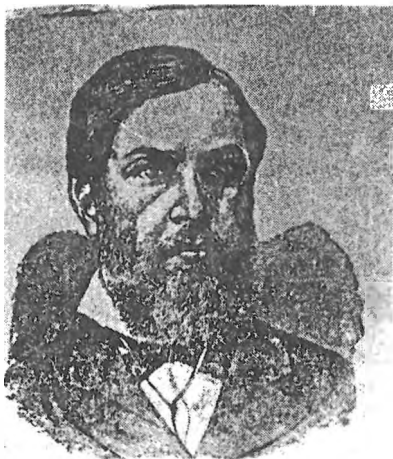
(Знання та праця)

БАГАТОГРАННИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДІЯЧ д-р мед. Люцій Кобилянський

Поміж багатьма українцями, що знайшли на чехословацьких цвинтарях вічний спокій душі своєї, знаходиться і талановитий мовознавець, музика, публіцист і активний учасник Лисенківських хорів Люцій Кобилянський.

Він народився на Київщині в 1855 році в родині українського поміщика Ремігійовича Кобилянського. Мати Люція, як він писав про це, була щира українка і дуже любила співати українські пісні. Якраз від неї Люцій вивчив безліч цих пісень, які опісля ціле його життя проводжали й розвеселяли.

Люцій, будучи учнем в Житомирі, мешкав у своїх родичів, які так само мали фортепіано й як сам згадує (Остап Лисенко: М. Лисенко у спогадах сучасників, Київ, 1968, с. 209-228)..., поміж усякими нотами знаходився і збірник українських пісень Антона Коцюпінського та вельми популярні на той час твори для фортепіано композиторів "польсько-української школи". (Читачам напевно відомо, що так зв. польсько-українська школа існувала не лише в письменстві, але й в музичній мистецтві). До цієї школи належали: Михайло Завадський (шумки), Вітвицький, Яворський (транскрипція), Банковський, Заремба, Зентарський і інші. Як пише далі Л. Кобилянський: "Я з великою насолодою та захопленням слухав, а по змозі сам грав або співав у двох зі сестрою твори згаданих авторів"... "Ім'я Лисенка, як пише далі Кобилянський, було мені вже тоді відоме. Пам'ятаю, мене дуже інтригував виставлений у

вікні книгарні Оглоблина на Київській вулиці чималий зшиток, на обгортці якого було надрукованого: "Збірник українських пісень". Зібрав, у ноти завів Микола Лисенко. Я довго простоював перед тим вікном та все думав: Хто такий Лисенко?... Гм, купити?... Еге! Якби було де взяти тих 2 карбованці та ще 50 копійок. Ті гроші, що татусь посилають на снідання? Так коли їх сам не збереш, а тут пробі як кортить глянути в ті ноти"...

Аж якось одного разу в одного з товаришів я таки потрапив на той бажаний зшиток, вхопив його і почав пильно розглядати. Щось нове глянуло на мене з тих чепурненьких сторінок: і пісні не такі, і акомпаньямент інший. Я не міг гаразд уявити собі, що воно власне є, але серцем відчув, що все і єсть справжня українська народня музика, тоді як збірник Коцюпінського завжди здавався мені підделкою...

У кожнім разі Кобилянський музикою жив. Він не пропустив ні однієї проби гімназійного хору, ні однієї атракції музичного чи театального жанру, які

час від часу у Житомирі появлялися.

Кобилянського, будучи дома у батьків на вакаціях, відвідав його товариш, який навчався в музичній школі у Києві. Він розповідав про чудові хори в Києві, які співають і на оперних виставах, де оркестрою орудує знаменитий Альтані, а хором навіть сам Пфеніг, директор музичних шкіл. У цім хорі потрібно добре володіти грою на фортепіані й співати з нот. Та що у цім хорі виступає і він, тобто згаданий товариш Люція.

У 1871 р. Кобилянський прибув до Києва, щоб тут студіювати медицину в університеті св. Володимира. При тім з надприродною силою проявилася у нього мрія співати в хорі, яким диригував сам Пфеніг. А ніж туди дістанеться, знайшов біля 10 хлопців охочих співати в хорі й за диригента запросив учня учительської семінарії. Вони співали пісні українські, російські й навіть польські та чеські.

Але цей хор дуже швидко розпався. Приблизно з початком лютого 1872 р. прибіг до Кобилянського на помешкання той самий семінарист, і як згадує далі Люцій, "він заявив йому, що прийшов запросити його взяти участь у хорі, бо незабаром має відбутися великий концерт з хором і оркестрою, а ви ж до того діла дуже охочі та й голос у вас єсть і ноти читаєте... А хто орудує хором? Пфеніг? Та який там Пфеніг... Цур йому! Концерт впорядковує Лисенко, він і орудує хором.

Лисенко? Який Лисенко? Чи не той, що збірник...?

Отой самий Микола Лисенко. А тепер вдягайте пальто та ходіть зі мною на репетицію, на якій вже зібралось чимало панночок і паничів.

Коли прибули на місце призначення, Кобилянський

збентежений замітив, що за фортеп'яном сидів молодий панок, гарний на вроду, з чорною бородою, з незвичайно симпатичним виглядом своїх карих очей. Це був М. Лисенко.

Тут співрозмовник представив Кобилянського і Лисенко запитався його, який у нього голос. Кобилянський з якимсь фальцетом пискнув зі себе б.. б... бас. Лисенко глянув на нього й усміхнувся своєю лагідною усмішкою.

Ну, гаразд, беріть ноти та ставайте до гурту, будемо співати. І як пише Кобилянський: ... "Я став до первих басів. Почалась репетиція. Співали добре пам'ятаю — фінал з оперети "Чорноморці".

"У перерві, як пише далі Кобилянський, коли Лисенко вчив партію з жіночим хором, я взяв свої ноти, вийшов у передпокій, став у куток та й почав стиха мугикати. До мене підійшов один хорист, а далі другий, третій, четвертий... Стали кругом мене і слухають.

Я збентежився та й замовк. А один з них:

"Ануге, каже, товаришу, проспівайте ще раз та голосніше. Як воно там?" От такої! Я ж думав, що то все "артисти", а вони мене ще прохають, щоб я "пройшов" з ними партію. Виходить — не так воно вже страшно, як я собі думав.

Вернувся я до вітальні почувачи себе вже бадьоро: став на своє місце і почав співати вже повним голосом. А Лисенко й каже до мене: "У вас дуже густий голос. Ставайте у другі басы: ви ж і ноти, як бачу, незгірше читаете..." (Хоч професійних музик у Лисенковім хорі не було, все ж таки за словами Кобилянського хор був на висоті свого завдання — це було саме життя. Це саме, але в іншій формі твердив такий строгий критик і капельмай-

стер імператорських російських опер Альтані: ... "Лисенків хор виявляє таку солідну школу, техніку й дисципліну, що його в ніякому разі не можна вважати за аматорський хор").

Після репетиції Кобилянський радий, що буде співати у хорі Лисенка, весело розказував усім, кого зустрів, що йде з проби співу, який веде не якийсь там Пфеніг, але Микола Лисенко, який має далеко більшу ціну ніж цілий таляр. І так Л. Кобилянський протягом цілого 6-ти річного періоду свого побуту в Києві був активним учасником репетицій і концертів і рівночасно найвідданішим другом видатного українського музики Миколи Лисенка аж до самої смерті. Від нього так само Кобилянський навчався записувати українські народні пісні разом з гармонізацією й на рекомендацію М. Лисенка Кобилянський вступив у члени "Старої Громади", де познайомився майже зі всіма визначнішими українськими діячами, письменниками, поетами тощо.

У 1877 р. після закінчення студій мусів Кобилянський відбутися військову службу аж у Баку (на Кавказі). Тут він організував Т-во "Просвіта", де часто виступав з доповідями в галузі медицини, музики й співу і разом з одним зі своїх товаришів організували там знаменитий хор. Навіть, напередодні 35-ої річниці музичної, особливо композиторської діяльності М. Лисенка влаштували в 1903 р. знаменитий концерт, з якого весь чистий прибуток переслали Ювілянтові. Тут Кобилянський між українською колонією так само зібрав і організував низку українських народних пісень, які так само переслав М. Лисенкові.

Востаннє відвідав Кобилян-

ський свого великого вчителя щойно у 1909 р., а в 1912 р. вже прибув сюди, щоб гірко заплакати над його домовиною й написати сумний некролог.

У 1917 р. Кобилянський вже працював у Києві як військовий лікар і був обраний за члена Української Центральної Ради, а в 1919 р. його вислали до Царгороду і згодом до Будапешту, щоб там при українським посольстві у ранзі радника виконувати функції лікаря. Після закінчення цієї місії Кобилянський перейшов до Праги, де отримав від чехословацької влади призначення головного лікаря санаторії у Квасах (на Закарпатті). Своєю лагідною вдачею протягом скорого часу зисквав всесторонні симпатії як між пацієнтами так і між персоналом та іншими людьми, з якими які-небудь мав взаємини..

Протягом свого довгого життя написав Люцій Кобилянський низку статей і розвідок як з ділянки медицини так і музики, особливо рецензії та критики про різні культурні атракції. Йому завдячуємо першу монографію про Миколу Лисенка, видану у 1930 р. у Львові. Є то монографія високої цінності, яка не втратить ні на своїй вартості, ні на актуальності (Друга монографія про Миколу Лисенка вийшла з-під пера Валерії О'Коннор-Вілінської, "Лисенки і Старицькі", Львів 1936). Так само написав Л. Кобилянський "Історію музики". Як ми вже знаємо, визначався Л. Кобилянський як етнограф, засновник недільних шкіл по селах, в яких навчав простий люд грамоти.

Помер цей видатний діяч Люцій Кобилянський 15 березня 1941 р. у Празі на 86 році життя й був похований на православнім відділі Олшанського цвинтаря на відд. 18.

О.Т.

200 РОКІВ НАЙСТАРШОГО УНІВЕРСИТЕТУ В УКРАЇНІ

Шістнадцятого листопада 1984 року сповилася важлива дата в історії культурного життя в Україні. Двісті років тому у столиці тодішнього Королівства Галичини і Льодомерії, що була частиною Австро-угорської монархії (австрійський цісар під час коронації отримував титул не тільки цісаря Австрії, але й титул короля Угорщини, як також і титул короля Галичини і Льодомерії), у Львові відбулась урочиста інавгурація нової святині науки — Львівського університету, що тоді в честь тодішнього австрійського монарха дістав назву „Універсітас Йосефіна”. Це була перша на території України висока школа, що тепер загально має назву університету.

Універсітас за старинною римською дефініцією означував громаду, спільність, певного роду цілість. Щойно згодом додали до цього слова пояснення „універсітас магістрорум, чи схоляріум,” — і це вже означало громаду чи суспільство учителів, чи вчених. Звичайно саму школу цього університетського типу називали спочатку „студіум генерале”. Завданням цієї інституції було підготувати учителів. Щойно згодом цю громаду вчителів і студентів, які мали стати вчителями, почали називати університетом, суспільством учителів і вчених. Спочатку ці університети мали місцеве значення, підготовляли учителів для дієцезії, чи певної територіальної одиниці; щойно згодом для заснування такого університету ширшого значення треба було дозволу Папи, імператора або короля.

Вже в VI столітті нашої ери перестали існувати давні світські поганські школи, що їх було немало на великих просторах Римської імперії. Темні віки, як загально називають середньовіччя, не знали та й не турбувались шкільництвом. Щойно в XII столітті почали поставати школи при катедрах чи в монастирях, а їх головним

завданням було приготувати священників і монахів. Це були саме ті льокальні школи, що їх організували більш відповідальні в церковній гієрархії єпископи, чи ігумени монастирів. Перший більшого засягу „студіум”, як тоді називали ці школи, постав у місті, славному собором з IX

століття та з останньої війни висадкою альєантських військ, Салерно. Там вже в IX столітті був медичний відділ. Відродження уваги для правничих студій поставило на першому місці університет в Болоні, що вважається одним із найстаріших і найважливіших університетських осередків в стародавній Європі. Початки Болонського університету датуються 1158 роком, він вже був зразком такого загального осередку науки — „студіом генерале” і в ньому вже бачимо аж чотири „універсітатес” — наукові громади: італійську, яка поділялась на мешканців Тосканії, і Ломбардії, англійську, французьку і провансальську, яка теж мала дві громади, а саме: еспанців і каталонців. За прикладом Болонії пішли й інші міста і скоро постали університети в Реджо, Модені, Падуї, а також у Римі в 1303 році.

Конкурувати з Болонією може тільки Париж. Вже в 1150 - 1170 роках формувався університет у Парижі із шкіл, що давніше там існували. За Парижем пішли й інші міста у Франції; в Монтпельєр відкрили університет в 1289, а в Тулузі в 1233 році. Англійські студенти спочатку студіювали в Італії, головню в Болоні, а згодом у Парижі. Та вже в 1167 році, коли прийшов розрив з Парижем, почав свою діяльність славний вже тепер університет в Оксфорді, а його конкурент — університет в Кембриджі, постав в 1231 році. Також й еспанцям наприкрилось їздити на студії до Італії, тому в 1254 році вони відкрили свій власний університет у Севілі. За еспанцями пішли португальці; університет у Лісбоні заснували в 1290 році.

Найстарший університет в середній частині Європи — це університет у Празі; він існував як „студіом” вже в XIII сторіччі. Цей університет у столиці чеського народу можна б вважати і найстарішим слов'янським університетом, хоч в початках він не був слов'янським. 26-го січня 1347 року Папа Клемент ХУІ видав спеціальну буллу, якою підніс цей студіом до рівня „студіом генерале,” тобто надав йому університетські права. Щойно згодом був заснований університет у Кракові (1364 рік), в наступному році (1365) у Відні, а потім в інших німецьких містах: в Гайдельберзі в 1385 році, а в Кельні в 1388 році. Далеко пізніше засновано університети в таких тепер славних осередках науки як Ляйпціг (1409), Грац (1586), Інсбрук (1672), Штрасбург (1621), а в Ерлангені аж у 1743 році. Будапешт мав свій університет вже в 1465 році.

Для порівняння треба подати, що на новій землі, в Америці, скоро зрозуміли значення університетів. Гарвардський університет почав свою діяльність вже в 1636, не так дуже багато років після того, як прибули перші англійські втікачі з Англії до Нью Інгленд. Єйльський університет датується 1701 роком, а Пенсильванійський університет у Філадельфії почав діяти в 1755 році; він славний ще тим, що в ньому ще в 1765 році був відкритий перший в Америці медичний факультет.

Цісар Йосиф 2 дав згоду відкрити у Львові університет і його назвали іменем цісаря „Універсітас Йосефіна”. 16-го листопада 1784 року відбулась інавгурація цієї нової святині науки, першої на українській землі, хоч наука відбувалась у цій високій школі головно німецькою мовою. Губернатор Королівства Галичини і Льодомерії граф Йосиф де Брігідо передав в той день усі інсигнія, а саме: диплом створення університету, академічну печать і ключі, новому ректорові, що ним став перемиський єпископ В. Бетанський. Новий університет мав свій академічний сенат, свої інсигнія, чи знамена чотирьох факультетів — теологічного, правного, філософічного і медичного. Мав університет і свою бібліотеку, на яку вже на початку дістав від цісарського уряду 6,000 золотих ринських. Правда, після 20 років існування, згідно з декретом цісаря, Львівський університет був злучений з Краківським, а у Львові створено ліцей, що провадив ті ж самі виклади, що раніше університет. Це сталось в 1805 році. Та вже в 1817 році новий австрійський цісар Франц привернув львівській високій школі право університету. Це сталось із великою урочистістю 4-го листопада 1817 року. Університ дістав

тоді назву нового цісаря. Хоч викладова мова у Львівському університеті була німецька, але приділено увагу і для української культури. Там існувало так зване Студіум Рутенум, що могло стати при сприятливих обставинах зародком повного українського університету. При Львівському університеті існувала від 1785 року гімназія, що підготовляла студентів до вищих студій в університеті.

Як бачимо, Львів став університетським осередком найраніше не тільки на всю Україну (Харківський університет постав щойно в 1804 році, Київський ще пізніше — в 1835, в Одесі — в 1865, в Чернівцях — в 1875), бо й московський університет був створений щойно в 1755 році, а Петербурзький аж в 1819 році. Тільки університет у Вільнюсі, столиці Литви, що творила була колись з Україною одну Литовсько-руську державу, датується від 1578 року.

Згадка про Львівський університет повинна бути приємною багатьом з нашої останньої еміграції. Багато з нас, як також багато наших попередників, пізніше молодше покоління, вчилися у цій давній і славній вищій школі, що на своєму віку пережила цікаву історію. Тепер Львівський університет чи не найбільш український осередок науки і названий він іменем одного з тих визначних українців, які в ньому студіювали і тільки через ворожі затії не змогли стати у ньому професорами. Ім'я великого письменника і вченого Івана Франка, що його носить тепер Львівський університет, надає цій високій школі значення і поваги, як українській високій школі на українській землі.

Та повернімось до Львова. Для того, щоб відкрити університет у Львові йшли заходи ще під кінець ХУІ сторіччя. Вже в 1586 році існувала школа при Ставропігійському Братстві, і ця школа була на вищому рівні, бо накладом Братства була видана в 1591 році граматика слов'янсько-грецької мови. Найбільшу акцію за університет у Львові повели єзуїти. Вже в 1608 році єзуїти відкрили у Львові школу вищого типу на рівні гімназії та з уваги на те, що Львів вважався столицею давньої Руси, цей закон домагався створити у Львові Академію. Ці заходи увінчались успіхом і за привілеєм, наданим польським королем Яном Казимиром, у Львові постала Академія на зразок тої, що існувала у Кракові. Якщо вважати, що Могилянська Академія у Києві постала ще в 1631-32 роках, треба ствердити, що давня велика столиця України-Руси таки першою зуміла створити школу вищого типу в Україні, і ця Академія відіграла велику роль у вихованні вчених мужів не тільки для України, але й для її сусідів. Ця львівська Академія не проіснувала довго, бо сойм у Варшаві не затвердив її на своєму засіданні в 1662 році. Єзуїти не зупинили своїх старань про високу школу у Львові і звернулись із цією справою до Папи Олександра VII. Хоч Папа Олександр прихильно поставився до цієї просьби єзуїтів, проте польські пани у Варшавському соймі не дали згоди на існування академії у Львові, заявивши, що для польського королівства вистачить, якщо йому світить сонце і місяць, тобто, дві високі школи, а саме: університет у Кракові і Замостська академія, (академія в Замості, що її там заложив ще в 1595 році польський канцлер Ян Замойський). Із цієї академії Замойського вийшли вчені, які прославилися своєю діяльністю в Україні: К. Сакович, С. Косів, І. Трофимович. Та єзуїти не піддавалися і знову, вже за панування польського короля Яна 3 (Собеського), спровадили професорів і почали виклади фізики й анатомії, а потім медицини, і щойно тоді намагались дістати на це дозвіл короля. За панування короля Августа II єзуїти не тільки продовжували викладання цих нових предметів, включно з медициною, але й почали скуповувати будинки, що їх плянували перетворити у приміщення для університету.

Справа університету у Львові увінчалась успіхом щойно тоді, коли Львів, як столиця Галичини і Льодомерії (як це офіційно називалося в урядових документах у Відні), підпав під панування Австрії. Цісарева Марія Тереса, а ще більше її наслідник Йосиф 2 приділювали увагу прилученим до монархії країнам і їхнім народам. Слід згадати, що ще в 1774 році, завдяки цісареві, постало у Відні так зване „Барбареум”, осередок, що відіграв поважну роль у розвитку українського релігійного і культурного життя.

**ЛІКАРСЬКІ З'ЇЗДИ
в 1984 р.**

Розвиток медичних наук іде сьогодні з астрономічною швидкістю і слідкування за новими медичними відкриттями вимагає все більше зусиль та часу. У зв'язку з цим вишкіл молодого лікаря триває тепер від 11 до 14 років, залежно від медичної ділянки або хірургічної спеціалізації. Також і після закінчення медичної школи лікар мусить постійно себе вдосконалювати, щоб удержатися на висоті своїх професійних завдань. З допомогою приходять численні установи, які у співпраці з медичними школами влаштовують часті наукові конференції, щоб дати змогу лікарям познайомитися з медичним поступом та поліпшити свою хірургічну техніку або навчитися нової. Тепер уже щораз більше стейтів вимагає від кожного лікаря принаймні 50 годин на рік активної участі в конференціях з науковою програмою для постійного медичного вдосконалювання. Залежно від учительського стажу доповідачів, організатори таких конференцій мають уповноваження від Американської Медичної Асоціації (АМА) давати їхнім учасникам години-кредити першої або другої категорії.

Українське Лікарське Товариство Північної Америки (УЛТПА) вже від багатьох років улаштовує наукові з'їзди в різних містах ЗСА й Канади. Програма українських медичних конференцій завжди була на високо-

Наукова конференція українських лікарів

Українські лікарі з дружинами під час Наукової конференції УЛТПА в Арубі.

му рівні, тому що ряди УЛТПА постійно збільшуються молодими, добре вишколеними спеціалістами різних ділянок медицини. Після докладного провірення

наукових програм українських медичних з'їздів АМА уповноважила УЛТПА признавати години-кредити першої категорії для програми вдосконалення лікарів.

Останній Науковий З'їзд УЛТПА (24-ий з черги) відбувся від 11-го до 18-го грудня 1983 року на острові Аруба, що є складовою частиною Нідерландських Антилів. На цьому з'їзді обговорювано актуальні медичні теми наших часів, а саме: застосування мікроскопічної хірургії в ортопедії та отоларингології, питання комп'юторної радіології, діагностику судинних захворювань, запобігання серцевим хворобам, гормональні розлади в жінок та вплив оточення на ракоутворення.

У науковій програмі взяли участь: д-р інж. Михайло Головатий, д-р Павло Джуль, д-р Роман Дикун, д-р Степан Дудяк, д-р Богдан Іванець, мгр Джоанна Каммак-Целевич, д-р Володимир Кассараба, д-р Марко Конюх, д-р Василь Трухлий і д-р Петро Харук.

На цій конференції дуже відрадним явищем було те, що майже всі доповідачі, уродженці Америки або Канади говорили виключно українською мовою та вживали добірного українського медичного назовництва.

Д-р Ярослав Туркало розповів про своє відкриття у швейцарській медичній бібліотеці першої медичної книжки, друкованої українською мовою в 1879 році.

На з'їзді було зареєстрованих 68 осіб. Учасники мали змогу познайомитися ближче та утворити ще тісніший зв'язок поміж лікарями та їхніми родинами, які живуть у різних місцях Америки і Канади.

Технічне влаштування з'їзду провела дуже вміло консультантка бюро подорожей Марта Федорів у співпраці з головою УЛТПА д-ром Мирославом Коленським. Голова Світового Об'єднання Українських Лікарських Товариств д-р Ахіль Хрептовський запросив М. Федорів підготувати науковий з'їзд цієї організації, який заплановано на вересень 1984 року в Мюнхені, Західня Німеччина.

Вона вже домовилася з летунськими фірмами та готелями в Західній Німеччині, щоб забезпечити учасникам вигідну подорож і комфортабельне перебування в готелевих приміщеннях. Зацікавлених лікарів та всіх колишніх студентів європейських шкіл прохається зголошуватися вже тепер на адресу Головної Управи УЛТПА в Чикаго: Ukrainian Medical Association of North America, 2320 W. Chicago Ave., Chicago, Ill. 60622.

Д-р Павло Джуль

Вшанували українського лікаря

Члени УЛПТА під час відзначення 80-ліття д-ра Романа Крупки. Стоять (зліва): д-р А. Фаріон, д-р Р. Крупка і д-р А. Хрептовський.

Уже від давніх часів відомо, що лікарі, рятуючи життя іншим, не можуть продовжити свого власного. Статистичні дані вказують, що пересічний вік життя лікарів нижчий від решти населення. Мабуть, тут велику роль грають життєвий стиль лікарів і духовна напруга. Довгі години праці та постійні турботи про здоров'я хворих мають згубний вплив на працю серцево-судинної та нервової систем.

Тому з радістю треба привітати дні, коли лікарі святкують свої 70-ліття чи 80-ліття, а зокрема, коли вони й далі розпоряджаються бистротою ума й фізичними силами. До таких щасливців у нашій громаді належить д-р Роман Крупка.

Він народився 14-го грудня 1903 року у Львові, де закінчив гімназію та почав студії медицини в Тасмному українському університеті. Після розв'язання цієї академічної установи він перейшов на медичний факультет Львівського університету, де одержав ступінь доктора медицини. Після

двох років обов'язкової інтернатури в місцевій лікарні він став асистентом д-ра М. Панчишина в Народній лікарні ім. Митрополита Андрея Шептицького і працював там аж до вибуху Другої світової війни разом зі спокійним д-ром Ярославом Гінелевичем і д-ром Василем Кашубинським.

Уже від молодих років він був активним пластуном і його відзначено орденом св. Юрія.

По довгих роках скитальщини він опинився у Чикаго, де в 1949 році став одним із основоположників місцевого Відділу Українського Лікарського Товариства. Він був довголітнім членом Управи і також головою чикагського Відділу Українського Лікарського товариства Північної Америки.

1981 року Головна Управа УЛПТА наділила його почесною грамотою за працю для товариства і громади. Американська Медична Асоціація вручила д-рові Р. Крупці почесну грамоту за 50 років лікарської праці.

Д-р Р. Крупка був основником Пластового дому в Чикаго. Прикладне подружжя п-ва Крупків виховало дві дочки — Марту Білінську та Атю Крупку-Саланців, а тепер утішаються чотирма внуками.

Д-р Р. Крупка є членом Українського Народного Союзу (Пластовий відділ ч. 472).

Українська лікарська громада вшанувала д-ра Романа Крупку з нагоди його 80-ліття під час 24-го Наукового з'їзду УЛПТА, який відбувся 11-18 грудня 1983 року на Караїбському острові Аруба. Голова УЛПТА д-р М. Колєнський привітав ювілята з днем народження та побажав йому продовжувати віддану лікарську працю серед нашої громади.

У мистецькій частині взяли участь: д-р Іван Рудавський, сольоспів, д-р Володимир Кассараба, фортепіанний супровід, і д-р Осип Шандра, скрипкове сольо.

Д-р В. Кассараба скомпонував мелодію до пісні про острові Аруба, текст якої уклала його дружина Ліда Кассараба. Цю пісню виконав з великим мистецьким відчуттям д-р І. Рудавський.

Серед учасників був присутній також д-р Володимир Пасічник, який на 83-му році життя брав активну участь у нарадах цього з'їзду.

Цим обом лікарям з нагоди закінчення їхніх 80-их років життя висловлюємо найщиріші побажання бути серед нас ще довгі роки та успішно продовжувати свою лікарську працю.

Д-р Павло Джуль

Аппер Монтклер, 12.II.1984

Вш. Пан
Д-р Роман Крупка
5636 Н.Редвуд Др.
Норвуд Парк, Ілл., 60631

Вельмищановний Пане Докторе!

У "Свободі" з 9-го ц.м. поміщено репортаж про Ваш ювілей 80-ліття життя й 50-ліття лікарської праці.

Дозволю собі прилучитися до тих усіх, хто вітав Вас з цієї нагоди. Вам завдячую моє життя, а з тим й успіхи та життєві дерзання.

У 40-вих роках, мені, 19-літньому підпільникові грозила ув'язнення Гестапом. За Вашою згодою, д-р Шиманський примістив мене у шпиталі при Потоцького у Львові, де Ви були головним директором і "лікували" продовж двох місяців мій ішіас. Якщо б мене були тоді арештували, я, молодик без досвіду, бувби наніс шкоди моїм найблищим та й собі. Якби віднайшли мене у шпиталі, певне й Вам дісталося неменше.

Пригадую Ваші ранішні візити, слова розради, вказівки для польки медсестри, яка чомусь не носила габіту. Вона опікувалася пацієнтами, поляк^{ом}, який, мабуть також укравався. Допомогли Ви мені, та й Бог вислухав тоді моїх молитов, що їх я вимолював у каплиці, яка, якби чудом опинилася там із колишньої моєї гімназії.

Я певний, що не притулившись тоді у тому шпиталі, нині не вітавби Вас. Нехай Господь благодарить Вас, Вашу Вш. Родину усім добром, здоров'ям і успіхами.

Остаю з висловами справжньої
пошани й вдячності,

Маріян Коць

П.С.

Осібною пачечкою пересилаю деякі мої видання.

24-ий з'їзд УЛТПА в Торонто

Рішенням Головної Управи Українського Лікарського Товариства Північної Америки 24-ий з'їзд УЛТПА цього року відбудеться в Торонто від 28-го червня до 1-го липня. Це вже третій з черги Науковий з'їзд цього Товариства в Торонто. Ці з'їзди організовано вже протягом одної третини сторіччя й вони здобули собі тверду позицію в історії професійного життя УЛТПА.

Коли кинути оком в минуле, то можна занотувати такі місця з'їздів: Союзівка, Нью Йорк, Дітройт, Вашингтон, Торонто, Вінніпег, Монреаль, Аруба, Мехіко. Кожен з'їзд проходив з більшою або меншою ефективністю. Однак, коли приходила черга на Торонто, то члени ту вістку радо вітали не тільки на словах, але й всебічною підтримкою. Як показують архіви Товариства, чикагська група дописувала своєю присутністю повністю. Витворилися особливі сантименти до Торонто й Канади.

Автор цього допису пригадує подорож чикагської групи до Вінніпегу 1978 року. Це був якраз час страйку канадської летунської лінії, тож мандрувати довелося туди дещо літаком, дещо пішки, а вкінці таки добилися канадським автобусом до цілі. Гамір, співи й загальний веселий настрій не вгавали, а автоводій, канадець українського походження, брав активну участь у веселому товаристві. Такі моменти ніколи не даються затерти й завжди залишають приємні спогади.

Дещо про саме місто Торонто, що залишило стільки вражень у нас з попередніх з'їздів. Хочу згадати коротко про початки й розвій українського Торонто, бо брак місця не дозволяє на ширший допис.

Торонто є столицею провінції Онтаріо. Кількістю населення найбільше місто Канади; воно є найбільшим промисловим, торговельним й фінансовим центром цієї країни, як теж важливим науковим, культурним, мистецьким та релігійним осередком. Тут є найважливіше українське скупчення в діаспорі поза ССРСР, поруч з Нью Йорком, Вінніпегом і Едмонтоном. Українців жило в Торонто в 1978 році 70,000, тобто 2.3 відсотки.

Українці почали поселятися в Торонто досить пізно. Початки їх поселення сягають 1903 року. По 1950-их роках, тобто, після Другої світової війни, число українців зростало дуже швидко. Після Першої світової війни, на жаль, частина наших людей подавали себе до різних національностей, й через те в нашій субстанції ми понесли велику втрату. Перепис з 1978 року нараховував тут приблизно 50 дентистів, 200 інженерів, 200 адвокатів, понад 100 лікарів та кількості учителів.

У господарчій ділянці великим здобутком українців Торонто є 16 кредитових спілок, а найбагатшою з них є Кредитова Спілка при Філії УНО. Дуже активним є Клуб Українських Професіоналістів і Підприємців, який об'єднує українців без уваги на партійні й релігійні переконання. У 1978 році ка

годики мали 11 церков, з відвідуваністю „Наша Мета”. Отці Василяни мають середню школу з інтернатом для хлопців й видають теж місячник „Світло”. При парафіях засереджується значна частина українського громадянського життя як „Рідні Школи”, курси українознавства, хори, мистецькі клуби, як теж кредитові кооперативи.

Статистика з 1978 року показує чотири українські греко-православні громади. Торонто є осередком Української Греко-Православної Епархії Східної Канади. Інститут св. Володимира має гуртожиток для студентів, бібліотеку й музей. Українські протестанти мають п'ять церков і видають три періодичні журнали. Не можна не згадати тут однієї церкви Пресвятої Евхаристії, архітектором якої був Р. Жук. Вона являє собою відмінний стиль й її зачисляють до наскрізь модерної архітектури.

З усіх українських товариств та інституцій належить згадати хоч декілька: Спілку Української Молоді, Пласт, Українське Національне Об'єднання, Відділ Українського Лікарського Товариства, Спортивне Т-во „Україна”. Тут є осідок Канцелярії Світового Секретаріату Конгресу Вільних Українців. Діє теж Інститут ім. Лисенка й Т-во „Український Музичний Фестиваль”. Українці Торонто влаштовують кожного червня фестиваль в рамках інших національних груп. В Торонто є теж Галерія Українського Образотворчого Мистецтва „Фокус”, Канадсько-Українська Мистецька Фундація й Галерія при Інституті св. Володимира. Тут теж жив і творив один із найви-

східніших мистців українського походження, автор неоцінених „Страстей Христових” та серії „Український Піонер”, Василь Курилик.

У головному парку можна бачити пам'ятник Лесі Українки, скульптуру роботи Михайла Черешньовського. Торонто може справді похвалитися найкращим домом для сеньйорів під зарядом п-і Пастернак.

Будучи положеним безпосередньо над озером Онтаріо, це місто розрослося в скорому часі на багатомільйонову столицю провінції. Тут члени Українського Лікарського Товариства Канади й З'єднаних Стейтів Америки відбудуть при кінці червня ц. р. свій Науковий з'їзд. Ці з'їзди стали такими популярними, що на них ми бачимо не лише самих членів з родинами, але теж багато приятелів та прихильників. Помилково було б твердити, що наші з'їзди стали виключно науковими, що ми перетворилися в штучних і штучних схоластиків. Ні! Хоч наші з'їзди, з одного боку, є справді наукові, однак, як вказує наша програма, ми ніяк не занедбали товарисько-розважової частини. Товариський характер цих з'їздів є важливою психологічною базою наших зустрічей, яка зближує членів та вносить приємну, дружню атмосферу.

Лікарське Товариство може похвалитися щораз більшою участю й прихильністю молодшої генерації, як в управі, так і у членстві. Це й є тим цементом, по якому ми певнішою ходою ступаємо в певніше завтра.

Д-р Пилип Демус

Чого сподіваємося від чергового з'їзду українських лікарів

(З нагоди 24 Наукової Конференції Українського Лікарського Товариства. Північної Америки (УЛТПА) в Торонті 26 червня — 1 липня 1984)

Недавно в Пальо Альто, Каліфорнія, відбулася цікава конференція лікарів, соціологів та економістів на тему: „Хто буде контролювати лікарську практику?“ Довготривала економічна стагнація, інфляція та колосальний зріст коштів шпитального й лікарського догляду хворих викликали сильну реакцію серед політичного та суспільного світу, а особливо із сторони швидко зростаючої частини населення, що зродило потребу контролю коштів лікування. З другої сторони, сильно розвинена медична техніка поступово заступає в значній мірі працю лікарів вже тепер. Згадані проблеми є незвичайно цікаві та викликають живу дискусію у медичних кругах чи товариствах, особливо тепер коли є теж великий приріст числа лікарів.

Наша громада та українські лікарі можуть радіти, що мають також досить великий приріст молодих лікарів чи студентів медицини, які вибрали цю досить важку й відповідальну професію одні з зами-

лування, а деякі може й з престижових чи матеріальних причин. Про те радість скоро минає, коли усвідомимо собі, як мало з цих молодих колег поповнює членство УЛТПА по його відділах. Не зауважуємо теж у тих, які є членами Т-ва, якоїсь більшої професійно-організаційної праці по відділах чи наших громадських установах. Не видно й не чути про них також у фахових медичних товариствах в Америці. Де шукати причини відносно малого зацікавлення та рівнодушної постави досить великого числа наших лікарів чи інших наших споріднених професіоналістів до одиної своєї рідної установи? Чому навіть серед членів УЛТПА така індіферентність до широко закреслених завдань Т-ва, що торкаються наших професійно-організаційних медичних наукових завдань, пропаганди доброго імені українського лікаря та нашого народу серед чужого оточення та до оборони наших колег і братів в професії в Україні? Тому нам треба застановитись, як ці недомагання лікувати та як притягнути до УЛТПА наших молодих лікарів і то нерідко дітей наших старших колег членів УЛТПА.

Не менше важною проблемою є теж організаційні захо-

ди наших колег у діаспорі. В тій справі діє створена Світова Федерація Українських Лікарських Товариств. Хоч та кож не може похвалитися якимись успіхами. Цілковитий брак контакту з лікарями країн Південної Америки.

Як відомо мабуть усім колегам, в Україні немає професійної організації лікарів, бо „Мед-сан-труд” включає обов’язково не лише лікарів, але усіх робітників, що працюють в системі охорони здоров’я. Що спільного має санітарка, що сприяє кімнати, з лікарем? На жаль лікарі є майоризовані таким елементом і тому нема в Україні професійно-медичного журналу. Немає теж в українській мові медичних наукових журналів, а наукові праці великих не раз учених лікарів-українців публіковані в російських медичних журналах, ідуть на рахунок російської медицини й медичної науки.

І сьогодні наш скромний кварталний журнал „Лікарський Вісник” це одинокий медичний журнал у світі українською мовою та одинокий репрезентант у медичному світі української медичної професії, медичної науки та історії української медицини. Цей факт говорить сам за себе. В цьому колоніальному стані України існування нашого журналу є конечне, а його вигляд, його науковий зміст та його вартість залежить виключно від нас самих. Сьогодні в ЗСА, Канаді чи Європі вже є багато визначних лікарів українського роду, професорів медичних шкіл, науковців-дослідників та висококваліфікованих лікарів, лікарів-дентистів, фармакологів, біохеміків, генетиків, а навіть спеціалістів у простірній медицині. Багато з них бере участь у міжнародних конференціях,

друкує свої наукові праці в медичних журналах на різних мовах світу. Чи в такій ситуації наш журнал мав би журитися браком високовартісних наукових матеріалів? Хіба ні! Треба лише їх бодай частину друкувати в „Лікарському Віснику”. Хіба праці сл. п. проф. Дмоховського чи проф. Горликевича та інших науковців друковані українською мовою не мають такої самої наукової вартості як ці, що друковані англійською чи німецькою мовами? Для нас вони мають подвійну вартість. Так на наш журнал дивляться наші колеги в Україні, Польщі чи в інших країнах. Від колег з Польщі ми й отримуємо таке признання, які цінять працю УЛТПА досить високо. Так теж ацінює працю УЛТПА та його журнал московсько-большевицьке КГБ, заховуючи під ключем „Лікарський Вісник” від наших колег в Україні.

Ці й подібні життєві справи нашого членства й росту УЛТПА повинні викликати широке зацікавлення та щире обговорення на добре підготованій т. зв. „громадській конференції” УЛТПА в Торонті.

Очевидно, до численної участі лікарів, стоматологів, фармацевтів, біохеміків та членів інших спорідених професій членів і не членів УЛТПА, а зокрема наших молодих колег та родини усіх згаданих, із ЗСА й Канади, запрошують організатори згаданої конвенції наші активні колеги торонтонці, які приготували для учасників не лише добру наукову програму, але також приємну зустріч для учасників і їх родин та інші товариські радісні розривкові підприємства.

До побачення у Торонті!

Д-р мед. Роман Осінчук
Нью Йорк

24-й НАУКОВИЙ З'ЇЗД УКРАЇНСЬКОГО ЛІКАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА АМЕРИКИ

Від 27-го червня до 2-го липня, ц. р., в Торонті відбувся 24-й Науковий З'їзд Українського Лікарського Т-ва Північної Америки. На терені Торонта це вже третій з черги того роду З'їзд, — перший відбувся в 1962 році, а другий — в 1972. Сьогорічний З'їзд відбувся в просторім „Фор-Ойзонс“ Готелі, при Авеню Ровд, з цікавою науковою програмою та приємними товаришескими зустрічами.

В четвер, 28 червня, по полудні, перед відкриттям З'їзду, відбулося засідання Управи Товариства, на якому звітували: голова Т-ва д-р М. Коленський з Чикаго, д-р Р. Цурковський — голова Торонтоńskiego відділу, панна Тася Сагайдаківська — голова студентської промади, та адвокат Вербовий — правний дорадник торонтоńskiego відділу. Офіційно відкрито З'їзд цього самого дня, в четвер вечером. Доктор Роман Цурковський, голова відділу, та д-р Мирослав Коленський, голова Управи Товариства, в присутності около 150 осіб, членів Т-ва та представників української промади, офіційно відкрили З'їзд. Вітаючи членів Т-ва та гостей, д-р Р. Цурковський передав символічно привіт від 100 тис. лікарів з України, після чого д-р Ю. Стецик перечитав деякі привіти (а було їх досить багато), — від Блаженнішого Патріярха Йосифа, Преосв. Владики Кир Ізидора Борейського, Українського Інституту Америки та деякі інші.

Якщо йде про зміст наукових викладів, то їх тематика була відносно широка і розглядала „Критичні випадки в медицині“. Доповіда-

чами були лікарі спеціалісти, переважно з Торонта, і треба ствердити, що кожний виклад був на дуже високому науковому рівні, і в ніччм не уступав рівневі викладів американських чи канадських лікарських Асоціацій.

Наукова сесія почалась в п'ятницю, 29 червня, і тривала від год. 8-ої рано до 6-ої вечера. В цьому дні були виголошені такі доповіді:

Основи критичного лікування — д-р Ю. Личків, Ісхемічна хвороба серця — сучасне лікування — д-р Ю. Рева, Цукрична Кетоацидоза — сучасне лікування — д-р Б. Снігура, Оплід і лікування шлунково-кишкової кровотечі — д-р Е. Прокіпчук, Рентгенологічні об'яви кишкової непрохідності — д-р Л. Мостович, Затяжна ядуха — д-р М. Недільський, Спогади з лікарської практики в Підкарпатській Україні між 1920-1940 рр. — д-р Д. Вассерман, Дослідження і лікування шкірних недуг на відділі Критичної Медицини — д-р Р. Кунинець, Критичні випадки в генекотії — д-р Х. Держко, Злоякісна надгорячка — д-р К. Бубела, Оцінка хворого із самотубною схильністю — д-р Д. Дейл, Хвороба 20-го століття — наростаючий синдром — д-р Г. А. Нікіфрук, Фармакокінетика і раціональна дозованість ліків на відділі критичної медицини — мгр. М. Корнієнко.

Цього самого дня були виголошені також виклади з дентистики, а саме:

Апексифікація і апексогенеза — д-р Тайса Л. Шеремета-Бровар, Множно-дисциплінарний підхід до лікування зубно-лицевих спот-

ворень — д-р Родней Д. Гудик, Прогноза та лікування довколовубних недуг — д-р Євген Криштальський, Внутрішньо-вентральне заспокоєння для відновленої дентистики — д-р Лавренс Палмер, Амелобластома — діятноза та лікування — д-р Володимир Добровольський, Рак ротової порожнини у дентистичній практиці — д-р Володимир Максимів, Резиновоз'єднанні стопори у довколовубному унерукомленні — д-р В. Бровар.

На другий день, в суботу, 30 червня, продовжувано наукову сесію від год. 8-ої рано до 2-ої по полудні, на якій виголошено наступні доповіді: переважно з хірургії: Запалення жовчєвих проток — д-р М. Байда, Статеві й сичові поранення — ранне проти пізніх розпізнань — д-р А. В. Михальчук, Ушкодження каркового хребта — д-р Б. Дзьоба, Сколіоза — д-р В. Бобечко, Звичайні й рідкі ушкодження в ортопедії — д-р Р. Цурковський, Передчасні роди — правдива критична ситуація — д-р І. Воевідка, Звичайні проблеми перед усним і щелепо-лицєвим хірургом на відділі критичної медицини — д-р В. Добровольський, Мозговий крововилив — об'яви і рання діятноза — д-р В. Гачинський.

В суботу вечером відбувся бенкет із забавою. Заля була вщєрть вишєвнена запрошєними гостями та члєнами Товариства. В цьому бенкеті взяли участь бїля 400 осіб. Бенкет відкрив Преосв. Владика Кир Ізидор мошєтєво, а мїтр. прот. П. Бублик, від Православної Церкви, закінчив його. Головними промовцями були: ад-

вокат Петро Саварин, през. ОКВУ, В. Матарик, редактор „Глоб енд Мейл“, який наосвітєлив способи та методи впливу на англємовну прєсу. Підчас бенкету д-р М. Колєнський та д-р Р. Цурковський з рамени товариства вручили також почєсні грамоти чотирьом заслужєним члєнам товариства: родині покійного д-р Миталє, д-р Н. Борух, Торонто, д-р Ігор Гадач, Торонто, та д-р О. Волєнський, Монтрєаль.

Бенкет закінчився забавою, яка тривала до 1-ої години ночі.

На слїдуючий день, в недїлю, 1-го липня, в тому самому готелі, відбулися дві доповіді для публїки, д-р Т. Самотєлки, про біологічне і культурне збереження народу, та сєнєйора лікарського Т-ва д-р Романа Осінчука, про ролю українського лікаря. Вечером, того самого дня, бїля 200 члєнів Товариства та гостей відбули прогулку на кораблї по озері Онтаріо, від години 7-ої веч., до год. 12-ої ночі.

Загалєне враження з того наукового з'їзду було дуже позитивне. Багато учасників пратуєвали конвенційному Комїтетові, до якого з торонтоєського віддїлу входили: д-р Роман Цурковський, д-р Надїя Борух, мїтр. Калина Безхлїбник-Батлер, д-р Юрїй Стецик, д-р Ігор Гадач, а з амерїканського — д-р Богдан Дзьоба, за сєлїдне його приготування та успішне перєведення. В З'їзді взяло участь понад 350 осіб, з того половина члєнів Товариства.

д-р Роман Цурковський

24th UMANA Conference held in Toronto

By ROMAN M. CURKOWSKYJ, M.D., F.R.C.S.

The successful organization of the 24th Scientific convention of the Ukrainian Medical Association of North America (U.M.A.N.A.) by its Toronto branch is a far cry from the meager beginnings of this organization. On December 15, 1957, fifteen doctors gathered in the Ukrainian-Canadian Legion on Queen Street and decided to form the Toronto Branch of U.M.A.N.A. Today our membership numbers 120 and includes physicians, dentists and pharmacists as well as 22 students of these professions.

The 24th Scientific Conference, which took place from Wednesday June 27 to Monday July 2 at the Four Seasons Hotel in Toronto, was the third conference which the Toronto Branch had the honor of sponsoring. (Previous conferences were sponsored in 1962 and 1972.) It was the most successful conference in the history of U.M.A.N.A. and boasted the registration of over 180 doctors, dentists and pharmacists from throughout Canada, the United States and even Australia.

Dr. Nadia Boruch receives citation from Dr. R. Curkowskyj (right) and Dr. M. Kolensky.

The Conference was officially opened on Thursday June 28 by Dr. R. Curkowskyj, head of the Toronto Branch, and Dr. M. Kolensky, head of the Central branch of U.M.A.N.A.

The educational program ran on Friday and Saturday. The theme of the conference was "Emergencies in Medicine." Twenty-two speakers, most of whom currently practise in Canada, presented papers, all of very high caliber. Among them were such world renown practitioners as Dr. W. Bobecko and Dr. G. A. Nikiforuk.

A concurrent dental program ran on Friday June 29 with eight speakers presenting topics dealing with Emergencies in Dentistry.

Public lectures given by Dr. T. Samotulka and Dr. R. Osinchuk were heard on Sunday. Respective topics were "Biological and cultural survival of a nation" and "The role of a doctor in society".

During the conference, the delegates were able to partake in displays held by six pharmaceutical companies. An exhibit of art and historical maps of Ukraine was organized by Mrs. I. Moroz and Mrs. C. Stodilka.

The social program was also of great success. An organized tour of Toronto on Friday took in Ukrainian establishments such as the Ivan Franko Senior Citizens' Home and the Ukrainian Art Gallery, as well as a tour of Casa Loma and the CN Tower.

On Saturday a banquet and dance were held for approximately 350 guests. The speakers were Petro Savaryn, President of the World Congress of Free Ukrainians (WCFU), who spoke on goals of WCFU, and Victor Malarek, reporter from the Globe and Mail who enlightened the audience on methods of influencing the media to Ukrainian causes.

Dr. R. Curkowskyj and Dr. M. Kolensky presented citations to several U.M.A.N.A. members for their contributions to this organization, namely Dr. Myhal (deceased), Dr. N. Boruch, Dr. I. Gadach, and Dr. B. Volansky.

The conference culminated with a moonlight cruise on the Mariposa Belle on Sunday evening.

Organizers of this most successful 24th Convention of the U.M.A.N.A. should be commended for the time and effort spent in preparation. They included Dr. Roman Curkowskyj, Dr. Nadia Boruch, Professor Dr. Smylskyj, Dr. Ihor Gadach, Dr. Yuriy Stecyk, Mrs. Kalyna Bezchlibnyk-Butler, and former Torontonians but at present residing and practising in Texas, USA Dr. Bohdan Dzioba.

The convention brought a substantial financial return, and a cheque was sent to the editor of The Ukrainian Medical Association Journal which is a unique publication and the only medical professional journal in the world published in the Ukrainian language.

Д-р Юліан Мовчан

Українські лікарі “омолодилися”...

(Враження з 24-го наукового з'їзду УЛТПА
в Торонто)

Так, вони вже “омолодилися”. Бо якщо ще кілька років тому можна було твердити, що Українське Лікарське Товариство Північної Америки ще “омолоджується”, тобто, на місце “старої генерації” поступово приходять лікарі нового покоління, які якщо не народилися на цьому континенті, то в кожному випадку виховалися і здобули вищу освіту на американській землі, то тепер можна з певністю сказати, що процес “омолодження” вже закінчився. Про це свідчить те, що з 21 наукової доповіді (не враховуючи дентистичної секції, де окремо було виголошено 7 доповідей), за винятком кількох — решту виголосили фахівці молодого покоління. Крім того, якщо в минулому доповідачами були “звичайні” собі наші лікарі “з старого краю”, то тепер чимало доповідачів було з титулами професорів або доцентів медичних факультетів відомих університетів — також за віком людей молодих.

З'їзд відбувся в днях 27-го червня — 2-го липня в залах розкішного готелю “Чотирьох сезонів” при 21-ій Авеню в Торонто з участю 150 лікарів не тільки з американського континенту, але також з інших країн — включно з далекої Австралії (доктор дентистики Ірена Шехович з Сиднею). На величавому балю і бенкеті в суботу 30-го червня, голова Відділу Торонто УЛТПА д-р Роман Цурковський під оплески всіх присутніх до вищезгаданого числа долучив ще двох “почесних членів” — присутніх на залі голову СКВУ д-ра Петра Саварина та кореспондента канадської газети “Глоб & Мейл” канад-

ського письменника українського походження Віктора Малярника.

Програма з'їзду була присвячена дуже важливій темі — наглим випадкам у медичній практиці. Не будемо тут зупинятися над всіма доповідями — на це нема тут місця. Коротко згадаємо лише деякі з них, які не можуть бути байдужими для кожного, кому залежить на здоров'ї самого себе і своїх ближніх. Мабуть тому, що господарем з'їзду була канадська секція УЛТПА, майже всі доповіді виголосили українські фахівці, які працюють і проживають у Канаді.

Першим доповідачем був д-р Юрій Лучків — клінічний інструктор медичного факультету Торонтського Університету. Говорячи на тему “Основи критичного лікування”, він підкреслив, що рятуючи життя людини, ми й надалі повинні дотримуватися давно відомих, але добре випробуваних в таких випадках правил — звільнення пацієнта від його одягу, очищення дихальних проводів з метою негайного застосування штучного дихання, лікування шоку всіма можливими й доступними засобами і перевезення пацієнта до найближчого лікувального закладу.

Цікаву своїм змістом і значенням доповідь виголосив професор ортопедичної хірургії та директор ортопедичного відділу Шпиталю Хворих Дітей в Торонто д-р Володимир Бобечко. Він говорив на тему сколіозу — викривлення хребта в бік — аномалія, яка відома з часів старого Єгипту, яку здебільшого можна бачити в дітей. Працюючи дуже багато років у цій ділянці, д-р Бобечко (а, може, його

прізвище повинно писатися Бабенко?) винайшов новий, не-операційний метод лікування — імплантацію (вставлення) т. зв. “пейс-мейкера” системи, за допомогою якої вдається вилікувати понад 90% випадків сколіозу. (Правда, мінусом цього методу є висока ціна — що у випадку США, де медицина ще й досі не удержавлена, не кожен може дозволити на таку бобечкову терапію).

На тему — “Оцінка ризиків випадків самогубства — факти проти фантазії” доповідала д-р Діана Дейл — психіатр загального шпиталю в Міссіссага (Канада). На підставі багатьох фактів вона ще раз підкреслила, що погляд про те, що хто, мовляв, багато говорить про замір поповнити самогубство, той фактично рідко його поповнює, не відповідає дійсності. Насправді воно є навпаки і тому ніколи не можна легковажити замір людини покінчити з своїм життям.

Як це може для деякого дивно, але самі лікарі належать до тієї категорії людей, серед яких випадки самогубства трапляються найчастіше. А саме: згідно з інформаціями газети “Новини Американської Медичної Асоціації”, на кожних сто тисяч лікарів кількість самогубств лікарів є 61 в той час, як кількість самогубств на таку саму кількість решти населення є лише 10,9 випадків. Звичайно, на це є свої причини. Як свого часу доречно завважив наш відомий лікар і громадський діяч д-р Ярослав Восвідка, “лікарська загальна практика в американських умовах викінчує фізично майже кожного лікаря”. (І вона викінчила і Восвідку, який нагло помер 1981 року на 72-му році життя. Я б лише хотів додати, що “викінчує” лікаря така практика не так фізично, як скорше нервово-психічно).

Треба також не забувати, що протилежно до решти населення, лікарі, можливо, тому, що краще обізнані із законами природи і життя взагалі (бо інакше б вони не

були лікарями), в загальному менше вірять байкам в “позагробове життя”, розглядаючи смерть, як неминучий процес перетворення речовини з одного стану в другий. До цього ще треба додати, в той час, коли не-лікар здебільшого не знаючи суті своєї хвороби, ще може потішати себе думкою про можливе выздоровлення, лікарі, навпаки, не були б лікарями, якби не знали, що їх чекає. І тому, аби вкоротити собі страждання (в тому числі безсенсовні і дуже часто великі матеріальні видатки на безнадійне лікування), воліють самі собі приспішити безнадійно-трагічний кінець. Із спостережень та студій д-ра Павла Блалчі з Орегонського Університету довідуємося, що лікар, який вирішує сам себе забити — це переважно “компетентна, компульсивна та амбітна індивідуальність, яка не надається до життя в полоні консервативно-релігійних та побутових забобів”. Згідно з висновками цього дослідника, які він зробив на підставі аналізу 249-ти лікарів, 53 з них покінчили самогубством у віці 20-40 років.

Тому, трохи “контroversійним” виявилось твердження д-р Дейл, яка вважає, що завданням лікаря є робити все можливе аби людину переконати не кінчати самогубством. Багато людей вважає, що коли людина дійшла до переконання, що її життя вже не варте того, щоб довше жити, тоді вона має повне право зробити з собою що хоче і тому нічий “бізнес” робити їй будь-які перешкоди у здійсненні такого наміру.

Д-р дентистики Гордон Нікіфорук, який є професором і донедавнім деканом дентистики Торонтського Університету, оповідав про “Недуги ХХ-го століття”. На його думку, до типових недуг нашого століття належать такі: діабет, серцесудинні хвороби, алергічні та інші недуги, спричинені або пов’язані з недо-

статністю імунітету (вільності) організму. Підраховано, що тепер приблизно 50 мільйонів американців в більшій або меншій мірі страждають на різного роду недуги т.зв. імунологічного походження, які клінічно проявляють себе хронічною втомою, шкірними висипками, набряками, розладами шлунково-кишкового проходу, зменшеною чутливістю до запахів та ослабленням інтелекту. Вважають, що все це в якійсь мірі обумовлюється впливом оточення, серед якого живемо, зокрема, хемікаліями (у повітрі, воді і т.д.), недоброякісною, хоч і висококалорійною їжею та алергією.

Д-р Ігор Воевідка, який продовжуючи працю свого славного батька д-ра Ярослава Воевідки, тому тепер працює доцентом відділу гінекології університету Невада, зробив доповідь про передчасні роди. Приблизно дві третини смертей дітей в США в післяпородовому періоді спричинені передчасними родами, що є серйозною проблемою сучасного акушерства, бо, на жаль, ще й досі не зовсім досконало вивчено їх причини та методи лікування.

З приємністю з'їзд заслухав виступ свого найстаршого члена — 87-річного д-ра Давида Васермана, який поділився своїми спогадами на тему "Мій досвід, як загально-практикуючого лікаря в наглих випадках в Україні в роках 1920-40". Незважаючи на свій вік, він виглядає "бадьоро", "помолодечому", і тому ще навіть не думає переходити на пенсію (він працює дерматологом при Докторському Шпиталі в Торонто).

Хоч будучи за національністю жидівського походження, д-р Васерман народився на Гуцульщині, не тільки вважає себе українським лікарем, але також все своє життя був на службі здоров'я українського населення. Закінчивши віденські медичні студії 1923 року в ділянці дерматології та венеричних

недуг, він повертається до своєї рідної Гуцульщини, де з доручення повітової управи здоров'я розпочинає нелегку боротьбу зі страшною тоді пошестю гуцульського населення — т.зв. ендемічним сифілісом. Це був сифіліс, який передавався з покоління в покоління. Він був принесений на гуцульські землі 1848 року московськими військами, яких московський цар Микола I (в історії прозваний за свою жорстокість "Микола Палкін" — це він запроторив на Сибір Тараса Шевченка на 10 років "без права малювати і писати") був послав для придушення угорської революції. Видно, гуцулки тоді ще не читали знаменитого заклик нашого великого Пророка і Кобзаря Тараса Шевченка, який у своїй знаменитій поемі "Катерина" писав:

Кохайтеся, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі — чужі люди,
Роблять лихо з вами".

І москалі тоді дійсно зробили велике лихо проти гуцульського населення. "Люди вмирають — молоді і старі — рятуйте, докторе, чим можете!" — пригадує наш доктор розпачливі заклики селян.

В одній родині, каже він, померло аж п'ятеро людей — четверо дітей і їх мати. І д-р Васерман лікував, як міг, хоч в тих умовах це було не легко — не було ні ефективних ліків, ні близько шпиталю. На цілу околицю Космача він був тоді єдиним лікарем. Часто майже не було змоги дістатися до дому пацієнта. Маючи також замишування також до малювання, д-р Васерман показав присутнім кілька своїх досить добре виконаних малюнків. На одному з них показано, як поклавши кладку через великий рівчак, він з лікарською сумкою в руках, нарешті, дістався до хати одного тяжко хворого пацієнта. На

іншому малюнку показано віз, на якому ридаюча мати випроважає своїх мертвих дітей на цвинтар...

Крім молодих лікарів та кількох представників "старої гвардії", на з'їзді бачимо також багато лікарів середнього покоління — лікарів, народжених на рідних землях але з лікарськими дипломами, здобутими на еміграції. Ось з фотоапаратом в руках метушиться по залах "невтомний архіваріус" УЛТПА д-р Павло Пундій. Вже ось майже впродовж десяти років він не оминає жодної події в житті українських лікарів на еміграції, жодної статті чи замітки в нашій чи англomовній пресі, де є будь-яка згадка про наших лікарів. Все це він старанно редагує і видає у формі солідно зроблених альманахів "Український медичний архів" (вже вийшло таких 4 альманахи). До речі, д-р Пундій є батьком чотирьох лікарів.

Зустрічаю своїх колег з мюнхенських часів — д-ра Остапа Барана — відомого лікаря з нью-йоркського давнтавну, та д-ра Михайла Логазу, який крім лікарської та громадської праці, час від часу пише цікаві статті в нашій пресі на актуальні теми (тепер менше — правдоподібно тому, що працює над книжкою спогадів).

Хоч вже з досить посивілими скронями, але й досі "по молодечому" й бадьоро виглядає попередній голова УЛТПА д-р Петро Моцюк. Це він із своєю дружиною — також лікарем за фахом, психіатром д-р Ольгою Моцюк недавно "ошоломили" українську спільноту присмнотою сенсацією — дотацією "магнатської" суми 100,000 дол. на наукові потреби НТШ.

В порівнянні з минулими роками, значно більше бачимо тепер на з'їзді лікарів-жінок. Ось бачимо члена конвенційного комітету і в той же час модератора над дискусією щодо критичних випадків у медицині д-р Надію Борух з Торонто; члена головної управи УЛТПА д-р Марію Фішер-Слиж з Іліноїсу; молоденьку, але

вже досвідчену і талановиту спеціалістку від очних недуг д-р Ірену Насадюк з Нью-Йорку; д-р Христину Держко, доцента гінекології Торонтського Університету, яка доповідала про наглі випадки в гінекології, та багато інших.

Як і завжди, повільним і важким кроком "шпацерує" по залі д-р Микола Дейчаківський з Огайо, якого за видатну діяльність у Т-ві два роки тому було нагороджено Почесною Грамотою УЛТПА. Бу-

ло б цілком оправданим, якби його та його дружину Надю нагородити ще другою почесною грамотою за те, що вони своїх трьох синів виховали на добрих українських патріотів. Напр., хто з присутніх на маніфестації минулого року в Вашингтоні у зв'язку з 50-ти річчям Великого Голоду в Україні не пригадує їхнього 28-річного сина Ореста (працює в "Смолоскипі"), який через мікрофон прочитав до всіх присутніх на 16-й та К вулиць (один квартал від будинку советського посольства) знаменитого "Листа до Кремля"? Вся столична преса тоді подала його знімок як також витяги з того "Листа".

На жаль, не довелося ближче зустрічатися з нашими добрими "сусідами по фаху" — дентистами, які мали свої наукові збори в сусідній залі. Але якщо всі вони такі дружні, щирі й так добре обізнані з проблемами медичних лікарів, як їх високий, стрункий колега д-р Юрій Кишакевич з Пітсбургу, з яким ми мали присмність зустрітися на з'їзді, тоді їх треба було б назвати не тільки сусідами, але й "братами по фаху"...

Все це дуже добре: Добре, що вже понад тридцять років існує УКРАЇНСЬКЕ Лікарське Товариство, яке поповнюється новою генерацією лікарів. Добре, що і далі виходить журнал "Лікарський Вісник" — єдиний у світі незалежний медичний журнал українською мовою, вихід якого треба завдячувати його редакторові д-

рові Павлові Джулеві та його адміністраторові Степанові Павлинському, з яким ми знову мали приємність зустрітися. На жаль, на нашу думку, є певні ознаки, що українське лікарське професійне товариство поступово не тільки суттю, але формою все більше уподібнюється американському професійному товариству ніж українському. Напр., із 21-ої доповіді, тільки 2 було виголошено українською мовою (на минулорічному з'їзді в Чикаго було виголошено 3 доповіді українською мовою).

Або так: чи конче потрібно починати з'їзди чи збори "коктейлами"? Але ж для чого тоді балачки про шкідливість алкогольних напитків? Кому-кому, але лікарям аж ніяк не личило б практикувати "коктейли"... У зв'язку з цим, не можна забути такого "моменту": офіційне відкриття з'їзду, яке відбулося 8-їй год. вечора 28-го червня, відбулося в невеликій, досить переповненій залі, де всі присутні не сиділи, але стояли, попиваючи "коктейли"... Це вперше в своєму житті я був свідком подібного роду відкриття поважного наукового з'їзду...

З цими думками я звернувся до нашого "генералісімуса", якщо вже дотримуючись військової термінології, треба було б назвати найвизначнішого представника нашої "старої гвардії" лікарів — вельмишановного д-ра Романа Осінчука. Якої думки він про це?

Трохи подумавши, д-р Осінчук відповів, що незважаючи на все, він залишається оптимістом. "Взяти хоча б наш журнал "Лікарський Вісник", — каже він. Якщо б ми могли подати з наукових статей, які там поміщуються, бодай коротке резюме також англійською мовою, і якщо б наш журнал в такій формі ми змогли розіслати до всіх наукових інституцій, бібліотек, і т. д. — хіба це не промовляло б до читачів, що існує не тільки лікарське товариство, але це товариство українське, і що

українці на ділі показують, що їх науковий дорібок не в меншій мірі вартісний ніж такий дорібок будь-якої іншої етнічної групи. Про це може свідчити також наш теперішній науковий з'їзд.

Дуже добре! Блаженні ті, що вірять! Хочемо вірити, що "незважаючи на все", не тільки українське лікарське товариство, але також всі інші українські товариства чи організації на еміграції існуватимуть так довго, як довго будуть тут люди, які почуватимуть себе українцями...

Нарешті, як ми вже вище згадали, з'їзд вшанував своєю присутністю голова Світового Конгресу Вільних Українців д-р Петро Саварин. Представляючи його присутнім на прощальному бенкеті, д-р Цурковський зазначив, що подібно, як українські лікарі робитимуть все можливе, аби вилікувати чи "направити" різного роду ненормальності в людському організмі, так само д-р Саварин, треба сподіватися, робитиме все можливе в його силах і спроможностях аби "вилікувати" й направити всі ті ненормальності громадсько-політичного характеру, на які ще й досі недомагає українська спільнота на еміграції.

Треба сказати, що за всіма ознаками д-р Саварин добре надається на свій відповідальний пост. Добре освічений, спокійно-рівноважний, не молоденький, але й не старий, не зв'язаний із жодними партійними угрупованнями — все це промовляє за тим, що якщо навіть не всі "хвороби" йому вдасться вилікувати в суспільно-громадському організмі української спільноти, то в кожному випадку в майбутньому їх вже буде менше ніж у минулому. А втім, поживемо — побачимо...

Нарешті, голові УЛТПА д-рові Мирославі Колєнському та голові Відділу Торонто д-рові Романові Цурковському та їх управам належить щира й заслужена подяка за так добре організований 24-ий Науковий З'їзд УЛТПА в Торонто.

П. Саварин

ЛІКАРІ, СКВУ, УКРАЇНЦІ В КАНАДІ

Кілька думок на З'їзді УЛТПА
(скорочено)

Я Вам дуже дякую, п-е докторе Романе Цурковський, за запрошення взяти участь у Вашім бенкеті і сказати до Вашого товариства кілька слів. Зокрема дякую за те, що не казали мені говорити на якусь медичну тему, хоча я не раз чув про те і читав, як деякі підробляють папери і зовсім добре функціонують як лікарі, аж поки їх не приловлять. Як пригадуєте, ми домовились, що я скажу дещо на тему СКВУ, а тоді буду говорити — на тему українців у Канаді. Загально.

Довідавшись, що я тепер головою СКВУ, мене часто питають: "А що таке то СКВУ?" А коли я відповім на те запитання, мені ставлять ще одно: "А як Вам іде?" На перше запитання, яке є легше, я звичайно відповідаю так: СКВУ — це вільне демократичне об'єднання різних українських установ і організацій у різних державах вільного світу, яких членство не лише хоче зберігати й розвивати свою українськість, але й допомогти Україні віднайти свою втрачену державність. Це не якесь політичне тіло, у стислім того слова значенні, а громадське об'єднання повноправних громадян різних держав, ЗСА, Канади, Англії, Австралії, Німеччини, Франції, Аргентини, Бразилії і т.д., що беруть повну участь у житті своїх держав, але водночас зацікавлені у своїй українській спадщині, мові, культурі і т.п., як і в долі України, з якої вони чи їхні предки вийшли у світ. Звичайно моя відповідь ні не

повна, ні не точна, але звичайно вона питає задоволяє, а мені дає змогу сказати ще дещо про українські справи: нашу історію, культуру, мову, церкви, кінчаючи звичайно моїми заввагами про російську комуністичну імперію. Про українську проблему я згадую частенько навіть тоді, коли я виступаю, як канцлер університету, нпр., складаю привіт, відкриваю чи закриваю якусь конференцію.

Хоч живемо тепер в часи блискавичної комунікації у світовому масштабі, я завважую, що інформування наших співгромадян про українську справу не дається легко. Залізна куртина робить своє, а терор і страх допомагають. Коли ж йдеться про нас, то кожний народ, кожна організація, кожна людина зацікавлена в першу чергу собою, своїми інтересами. А проте, перестати як ми часто кажемо "голосити правду про Україну" було б фатальним. І ми повинні це робити скрізь і завжди, при всякій найменшій нагоді. Питання тільки, як. На мою думку, найкраще це будемо робити, коли будемо свідомо і добровільно жити не лише в нашому вужчому українському, але й в широкому світі, коли будемо не лише добрими українцями, але й добрими канадцами, американцями. Ми можемо зберігати нашу українськість і передавати її нашим нащадкам, коли будемо брати участь в українському житті, а водночас придбаємо приятелів для української справи, коли будемо брати участь у житті тієї

країни, в якій живемо. В країнах, у яких живемо, найбільшу роль грає реальність. Теорії, філософування, говорення, резолюції — звичайно не цінуються. Тут у кожний день, кожну годину, кожну хвилину — йде боротьба за конкретне життя. А проте, і нас вислухають, якщо ми щось значимо, щось робимо, чимсь окремим відзначаємось. І чим вищу освіту, чим вищі позиції здобудемо, чим більше чимсь відзначимось — тим більше нам повірять, коли будемо говорити про Україну, тим більше користі принесемо українській справі. Взагалі, як сказав колись якийсь мудрець, "якщо хочеш, щоб твої сни здійснилися, прокинься". В житті можна бути або активними, або пасивними, негативними, або позитивними, конструктивними. А в країнах, в яких живемо, можемо жити як повноправні громадяни, або як громадяни другої класи, асимілюватися чи інтегруватися лише, тримаючись міцно свого коріння, бути гордими на своє походження — або його стидатися, йти крізь життя з почуттям меншевартості. Кожний вибирає собі свій "статус" сам і своїм дітям навіть. Як усі ми знаємо, є будівничі, архітекти, але є й матеріали, є продуценти — і споживачі, зорганізовані і аморфна незорганізована маса. "Все залежить", всі собі вибирають, доля кожного передусім в його руках.

Як усі ви знаєте, я не належу до жадної української партії, але я й не хотів, як дехто мені радив на конгресі, "відполітизувати" Президію СКВУ. Біда не в тім, що в нас є різні партії, а в тім, що вони не вміють чи не хочуть "в мандрівці до великої мети" зі собою співпрацювати. Ними часто керують особисті

амбіції, упередження чи навіть заздрість. А найбільше лихо, на мою думку, в тім, що ми українці взагалі, хоча вже живемо в демократичних вільних державах, але досі тієї демократії, тієї волі, тієї зрізничкованості не вміємо застосувати в практиці, в стосунках між собою, гриземось і сваримось між собою, поборюємо одні одних замість одні одним допомагати, починаємо від "проти" замість від "за." Особисто якщо я не можу комусь чи в якійсь справі допомогти, то я бодай не буду ніколи шкодити. У великім народі, а ми без сумніву таким є, є місце на всіх і на все, на всі тони, всі кольори, всі філософії, а найважливіше — є що робити.

А тепер дозвольте сказати дещо на тему нашої спільноти в Канаді, та й взагалі у вільному світі і на тему — лікарів зокрема. Я — непоправний оптиміст, коли йдеться про українство і українців. Для мене Україна — це ріка, яка пливе у вічність і струму якої не зупинять ні наші вороги, ні ті з нас, які не сповняють супроти України своїх обов'язків. Якось у якийсь спосіб вона буде жити так, як і жила досі, бо має три передумови: велику територію, велику культуру і великий з почуттям окремішності народ. Хотілося б лише, щоб жила вона краще, щоб жила вона вільно, щоб жила вона самостійним господарем на своїй землі.

Я говорив недавно на золотому ювілеї праці д-р Марусі Бек у Детройті. Я підкреслював її працьовитість, її ідейність і її однакову любов для двох батьківщин: ЗСА, де вона народилася, і України, з якої виїшли її батьки. Але я пробував пояснити теж важливість еліти в народі, ролі еліти і що таке еліта взагалі. Народ без еліти це так, як страва без солі, як хліб без дріжджів. Інтелігенція, профе-

сія, дипломи — не мають нічого спільного з елітою. І немає еліти як класи, але є люди еліти, з усіх середовищ, з усіх клас, з усіх професій. Елітарність — в готовості служити народові, в праці, посвяті, жертвенності для того народу, елітарність у рішенні давати провід народові. 'Звичайний робітник належить до еліти', коли він служить своїй спільноті, щось для неї робить поза своєю працею на хліб насущний. Хто сумнівається, що Лех Валенса, звичайний електрик, належить до еліти? А з другого боку хто повірить, що лікар-професіонал, який тільки дбає про своїх пацієнтів і бездоганно виконує свою професію, може себе враховувати до еліти?

Я звертаюся до тих, які нічого не знають, тільки пацієнтів, і своє власне, добре, вигідне життя, до членів усіх професій, усіх фахів, усіх станів: до адвокатів, інженерів, архітектів, до учителів, економістів, промисловців, і т.д., і т.п., всіх, що мають вищу освіту і мають усі дані, щоб послужити своєму народові, а не служити; всіх, яким чуже слово "посвята", "обов'язок", "вірність".

В Канаді, якщо попрацювати, можна здобути все, чого тільки хто захоче: освіту, майно, позицію, політичні впливи. І можна бути собою, без огляду на те, якої ви національності, раси, релігії, яких переконань! У Канаді, так як і в Америці, можна асимілюватися, або — як д-р Маруся Бек, стояти твердо ногами в двох стінах. А все таки я скажу, що Канада нічого нам не винна, перекладуючи фразу "Новободі овз ю е лівінг". Українці змагаються в Канаді не лише за своє біологічне існування, національне, релігійне, але й за розвиток своєї культури, мови, свого церковного, суспільного життя, але Канада —

ще раз кажу — не має обов'язку нас духовно годувати, вона дає нам тільки нагоду. Бо що таке багатокультурність і багатомовність, як не нагода? Тільки нагода! Тільки — теорія, яку треба самим ввести в практику, в життя. Недавно всі ми дивилися, як вибирали провідника ліберальної партії. Чи був між кандидатами хтось із нашої крові і кости, а якщо не було, то кого винувати як не самих себе? Адже вже раз ми мали свого кандидата Михайла Старчевського, значить, є навіть прецедент. Зрештою, як не на провідників партії, то чому б не на послів? На тарілці ніхто нам ніколи рівності не піднесе! "Любиш життя? — То не марнуй часу, бо це матеріал, з якого якраз складається життя", — казав колись Френклін. А я кажу: все, що нам належить в Канаді — це нагода; нагода — здобути найвищу освіту, нагода здобути найвищу в державі позицію в політиці, науці, адміністрації, мистецтві чи комунікації.

Пані і панове! Спільнота мусить чимсь жити, мусить мати якусь ціль, якусь ідею, і саме освічені професії — повинні дати їй те, що потрібне, і духа, і провід, і мету! А зокрема — лікарі, що можуть гордитися такими, як убійчний на полі слави д-р Юрій Липа. Еліти треба, посвятити, праці, жертвенності, на кожному відтинку життя в Канаді: в політиці, в науці, в мистецтві, в адміністрації, в професіях.

Дозвольте закінчити — загадкою. Яка різниця між вікном і дзеркалом? Крізь вікно — можна бачити цілий світ, а додайте трошки срібла і будете мати — дзеркало, в якому будете бачити тільки себе! Пані і панове! Дивімся у вікно, не в дзеркало, а побачимо — потреби наших братів і сестер тут у Канаді і там на рідних землях!

24-ИЙ НАУКОВИЙ З'ЇЗД УЛТПА В ТОРОНТО

Рішенням Головної Управи Українського Лікарського Товариства Північної Америки 24-ий з'їзд УЛТПА відбудеться цього року в Торонто в днях від 28 червня до 1 липня 1984 р. Це вже третій з черги Науковий З'їзд цього Товариства в місті Торонто. Ці з'їзди здобули собі тверду позицію в історії професійного життя УЛТПА. Коли кинути оком у минуле, то можна занотувати такі місця з'їздів: Союзівка, Нью-Йорк, Дітройт, Вашингтон, Торонто, Вінніпег, Монреаль, Аруба, Мехіко. Кожний з'їзд проходив з більшою або меншою ефективністю, бо такий є диктат життя. Однак, коли приходила черга на Торонто, то члени ту вістку радо вітали не тільки на словах, але і всебічною підтримкою. Витворився особливий сантимент до Торонто й Канади.

Автор цього допису пригадує подорож чикагської групи до Вінніпегу у 1978 р. Це був якраз час страйку канадської летунської лінії, то ж мандрувати прийшлося туди дещо літаком, дещо пішки, а вкінці таки добилися канадським автобусом до мети. Гамір, співи й загальний веселий настрій не вгавали, а водій, канадець українського походження, брав активну участь у веселім товаристві. Такі моменти лишають присмні спомини.

Дещо про саме місто Торонто, яке залишило у нас стільки вражень з попередніх з'їздів.

Торонто є столицею провінції Онтаріо, розташоване на північно-західнім побережжі озера Онтаріо. Чисельно найбільше місто Канади, воно є найбільшим промисловим, торговельним і фінансовим центром цієї країни, як теж важливим науковим, культурним, мистецьким та релігійним осередком. Тут є найважливіше українське скупчення в діаспорі поза ССРСР, поруч з Нью-Йорком, Вінніпегом і Едмонтоном. Українців жило в Торонто в 1978 р. 70.000.

Українці почали поселятися в Торонто досить пізно, у 1903 р. По 1950-их роках, себто після Другої світової війни, число українців зростало дуже скоро. Перепис з 1978 р. нараховував тут приблизно 50 дентистів, 200 інженерів, 200 адвокатів, понад 100 лікарів та кількесот учителів.

У господарчій ділянці великим здобутком українців Торонто є 16 кредитових спілок, а найбагатшою з них є кредитова спілка системи УНО. Дуже активним є Клуб Українських Професіоналістів і Підприємців у Торонто, який об'єднує українців без огляду на партійні і релігійні переконання. У 1978 р. католики мали 11 церков, видавництво "Наша Мета". Оо. Василіяни мають

середню школу з інтернатом для хлопців і видають теж місячник "Світло". При парафіях зосереджується значна частина українського громадського життя, як "Рідні Школи", курси українознавства, хори, мистецькі клуби, як теж кредитові кооперативи. Статистика з 1978 р. показує чотири українські греко-православні громади. Торонто є осередком Української Греко-Православної Епархії Східної Канади. Інститут св. Володимира має гуртожиток для студентів, бібліотеку й музей. Українські протестанти мають п'ять церков і видають три періодичні журнали. Не можна не згадати тут однієї церкви Пресв. Евхаристії, якої архітектором був Р. Жук. Вона являє собою відмінний стиль й її зачисляють до наскрізь модерної архітектури.

З усіх українських товариств та інституцій слід згадати хоч (з браку місця) декілька: Спілку Української Молоді, Пласт, Укр. Нац. Об'єднання, Відділ Укр. Лік. Т-ва, Спортивне Т-во "Україна". Тут є осідок канцелярії Світового Конгресу Вільних Українців. Діє теж Інститут ім. Лисенка й Т-во — "Укр. Музичний Фестиваль". Українці міста Торонто влаштовують кожного червня фестиваль у рамках інших національних груп. В Торонто є теж Галерія Укр. Образотворчого Мистецтва "Фокус", Канадсько-Українська Мистецька Фундація й Галерія при Інституті св. Володимира. Жив тут і творив один із найвизначніших мистців українського по-

ходження, автор неоцінених "Страстей Христових" та серії "Український Піонер" — Василь Курилик. В головнім парку можна бачити пам'ятник Лесі Українки, скульптура роботи Михайла Черешньовського. Торонто може справді похвалитися найкращим домом для сеньйорів під керівництвом п. Є. Пастернак.

Будучи положеним безпосередньо над озером Онтаріо, це місто розрослося в скорому часі на багатомільйонову столицю провінції. Тут члени Укр. Лік. Т-ва Канади й З'єднаних Стейтів відбудуть при кінці червня ц.р. свій науковий з'їзд. Ці з'їзди стали такими популярними і на них ми бачимо не лише самих членів з родинами, але теж багато приятелів та прихильників. Помилкою було б твердити, що наші з'їзди стали виключно науковими, що ми перетворилися в штивних схоластиків. Ні! Хоча наші з'їзди з одного боку є справді наукові, однак, як доказує наша програма, ми ніяк не занедбали товарисько-розвагової частини. Товариський характер цих з'їздів є важливою психологічною базою наших зустрічей, яка зближує членів та вносить приємну, дружню атмосферу. Лікарське Товариство може похвалитися щораз більшою участю й прихильністю молоді генерачії, як в управі, так і в членстві. Це й є тим цементом, по яким ми певнішою ходою ступаємо в певніше завтра.

П. Демус

Українські лікарі планують перший науковий з'їзд в Мюнхені

Чикаго — В суботу, 21-го січня ц.р., тут відбулися сходу членів управи Світової федерації українських лікарських товариств та гол. управи Українського лікарського т-ва Північної Америки для обговорення плянів першого наукового з'їзду українських лікарів в діаспорі.

Участь в засіданні взяли голова СФУЛТ д-р Ахіль Хрептовський (голова), д-р М. Коленський (голова УКТПА), д-р П. Моцюк, д-р П. Пундій, д-р Ю. Грицеляк та Віра Хрептовська.

Після дискусії та різних пропозицій схвалено, що перший науковий з'їзд українських лікарів поза межами України відбудеться в Мюн-

хені, Зах. Німеччина, 9-го до 17-го вересня ц.р.

Учасники з'їзду матимуть нагоду взяти участь в одній із прогульок — на грецькі острови або до Італії.

Присутня на сходинах була також Марта Федорів, дорадниця подорожнього бюро Емануель, яка взяла на себе обов'язок зайнятися організацією з'їзду. Раніше вона організувала з'їзд українських лікарів в Арубі, в грудні 1983 року.

Зацікавлені взяти участь у першому науковому з'їзді українських лікарів діаспори, можуть зголошуватися до Марти Федорів (тел.: (215) 437-6982) або до подорожнього бюро Емануель (66 Н. 3-та вул., Істон, Па., 18042).

Америка, Ч: 138, 29 серпня 1984.

В Мюнхені відбудеться перший світовий Конгрес українських лікарів

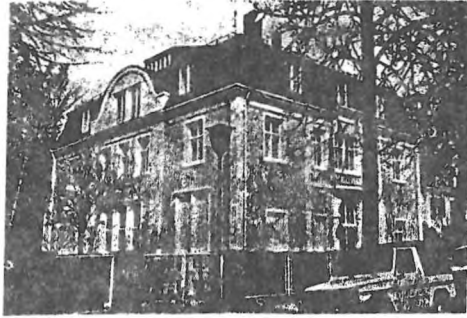
Чикаго (ах) — Від середи до суботи, 12-го до 15-го вересня ц.р., в Мюнхені в Зах. Німеччині відбудеться Перший конгрес Світової федерації Українських лікарських товариств, що їх очолює д-р Ахіль Хрептовський. Участь у конгресі візьмуть українські лікарі з чотирьох континентів.

Відкриття конгресу відбудеться в середу, 12-го вересня ц.р., о год. 8-ій вечора, в авлі Українського вільного університету при участі українського громадянства та медичних представників Баварії. Головним промовцем буде почесний президент СФУЛТ д-р Роман Осінчук. Темою його доповіді буде „Український лікар учора й сьогодні”.

Наукова частина конгресу відбудеться в готелі „Голидей Інн”. Доповіді читатимуть українські лікарі з Америки, Швеції, Австрії, Польщі та Німеччини.

У п'ятницю, 14-го вересня ц.р., в тому ж готелі, запланована зустріч лікарів з українським громадянством. Господарем цієї зустрічі буде Українське лікарське т-во Зах. Німеччини, що його очолює д-р Володимир М'ялковський.

До участі в зустрічі зголосилися українські лікарі з Австралії, Аргентини, Венесуелі, Норвегії, Швеції, Франції, Швейцарії, Австрії, Німеччини, Польщі, Англії, ЗСА й Канади. Можлива участь лікарів з ЧСР та Югославії.

ВІДКРИТТЯ I-го НАУКОВОГО З'ЇЗДУ УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРІВ

(Мюнхен, 11 вересня 1984 р., в приміщеннях УВУ)

Як Президія Світової Федерації Українських Лікарських Товариств (СФУЛТ) рішалася — після кількадесяти років активності у діаспорі — організувати свій перший науковий з'їзд, виникло питання місця; вибір впав на Мюнхен. При відкритті з'їзду мотивував Президент Федерації д-р Ахіл Хрептовський у своєму вступному слові це рішення: Мюнхен є із міст Вільного світу розміром найближче до Батьківщини і своїм вибором хотіли українські лікарі — а серед них чимало вже народжених поза межами України — виявити свій безпосередній зв'язок з Рідними Землями та підкреслити, що вони й у діаспорі української спільноти хочуть своєю працею служити такій рідній справі. Незаперечно, до рішення спричинився й той факт, що Мюнхен залишається й досі одним з поважніших центрів українського духового життя — із осідком Екзархату Української Католицької Церкви із власним собором, із проходами політичних партій та центрів, із діяльним громадським сектором, чи — зокрема — із активним науковим осередком: цеж у Мюнхені діє найдавніша наша екзильна науково-навчальна установа, Український Вільний Університет (УВУ), насьогодні найстарший екзильний університет у світі із своєю понад 60-літньою традицією; УВУ спричинився в значній мірі до постання об'єднання інших діючих на тому терені наукових установ у «Домі Української Науки» — із власним репрезентативним будинком, що його уфундував Патріарх Блаженний о. Йосиф з призначенням, яке він у словах сформулював в написі над входом до Українського Като-

лицького Університету у Римі, що, мовляв, «наука збирає у розсіяні суцїх»; в цїм Домі знайшли своє приміщення ще й секція європейського НТШ у Німеччині із важливим завданням технічного видання монументального твору Енциклопедії Українознавства; із НТШ тісно співдіє торговельно-видавничє підприємство «Книга», безпосередньо відповідальне за видання ЕУ; врешті в «Домі» є «Український Технічно-Господарський Інститут», який довгі роки мав свій фармацевтичний відділ, безпосередньо зв'язаний із лікарською професією.

Інтеграційна роля УВУ «збирання у розсіяні суцїх» виразно підкреслена у останьому звітїмленні із діяльності, в якому є подані підсумовуючі статистичні дані, із яких дізнаємося, що Професорська Колегія УВУ, зложена із 92 членів, розкинена у Вільному світі в чотирьох країнах Зах. Європи та трьох країнах Південно та Північної Америки; ще більше видна інтегруюча роля УВУ, яку дуже доцїнюють місцеві німецькі наукові й урядові чинники, у розселенні студентів і курсантів, яких було за 1968—84 рр. 1886: вони походили із 19 країн поселення (14 європейських, а крім того із ЗСА, Канади, Австралії, Аргентини та Бразилії). Це творить специфічну атмосферу, яка проявилася й у часі з'їзду наших лікарів. Їх зі'їхалося понад 60 із 12 різних країн, — зазом з дружинами до 100 осіб.

Настрій великої зустрічі проявився вже й у часі відкриття, яке треба було пересунути на день скоріше, як пляновано (із середи 12 на вівторок 11 вересня) в зв'язку зі смертю і похоронами Блаженнішого Патріарха Йосифа, в яких хотіли прийняти участь деякі з лікарів. Тому на відкритті не могли з'явитися ще всі лі-

карі-гості, але зате авлю УВУ виповнило громадянство, зокрема численні представники місцевих центральних Установ (разом бл. 120 осіб). Відповідно до обставин і пересунення дати відкриття була дещо змодифікована сама програма, і своє вступне слово зачав д-р А. Хрептовський від віддання пошани Усопшому Патріархові і Главі Української Католицької Помісної Церкви, Який глядів на присутніх із портрету, як великий покровитель української науки, безпосередньо зв'язаний із самим місцем: Він не тільки дарував будинок УВУ, але Він його також особисто святив. Ще перед тим Патріарх був відзначений майже точно перед 15 роками почесним докторатом УВУ (2 вересня 1969 р.). Цей безпосередній зв'язок місця й обставин мусів ще окріпити зміст вечора, тим більше, що він був наче потвердженням заповіту Блаженнішого щодо «збирання розсіяних», над чим довелося глибоко призадуматися в хвилині мовчазного віддання пошани; і саме наші лікарі, які стільки вклали енергії й ініціативи для здійснення ідеї Українського Патріархату, мали оце заслужене почуття вдовolenня, що це вони одні з перших змогли віддати збірну пошану Покійному, Якого так вірно підтримували за його Багатого Життя. Не дивно, що свідомість зосередженої поваги відбилася на обличчях присутніх.

Після віддання пошани й хвилини мовчанки, привітав д-р А. Хрептовський зібраних Гостей, відзначивши сердечність української мюнхенської спільноти, як теж Президію вечора, в якій поруч із представниками Сенату УВУ засіли інші промовці вечора: почесний голова СФУЛТ д-р Роман Осінчук, який мав отримати від Філософічного факультету УВУ почесний докторат; голова Центрального Представництва Української Еміграції у Німеччині мгр А. Мельник та д-р В. М'ялковський, як репрезентант місцевих лікарів і співорганізатор З'їзду та координатор співдії між СФУЛТ та УВУ. Годиться відзначити, що серед Гостей був м.ін. особисто заприязнений з д-ром Осінчуком з часів творення Тимчасового Правління у Львові (1941 р.) його Голова Я. Стецько та Лондонський Владика УАПЦ Преосв. Володимир (кол. довголітній головний секретар УВУ), що їх д-р Хрептовський окремо привітав, звертаючися також зокрема до колег і дякуючи їм за участь, яка вимагала від них чимало часу, коштів й невигот.

Коли перший промовець при закінченні, запрошуючи до слова співгосподаря вечора, Ректора УВУ В. Янева, склав на його руки подяку за співдію і гостину, цей останній висловив свою радість з приводу успішного здійснення великого задуму українських лікарів, який дозволив поширити інтеграційну функцію УВУ. Коли І-ий Науковий з'їзд українських лікарів увійде незаперечно у історію української науки у діаспорі і стане свідоцтвом доброї служби для Рідних Земель, тоді він одночасно запише світлу сторінку в історії УВУ. Відзначивши саме ту об'єднуючу роллю, В. Янів вказав, що це тільки завдяки єдності у дії всіх розпорошених Колег пощастило УВУ здобути собі визнання й признання, а вслід за тим певну тривалу позицію у міжнародному науковому світі, про яку найкраще можуть свідчити його видання, як напр. три перші франкомовні праці про наших духовних Велетнів Г. Сковороду, І. Франка та Л. Українку, видані спільно із французьким Інститутом Сорбонни, чи теж видання німецької версії «Української Ікони» С. Гординського, яке змогло по'явитися тільки завдяки допомозі австрійського міністерства (із вступом віденського Архієпископа, Кардинала Кеніга); подібно, тримовний мистецький багатоілюстрований альбом Галини Мазепи вийшов у 20-ліття Дому Української Науки за окремою допомогою німецького Федерального Уряду, а 2 мистецькі альбоми Григора Крука завдяки приватним німецьким меценатам. Взагалі 1984 р., в якому відбувається з'їзд лікарів, був дуже багатий в житті УВУ, бо саме в звітному році появилася рекордова кількість видань: 14 позицій із 2 500 сторінками.

При побажаннях успіхів для З'їзду В. Янів підкреслив, що він справді не буде мати тих зовнішніх виявів, які були заплановані, але тим глибший буде його зміст і зобов'язуюче значення продовжувати працю в напрямі постійного узгоджування наших починів. Тоді щойно виявиться справжня функція СФУЛТ на наступні роки.

Цю думку ще раз підкреслив мгр А. Мельник, промовляючи в імені всіх об'єднаних в Центральному Представництві Української Еміграції Крайових і Регіональних Організацій і Товариств Німеччині і вітаючи одночасно З'їзд від Координаційного Осередку Українських Центральних Громадських Установ у Європі. Бажаю-

чи повних успіхів Перишому науковому З'їздові, він висловив думку, що це не останній, і побажав, щоб з'їзди в майбутньому відбувалися періодично.

Д-р В. М'ялковський, Голова Українського Лікарського Товариства у Німеччині (який автоматично репрезентував всіх лікарів у Європі) подякував Центральному Проводові Федерації за довір'я, виявлене фактом вибору місця зустрічі, при чому велика частина праці припала саме Товариству у Німеччині. Підкресливши гармонійну співдію, він вказав на велику працю, вкладену у підготовку з'їзду з боку Президента д-ра А. Хрентовського та голови УЛТ у Америці д-ра М. Коленського.

З гостей промовив Голова Ярослав Стецько, який вказав на ролі лікарів у нашій Визвольній боротьбі, зокрема у рядах наших партизанських відділів, при чому лікарям доводилося засвідчити свою службу найвищою ціною життя, як це було у випадку такого нашого видатного лікаря-інтелектуаліста, що ним був Юрій Ліпа. Він відзначив теж позитивну працю д-ра Р. Осінчука, що був передбачений на пост Державного Секретаря у Тимчасовому Правлінні, а згодом був членом Української Національної Ради у важкий час німецької окупації після включення Галичини до т.зв. Генеральної Губернії.

На привітах закінчилося офіційне відкриття З'їзду, а продовженням було надання почесного доктора Філософічного факультету УВУ д-ру Романові Осінчукові, сеньйорові українських лікарів, який керуванням студій, фаховою порадою та інтервенціями спричинився до промоції кількох десятків молодих Колег. Промоторами були: Ректор УВУ, який сказав шанувальне слово; проф. д-р Г. Васькович, як Декан Філософічного факультету, з рамені якого УВУ надав докторат, і проф. д-р З. Соколюк, як Декан Факультету права й суспільно-економічних наук. В шанувальному слові («лявдації») підкреслив В. Янів в рівній мірі науково-дослідну працю відзначуваного (бл. пів сотні наукових студій та праць), що й його безпосередній вклад у формування молодих лікарів, як теж — врешті — його громадську поставу. Це недаремно вибрав він, як тему своєї інавгураційної доповіді на З'їзді, проблему «ролі українського лікаря в громаді»; він сам був найкращим прикладом такого лікаря, і то в найскладніших умовах життя, чи то ще в

краю за різних окупацій, чи на еміграції. Це д-р Р. Осінчук клав підвалини насамперед під УЛТ-во у ЗСА, а згодом під СФУЛТ. Головою УЛТ у ЗСА був він впродовж кількох каденцій, засновуючи одночасно фаховий орган і бувши роками його редактором; що більше, він змагав до поглиблення медичного освідмлення загалу, опублікувавши чимало популярних статей у нашій періодичній пресі.

Відчитанням та врученням спеціальної грамоти (у латинській мові) та поданням руки промоторів закінчився акт промоції, а сам Відзначений зворушено подякував Сенатові УВУ, а присутнім за гратуляції у виді спонтанних оплесків. Згодом перейшов він до прочитання своєї лекції, що її текст буде напевно опублікований у актах З'їзду, або й у нашій щоденній чи тижневій пресі. Взагалі треба висловити побажання, щоб не тільки інформація про відкриття З'їзду, але й всі матеріали його наукової частини знайшли своє місце на сторінках окремого пропам'ятного видання. Імовірно саме таке утривалення подій, що на деякий час зв'яжуть увагу нашої громадськості, було б найкращою заохотою до підготовки наступного з'їзду.

Вечір закінчився відспіванням відомого студентського гимну «Гавдеамус ігітур» (Ото ж радіймо всі), але з огляду на жалобу відпала вже товариська зустріч, зокрема у зв'язку з від'їздом частини присутніх на похорони до Риму (ранком наступного дня, із майже безпосереднім поворотом). Натомість доречним доповненням вечора був окремий концерт Домі нового почесного доктора — відомої п'яністки Юліани Осінчук — у четвер 14 вересня ввечері (подамо окремо).

Варто ще згадати, що один із наших жертвенних лікарів — д-р Пилип Демус — офірував для УВУ за посередництва Фондації УВУ у ЗСА 2 000 ам. дол. із спеціальним призначенням: в Мюнхені перебуває актуально більша група українців-біженців із Польщі, що стараються виїхати за океан і бажають опанувати підстави англійської мови. Для них організує УВУ окремий курс; це саме на кошти цього курсу д-р Демус пожертвував необхідні фонди, щоб засвідчити цим свою присутність із Колегами, коли сам не зміг приїхати до Мюнхену.

Володимир Янів

МЮНХЕН

КОНЦЕРТ ПІЯНІСТКИ ЮЛІЯНИ ОСІНЧУК

З нагоди З'їзду українських лікарів в Мюнхені (12—15. IX.), та відзначення титулом почесного доктора Українського Вільного Університету д-ра Романа Осінчука, відбувся 13 вересня 1984 р. фортепіановий концерт відомої піаністки Юліяни Осінчук з Нью-Йорку (ЗСА).

Концерт відбувся у Галерії Ленбах. З власної ініціативи підготовою та оформленням програми концерту займався диригент і композитор Степан Спех.

З уваги на жалобу після смерті Блаж. Патріярха Йосифа, піаністка присвятила свій концертний виступ Світлій Пам'яті Покійного і відповідно достосувала програму, додавши дві відомі жалобні композиції на початку концерту: Хорал Й. С. Баха (в

обробці Ф. Бузоні) «До Тебе взиваю, Боже», та жалобний етюд В. Косенка (оп. 8, нр. 10).

Після жалобної частини, концерт відбувся за укладеною програмою.

Піаністка виконала майстерно відому Сонату (Ас-дур оп. 110) Л. в Бетговена, потім баяду (Ф-моль, оп. 52) Ф. Шопена та 2 етюд (Фіс-моль, оп. 8 та Ціс-моль оп. 5) В. Косенка, за які присутні, в тому числі учасники Наукового лікарського з'їзду, нагороджували її щедрими оплесками.

Після перерви Юліяна Осінчук майстерно виконала сонату (Г-моль) Ф. Лішта, та на додатки, після тривалих оплесків, етюд (Ціс-моль, оп. 10, нр. 4) і на кінець ноктюрн (Ес-дур, оп. 9, нр. 2) Ф. Шопена, які дуже вдало доповнили цілість програми.

Юліяна Осінчук, дочка д-ра Романа Осінчука, відома професійна піаністка нашої молодшої генерації в ЗСА, викладач музичних колегій в Чикаго, в Алябама, а також і в міському Університеті Нью-Йорку. Як концертна піаністка, з добрим стилем і технікою гри, зокрема в ділянці класичної музики, вона виступала з відомими оркестрами в ЗСА, Канаді та в Європі, а недавно давала й самостійні концерти з рамени музичних фондаций.

Д-р Юліяна Осінчук є членом українського оперного Т-ва в Торонті.

Її мюнхенський концерт був дуже вдалим. Присутніх чарувала динаміка її гри.

Концерт залишив тривалий спогад в учасників 1-го З'їзду Світової Федерації Українських Лікарських Товариства в Мюнхені, а також і в мюнхенської публіки, яка численно виповнила простору залю.

д-р Б. Кузь

З ПРИВОДУ З'ІЗДУ УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРІВ

В нашій газеті за 7 жовтня ми вже подали інформаційну замітку про з'їзд українських лікарів у Мюнхені.

1-ий Світовий Науковий З'їзд українських лікарів відбувся у Мюнхені 11—15 вересня 1984 р. З'їзд влаштували: Світова Федерація Українських Лікарських Товариств (СФУЛТ) та Українське Лікарське Товариство Північної Америки (УЛТПА). Підготовою З'їзду керували голови обидвох лікарських товариств — д-р Ахіл Хрептовський та д-р Мирослав Коленський, а в Мюнхені — д-р Володимир М'ялковський.

Учасники З'їзду були присутні в неділю в соборі, Архидієцью Богослужбу й Панахиду відправив з отцями Преосвященніший Владика Платон Корниляк. Владика Платон привітав учасників Наукового з'їзду. Слово Владика до лікарів ми також надрукували в згаданому числі.

По Богослуженні Владика особисто знайомився з учасниками З'їзду, провів з багатьма розмову, а на закінчення цієї зустрічі зроблено спільну пам'яткову знімку всіх учасників у парафіяльній залі.

З приводу з'їзду відбувся концерт, про який друкуємо окрему замітку.

Наукова зустріч лікарів на Союзівці

Вакаційна оселя Українського Народного Союзу Союзівка в Кергонксоні вітала і цього року значне число членів Українського Лікарського Товариства Північної Америки, що прибули сюди на літній відпочинок. Особливо в тижні перед святом „День Праці” можна тут зустріти знайомих друзів, по яких, здавалося, слід загинув по довгих роках Другої світової війни.

Цього року—це вже сьомі з черги курси викладів для колег—вакаційників на Союзівці. На ці курси цього року зголосилися слідуєчі колеги: д-ри Олександр Якубович, Михайло Гук, Пилип Демус, Маріян Юзич, Володимир Ростенко, Орест Городиський, Володимир Ястрембський, Іван Кизик, Марія Дицьо, Олександр Гудзяк, Володимир Кокорудз, Юрій Куріца, Маріян Демус, Юрій Дицьо.

У викладах взяли участь: д-р О. Якубович—„Про лікування рака грудей у жінки”, д-р М. Гук—„Про напруги у житті людини”; д-р В. Ростенко—„Переклад про „стрес” з російського тексту”, д-р П. Демус—„Дефініція напруги та її значення в житті людини”, д-р О. Городиський—„Про вплив напруги на патологію вінцевих бючок”.

Д-р О. Якубович, випускник медичного факультету університету в Каса Блянці, Іспанія, підійшов до проблеми і терапії пістряка грудей у жінок із зовсім іншого аспекту. Він твердив, що пістряк грудей представляє собою зовсім іншу позицію в ряді пістряків інших органів. На його думку й думку інших учених дослідників пістряк грудей не є льока-

льною недугою, а проблемою загального систематичного характеру. По усуненні пістряка радикальним способом, оперативним, статистика виказує високе число рецидивів або появи того самого тумору в інших органах як кости, мозок або печінка. Тому д-р Якубович є приклонником льокальної терапії в формі радіації, без хірургії.

Цікава дискусія розвинулася про „стрес” або напругу, що представляє собою особливий психологічно-соматичний стан, який, як твердив д-р О. Городиський, негативно впливає на захворювання вінцевих артерій.

Про проблематику „стресу” говорив д-р М. Гук, який має на цьому полі особливі здобутки. Д-р П. Демус твердив, що напруга є дуже поширена в житті людини. В багатьох випадках вона є життєвою konieczністю. Коли природа вивінувала людину такою психічно-соматичною наснагою, значить, що цей стан є людині потрібний у критичних випадках.

Ціллю таких семінарів, зорганізованих на швидку руку, є дати присутнім цікаві матеріали й заохотити їх до живої дискусії, що ми вповні досягнули.

Ці курси мають ще аспект вони зближують наших членів до себе, а нових притягають. У цей спосіб витворюється близькість, товаришність і співжиття серед членів нашого Товариства. Ми досягнули теж і цю останню ціль.

Д-р Пилип Демус

ЛІКАРСЬКА ХРОНІКА
за 1984 рік

НОВА ЗОРЯ — НЕДІЛЯ, 1 СІЧНЯ 1984

МОЛОДІ ЛІКАРІ ПЕРЕБРАЛИ КЕРМУ УЛТПА В ЧІКАГО

НОВООБРАНА УПРАВА І КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ УЛТПА, ВІДДІЛ ІЛІНОЙ — Зліва доправа сидять: д-р Василь Марчук, д-р Іван Дачишин, д-р Юрій Процик, д-р Марія Грицеляк, д-р Юрій Грицеляк. Стоять (зліва доправа): д-р Борис Верн, д-р Богдан Іванець, д-р Євген Ковальський, д-р Андрій Бровар.

Приємно нам повідомити медичну громаду та українське громадянство, що в неділю, 27-го листопада 1983 р., після Богослуження, в ресторані Комо-інн, відбулися Загальні збори та вибір нової управи УЛТПА — Відділ Ілліной.

По смачному обіді та товариській гутірці, відбулося звітування уступаючої управи. Голова, д-р Юрій Грицеляк, дав щирий і відкритий звіт. Почав він із невідліків, бо йому не вдалося здійснити всіх його плянів, а головне притягнути і заактивізува-

ти молодих лікарів, яких в Чикаго начислюємо понад сотку. Незважаючи на це – два роки скоро минули та успішно закінчився переломовий експеримент з молодими лікарями в управі. У звіттовому часі, під час ширших сходин, місцеві лікарі, спеціалісти в різних галузях медичної науки, виголосили такі реферати: 20-го березня 1982 р.: д-р Борис Верн – "Недуга спання", 15-го травня 1982 р.: д-р Андрій Левицький – "Хірургічне лікування короткозорости", 12-го жовтня 1982 р.: д-р Модест Ріпецький – "Печінкові амебічні нариви", 14-го травня 1983 р.: д-р Андрій Пундій – "Гіпноза в клінічній практиці", 9-го жовтня 1983 р.: д-р Євген Ковальський – "Компютерна томографія хребта".

Традиційні балі з презентацією деб'ютанток відбулися 6-го лютого 1982 р. та 5-го лютого 1983 р. в Конрад Гілтон готелі в Чикаго.

Річні пікніки на Оселі "Самодопомога" в Равнд Лейку відбулися 26-го вересня 1982 р. і 25-го вересня 1983 року.

У співпраці з Головною Управою УЛТПА відбувся в днях від 26-29-го травня 1983 р. XX-ий З'їзд делегатів і XXIII Наукова Конвенція в Овк Брук, Ілліной.

Управа брала участь в таких громадських імпрезах, як: Ювілейний бенкет з нагоди 50-ліття Союзу Українок Америки в Чикаго; посвячення Пластового дому

в Чикаго; Інавгурація академічного року Українського Католицького Університету з нагоди 60-ліття Українського Тайного Університету та 100-ліття народження д-ра Маріяна Панчишина; Ювілейний бенкет з нагоди 100-ліття НТШ.

Реасумуючи, можна ствердити, що перша управа в молодшому складі бездоганно перевела два роки діяльності і що "джерейшен гел" в цьому не перешкоджав, а професійна робота поступала вперед.

Загальні збори уділили уступаючій управі абсолюторію з похвалою і признанням та вибрали на наступних два роки нову управу в такому складі:

голова: д-р Юрій Процик, заст. голови: д-р Борис Верн, голова-елект: д-р Ярослав Бандура,

секретар: д-р Оля Загребельна-Маркевич,

скарбник: д-р Богдан Іванець, вільні члени Управи: д-р Пилип Демус, д-р Мирон Іваницький, д-р Марія Грицеляк, д-р Андрій Бровар і д-р Євген Ковальський
Контрольна Комісія: д-р Іван Дачишин, д-р Василь Марчук і д-р Юрій Грицеляк.

При кінці Зборів рішено передати 5,000.00 дол. (з 16,000.00 дол.) на фонд Лікарського Вісника, а новообраний голова д-р Юрій Процик подякував за вибір і довір'я до всіх членів новообраної управи.

д-р Павло Пундій

spring WESTLAKER '83

The Westlaker is published quarterly for friends by Westlake Community Hospital.

Chairman of the Board:

Franklin C. Brewster

President:

Leonard J. Muller

Vice President, Community Relations and Development:

Donald E. Heldkamp

Director, Community Relations:

Michael I. Krupnick

Assistant Director and Editor:

Kathryne W. Oates

Editorial Assistant:

Margaret L. McLaughlin

New medical breakthroughs, state-of-the-art equipment, specialized practices . . . for a hospital to keep up with these advancements is a challenge. It is with great pride that I am able to report Westlake Community Hospital has kept pace with progress and continues to provide the highest quality of medical care.

Our purchase of a full-body computerized tomography scanner (CT scanner) is an example of the technical levels of excellence Westlake maintains. This CT scanner combines traditional x-rays with a computer to make a cross-sectional view of a patient's head and body. Because of the scanner's high-tech efficiency, it is able to show, within a matter of seconds, parts of the body that could not previously be visualized on an x-ray. These areas include the lens of the eye, the bones of the inner ear, optic nerves as well as brain tumors and neurological diseases.

Additional equipment for arthroscopic surgery was purchased this year as well. Using an arthroscope, a physician is able to directly see inside a patient's knee, shoulder, elbow, or ankle, operate through a 1/4" long incision if necessary, and have the patient walk out of the hospital that afternoon or the next day.

During 1982, Westlake's affiliate, Midwest Center for Sports Medicine, opened. This comprehensive center incorporates diagnosis and evaluation of sports-related injuries, fitness and rehabilitation services, as well as important educational programs on injury treatment and **prevention**. The Center serves all athletes . . . from the "weekend athlete", the serious amateur high school and college competitors, to the professional player.

Advanced equipment and the new wing with its modern facilities alone are not the story. Our Medical Staff is concerned with the patients' overall well-being. Westlake Community Hospital implemented a new pre-admission testing program whereby patients have their x-rays and laboratory work done up to 72 hours before actual admission. This streamlines the admission procedures, shortening a patient's hospital stay by one to one-and-one-half days.

Achille Chreptowsky, M.D.
President, Medical Staff

MEDICAL STAFF OFFICERS

1982

President

Achille Chreptowsky, M.D.

Vice President

Raul Villasuso, M.D.

Secretary

Henry Wienke, M.D.

Treasurer

Rafath Rasheed, M.D.

Executive Committee

Member-At-Large

James Andersen, M.D.

1983

President

Achille Chreptowsky, M.D.

Vice President

Raul Villasuso, M.D.

Secretary

Henry Wienke, M.D.

Treasurer

Jose Parisi, M.D.

Executive Committee

Member-At-Large

James Andersen, M.D.

Achille Chreptowsky, M.D.

Newly elected medical staff officers for 1984 are, from left to right: John Kelly, M.D., Member-at-Large; Behrooz Eshaghy, M.D., Vice President; James Anderson, M.D., Secretary; and Raul Villasuso, M.D., President. Missing from the photo is George Tsatsos, M.D., Treasurer.

Message From Outgoing Medical Staff President

"During my last days as President of the Westlake Medical Staff, I received many heartwarming expressions of thanks from physicians, the Board of Directors, hospital administration and employees. In turn, I would now like to express my deep gratitude to all those who have helped make my term as President such a rewarding and enjoyable experience.

"First and foremost, I must thank the other physicians on the staff here at Westlake for giving me the opportunity to serve them for the past two years. Special thanks to those who have served on the executive and other committees; their help and guidance has been much appreciated. In addition, the Board of Directors should also be recognized for their interest, compassion, and dedication to making Westlake the dynamic and progressive health care facility that it is today. The administration has also been extremely supportive and cooperative, including Len Muller, whose door has always been open for me. Thanks also to Chris Phillips, our indispensable Medical Staff Secretary, who has made my job so much easier. And finally, a great big "thank you" to each and every Westlake employee, who contribute so much of their time and talents to building our prized 'Westlake spirit'. It has been a joy and an honor to work with you all, and I look forward to finding new ways to serve this outstanding hospital in the coming years."

Sincerely,

Dr. Achille Chreptowsky

New Medical Staff Elected

Medical Officers for 1984 have begun their one-year terms at Westlake Community Hospital. Raul Villasuso, M.D., steps into the role of President for the coming year, with Behrooz Eshaghy, M.D. succeeding Dr. Villasuso as Vice President. Elected Secretary was James Andersen, M.D.; Treasurer, George Tsatsos, M.D.; and Member-at-Large, John Kelly, M.D. Officers were announced during the January 18th Medical Staff quarterly meeting with 139 doctors in attendance.

Announcement of departmental chairpersons for 1984 was also made. They include: Rebecca Lim, M.D., department of Anesthesiology; Enrique Lara, M.D., department of Family Practice; Ulrich Danckers, M.D. department of Medical Imaging; William Monaco, M.D., department of Medicine; Clara Bendersky, M.D., department of Pathology; Nabil Saleh, M.D., department of Pediatrics; Fedele Morelli, M.D., department of Surgery; and Shakuntala Rajagopal, M.D., department of Pathology.

*Появилася книжка д-ра**Михайла Качалуби*

Буенос Айрес, Аргентина. — Із Видавництва Юліяна Середяка, цього року, тут вийшла книжка поета, письменника, публіциста і лікаря, який сьогодні живе у Швейцарії, д-ра Михайла Качалуби п.з. „З моєї Одиссеї” (Частина перша. Спогади з дитячих і юнацьких років). Обкладинка: Христина Качалуба-Кишакевич.

Спогади, присвячені батькам, автор починає розповідною, приступною формою: „Перша привітала мене на цім світі сільська акушерка Марія Грешкович, а охрестив мене панотець Теодор Пайкуш, що кожної неділі приїздив з Киданець, бо це одна парафія з Романовим Селом. Моя сестра Мариня, що є від мене старша точно на десять років, помагає мамі мене купати, а мій старший брат Стефань, молодший від неї на два роки, підскакує з радости, що має брата. Тато мій підкручує гордо чорні вуса та повторює з радістю речення, котре вичитав в котрійсь книжці:

“Козацькому роду нема переводу!” А мама годує груддю малесенького козака, тобто мене, та тихесень-

ко приспівує: “Ой, люлі, люлі, моя дитино” ...Ось так почав свою життєву путь ще один Качалуба”. Та це тільки початок цих спогадів, далі читач зустрінеться з дитячими роками М. Качалуби, а відтак юнацькими, його роки навчання в Тернопільській гімназії (1922-29). Рядки писань М. Качалуба часто переплетені дотепом.

М. Качалуба колись співпрацював в таких українських газетах, як „Дукля”, „Нове життя”, „Дружньо вперед”. У Словаччині вийшла його перша збірка поезій п. з. „Польові дзвіночки”. У Швейцарії він видав збірки поезій — „Бульварами серця”, „Вільним крилом”, „Відлуння моєї душі” та збірку віршиків для дітей „Тріпотіння крилат”. Останньою видана книжка — „З моєї Одиссеї” — це перший більший прозовий твір М. Качалуби.

Спогади М. Качалуби — в ціні 5 доларів, плюс 1 долар на кошти поштової пересилки, — можна набути, звернувшись на адресу: Mr. M. Katchaluba, M.D., Parc Horizon I., 1822 Chernex, Switzerland.

ЛІКАР І СМЕРТЬ

Що це таке смерть? Це “необоротне припинення життєдіяльності організму. Смерть характеризується припиненням функцій нервової системи, кровообігу, дихання” (УРЕ). Знаємо, що смерть буває фізіологічною, цебто зумовляється старінням; або патологічною, навіть передчасною, цебто спричиненою хворобами чи травмою. При цій останній причині смерть може бути раптовою. При кожній смерті розрізняємо два головні етапи: смерть клінічну і смерть біологічну. При першому етапі, котрий може тривати 5-6 хвилин, биття серця і дихання припиняються, але необоротні зміни в тканинах ще не настали. У такій стані деколи пощастить лікарям повернути хворому життя. При стані біологічної смерті настає необоротне припинення життєдіяльності тканин. Підручник медицини подає п'ять т. зв. певних знаків біологічної смерті: припинення серцебиття, охолодження, зупинення здатності скорочування м'язів, трупне одубіння і гниття. Очевидно, що лікар, котрий має сконстатувати смерть, керується ще мертвною синюватістю нижче положених частей тіла та мертвною мідріазою зіниць.

Звичайно лікарі не люблять ані думати ані говорити про смерть. Вони в більшості уважають смерть за хворобу, котру дається лікуванням віддалити, а не за реальність, з котрою треба числитися і про котру треба поважно думати.

Самі пацієнти примушують лікаря думати про смерть. Дуже часто старші пацієнти питають лікаря: Як воно з моїм серцем? Як довго ще видержить? Мусите, докторе, мені правду сказати, щоб я полагодив ще деякі свої справи. Я смерті не боюся.

Часто те серце в поганому стані. Що має лікар йому сказати? Я звичайно кажу: — лікар лікує, але Бог uzдоровлює. Мудрі люди кажуть: — так треба працювати, як би людина мала вічно тут жити, але так треба жити, як би людина мала завтра вмерти й стати перед суд Божий!

Я маю дві пацієнтки, котрі, при кожній візиті, пригадують мені, що, мовляв, їхня смерть є недалеко й тому я мушу їм приобіцяти, що не робитиму їм жадних лікарських заходів, щоб продовжити їхнє життя, коли бачитиму, що воно вже на склоні. Довідаюся, що вони належать до якогось комітету так зв. “Екзіт”. Д-р Г.Р. Гунцікер в офіційнім журналі швейцарських лікарів, під заголовком “Гідно вмирати в шпиталі”, згадує т. зв. “комітети етики”, у склад яких входять юристи, теологи й інші, котрі мають у їхнім розпорядженні долю пацієнта й рішають про лікарські заходи. Теж т. зв. “місія Сайселі Саундрс”, в лікарні Св. Хрістофера в Лондоні, старається передусім бути присутнім при вмираючих у їхніх скорботах психічних і душевних. Ця “місія” прийшла вже до сутички з лікарями там і

в інших шпиталях. В цій самій статті читаємо, що оці втручання публіки зміцнилися особливо після довгої агонії генерала Франко, Тіто та перського шаха. Даються чути публічні голоси, що хворий хоче бути сам відповідальним за своє життя, цебто бажає мати автодетермінацію і так зберегти свою людську гідність.

Дотепер було так, що у віруючих пацієнтів, лікар робив все, що було в його силах, а потім уступав місце священикові, котрий старався відповідним добрим словом та молитвами приготувати вмираючого на цей перехід до вічного життя. Папа Іван-Павло II у проповіді до лікарів з “Ворлд Медікаль асоційейшен” (опублікований в лікарському журналі “Жама” з 8 серпня 84) між іншим говорить: “Для нас людина — це ество сотворене на образ Божий, відкуплене Спасителем Ісусом Христом і покликане до вічності”. А далше говорить: “Є дуже важливе, щоб ви постійно намагалися розглядати не тільки єдність ества людини, співдіяння всіх функцій її тіла, але також сфери духовні, емоціональні й інтелектуальні”. Для віруючого пацієнта та віруючого лікаря це ясне, Шлях з життя дочасного, через тілесну смерть до вічного життя — є очевидним, неминучим і єдиним. З матеріалізмом та атеїзмом ситуація змінилася. Люди бояться смерті, а ще більше терпіння. Тому тепер так багато самогубств. Ті, що

хочуть гідно й природно померти, шукають підтримки й потіхи в інших. Хто їм може цю потіху принести? Тепер вже мало т.зв. родинних лікарів, котрі лікують хворого довгі роки, знають не тільки його тілесний стан, але знають глибоко його психіку. Родинний лікар дуже тактовним і психологічним способом приготує свого хворого на неминучий кінець. При цім рідня та духовна особа помагають йому. Колись у шпиталях були сестри-черниці як медсестри, котрі дбали про приготування вмираючого до вічності. Тепер це все змінилося. Бо, хоч наші університети пожвавили виховну практику лікарів загальної медицини, спеціалізація та т.зв. дижурні служби віддалили ролю родинного лікаря. В наглих випадках, а це звичайно перед смертю, приходять дижурний лікар, котрий часто перший раз бачить хворого. Як же він може його потішити? В шпиталях тепер цивільні медсестри. Це, звичайно, молоді дівчата, котрі добрі, як фахівці, але які не мають найменшого відношення до приготування хворого на смерть. Остасться тільки священник, котрого не вистачає на всі ці завдання у численних хворих, приречених до останньої земської дороги.

На щастя, природа Божа координує це так, що багато хворих у своїх терпіннях бажать собі смерті, як освободителя від мук. Сам лікар часто у своїм лікувальнім безсиллі вітає смерть, як свого помічника. Також, у спеціальних ситуаціях, кличуть смерть, як свого союзника. Я сам пережив за війни ось такий випадок: Було це на Словаччині в 1944

році. Закликали мене до гірського села, де лежав важко поранений радянський партизан — капітан. Під час хірургічного втручання зблизилася німецька стежа. Наша ситуація показала трагічною. Капітан мені каже: “Стріляти вмієш?”

— “Вмію, кажу, але не маю з чого.”

— “Тут мій револьвер. Я маю автомата й ручні гранати. Не бійся нічого! Ми живими не піддамося.”

Я зрозумів, що тут смерть мала стати нашим союзником. Але я, як лікар, хотів ще боротися проти смерті й з Божою поміччю виграв.

Лікар і поет — Степан Руданський написав ось таку байку: Старенька бабуся назбирала в'язку сухих гіллячок і не має сили піднести її собі на плечі. У відчаї кличе: “Смерте моя, де ти?”

— “Я ось тут, каже зубата, виходячи з-за корча. Що ти собі бажаш?”

— “Поможи мені ось ту в'язку дров закинути на плечі!” — каже старенька.

Дуже навчальна сміховинка, котру нам подав лікар і поет Ст. Руданський. Старенька не боїться смерті. Вона в своїм старечім безсиллі бажала б вже освободитися від цього життя. Але, коли смерть з'явилася і запитала, що вона хоче, старенька просить, щоб їй допомогла піднести дрова, бо знає, що тільки Бог може рішити, коли вона має померти.

У моєму вірші “Бабуся, і лікар” є таке закінчення: — “Скільки же літ у вас, бабуся? питає лікар. — Сто без двох. — Щасливі! Я не доживу. Життя спішне... Лиш знає Бог.” Або у вірші “Лікар і смерть” ось так звучать мої лікарські думки про смерть:

“О, ти нікого не минеш.
 Це вічна правда, та пожди!
 Твоя черга аж після мене,
 боя життя повинен боронить.
 Воно є перше.
 Нема життя, нема тебе.”

Д-р Гунцікер, у згаданій статті, журиться, як цей драматичний перехід з життя до смерти злагодити? Припускає, що, на щастя, існують приємні почуття (“перейти з темноти на світло”), котрі є основною проблемою співіснування тіла та духа з необмеженими можливостями. Але він думає, що найчастіше ці почуття вмираючої людини, або людини в стані реанімації — це органічне безладдя (мозкова гіпоксія, розлад електролітів тощо) або є це вплив ліків. В кожному разі він радить, щоб питанням смерті — гідної людини, інтересувалися не тільки рідня та духовні особи, але щоб утворився (особливо в шпиталях) загін піклувальників, призначений виключно на цю ціль. Цей загін мав би складатись з добровольців з духовним на чолі.

Лікареві Гунцікерові йдеться тільки про те, щоб злагодити й утихомирити цей душевний стрес вмираючої людини. Глибшим питанням самої смерті він не цікавиться. Подібно, як Сократ, засуджений атенцями на смерть, каже: “Коли смерть... є подібна до сну без снів, це чудово вмерти”.

Самою смертю людини та її наслідками докладніше займається д-р медицини Ремонд Мууді у своїй книжці “Життя після життя”. В першій частині під заголовком “Життя, як феномен” він цитує Гомера, котрий називає сон “братом смерті” та інших, котрі кажуть, що вмерти — це “забути”, а сам пише: “... ці порівняння — “сон” і “забуття” показуються врешті

досить неадекватними помічниками, щоб нас потішити”. Тому він пише далі: “коли пробудження зі сну не має з’явитися, вся користь глибокого сну анулюється.” А далі ще доказує, що існує інший спосіб розглядати смерть. А цей спосіб “відкидає прирівнювання смерті до дефінітивної втрати свідомості. “За цим поглядом”, — пише далі — якого традиція є, без сумніву, найдавніша, частина людського єства продовжує життя, тоді коли його фізичне тіло, призначене конечній деструкції, перестало функціонувати. Ця частина людини, котра триває після смерті, дістала численні назви: психе, душа, думка, дух, Я, єство, свідомість. Яка б не була назва, — поняття, за яким кожний з нас переходить в часі смерті в іншу форму екзистенції, творить одне з найбільш гідних вірувань людини.”

Ось так пише лікар і філософ, бо він є переконаний, що існує, після нашої смерті, вічне життя. Щоб самому утвердитися в цій вірі та показати приклади іншим, він, у другій частині своєї книжки, під заголовком “Досвід смерті”, подає більше ніж сто свідчень чоловіків та жінок, котрі, після клінічної смерті, у хворобі чи при важких нещасливих випадках, вернулися до життя, завдяки сучасній медицині. Цікаво, що всі ці свідчення зводяться до спільних рис: почуття спокою, щастя тощо після цієї клінічної смерті.

Лікар, озброєний в ось таку сильну віру в “Життя після смерті”, не тільки сам дивиться спокійно смерті в вічі, але може дуже благодійно діяти на психіку вмираючого пацієнта. На жаль — це рідкість.

Д-р мед. Михайло Качалуба

З НОВИХ ВИДАНЬ

Український Медичний Архів при Українським Лікарським Товаристві Північної Америки в Чикаго видав, у 60-ліття заснування Українського Тайного Університету у Львові, друге число свого журналу.

Передмову написав невтомний архівар д-р Павло Пундій. У передмові автор пише, що хоче «познайомити наших колег та будучих істориків української медицини з матеріалами, які друкувалися в українських і чужинних журналах та часописах про українське лікарське товариство та про українських лікарів, дентистів і фармацевтів у минулому 1981 р.» Ціле оце видання поділене на чотири частини з кінцевим показником присвищ.

Перша частина присвячена 60-літтю Українського Тайного Університету у Львові (1921—25). На титульній сторінці публікації поміщена фотографія групи професорів і студентів медичного факультету Українського Тайного Університету у Львові в 1923 році. Вступне слово до першої частини написав ред. Іван Кедрин-Рудницький; він виявляє, що національна політика Польщі між двома світовими війнами була злочинною і немудрою. Ця політика злікувала майже цілковито українські школи в Галичині, Волині та Лемківщині. Так званою (на глум) «пацифікацією» масово виарештувала український інтелігентський та селянський актив, зруйнувала українські культурні та матеріальні установи. Далі в своїй статті описує автор героїчну

боротьбу української молоді за українські школи та взагалі права українського народу.

В другій частині публікації є відбитки газетних і журнальних статей з організованого життя наших лікарів. З них бачимо дуже інтензивну наукову та культурну працю наших колег для прославлення українського ймення та народу.

До третьої частини згорнув наш талановитий архівар — д-р П. Пундій — газетні відбитки некрологів та біографічних нарисів і споминів про українських лікарів, зубних лікарів та фармацевтів. В одному з цих відбитків читаю його статтю в «Свободі» від 23 вересня 81 р.: «В першу річницю смерти сл.п. Д-ра В. Кархута». В цій статті д-р Пундій віддає заслужену честь лікареві й письменникові В. Кархутові: І так помер наш незабутній Адьо — Д-р Василь Кархут 9-го жовтня 1980 року в лічниці у Львові. Перестало битися серце пластуна, лікаря, письменника, а перш за все — українського патріота, що перейшов свою Голгофу. Намучився він по польських та німецьких тюрмах і на 18-річному большевицькому засланні, терпів, але не заломився...» Це один яскравий приклад з тисячів наших героїв за свободу України.

Четверта частина публікації є призначена бібліографічним дописам про наших студентів, градуантів і молодих лікарів.

Цінне видання!

Михайло Качалуба ст.

Юліян Мовчан

ТУГА ЗА МИНУЛИМ...

Михайло Качалуба: "З МОЄЇ ОДИССЕЇ", частина I,
видавництво Юл. Середяка, Буенос Айрес, ст. 130

Так уже є, що коли людина старіє і все ближче наближається до того "пункту", звідки вже нема вороття, вона дуже часто все з більшою тугою і ностальгією пригадує собі давно минулі роки в своєму батьківському домі, пригадує життя серед своєї найближчої родини. Зокрема, туга за минулим особливо болюча тоді, коли ще в дитячому віці людина втратила молодшого від себе брата чи сестру. Знаю одного приятеля, тепер вже після сімдесяти, який часто з сльозами на очах пригадує свого молодшого на пару років брата, який маючи років дванадцять, помер біля 60-ти років тому від гострого запалення горла. При тому, тужить мій приятель за своїм братом не стільки тому, що смерть скосила брата в такому молодому віці, як передовсім тому, що він, мій приятель, на його думку, так мало доброго зробив для свого незабутнього брата Івасика... Ще більший жаль його огортає тоді, коли він пригадує, коли — як то звичайно буває серед дітей, раз чи два він зробив деяку кривду своєму братчикові...

Дуже правдоподібно, що саме туга за своїми рідними і за батьківщиною спонукала нашого колегу, д-ра Михайла Качалубу написати свої спогади з дитячих та юнацьких років п.н. "З моєї одиссеї". Його "одиссея", як він пише, почалася вже понад 75 років тому, коли в Романовому Селі ("точно" по середині між Тернополем та Підволочиськами) він 7-го листопада 1908-го року народився в родині споконвічних хліборобів Олексі та Анни

Качалубів. Але справжня одиссея, якщо під цим словом розуміти довгу подорож із перешкодами, почалася з вибухом Першої світової війни. Вертаючись з мамою від дідуся Теодора, одного соняшного дня в серпні 1914 року, тоді вже майже шостирічний Михась раптом чує від пробігаючих людей стурбовані вигук: "Війна! Війна!"

Тривожно зустріло село вістку, що австрійські війська відступають все далі на захід, і тому москалі ось-ось можуть увалитися до села. Люди почали тікати хто-куди, хоч вже не було куди тікати, бо москалі з'явилися, як саранча над селом. І ось, тут, молоденький Михась, мабуть, вперше в своєму житті стає наочним свідком трагедії українського народу, насильно поділеного між окупантами. Виявилось, що не всі москалі були справжніми москалям. Бо вже на другий день після вступу російських військ до села приходить "джура" до хати і поздоровившись "добридень", почав з родиною Качалубів розмовляти "по нашому".

— Як-то, що ви розмовляєте по-нашому? — питає сестра Мариня.

— Бо я українець, тобто, по-їхньому "малорос" або "хахол". Всіляко нас називають, хоч я такий самий, як і ви, — відповідає "москаль".

І це було трагедією українського народу. Бо як інакше можна назвати стан, коли будучи примусово мобілізованими до двох ворожих армій, наші люди, як-то кажуть, ні за цапову душу вбивали одні других. В одному випадку під

гаслами спасіння "царя і отечества", в другому — під гаслами оборони австро-угорської імперії. Батько Михайла Качалуби вислужив три роки в "72 Кайзерліхе унд Кенігліхе регіменті", дослужившись ранги "цурсфюрера".

Цікаво оповідає Автор про революцію в царській Росії:

— Одного дня, — пише він, — прибіг брат Стефань і оповідає, що діється щось несамолюбне, ще недавно немислиме, а тепер це, мовляв, факт: в Росії скинули царя і створився уряд якогось Керенського.

— Хто тобі оповів такі байки? — питаються мама і Мариня.

— Віктор стрийка Миколи прийшов із Збаража. Там всі про це говорять. Навіть газети йому показували... Він сам бачив газету, писану по-українському. Пише, що в Києві твориться Українська Центральна Рада. Будемо мати Україну! — аж підскакує з радості Стефань. (Ст. 41).

Або ось короткий опис зворушуючого епізоду з років української національно-визвольної революції.

"Через село проходить відділ війська, Російські шинелі і шапки, але на шапках синьо-жовті стрічки. Це наше рідне військо.

— Куди йдете? — питають люди.

— Відступаємо за Збруч.

— Чому?

— Такий наказ. Кажуть, що в Брест-Литовському підписано якийсь договір, на підставі якого ми мусимо залишити Західньо-Українські Землі. Нема сили — нема волі...

Мариня і Стефань плачуть:

— А хто до нас прийде?
— Вернуться австрійці.
— А ви не станете нас оборонити?

— Ми знов прийдемо сюди. І Австрія розвалиться. Там вже є наші Усусуси.

— Хто такі Усусуси?

— Це є Українські Січові Стрільці. Ми з ними злучимось і збудуємо нашу Україну... Прощайте! Ні! До побачення!... (Ст. 49).

Гірку, хоч і незаперечно-правдиву причину трагічного фіналу української державності подає Автор, наводячи слова свого брата Стефана. Коли прийшов із села сусід Кушла і сказав, що хоч вже большевики не показуються, проте на конях вже появились польські жандарми, Стефан сказав:

— Як бачу, поляки поділилися з москалями українськими землями. Москалі від Збруча, а поляки по Збруч, як перед тим Австрія.

— А що сталося з українським урядом та українською армією? — питаю.

— Український уряд мусів числі таких, як "Дукля", "Нове життя", "Дружно вперед" та інших.

— А як-то, що поляки не перебігли до москалів, які не розбіглися?

— Бо поляки знають, хто вони та чого хочуть. В єдності, Михасю, сила. Цю польську свідому силу побачив світ і допоміг полякам"... (Ст. 78)

Чи хтось заперечить, що воно дійсно так, а не інакше?

Цікаві спогади подає Автор з часів польської окупації земель Західної України, хоч браку місця не дає змоги детальніше тут над цим зупинитися. Здавши матуру 29-го травня 1929 року, Михайло Качалуба на цьому не зупиняється — він їде аж до Женєви (Швайцарія), де після закінчення медичних студій, вже з дружиною-швайцаркою переселяється до Чехо-Словаччини, де також не припиняється його "одиссея". Одночасно маючи "іскру Божу" до писання, він продовжує співпрацювати в українських газетах та журналах — в тому

А взагалі, якщо йдеться про спогади, то д-р Качалуба пише їх цікаво, "від серця" і тому їх з приємністю читається. Одночасно не зважаючи на всі ті неприємні переживання, які він зазнав впродовж свого не раз вистеленого терном життя, він і далі не "падає духом", з бадьорістю дивиться в майбутнє. Ще давно колись у щільному часописі він висловив свій погляд на життя такими словами, які стали девізом його майбутньої праці та діяльності:

"Не гнись, не корись
Проклятій судьбі!
Життя віддай
За край у боротьбі" (ст. 100).

Сподіваємось, що вже в недалекому майбутньому д-р Мих. Качалуба видасть решту своїх спогадів, які в значній мірі збагатять нашу мемуарну літературу.

М. Качалуба

З МОЄЇ
ОДИССЕЇ

Спогади, як літературний жанр, займають широке поле у творчості письменників. В нашій літературі цей жанр не є ще належно розроблений. В часі до вибуху II Світової війни рідко зустрічалося в нас спогади. А шкода, бо в спогадах відкривається не лише особисте життя, але й загальне. Сьогодні бачимо, яка велика шкода, що нема в нас написаних спогадів визначних наших людей, як гетьманів, політичних діячів, науковців, поетів, військовиків. Все те в нас пропало, і ми, хоч-не-хоч, шукаємо про нас вісток в спогадах чужинських авторів.

Кожний з нас, що пройшов роки II Світової війни, викинений Молохом злочинця поза рідний ґрунт, має свою "Одіссею". Має її теж і Михайло Качалуба, автор нашого видання, що після закінчення медичних студій в Женєві, переїхав з дружиною-швайцаркою до Чехо-Словаччини, і там — залишивши по закінченні війни переслідування і ув'язнення — не покидає творчої діяльності та співпрацює в українських газетах і журналах, як "Дукля", "Нове життя", "Дружно вперед". В Словаччині виїхала і його перша збірка поезій п. з. "Польові дзвіночки".

Щеки відомої "відлиги" за часів Дубчека, Качалуба відісланий закордон, до Швайцарії, і тут видає збірку поезій — "Вульварник серця", "Вільний крилат", "Відлуння моєї душі" та збірку віршків для дітей "Тріпотіли крилат". "З МОЄЇ ОДИССЕЇ" це перший більший прозовий твір Михайла Качалуби, і ми впевнені, що любители українського друкованого слова не чужий rado прочитають ці спогади та читатимуть зацікавлено на пошук наступних частин цього твору.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Цікаві спогади

Михайло Качалуба. **З МОЄЇ ОДИССЕЇ**. частина I. (Спогади з дитячих і юнацьких років). Видавництво Юліана Середяка, Буенос Айрес, 1983.

Коли читаю будь-які спогади, завжди приходять на думку слова Тараса Шевченка:

*„У всякого своя доля
І свій шлях широкий...”
(„Сон”)*

Про свою долю і про свій шлях розкаже й Михайло Качалуба у своїй книжці.

Автор багато розказав про себе, але ці спогади доведені покищо до 29 травня 1929 року, до закінчення гімназії іспитом зрілості, коли авторові було 20 з чимось років. Він народився 7-го листопада 1908 року. Про дальшу його долю можна буде довідатися з дальших спогадів. Покищо — кілька фактів з його життя з короткої біографічної довідки на останній сторінці обкладинки.

По закінченні гімназії в Тернополі Михайло Качалуба студіював медицину в Женеві, потім переїхав на Чехословаччину і після „відлиги” за Дубчека вернувся до Швейцарії, де проживає й досі. З тієї ж довідки довідуємося ще, що д-р Михайло Качалуба зацікавлений не тільки в медицині, але й у літературі. В нього є навіть поважний літературний дорібок — 4 збірки, поезій („Бульварми серця”, „Вільним крилом”, „Відлуння моєї душі” і „Трепотіння крилат”; остання збірка — вірші для дітей) і оце — незакінчений ще прозовий твір „З моєї Одиссеї”.

Перечитуючи спогади, довідуємося про непересічний поетичний талант Михайла Качалуби, який виявився ще в його юнацьких роках. На 100-й сторінці цих спогадів натрапляємо на строфу вірша для шкільної газетки.

*Не гнись, не корись
Проклятій судьбі!
Життя положи
За край в боротьбі!*

Віршів з гімназійних часів у Михайла Качалуби було більше. Ось слова автора: „Домашню задачу дістали ми як вільну тему, „Рільник і його праця”. Я знаю добре працю рільника, знаю добре його почуття до ріллі, знаю, що рілля — це його життя. Оті душевні зв'язки рільника з його рідною ріллею викликали в мене бажання написати цю задачу віршем. Це пішло без великих труднощів. Очевидно, мій вірш не був безхибний. Але сьогодні дістали ми назад зошити з оцінками, і я дістав оцінку „добре”. Це мене заохотило до писання віршів”.

У примітці автор додав, що він „багато написав віршів, але всі вони десь пропали...”

Михайло Качалуба — син села. Із селом в'яжуть його тісні вузли любови. Тісними вони були не тільки в часі, коли він хлопцем перебував у рідному селі, але й пізніше, коли став учнем Тернопільської гімназії, бо вакації проводив на селі, тому в його спогадах пробивається любов і пошана до села, до його мешканців, а до

родини в першу чергу.

Михайло Качалуба народився в 1908 році. Його дитячі роки сходяться з роками першої світової війни, а юнацькі роки з повоєнними роками — польської окупації західно-українських земель. Воєнні й післявоєнні настрої українських селян, ріст їх національної свідомості, їх патріотизм займають у спогадах Михайла Качалуби передове місце. Багато уваги автор присвячує культурно-освітній праці, яка відбувалася іноді в дуже складних умовах.

Свої спогади автор написав з чималим письменницьким хистом. Шкода тільки, що деякі епізоди своєї „Одиссеї” потрапував він занадто загально. Можна було, наприклад, докладніше описати життя в Тернопільській гімназії.

Трапляються в книжці деякі мовні недоліки: зам. Олексіві, треба Олексі, форма другої особи однини дієслова *відповісти* звучить *відповіси*, а не *відповіши* (ст. 79).

Прізвище *Костюшко* в родовому відмінку має форму *Костюшка*, а не *Костюшки* (ст. 88). Але автор вживає і правильної форми *Костюшка*. (ст. 97).

Є в тексті й декілька друкарських „чортків”, напр. *по хати*, замість *по хаті*; (ст. 43), *сих*, замість *сил*.

Є помилки в російських фразах: *Вот харашо пакушав* — треба *покушал*.

Спогади Михайла Качалуби читаються з приємністю. З особливою приємністю прочитає їх син села, який пройшов у своєму житті шлях, подібний до шляху Михайла Качалуби.

Михайло Лоза

Василь Мельничин

ТРУД І УСПІХ

I.

Життя людини — це одна велика проба її фізичних і духових сил; це арена думки й волі, що заставляє людину до постійної впертої конфронтації з вільним Гамлетівським „Бути чи не бути?”.

Динамічна особистість Леоніда Мостовича є саме тією рушійною силою, яка оприділила його до тих, що вибирають „бути”. Воно й стало моттом його творчого життя, позначеного вже від зарання юних літ не одним твердим іспитом долі. Творче горіння свідомого юнака, відданого над усе визвольним ідеям свого народу, приводило до арештів, тюрем та концтаборів під польською, російською та німецькою займанщинами. Проте, з усіх тих пекельних страждань виходив він живим і мужнім, із сильною вірою у свій народ та з дальшою снагою повновартісного себевиявлення.

Нелегкою пробою життя були й післявоєнні голодні роки, коли треба було не тільки гоїти рани пережитого в таборах смерті, але й починати формувати своє майбутнє. Обдарований здібним аналітичним умом пильний студент закінчив з відзначенням студії медицини в університеті в Інсбруку, Австрія, і там же почав спеціалізацію у внутрішній медицині та радіології.

Еміграція до Америки перервала на деякий час оці почини, але вже за декілька років, закінчивши успішно нострифікаційні та інші стейтово-федеральні медичні іспити, д-р Мостович зосередився над продовжуванням радіологічної спеціалізації, яку завершив іспитом т. зв. борду в 1964 році.

Від цього часу очолював він відділ радіології ветеранського медичного центру університету Кентакі в Лексінгтоні, проходячи рівночасно всі фази академічної медицини, почавши від асистента, а скінчивши на повній фесвірі з „тенюр”. Процес цей не був легким, коли взяти до уваги вимоги постійних наукових публікацій тощо та й, очевидно, певну ізольованість американських медично-академічних кіл у відношенні до чужинецьких лікарів. Д-р Мостович є членом багатьох професійних медичних товариств, був президентом та членом управи радіологічних організацій стейту Кентакі, а оце недавно отримав „феловшип” американського коледжу радіології.

Д-р Леонід Мостович

Крім всіх своїх обов'язків, д-р Мостович виявив особливий талант у ділянках адміністрації та технології. За його проектом збудовано й вивінувано модерний комплекс радіологічного відділу в новому місцевому ветеранському центрі. Різні установи та преса неодноразово відзначали великий вклад праці д-ра Мостовича для добра міста й стейту, нагороджуючи його різного роду трофеями, а міжстейтова шпитальна асоціація іменувала його уповноваженим для контролю та акредитації поодиноких шпитальних рентгенологічних відділів.

У кінці липня ц. р. одержав д-р Мостович одне з найвищих відзначень централі ветеранської адміністрації у Вашингтоні за його непересічний вклад у розбудову місцевого радіологічного центру, що виріс з малого непомітного відділу в модель для наслідування цілій радіологічній спільноті.

Професійною девізою Леоніда Мостовича є гін до досконалости, яка є, на його думку, неосяжним фантомом. Проте, саме стремління до неї веде людину на верхи. Він бачить життя як найбільш божественне чудо природи, а звання лікаря — як служіння йому. Якщо на цій службі — ~~він не змарнував свого~~ ^{він не змарнував свого} потенціал, він не змарнував свого

А все ж таки не йде тут мова виключно про академічно-професійні успіхи українського науковця, а про цілий, так би мовити, діапазон його діяльності як людини, лікаря, громадянина-гуманіста та понад усе українця. Не було, мабуть, такого випадку, щоб д-р Мостович відмовив комусь із своїх друзів, знайомих, чи незаможних безкоштовної медичної опіки та уваги. Двері його хати завжди відкриті для тих, хто у потребі.

Він боліє тим, що відірваний далекими просторами від українського громадського життя, але коли глянути на списки жертводавців на прерізні українські цілі, там постійно видніє його прізвище. Коли ж переглянути його бібліотеку, там більшість наших видань та численна українська еміграційна преса. Якщо є різні види патріотизму, то саме такий говорить більше за себе, як увесь найголосніший національний гамір. Зрештою, на терені свого міста виступає він часто з докладами про Україну, про її місце в світі й історії та про нашу боротьбу за самобутність і визволення.

Д-р Мостович вважає, що не тільки чільні постаті нашої політики чи культури репрезентують наш народ серед моря інших етнічних груп чужини, але й кожна приватна українська людина, без огляду на її звання чи позицію в суспільстві, є *volens-nolens* амбасадором свого народу. Як вона себе поводить як людина, фахівець, член спільноти тощо, такою її чужинець побачить, оцінить і зідентифікує з її народом та батьківщиною.

Ось у суботу, 10-го вересня ц. р., відбулася на одній з місцевих телевізійних станцій дуже цікава програма, спонсорована жидівськими організаціями, на тему гітлерівського голокосту. В ній брали участь колишні в'язні німецьких концентраційних таборів та колишні американські вояки, які перші відкрили брами цих таборів. До цього панелю, що його проводив ректор Кентакського університету, професор історії д-р Отіс Сінглері, був запрошений і д-р Мостович, який провів найдовше гітлерівське ув'язнення, бо майже цілих п'ять років у таких таборах як Аушвіц, Маутгаузен, Мельк та Ебензее.

Серед своїх колег по званні має д-р Мостович немало жидівських друзів, що відносяться до нього з прихильністю і повагою. У розмовах з ними він постійно підкреслював оцей факт, що жидівські імпрези, фільми, телевізійні й радіові передачі, музеї чи публікації в справі голокосту, хронічно поминають інші народи, які також понесли великі жертви під гітлерівським режимом. Це промовчування, а часто й оскаржування тих народів у співпраці з нацистами ображає ці народи і викликає обурення. Вже так буває в історії, що коли якась імперія окупує інші народи, все знаходить певне число колаборантів. Така ситуація існувала і в Другій світовій війні, коли Німеччина знаходила їх між французами, поляками, чехами, українцями і т. д. Не виключені з цього були й жиди, які мали свою поліцію чи Жидівську раду, що співпрацювала з гітлерівцями. Через отих кількост колаборантів не можна, однак, кидати оскарження на цілі їхні народи.

І саме ця жидівська помилка підсичує антисемітизм, що його жиди намагаються поборювати своїми виступами та пригадками про голокост.

Такі міркування д-ра Мостовича спонукали жидівську спільноту в Кентакі підготувати одногодинну телевізійну передачу і згадати, згідно з історією, й інші народи, а зокрема український, який потерпів у Другій світовій війні, хіба дещо менше, ніж жиди.

Під час панелю д-р Мостович зосередився на порівнянні нацистського голокосту із сталінським в Україні, що забрав голодовою смертю мільйони невинних жертв. Цей штучно викликаний голод та безперервні розстріли й вивози нашого населення, зокрема інтелігенції, витворили підсоння постійного жаху. Тому не дивно, що ми, українці, очікували приходу німців, оцього західноєвропейського культурного народу, з надією на краще. Наше розчарування прийшло швидко, і тому наша інтелігенція почала заповняти німецькі тюрми, табори смерти та знані й неznані масові могили розстріляних. Зустріч на нашій землі лівого й правого фашизму навчила нас, що це — однакове зло, лише під іншим ім'ям, тому український нарід боровся проти обидвох фашизмів — німецького та російського комуністичного.

Із зворушенням прийняли глядачі розповідь д-ра Мостовича про ліквідацію українських дітей в Аушвіці, що їх забрали від батьків, призначених до Німеччини на працю.

Одного ранку почув я, — розповів д-р Мостович, — дитячий гамір за вікном. Я почув українську мову і глянувши туди та побачив сотні наших хлопчиків у віці від 7 до 12 років життя. Вони спочатку бавилися і бігали, не усвідомлюючи собі де вони є. Але це не тривало довго, бо зараз же з'явився шарфюрер Клер із своїми асистентами і зарядив дітям роздягатися та ставати в ряди перед брамою 20-го блоку. Тоді піднісся дитячий крик до неба. Кликали вони своїх батьків, братів, сестер, просили помилування, але воно ні від кого не приходило. Вбивча голка злочинця Клера прошивала їхні груди і падали дитячі тільця, як метелики на шпильках. А в сутінках вечора вантажні авта вивозили тіла цих невинних дітей у крематорій чи неznані могили. Вже сорок років минуло від того часу, а я все ще чую той крик дитячої розпуки і не можу його забути. Він не подібний до жадного іншого звуку людського горя та жадного іншого крику переляканих дітей, що чув я колинебудь на протязі останніх десятиліть свого життя”.

Д-р Мостович заявив у дальшому перебігу панелю, що він, одначе, не має у своїй душі ненависти до німецького народу. Він уважає, що кожний нарід може бути здібний до такого, якщо очолений злочинним урядом, злочинними провідниками. На запит, яким чином він пережив оці всі страхіння табору д-р Мостович відповів: „Я прийшов туди з Богом, перебув з Богом і вийшов з Богом, і лише Він може дати відповідь, чому мене зберіг живим”.

Цю програму повторювано з успіхом в містах Кентакі (Лексінгтон та Луївілл) і Індіани (Індіанаполіс), а може ще й в інших місцевостях. Реакція глядачів та слухачів на цю передачу, а зокрема на розповідь д-ра Мостовича, була надзвичайно жвавою. Невідомі люди дзвонили чи писали до нього, священники й учителі запрошували до виступів у їхніх церквах чи школах, а жидівська громада подякувала йому за правильну інтерпретацію історичної правди.

Дуже хосенним для популяризації української справи був теж недавній виступ д-ра Мостовича на терені університету східного Кентакі в місті Річмонді, де відбувся панель, присвячений культурі та історії східноєвропейських народів. В ньому брали участь болгари, поляки, українці, чехи і росіяни. Після короткого загального опису своїх країн кожним із прелегентів, почалася цікава дискусія. В серії запитань, багато з яких відносилися до справ України, д-р Мостович мав змогу проаналізувати правильно проблеми, зв'язані з Україною та її взаємини з Росією. Знову ж порушив він особливо енергійно справу Великого голоду, згадав про український виступ у Вашингтоні 2-го жовтня ц. р. та розповів про зорганізований наступ Москви на українську культуру та взагалі на цілу українську духовість.

Чотири особливо актуальні питання в дискусії про Україну вилонилися із серії чисельних питань.

Перша з них відносилася до взаємовідносин поміж українцями і росіянами. „Ви твердите, — звернувся дискусант до д-ра Мостовича, — що у вас немає ненависти до німців за все вам заподіяне зло, але нарікаєте на Росію.” Д-р Мостович відповів: „І до тієї частини росіян, що не підтримує та не репрезентує і не репрезентувала злочинного уряду та його імперіялізму, я не маю ненависти. Ні я, ні весь мій нарід”. Друге питання торкалось причин непорозумін між українським і російським народами та мотивів дисидентського руху в Україні. У відповідь д-р Мостович з'ясував суть психологічно-історичних розбіжностей між тими двома народами, що, до речі, як два географічні сусіди, повині жити в мирі. Проте конфлікт між ними лежить в тому, що Росія витрачає всю свою енергію та засоби на підбій світу, а в усіх її отих імперіялістичних починах український народ не є зацікавлений. Україна є економічно багатий край і не потребує загарбування інших земель. Ми не маємо, — сказав д-р Мостович — жадного зацікавлення в тому, щоб наші сини гинули в Афганістані чи Середній Америці за російську імперію, чи щоб їх уживали до здушування волелюбних рухів в Польщі, Мадярщині, Чехо-Словаччині, чи погрожували цілому світові ядерною зброєю. Одним словом, ми не хочемо бути інструментом накинутаго нашому народові силою російського імперіялізму”. Ці слова зала, виповнена сотнями студентів та професорів, прийняла гучними оплесками.

Третє питання зрушило знову справу антисемітизму в Україні. Д-р Мостович зауважив, що Україна не має монополію на антисемітизм, що він існує всюди, а в Україні має він виключно політично-історичне, а не расово-економічне підложжя. Від століть наш народ бореться за незалежність. Жиди в Україні мали дві альтернативи: бути з нами, або бути нейтральними. На жаль, вони як правило, з дуже малими винятками, ставали по боці нашого ворога. Проте ситуація під сучасну пору змінюється і наші два народи шукають порозуміння. Нїде правди діти, советські тюрми та Гулаги заповняють сьогодні переважно українські та жидівські в'язні.

Четверте питання поставив чех, завважуючи, що для нього є незрозумілою або може українцями перебільшеною справа нищення української культури Москвою. „Чому, — запитав він, — Москва не нищить чеської, польської, румунської, мадярської культури, а зосередилась на нищенні української?” „Причина цього стану, — відповів д-р Мостович, — лежить у тому, що Росія може собі дозволити втратити Чехо-Словаччину, Польщу. Румунію чи Мадярщину. Без них вона все ще буде імперією. Втративши Україну, однак, Росія перестане бути імперією. Велика шкода, що державні мужі вільного світу над цим не застановляться”.

З усіх прелегентів східноєвропейських народів, присутніх на цьому панелі, вибрала одна із радіових, найбільш популярних станцій саме українського представника на 45-хвилинне інтерв'ю, під час якого розглянено ще раз українсько-російські та українсько-жидівські взаємини. Д-р Мостович виразно підкреслив, що вільна Україна — це ключ до миру не лише в Європі, але й далеко поза нею, і ніяка політична концепція цього поминути не зможе, якщо схоче розв'язати загрозу російського імперіалізму.

Такі та цьому подібні виступи наших людей серед моря чужини освідомлюють наше середовище про те, хто ми та чому ми тут.

Підсумовуючи все сказане, ще слід наприкінці додати, що в особистому житті Льоньо Мостович — щирий друг своїм приятелям, відданий батько своїй родині та вірний опікун сиріт покійного брата. Глибоке відчуття обов'язку та відповідальності перед Богом за все, чим доля наділила, це, мабуть найбільш вагома прикмета характеру цієї вартісної людини.

Д-р Л. Мостович є членом УНС Відділу „Співпраця”.

Abuse of psychiatry in the USSR

Psychiatric abuse assures silence without trials

BY-ALEXANDRA RADKEWYCZ

"What sort of drugs do they give the politicals?"

"All sorts...."

I could see the effects of the potent sedative haloperidol on my fellow inmates.... One inmate was writhing in convulsions, head twisted to the side and eyes bulging. Another patient was gasping for breath, and his tongue was lolling. A third was screaming for the nurse and begging for a corrective to alleviate the physical effects of the haloperidol. The drug was given in such large doses... to break any resistance.

*Leonid Plyushch
History's Carnival*

What kind of a regime would tolerate, let alone encourage, such brutal behavior? What do persons condemned to a *psykhushka* (psychiatric hospital) have to face? How can we in the West help these people?

The issues brought out by these and other questions were tackled by a three-member panel on Psychiatric Abuse in the Soviet Union, which took place on January 24 during Ukrainian Students' Week at the University of Toronto. Two psychiatrists and a biophysicist wove their professional expertise in personal accounts of their struggle against the Soviet regime into a tale of horror.

Silence without trials. This is the sole reason behind the incarceration of "persons who do not comply with the rules as interpreted by the Soviet authorities,"

stated Dr. Felix Yaroshevsky, who once practised psychiatry in the Soviet Union. Today he couples his practice with defense activities on behalf of Soviet political prisoners. He told the audience that a system of chemical torture immobilizes any dissent very efficiently and effectively.

It was the courageous efforts of Soviet dissenter Vladimir Bukovsky that first pricked the conscience of the West. At great personal risk, Bukovsky documented the cases of several Soviet dissenters interned in psychiatric hospitals. These cases, along with official Soviet psychiatric reports, were smuggled to the West in 1971.

The World Psychiatric Association however, did not take any official action, despite the fact that the Canadian Psychiatric Association endorsed Bukovsky's report, and that forty-four British psychiatrists strongly protested on the pages of *The Times* that the official diagnoses had been made "in consequence of actions in which they [the dissenters] were exercising fundamental freedoms..."

Several months later Bukovsky was arrested and sentenced to twelve years of imprisonment. He ran the gamut from labour camps to psychiatric hospitals.

While serving his sentence in a harsh labour camp, Bukovsky combined his research into psychiatric abuse with that of Dr. Semyon Gluzman. Gluzman had rejected publicly the official diagnosis of General Petro Grigorenko, and was subsequently sentenced

to seven years in a strict regime camp, followed by three years of internal exile.

The collaboration between Bukovsky and Gluzman gave birth to a compelling document that described Soviet practices of psychiatric torture, and proposed a series of possible countermeasures. *A Manual of Psychiatry for Political Dissidents* reached the West in 1975.

At least 1000 persons

A short time later Alexander Podrabinek, a Moscow ambulance driver, began to compile his own material on people put away in psychiatric hospitals. His *Punitive Medicine* was received in the West in 1977. In Podrabinek's estimation, there are at least 1000 persons detained in "special psychiatric hospitals for political rather than medical reasons." He also compiled a "Black List", which named 102 Soviet psychiatrists who specifically practice "punitive medicine".

In the West, Sovietologist Peter Reddaway and psychiatrist Sidney Bloch, having access to materials from the Soviet Union, published their study *Psychiatric Terror: How Soviet Psychiatry Is Used To Suppress Dissent*. To this day, it remains one of the most all-encompassing analyses of Soviet psychiatric abuses.

For the first time, the doors were being opened on these living "houses of the dead". Like the carnage itself, the reports kept spilling out.

Maladjustment to Soviet socie-

KGB agents arresting ambulance driver Alexander Podrabinek outside his Moscow flat in 1977. Podrabinek is a pioneer in the investigation of psychiatric abuse.

ty: that is the core definition of mental illness for Soviet psychiatry. Illness, therefore, is taken out of the medical-rehabilitative realm and viciously slammed into the political-punitive arena. Political dissidents are gathered up in the net of official materialist dogma—regardless of their actual behaviour during psychiatric assessment sessions.

Dr. J. Jeffries, a psychiatrist at the Clarke Institute in Toronto, and founder and head of Psychiatrists Against Psychiatric Abuse (PAPA), pointed out that several diagnoses are made quite frequently by Soviet psychiatrists in their labelling of dissenters: sluggish schizophrenia, reformist mania, and delusions of grandeur.

One of the most original contributions to clinical psychiatry, the concept of creeping or sluggish schizophrenia was developed by Dr. Andrei Snezhnevsky. This illness is only "slightly" manifest, and the more explicit symptoms are absent altogether. According to a text used at Soviet medical schools, its normal symptoms inc-

lude mild attacks of pessimism and melancholia, concentration on inner experience, inadequate thoughts and actions, stubbornness and inflexibility of convictions.

Doctors at the notorious Serbsky Institute of Forensic Psychiatry in Moscow, which steadily gorges itself on dissidents, have even diagnosed schizophrenia on a purely "theoretical" level. It seems that at this stage, the disease has yet to catch up to its outer clinical manifestations.

Those with delusions, on the other hand, exhibit a vocal and an overvalued conviction in their own righteousness, an obsession with their individual rights, and an over-inflated ego. The individual feels that he must transform reality by changing other peoples' attitudes. Often they use court hearings to make speeches and launch their appeals. A persecution mania may be closely associated with reformist mania and delusions of grandeur.

Looking beyond these farcical diagnostic tools, Jeffries pointed out that the root issue of psychiatric abuse is not the inaccurate use of labels, but the reason why individuals are put away in the first place. "In Canada," Jeffries stated, "there are very strict criteria for incarceration, based on the possibility of harming oneself or others." In the Soviet Union, those summarily shoved into a hospital would be perceived as "eccentric or radicals in other countries."

Of the thirty or forty former Soviet psychiatric patients subsequently examined in the West, only two might have possibly needed some form of treatment. "A measure of overtreatment that is inexplicable by most Western standards is in evidence," Jeffries concluded.

Amnesty International has confirmed that psychiatric diagnoses are carried out usually by officially approved doctors. Often such perfunctory examinations use subjective interpretive methods, and last ten to fifteen minutes.

Sometimes confinement in a hospital occurs without any psychiatric diagnosis at all. It therefore follows that further abuses are quite naturally extended into the daily running of the hospitals themselves.

Psychiatric hospitals have two designations: special psychiatric hospitals (SPH's) and ordinary psychiatric hospitals (OPH's). Although inmates of both are abused, the SPH's are geared towards "especially dangerous persons" and so traffic more heavily in brutality. Podrabinek estimates that there are at least twelve such special hospitals in the Soviet Union. Several years, in certain cases even fifteen to twenty, is the common term of incarceration in an SPH.

The unofficial Soviet Working Commission for the Investigation of the Use of Psychiatry for Political Purposes reports that several hundred OPH's are scattered throughout the country. They are often used as holding pens; the inmates spend, on the average, about a year in these hospitals. They may be then transferred to an SPH.

Unlike the OPH's, which are run by health authorities, the SPH's are administered by the Ministry of Internal Affairs (MVD), which also oversees the corrective labour system. Virtually all of the staff, including the doctors, are MVD personnel; senior staff are often KGB officers. Those in the lower ranks of the staff are usually criminals recruited for their skillful handling of the inmate population.

In both types of hospitals, medical treatment is perverted into punishment. Insubordination is a catch-all term used to turn the lives of dissidents inside out. Doctors can do this by prescribing promiscuously all kinds of drugs. Most commonly used are neuroleptic drugs—powerful tranquilizers such as aminazin and haloperidol, as well as insulin and sulfazin.

Each drug has serious side-effects which in legitimate medical practice are carefully monitored and corrected with other drugs. In the Soviet hospitals, doctors allow their patients to wriggle grotesquely, their suffering cushioned only by their own searing pain.

Sometimes increasing doses of insulin are prescribed so that the dissenter eventually goes into a hypoglycaemic coma, and then into shock. Such therapy can consist of twenty-five to thirty insulin shocks to a single dissenter.

Sulfazin, no longer recognized as therapeutically useful in the treatment of schizophrenia, is used in Soviet hospitals because of the particularly potent effects which rip through an inmate—intense pain, raging fever, progressive paralysis and, finally, paranoiac and catatonic conditions.

Other forms of punishment which do not rely on such sophisticated drug techniques are the "fixation" or "wet pack" methods. In the former, the inmate is strapped to the frame of a bed and just left there. Frequently, only the care of his fellow inmates keeps him from dying.

The "wet pack" is a variation of "compulsory immobilization". Here the inmate is wrapped up like a mummy in wet sheets. As they dry, the sheets slowly tighten, causing such excruciating pain that they must be loosened periodically. This allows the inmate time to recover for the next onslaught.

The status of inmate automatically cancels any prerogatives for seeking any appeals against psychiatric or judicial errors and abuses. Although ministerial instructions specify that a commission should review each inmate's case every six months, in practice this simply does not happen. Moreover, any commission's rulings are overshadowed by the recommendations of the Serbsky Institute, regardless of where the inmate is confined. And the Serbsky Institute is, in turn, attached to the state security organs.

Roman Fin, a biophysicist who

was forcibly administered the powerful tranquilizer aminazin while suffering from stomach ulcers, pointed out that to dissidents a sentence to a labour camp is preferable to a stay in a psychiatric hospital. He notes that protest and the active pursuit of human rights activities in a camp are the very life-blood of a dissident's existence.

He refers to Bukovsky's ingenious organisation of a letter-writing campaign while the latter was serving time in Vladimir Prison. At the height of the campaign, Bukovsky had succeeded in pulling most of the bureaucratic institutions within the Soviet Union into his net. Due to his adroit manipulations, each ministry was soon barking and snapping at the other, all the while casting furtive glances at the mounting complaints spewing forth from some devil's chain-letter scheme gone berserk.

Down toppled the governor of the prison. Moscow balked, and the prisoners were not forced to work in Vladimir Prison. Such a coup could never have been pulled off in a psychiatric hospital.

Roman Fin, who is also the founder of the Canadian Institute for Study of the Soviet Union, told the audience that it took approximately ten years for him to start to gain back his health after his ordeal at the Oryol SPH. No longer does he get a vile cold or sinus congestion with every breeze that blows.

However, in the Soviet Union, recuperation is even more difficult. Officially, former inmates are registered on special lists and branded as "invalids". They must report regularly to clinics and are usually denied jobs. Since they have a psychiatric record, authorities can confine them at any future time, citing sluggish schizophrenia.

Difficult to ignore

It is difficult to ignore the ever increasing evidence of psychiatric abuse leaked by samizdat sources. For as Roman Fin so eloquently pleaded, "it is a simple matter of humanity; we cannot allow ourselves to become indifferent."

Although other countries, such as South Africa, Rumania and Bulgaria have practiced psychiatric abuse, no other country has encouraged it in such a chillingly brutal manner as has the Soviet

Union.

Groups have been set up to try to heal these Soviet psychiatric sores. In 1977, the Working Commission to Investigate the Use of Psychiatry for Political Reasons was established under the auspices of the Moscow Helsinki Watch Group. Its tiny core of members, such as Alexander Podrabinek (who received a sentence of five years' internal exile in 1978) and Petro Grigorenko (currently in the West), works tirelessly to bring to light cases of abuse.

Sometimes Soviet psychiatrists like Dr. Alexander Voloshanovich lend their services to the Working Commission. Now in London, England, Voloshanovich personally examined thirty-six dissidents who lived under the threat of being re-admitted to psychiatric hospitals. He concluded that they should never have been in any hospitals, nor was any treatment warranted at the time of his examination.

Anatoly Koryagin, currently serving out his twelve-year sentence, was another psychiatrist who aided the unofficial Moscow group. He broke down Western barriers by having his article "Unwilling Patients" published in the prestigious British medical journal *Lancet*. Koryagin was also made an honorary member of the World Psychiatric Association—the first such individual to have been so named, despite his lack of direct involvement with the association.

Due to the impeccable and continuous research activities of the Working Commission in the Soviet Union, the World Psychiatric Association, prodded on by British and American psychiatrists, gave birth to the Honolulu Declaration. Adopted at the 1977 WPA World Congress, the Declaration was made "in reference to the extensive evidence of the systematic abuse of psychiatry for political purposes in the USSR."

To give teeth to the declaration, the Congress also set up a Committee to Review the Abuse of Psychiatry for Political Reasons. The Committee receives complaints of abuse and then passes them on to the offending country for its response.

The Soviet Psychiatric Association ignored all protests, and in 1983 formally resigned from the WPA. Behind it trailed the Rul-

garian, Czechoslovakian and Cuban contingents. The Rumanians, Poles and Hungarians, however, elected to stay on.

International body

Twenty countries throughout the world have created working groups on behalf of psychiatric political prisoners. France is the mother country of the International Association Against the Political Use of Psychiatry, which sends out a regular information bulletin to its members around the world.

In Canada, the Toronto-based PAPA group has twenty members and meets every two to three months. PAPA reviews cases of psychiatric abuse as well as instances of retaliation against psychiatrists who choose not to keep silent about abusive practices. Its strategies consist of lobbying Canadian and Soviet officials, contacting the media, letter-writing and prodding the Canadian Psychiatric Association to concrete action on these issues.

PAPA's closest ties are with the vibrant British working group in London. Composed of both psychiatrists and lay persons, the British group spearheads research and political action on behalf of those behind psychiatric walls.

* * *

Victor Nekipelov, a victim of the black arts practiced in the Serbsky Institute, wrote in his memoirs *Institute of Fools* that Western pressure is absolutely crucial in forcing the Soviet authorities to recognize basic principles of human rights. If not for the consistent pressure on the Soviet Union from such worldwide groups as International League for the Rights of Man, Amnesty International, and P.E.N., dissidents like Vladimir Bukovsky and Leonid Plyushch would probably still be languishing in cell blocks.

And finally, Sidney Bloch and Peter Reddaway leave us with the nagging thought that "if such practices are not resisted, they may become irretrievably entrenched and, at the same time, spread gradually to other countries. For they have an obvious appeal not only to repressive regimes of left and right, but also to authoritarian groups in what are still relatively free societies."

American Nurse Tells of Her Iron Curtain Nightmare

I Got Sick in Russia — And Discovered How Horrific Their Hospitals Really Are

Being a hospital patient in the Soviet Union is a trip to hell, says American nurse Debbie Gregory. The 31-year-old head nurse of medical intensive care at the Veterans Administration hospital in Nashville, Tenn., was traveling in Russia last July when she got the flu. And her inside look at a Russian hospital turned out to be a nightmare. Here, in her own words, Gregory tells her fascinating story.

By **DEBBIE GREGORY**

"Dear God, please don't let me die here!"

I was a virtual prisoner in a tiny room with bars on the window. Bleeding from a gash under my chin, racked by diarrhea and vomiting, I was dehydrated and feared I was bleeding inside my skull. As a trained nurse I knew I needed medical attention.

But I wasn't getting it — because I was in a Russian hospital!

That's what they called it, a hospital. To me it was a living hell.

My torturous ordeal started innocently when my sister Diane and I joined a group for a two-week tour of the Soviet Union.

On the sixth day of our tour, in Tbilisi, a city of well over a million people, I got terribly sick.

Standing in my hotel bathroom in the middle of the night, I became unconscious. As I fell, I hit my chin on the toilet, gashing it, then slammed my head against the floor. Diane called for help.

An hour and a half later a doctor finally arrived. By then I'd regained consciousness. The doctor ordered me to the hospital — a stark grouping of old yellow brick buildings. My sister was ordered to stay behind.

The emergency room was the sorriest I'd ever seen — it had one table, one chair and one writing desk.

The doctor took my temperature, blood pressure, pulse and heart rate. But she didn't do the absolutely basic things any U.S. emergency room doctor should do. They took no X-ray of my head despite the fact that I had a bad injury, had been unconscious and could have been bleeding internally.

They gave me no intravenous feeding to replace fluids I had lost. They didn't check my reflexes. And they didn't even clean out my cut and bandage it!

They put me in a room that held a tiny cot with a three-inch-thick mattress. The bathroom was at the end of the hall. There were no toilets —

I needed medical attention but I wasn't getting it . . . I began to fear for my sanity.

BACK ON THE JOB: Intensive care nurse Debbie Gregory after her Russian disaste..

just two holes in the floor. No toilet paper. And it was a stinking mess.

The only medicine I was given was aspirin for my headache and some unlabeled liquid in three open, wide-mouthed bottles.

My situation terrified me.

"My God," I thought. "No one even knows where I am. I could die in here and no one would even know about it!"

It wasn't until late that day that — by rubbing my injured chin and showing a doctor the blood on my hand — I finally got medical care for the gash. She washed the cut, then stuck on a large patch of gauze.

Judging by the scar I have now, it's easy to see that the wound should have been stitched.

By the second morning I felt better. I demanded to be released. That's when a tourist official told me, "Someone will come for you tomorrow at 6 p.m. and you will rejoin your group."

I had no choice. But I was beginning to fear for my sanity.

I waited through the second and third days. But 6 p.m. came and went — and no one showed up to get me.

I tried to call the American Embassy, but couldn't figure out how to make the phone work. I demanded that the nurses and doctors do something!

Finally they decided I was creating too big a disturbance and marched me over to an angry administrator. She let me go. At last I was free!

It was way past midnight when I caught up with my tour group. Diane hugged me. "They never told us anything about you — where you were or what was wrong with you!" she exclaimed.

We read of many advances in the Soviet Union, but I guess most of them have to do with weapons. As far as everyday living goes — especially medical care — it can't hold a candle to the U.S.A.!

NATIONAL ENQUIRER (USPS 372-940) Published weekly by National Enquirer, Inc., Lantana, Fla. 33464. Vol. 58, No. 30. MAIL SUBSCRIPTIONS \$19.95 a year in U.S., \$20.95 a year in Canada, \$25.00 a year for foreign addresses. Second Class postage paid at Lake Worth, Fla., and at additional mailing offices. POSTMASTER: Send address changes to NATIONAL ENQUIRER, Lantana, Fla. 33464.

FEB 28 1984

УКРАПРЕС

♦ ОГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ ♦

(Засн. — Березень, 1982)

Ukrainian Press Review

VOL. III

КВІТЕНЬ — ТРАВЕНЬ • 1984 •

APRIL — MAY

NO. 25

«НА НАШІЙ — НЕ СВОЇЙ ЗЕМЛІ»

«НАЙПЕРЕДОВІША МЕДИЦИНА»

У москалів, а особливо в тих червоних, все, що є московське — найкраще, найпоступовіше: культура, наука, технологія, політична система, спосіб життя, конституція і т.д. Самозрозуміло, що й їхня медицина в їх хворій голові також найкраща, найпередовіша. Як ця «передова» советська медицина насправді виглядає, зачитуємо не якусь «українську буржуазно-націоналістичну» газету чи журнал, а таки стопроцентову советську на «українском языке» київську газету «Літературна Україна», яка із справжньою літературою має стільки спільного, як коза з сідлом. Ось цитата з тієї «ЛУ» з 9-го червня м.р., де є надрукована скарга таки з самого Києва: «Захворіла донька, у неї підвищилась температура. Вранці викликали по телефону лікаря. Однак він прийшов аж наступного дня. Причина — відсутність транспорту».

Оце так! Коли вже немає транспорту для лікарів в центрі республіки та ще й в курортному селищі Ворзель, звідкіля прийшла скарга, то як же мається справа в першому-ліпшому віддаленому провінційному містечку чи селі?

А ось інша скарга, також з Києва: «У першій поліклініці може захворіти й здорова людина. Бож хіба можна місяць очікувати лабораторного аналізу, тижнями в реєстратурі розшукувати медичну картку, чекати прийому лікаря, який взагалі може не з'явитися на роботу?..» А скільки вже було випадків в «найпередовішій країні перемігшого соціалізму», що, коли лікар і дасть рецепт, то ліків навіть і з свічкою в білий день не знайдеш.

Я мав нагоду говорити з однією жінкою, яка жила в СРСР і тому кілька років прибула до

Америци. Між іншим розповіла вона мені про побут у советських шпиталях. Самозрозуміло, це була мова не про шпиталі, призначені для большевицької номенклатури, а про шпиталі для советського пролетаріату. Розказала вона менш-більш так:

«Працювала я маляркою при малюванні мешкань. Якось упала я з драбини й зламала руку. Опинилась у шпиталі. Було надвечір, і поки мене оформили, то й не було змоги повечеряти. Але тоді мені й не до вечері було.

Другого дня ранком вбігла медсестра, що своїм виглядом нагадувала міліціонера, і різким, наказуючим голосом прокричала:

— У кого нога не больная, паднімайтесь сейчас і ідіте в город за продуктами. После делайте себе абед!..

Пішла я з іншими, що могли ходити, з перев'язаною рукою, підв'язаною до шиї, «покупать продукти». Після довжелезного вистоювання в черзі, купила, що вдалось, і поспішила назад до шпиталю, щоб щось собі зварити. Кожний пацієнт і пацієнтка мусять самі собі готувати обід в шпитальній кухні. І так було щодня...»

Відносно советської «найпередовішої медицини» чи не найдотепніше висловилося «радіо Ерівань»:

Советські вчені ветеринари провели операцію бика й пришили йому коров'яче вим'я із зарізаної корови. Результат операції такий, що бик, замість одну корову, полагодить зараз чотири і ще п'ять літрів молока дасть.

Оце така справді советська «найпередовіша медицина».

Панько Незабудько

М. Петрович

Русифікація культурного життя

Українська культура в УССР, не зважаючи на всі завдані їй жорстокі удари, на ізоляцію найкращих її представників у концтаборах, є все таки ще доменою українства, хоч і в надто казенних формах. Проте, протягом останнього часу почалися й на відтинку української культури загрозливі русифікаційні процеси. Правда, назверх ніби все ще виглядає на "розквіт", як це твердить советська пропаганда. Вийшов 11-томний "Словник української мови", появилася перший том "Етимологічного словника української мови", що його заплановано видати в семи томах. Два роки тому почали в Києві видавати новий літературно-суспільний місячник "Київ", річно появляється українською мовою ніби "імползантна" кількість українських книжок, більшість газет і журналів друкуються українською мовою.

Це, так би мовити, "оптимістичні" куліси. Але що ж за ними скривається? Як це недавно ствердив проф. Білінський на сторінках журналу "Проблем оф комюнізм" імползантне число українських книжок, які в 1982 році появилися в Україні

українською мовою (понад 2.200) є лише 25 відсотків усіх книжок, що в Україні друкуються. При тому проф. Білінський подав статистику українських видань в Україні у повоєнних роках, з якої виходить, що найкраще ще справи з українськими виданнями в Україні стояли в 1956 р., коли то майже 60 відсотків книжкових появ в Україні друкувалися українською мовою. Це був час імперіальних зрушень, так зв. "смути", і це в Україні використано для "українізаційних" заходів. Але швидко після того відсоток українських книжкових появ в Україні починає спадати, щоб у 60-их роках досягнути 45 відсотків, тепер же 25 відсотків.

Причини такі, що під щораз суворішим русифікаційним тиском усі майже наукові видання в Україні друкуються російською мовою. Навіть у Львові, де ще донедавна Львівський університет мав майже український характер і там наукові книжки друкувалися українською мовою. Сьогодні і це належить до минулого, "уравніловка" на всесоюзну мову і там пройшла. Торкається це не лише

наукових книжок, а й журналів. У 50-их роках проходив процес їх українізації, сьогодні немає вже, як здається, ні одного наукового журналу (за винятком українознавчих), які появлялися б українською мовою. Наприклад, у Києві появилося протягом останніх років декілька цікавих книжок на тему історії філософії в Україні — всі вони написані російською мовою. До того треба ще додати, що і т.зв. красне письменство підпадає щораз більше русифікаційному курсові. Хто слідкує за списками різних літературних видань по журналах, то побачить, що з року на рік більше повістей та поезій з'являється російською мовою.

Якщо докладніше приглянутися до преси в Україні, то незважаючи на велике число обласних та районних газет, які й далі друкуються українською мовою, загальнореспубліканська преса щораз то більше набирає російського характеру. Не так давно на т. зв. "двомовність" перейшов "Вечірній Київ", що на практиці є першим кроком до його повної русифікації, подібно як це сталося з такими ж вечірніми газетами в Одесі і в Харкові. До того ж, в головніших містах України спеціальними виданнями виходять "всесоюзні" газети "Правда" та "Известия", які друкують в Україні. Отже засилля російської преси в

Україні з року на рік зростає. Ми не знаємо, якими тиражами виходять українські газети в Україні. Але, з усією певністю можна сказати, що за таких умов фаворизації російської преси, вони маліють, можливо, лише за винятком сатиричного "Перцю", який має майже 2,5 мільйонів тиражу. Але "Перець" має окреме значення, бо крізь його т.зв. сатиру можна зрозуміти справжнє життя в Україні. Припадково ми взяли до рук деякі числа "Вітчизни" з-перед 5-ти років і порівняли тодішній тираж "Вітчизни" з сучасним. З того часу він зменшився на понад три тисячі примірників. Таке зменшення тиражу української преси в користь російської стосується, мабуть, до всіх україномовних газет.

Не краще мають справу і на відтинку кінопродукції. З журналу "Україна" та інших джерел можна побачити, що кіностудії в Україні, не виключаючи і київську ім. О. Довженка, не лише випускають фільми переважно російською мовою (за винятком, як здається, пропагандивних, антинаціоналістичних), а й передають головні ролі в фільмах росіянам і росіянкам. Це вже доходить до повних абсурдів. Так, наприклад, в недавньому випущеному фільмі кіностудії ім. Довженка "Повернення Баттерфляй" про життєвий і творчий шлях славетної української співачки Соломії Крушельницької головні ролі в ньому зіграли дві росіянки і одна латишка. Головну роль, Соломії Крушельницької на вершинах її слави зіграла росіянка Олена Сафонова, родю Соломії-дівчинки також росіянка Катерина Казанцева, а роллю співачки на схилі її років — латишка Аніра Лієдскалніня. До того ж фільм випущений ... російською мовою, невідомо, чи є українська версія. Та це не є єдиний приклад патології русифікаційного курсу в галузі кінематографії. Ще до часу випуску фільму про Соломію Крушельницьку та ж студія ім. Довженка випустила фільм про життя геніяльної української поетеси Лесі Українки "Йду до тебе", у якому головну роль поетеси віддали росіяниці з Москви Алі Демидовій. Фільм також награний російською мовою. Хоч, як кажуть, вона не могла віддати постаті Лесі Українки, фільм вийшов сірий, нецікавий, його швидко зняли з екранів.

Все це не є якісь винятки, але правила. Кіностудії в Україні сьогодні випускають фільми російською мовою, прагнучи, мабуть, омицнути "малоросійського" акценту, аягажують росіяни і росіянок. А в той же сам час українські актори дістають підрядні ролі, а то взагалі не можуть у фільмах грати. Усі ці процеси в галузі української культури говорять самі за себе. Йдуть повільні, але плянові зусилля довести до того, щоб за яких 10-20 років, українська культура стала російськомовною, щоб відпала потреба видавати українською мовою навіть красне письменство, щоб довести до повної провінціалізації українську культуру, залишити за нею ще гопаки, народню музику, малоросійські п'єси "Як ковбаса та чарка..." і тим подібне, тобто етнографію, а то й може ще подекуди видання для сільського населення, видання "простою мовою". Все, що сьогодні проходить в Україні на відтинку української культури ясно на це вказує. А різні словники української мови є лише ширмою, мовляв, бачите, як у нас українська мова процвітає! До того часу, доки українці "добровільно" не перейдуть на російську мову:

Баль лікарів та інженерів в Нью Йорку

Фото: Д'Арлін Студія

Дебютантки та їх партнери на спільному балу УЛТПА і ТУІА, що відбувся 4-го лютого 1984 в П'єр готелі, в Нью Йорку. Зліва: Марія Гладун — Андрій Ганкевич, Калина Чолган — Корнило Чорний, Галя Сонна — Денис Чорний, Наталка Семчишин — Роман Білинський, Галя Клим — Ігор Черник, Рома Когутяк — Зенон Мельник, Христина Зінич — Олесь Кмета, Ляриса Ворох — Маркіян Черник, Марта Бачинська — Роман Явний. (Гляди стор. 3)

В суботу, 4-го лютого ц.р. в репрезентаційному П'єр готелю в Нью Йорку відбувся традиційний баль УЛТПА і ТУІА, Відділів Метрополії Нью Йорку з презентацією дебютанток.

Ці балі відбуваються кожного року і належать до вдалих культурно-розважових імпрез. Вони стали дуже популярні і славні не лише на терені Нью Йорку, але і з дальших сусідніх стейтів збирається велике число учасників, особливо нашої студентської молоді, яка хоч виросла й виховалася в чужому оточенні, то все таки овіяна сантиментом до України своїх батьків і щиро горнеться до своєї громади. Як останньо виявилось, для багатьох гостей не було місця.

Баль почався о год. 8-ій веч. коктейлем, а бенкет — о год. 9-ій. Його відкрив

голова Відділу ТУІА, інж. Ігор Рицар, що представив жінок, які підготували презентацію дебютанток, а саме, Марту Ворох, Звениславу Ворох, і Марію Гончаренко. Дальше ведення програми передав голові Відділу УЛТПА д-ві Любомиру Ворохові, який перевів презентацію дебютанток. Дебютантки в білих сукнях з китицями квітів в руках із своїми супровідниками у фраках, викликали у глядачів гарний настрій. Під звуки оркестри „Темпо” поодинокі пари входили на залу, а майстер церемонії з підвищеного місця інформував про їх освіту та школи, де вони вчаться. Потім жінки з Комітету вручили всім дебютанткам пропам'ятні конюшинки, а публіка оплесками їх вітала. Після цієї вродистої хвилини, д-р Любо-

мир Ворох побажав дебютанткам дальших успіхів і закликав усіх, як вихованців молодіжних організацій і майбутніх пересемників нашого організованого життя продовжувати традиції своїх батьків, любити своє рідне, а шукаючи квітки щастя в житті, знаходити її на українській ниві, на своєму полі, щоб в той спосіб запевнити якнайдовше існування та живучість окремої української громади на чужині.

Потім попросив оркестру заграти Кос-Анатольського „Незабутній вальс”, як перший танець для дебютанток із своїми супровідниками й батьками, що дало привід до дальшої загальної забави, де всі весело і щасливо забавлялися до 2-ої год. рано, залишаючи приємний спомин до слідуячого балу на другий рік.

Д-р Роман Сухий

Засипуємо греблю ...

Уже в старовинних книгах згадується, що батьки нарікали на своїх дітей, що вони непокірні, неслухняні й не шанують розуму й досвіду старших.

Те саме було і з нашими батьками. Вони не могли зрозуміти, що діється з їх дітьми, які вони безвідповідальні, бурхливі й зовсім не хочуть приймати поради чи вказівок.

А ось воно й до нас дійшло й ми тепер здивовані, нарікаємо, що такі далекі наші діти від наших надій і бажань.

А тут закон життя йде понад нашими мріями й бажаннями. Поступ потребує нових людей, з новими ідеями, з новими поривами. А все таки щасливо, коли ці зміни проходять не революційно, в неконтрольованій формі анархізму, нігілізму, чи як в останніх часах в характері „бітників" чи „лісників", а впорядковано-еволюційно.

Молоддю журяться всюди, по всіх континентах, а найбільше ті, що мусіли покинути свій рідний край. Їм хочеться, щоб у серце їх дітей бодай маленький куток залишився для сентименту до країни батьків.

У нас також жевріють такі самі бажання — втримати молоде покоління при нащій Церкві, в наших товариствах, а зокрема, нашу освічену молодь у наших професійних організаціях. Як дотепер, чи не найкращими успіхами в гуртованню нашої молоді гордяться — наші спортові товариства.

Нашій філії УЛТ ці проблеми також не байдужі. В тій цілі організуємо різні товариські зустрічі, на які запрошуємо головню молоде покоління.

В половині жовтня ми організували осінній пікнік на гостинній посілости Черників. Для більшої атракції запросили ми також й наших інженерів. З думкою-бажанням, що, може, якраз якась молоденька лікарка гляне на молодого інженера, а далі може дійде до ближчого знайомства. Кілька таких знайомств ми вже маємо, але хотілося б їх якнайбільше. Хоч у той же день було кілька добре реклямованих імпрез, на нашу зустріч зїхалося щось біля 75 осіб. Не було вступів, реєстрацій, підписів, ані збірок. При теплій осінній погоді наші майбутні молоді члени розважались, знайомились, а навіть заприятельовались. Обильна кухня під опікою „старшого пластового кухаря" Олександра Черника дбала, щоб нікому не забракло кальорій. Пізнім вечором розїздились наші молоді гості з бажанням зустрінутись незабаром знову.

І справді, не довго треба було чекати на подібну нагоду, бо вже при кінці грудня молоді лікарки з власної ініціативи приготували новорічну зустріч у приватному мешканні молодого адвоката Андрія Стецькова і його дружини Марії Стефанишин у співпраці також молоденької Оксани

Гудь-Балтарович. Щоб допомогти молодятим батько адвоката Стецькова д-р Стецьків прилетів аж із Японії, щоб розважати присутніх веселими приказками й дотепами і...виконувати роль старшого бартендера — не називаю його по українськи „старим шинкарем" бо він ще не такий старий. Але й матері наших молодих лікарок також хотіли причинитись до цього вечора і приготували розкішні перекуси. Дехто з більш „досвідчених" докторів розглядався за „сивухою", але їм сказали, що Новий рік вільно зустрічати лиш шампаном, і господарі дуже дбали про те, щоб випадково в якійсь лямпочці не було видно дна. В культурній обстановці, в дружній українській атмосфері около 50 лікарів і лікарів зустрічали 1984 рік з надією на кращі часи. Німецька приповідка каже, що „погано, коли любов іде крізь шлунок" значить матеріальна сторінка не повинна бути рішальним чинником в любові, але з другого боку, в Америці нічого важнішого не діється без традиційної ковбаси та чарки („вайнінг енд дайнінг").

Це не значить, що це вся діяльність нашого відділу, але це один із засобів стягати до купи молодих людей і давати їм нагоду зживатися, спільно щось переживати, а згодом, може, вдасться і зацікавити їх ідеями і працею УЛТ.

УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ

„УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ“

ВИХОДИТЬ:
1-го кожного місяця
видає:Неприбуткова корпорація, Інк.
«УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ»
U.S.A.
2348 Cortez St.
Chicago, Ill., U.S.A. 60622

незалежний місячник

UKRAINIAN LIFE

independent monthly

Publishing No. 646960

"UKRAINIAN LIFE"

Published
on the 1st of the month
by

"UKRAINIAN LIFE, Inc."

Non-profit Corporate
Chicago, Ill.
2348 Cortez St
Chicago, Ill., U.S.A. 60622

Vol. XVIII, No. 4, April 1, 1984.

PIK XVIII, Ч. 4, 1-го КВІТНЯ 1984.

Second class postage paid at Chicago, I

У ДЕВ'ЯТУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ

бл.п. д-ра ТОМИ ЛАПІЧАКА

Бл.п. д-р ТОМА ЛАПІЧАК [1914-1975]

Хоч проминуло уже дев'ять років, як відійшов у вічність бл.п. д-р Тома Лапичак, але ніяк не може стертися з нашої пам'яті ця непересічна постать Людини з великою літери. А спеціально для нас, його послідовників, які, переборюючи всі незгоди і фінансові труднощі, продовжують цю вільну трибуну, якої Покійний був організатором, кореспондентом, лінотипістом і редактором Ми продовжуємо сміливо реалізувати на сторінках «Українського Життя» задуми, ідеї і далекозорі думки Покійного. От чому ми в кожному квітневому числі нашої вільної трибуни повертаємося і з гарячою теплою згадуємо невіджалувану втрату — відходу у вічність д-ра Томи Лапичака.

Багато за ці дев'ять років втекло води з нашого Славуті Дніпра і не менш відбулося змін в українській діаспорі за цей час, до яких на жаль, не дожив наш Друг

і великий мислитель д-р Тома Лапичак. А найголовніша з цих сакраментальних подій це поява українських дисидентів і не тільки в серці України - Києві, але і їх представництва на еміграції під назвою Закордонне Представництво Української Гельсінської Групи, очоленої ген. Петром Григоренком, у складі його кращих правозахисних діячів, як Надія Світлична, Леонід Плющ, Володимир Малинкович і інші.

Як відомо, це представництво з перших днів одержання уповноваження на цю відповідальну роль у вільному світі з Києва зазнало і зазнає й сьогодні мінометного вогню, відчайдушною атакою з боку визвольнотерористів, вони ніяк не можуть погодитися з тим, що не вони репрезентують нинішню Україну, а хтось інший, хоч той «інший» і дістав уповноваження від передових борців із сатанинською системою, які всі сьогодні перебувають за ґратами дотрами. хоч ці «інші», що виконують цю почесну працю у вільному світі, перейшли надлюдські страждання в советському пеклі, але це їхніх тутешніх недругів не переконує, і вони беззастановно продовжують обливати їх помиями, пришиваючи їм ті «ґрихи», які нікому з них і не вважалися у сні в советських казематів і психушках.

Але менше з тим, то їхня справа, і їхній «джаб», який вони продовжують від довшого часу на еміграції, а наші думки сьогодні повертаються до особи Покійного д-ра Томи Лапичака. Ми собі уявляємо, з якою тільки радістю він зустрів би появу українських дисидентів у вільному світі, якби він тішився створенню ЗП Української Гельсінської Групи і які б певни він співав на сторінках «УЖ» для репрезентантів сучасної України. Так ні ж! Не дожив він до цих днів, які б осягали його творчий розум цим невимовним щастям вітати наших дорогих гостей з поневоленої України, живих свідків нинішніх сліз і страждань наших

братів і сестер із заокеанської нашої Батьківщини.

Хоч молоді роки Покійного доктора проходили нещасливо, починаючи від польської Берези Картузької і кінчаючи концтабором в Саксенгаузен під німецькою окупацією, але він не зломився, він стоїтично витримував найстрашніші знущання як польських, так і німецьких садистів по в'язницях і концтаборах, бо беззаперечно вірив в українську людину, вірив у світлі ідеали Самостійної Соборної України, яким віддав свої кращі роки молодості. Він не піддавався ані тяжким колодам на шляху осягнення згаданої мети, ані найжорстокішим поневірянням і знущанням катів, ворогів наших національних ідеалів.

Однак останні тринадцять років Покійний почав переоцінювати застарілі політичні вартості, він настирливо шукав нових шляхів визволення України, він, починаючи від 1963-го року, кинув гасло демократизації нашої еміграції. Тож сьогодні можна сміливо вважати Покійного доктора першопрохідником нинішнього Українського демократичного руху. Коли сьогодні цей рух організаційно оформився в Українсько-Американську Координаційну Раду, то з певністю можна думати, що Покійний був би першим в її рядах, коли б дожив до наших днів.

Роздумуючи сьогодні над статтю Покійного, хочеться закінчити наші роздумування словами одного з його близьких співпрацівників Миколи Галіва: «Тома Лапичак залишиться в нашій пам'яті, як шляхетна і свободолюбна людина, як український патріот, один з тих небагатьох людей, що йшов проти течії, щоб український народ стояв на висоті у колі вільних народів». А ред. Ю. Степовий так оцінив постать Покійного: «І так д-ра Т. Лапичака не стало серед нас, живих. Вже зруйнувалася станція великого еміграційного розуму, вже більше не бачимо того високого і мудрого чола, яке випромінювало з-під мозкового покрыву глибокі думки і рішучі заклики».

Екзекутива «УЖ».

Поміж українськими імпрезами нашої громади належне місце здобули собі також щорічні балі дебютанток, які залишаються у пам'яті не тільки молодих учасників, але також і їхніх батьків, рідних і всіх присутніх.

Традиційна презентація дебютанток відбулася цього року 11-го лютого в елегантному Гилтон Конрад готелі у середмісті Чикаго при участі понад 400 гостей. Як і у попередніх роках, спонсорами цієї імпрези були три місцеві українські професійні організації: Об'єднання Українських Ветеринарних Лікарів Америки, Товариство Українських Інженерів Америки і Українське Лікарське Товариство Північної Америки. Господарем цьогоорічного балю дебютанток було Об'єднання Українських Ветеринарних Лікарів Америки. Весь дохід призначено на добродійні цілі.

Д-р Ляриса Оленич-Іванків успішно виконувала функції тостмайстра виголосила привіт і змістовне вступне слово та вміло провела програмою вечора. Вісім пар дебютанток з їхніми партнерами і батьками були формально представлені українській громаді міста Чикаго і околиці головою Батьківського комітету Танею Назаревич і д-ром Богданом Рудавським. Привіти виголосили д-р Юрій Процик, голова чикагського Відділу УЛТПА, д-р Петро Попович, голова Ветеринарного Об'єднання, та інж. Нестор Іванків в заступстві інж. Миколи Маркевича, го-

лови чикагського Відділу ТУІА.

Баль дебютанток у Чикаго

Дебютантки та їх ескорти (зліва): Адріана Надзікевич — Марко Костко; Ксеня Добровольська — Роман Гусак; Лідія Білинська — Юрій Масник; Христина Назаревич — Марко Яхторович; Надія Юванків — Орест Костеліня; Марія Вульчан — Юрій Бозьо; Тереса Куріца — Роман Лесюк; Ліза Пільч — Василь Маркус, мол.

Всі промовці підкреслювали важливість правильно-го виховання молоді в релігійно-національному дусі та висловлювали сподівання, що наша молодь гідно репрезентуватиме українську спільноту перед чужинським світом та залишиться вірною ідеалам своїх батьків. І під таким аспектом треба дивитись на ці традиційні балі дебютанток. Це не тільки час розваги і забави, але в першій мірі, важливий засіб виховання молоді.

У чудовій бальовій залі, прикрашеній бароковими мальовицями, в імponentних суконках і вечірніх одягах, під чарівні звуки вальсів, молодь переноситься не наче в інший світ, світ краси

елегантії і культурної поведінки. Дівчата почуваються вже не тільки як „гирлс“, але лейді, а хлопці — це вже не звичайні „бойси“, а джентлмени, і всі вони мусять тепер відповідно поводитися. Тому є дуже побажаним, щоб батьки і виховники краще оцінювали ролі цих формальних балів та заохочували своїх дітей та вихованців брати в них участь.

До успіху цьогоорічного дебюту у великій мірі причинилася Таня Назаревич, голова Батьківського комітету, яка займалася організаційними справами, а на банкеті мала головну промову, що відзначалась глибоким змістом та дуже актуальними думками. Багато праці у

підготовку цієї імпрези вклала також Генрієта Куріца.

Особливе призначення належить маестрові Ігореві Скуб'якові: за справді професійне приготування найважливішої, танцювальної частини. Всі присутні, молодші і старші, насолоджувалися приємною музикою оркестри „Водограй“.

Після перших танців дебютанток і їхніх батьків слідувала смачна вечеря, а відтак загальний баль. Цей приємний, успішний вечір продовжувався до пізньої години і в радісному надхненні, з найкращими про нього спогадами всі розійшлися додому.

Євген Іванків

Успіхи молодого українського

вченого д-ра Ігоря Лемішки

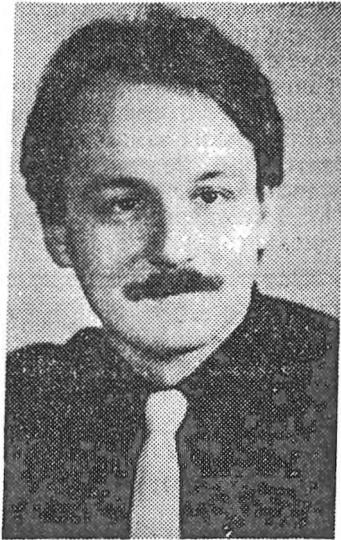
Бюлетень Фундації рака Д. Раньйона-В. Вінчела який появляється в Нью Йорку повідомив, що ця філантропічна фундація призначила дотації на наукові досліді з ділянки хвороби рака для сорока вчених. В повідомленні говориться, що ця фінансова підтримка призначена для молодих вчених на їхні самостійні дворічні досліді. Серед сорока чужинецьких вчених є прізвище молодого українського вченого з Массачусетського Інституту Технології (MIT) д-ра Ігоря Ростислава Лемішки.

Ігор Лемішка захистив з успіхом свою докторську дисертацію у вересні 1982 року в MIT. Науково-дослідна ділянка його орієнтації — це молекулярна біологія і генетика.

Д-р І. Лемішка — син відомих українських громадсько-суспільних діячів; його мати мгр Лідія Лемішка відома зі своєї активної праці в Союзі Українок Америки і була кількарічною головою Відділу США. Батько, д-р Андрій Лемішка — пластовий діяч, колишній голова Пластової станиці в Балтиморі, активний член Українського Лікарського Товариства Північної Америки.

Ігор виростав у Балтиморі; був тут активним пластунем і новацьким виховником; закінчив школу українознавства й Український Музичний Інститут. Середню освіту Ігор Ростислав закінчив з відзначенням і був прийнятий на відомий університет Джана Гопкінса.

Після закінчення програ-

Д-р Ігор Р. Лемішка

ми коледжу був прийнятий на медичні студії, з яких, однак, зрезигнував у користь аспірантури в ділянці молекулярної біології в MIT. Його науково-дослідні праці були публіковані в престижних журналах — „Бритійський журнал молекулярної біології“, „Nature“ (міжнародний науковий журнал), „Клітина“ („Селл“), „MIT-пресс“ і інших. В останніх двох роках д-р І. Лемішка дав ряд наукових семінарів у науково-дослідних центрах MIT, Гарвардській медичній школі, Пенсильванському університеті та в Ньюйоркському стейтовому університеті Стоні Брук. Рівнож він брав активну участь зі своїми доповідями в інших наукових конференціях.

Зараз д-р І. Лемішка веде свою дослідницьку працю в одному з найкращих і найбільш престижних у ЗСА наукових центрів — Дослідному Інституті Рака при MIT.

В п'ятницю, 23-го березня ц. р., бостонський щоденник „Глоб“ помістив довшу статтю про експериментальні досліді трьох науковців у пошукуванні нових засобів в лікуванні пістряка білокрів'я. Серед трьох вчених назване прізвище д-ра Ігоря Лемішки. Рівнож відомий журнал „Science“ присвячує багато уваги цим дослідіам, згадуючи імена цих трьох дослідників, які здобули вже загальне визнання у цій ділянці. Здобувши визнання в наукових колах, д-р Ігор Лемішка, разом з групою американських і канадських вчених, запрошений на Європейську наукову конференцію, яка відбувається 16-18 травня ц. р. у відомому Гайдельберзькому університеті в Західній Німеччині. Конференція ця присвячена питанню генетики і застосуванню молекулярної біології у боротьбі з хворобою пістряка.

Молодий український вчений, який виростав у патріотичній українській родині, відзначається своєю працьовитістю, ініціативою, великою зацікавленістю своєю науковою ділянкою і нахилом до відкриття невідомого загадкового і містерійного у житті людини, в її походженні, спадковості, людських нуклеїнових молекулах. Ділянка, яку він вибрав, дуже специфічна і рідкісна серед українських вчених на Заході.

Д-р Ігор Лемішка плянує зробити академічну кар'єру з власною дослідною лабораторією при одному з визначних університетів на сході Америки та досягнути професури.

О. Зінкевич

Ч. 62. СВОБОДА, ВІВТОРОК, 3-го КВІТНЯ 1984

Вшанували українського лікаря

Кеймбридж, Огайо. — Тут місцева американська громада вшанувала окремим святочним вечером відхід на пенсію директора стейтового центру для умово упосліджених д-ра Мирослава В. Гнатюка.

Д-р М. Гнатюк отримав окрему медалю від департаменту здоров'я стейту Огайо, а від інституції, якій він служив довгі роки — пропам'ятну таблицю та образ. Окреме відзначення отримав д-р М. Гнатюк від повіту Гернзі, в якому він працював як лікар від 1962 року. Великою несподіванкою було на прощальному святі признання від губернатора Огайо Ричарда Ф. Селест. Найбільш зворушливим моментом прощальної вечери були слова д-ра Богдана Гнатюка, найстаршого сина д-ра М. Гнатюка, який розповів понад сотні присутніх про важкі почат-

кові роки його батьків у новій країні та про приклад, який його батько дав своїм синам, які всі три тепер вже є також лікарями.

Сам д-р М. Гнатюк дякував усім присутнім за слова признання, як також за поміч, яку йому давало місцеве населення від початку його приїзду в ЗСА. Він згадував про 21 рік лікарської праці в тій частині Огайо, яку він полюбив тому, що вона нагадує йому його батьківщину — Україну. Просив теж, щоб цей виїмковий для нього вечір проходив в пам'ять недавно померлої його матері Анастазії, якій він завдячує свої успіхи, а особливо успіх у лікарській професії.

Про прощальний вечір для українського лікаря були ширші повідомлення у місцевій пресі враз із його знімкою.

Д-р М. Гнатюк відійшов на емеритуру

Кембридж, Ог. — Місцева газета „Дейлі Джеферсоніян” недавно повідомила, що д-р Мирослав Гнатюк, який був директором Кембриджського центру умового здоров'я та розвитку протягом 9-ти років, відійшов на емеритуру.

З цієї нагоди було влаштоване прийняття, під час якого два місцеві судді Едгар Мургед і Доналд Ревел виголосили короткі промови з признанням про віддану працю д-ра М. Гнатюка.

Представник Відділу умового здоров'я стейту Огайо Джеймс Маєрс передав д-рові М. Гнатюкові почесну медаль, а керівник центру Антоній Суліковський вручив йому плакету та герб стейту Огайо, підкреслюючи при цьому, що відзначений значно причинився до проблем лікування людей, які мають ускладнення з нервовою системою.

Д-р Мирослав Гнатюк одержав чимало інших відзначень, включно з відзначенням від губернатора стейту Ричарда Елеста.

д-р М. Гнатюк

На закінчення його секретарка передала йому альбом з фотознімками, які ілюструють медичну кар'єру д-ра М. Гнатюка.

У кінцевому слові д-р М. Гнатюк сказав, що він поселився в повіті Гірнсі тому, що він нагадував йому його рідну Україну.

Про що пише советський журнал „Здоровье”

Як воно не звучить дивно, але найбільш почитним советомосковським виданням є не „Правда” і не „Известия”, а безпретенсійний, неполітичний і не ідеологічний журнал „Здоровье”, який появляється накладом біля 17 мільйонів примірників і займає місце побіч найбільш почитного у світі магазину „Рідерс Дайджест” і „Тіві Гайд”. Отже в країні контрольованого слова і друку, цей скромний журнал є найпочитнішим джерелом відомостей.

Журнал „Здоровье” видає Міністерство Здорovia, редагують його дуже приступним стилем, весь матеріал подають в приступній, не сенсаційній формі. Редакція журналу осторожно оминає обговорювання таких з медичного і політичного боку дразливих тем, як гомосексуалізм, самогубства, або стан здоров'я ще тоді живучого Андропова. Журнал також оминає професійні дискусії, глибші досліди і наукові обговорювання. Гумор і сатира в журналі друкуються, але вони сірі і беззмістовні. Натомість він висловлює похвали для всіх режимових починів таких, як, наприклад, протиалькогольна акція.

Хоч журнал придержується строго комуністичної лінії, від часу до часу поміщує на титульній обкладинці фотографію Леніна, все ж він є корисним виданням, бо обстоює і де які моральні вартости, наприклад, проповідує плекання здорових родин і моральної чистоти життя.

Річна передплата журналу коштує біля 5 доларів, непередплатники можуть купити його на місцях праці, на поштових урядах та в інших публічних місцях. Ціна поодинокого числа біля 56 центів. Поза кордонами ССРСР, головним чином у сателітних країнах, журнал має біля 50 тисяч передплатників. До ЗСА він приходить в дуже малій кількості, тут його передплачують лиш кілька американських бібліотек.

У порівнянні з американськими магазинами журнал „Здоровье” видається дуже наївненьким. Його поради, як самому щось зробити — наприклад, інструкції, як уживати термометр, подаються на рівні порад в американських підручниках для середніх шкіл.

„Здоровье” подає поради, які робити заходи, щоб берегтися проти головних хворіб щодо дітей і матерів, як рівнож радить, як безпечно поводитися при праці і дома. Журнал ніколи не подає дієтичних порад, як скоро позбутися ваги, які є дуже популярні в Америці. Натомість він подає поради відносно руханки, атлетичних вправ, йоги, харчування, косметики, плекання малят та лікування мінеральними водами (лікування за приписами Фрейда заборонені).

Всі советомосковські часописи і журнали заохочують своїх читачів писати листи до редакції. „Здоровье” отримує біля 300 тисяч листів річно від своїх читачів, на більшість яких відповідають спеціалісти

і дорадники. Одному чоловічій середніх років, якому долягає імпотенція, журнал радить придержуватися збалансованого харчування, здержуватися острих страв, добре висиплятися, якнайбільше перебувати на чистому повітрі, оминати родинні сварки, брати холодні купелі для кращої циркуляції крові та провадити здорове, культурне життя. Це, як бачимо, цілком добрі поради.

Журнал „Здоровье” має дуже гарні взаємовідносини зі своїми читачами, мабуть найкращі з усіх советських публікацій. Два рази в році він збільшує свою регулярну колонку „питають читачі” на майже всі сторінки. Якщо в листах немає виклику офіційній ідеології, вони можуть бути і довші, зокрема якщо проблема є спричинена неробами, або саботажистами...

„Здоровье” займається від часу до часу різними контроверсійними справами в колонці листів. Наприклад советомоскалі держаться досить осторожно відносно полових (сексуальних) питань. Але на запити читачів журнал відступає більше місця половим питанням, публікуючи статті спеціалістів полових справ, психіатрів, невропатологів. Але про охоронні засоби проти запліднення, вечеричні недуги і проституцію він не пише.

Що ж до справи абортів, то в Сов. Союзі трактують її не як „початки життя”, але як вплив на численність родини. Подібно, як советомосковсь-

кий режим, „Здоровье” турбується збільшенням числа абортів серед советських жінок, більшість з яких роблять тепер приватно і більш кошовно, щоб оминути виповнювання офіційних форм. Журнал перестерігає своїх читачок перед такими нелегальними абортами, доказуючи, що вони можуть спричинити загрозу дальшої спроможности родження дітей для „Матушки Росії”.

Редакторкою журналу „Здоровье” є д-р Марія Дмитрівна Пірадова, яка редагує його від 1965 року (Журнал появляється від 1955 р.). Вона очолює редакційну колегію із 25-ти визначних медичних спеціалістів, академіків і професорів та 6-ох фахових журналістів.

Розуміється, советський режим держить пильно на журналі, чи вірніше, на його змісті своє око. З другого боку, редакторка Пірадова, разом з редакторами всіх інших видань, часто сходяться на інструкції конференції відділу Агітації і Пропаганди. Власти „допоміжно” вказують помилки в попередніх числах та „просять”, щоб помилки не повторювалися. Як і всі видання в Сов. Союзі, „Здоровье” мусить одержати печатку цензора: „Дозволено до друку”.

Мабуть це саме є причиною, чому з журналу „Здоровье” не можна довідатися, що стан

смертності дітей в Сов. Союзі значно зріс від 1960-тих років і є вищим ніж в деяких країнах третього світу, як наприклад, Джамейка. Міжнародні здоров'яні знавці припускають, що причиною цього є: невідповідний догляд дітей по селах, алкоголізм серед жінок, передчасні породи з причини попередніх абортів, вбоге харчування, недостаточне харчування малят та проблема нездорової води.

Не можна також довідатися з того журналу, як звітує Американське Центральне Бюро Переписів для міжнародних дослідів з 1983 р., що советські хлопчини, народжені в наш час, будуть жити тільки 62 роки — зниження пересічного віку на 5 років від 1964 року — в основному через алкоголізм. Пересічна довжина життя жінок за той сам час знизилася на 2 роки з тієї самої причини.

Із-за таких стверджень, журнал „Здоровье” тепер більше присвячує уваги алкоголізмові, хоч теорія Маркса каже, що алкоголізм повинен зникнути з країни водки, тобто московської імперії, коли зникне капіталізм. Тимчасом діється не так, як навчав Маркс: капіталізм в Московії зник уже 65 років тому, а алкоголізм не то що не зникає, а щораз більше поширюється. Совето-московський режим завжди звертає увагу на

те, що алкоголізм має поганий вплив на продукцію і побоюється, що п'яні громадяни можуть неприхильно висловлюватися перед закордонними відвідувачами про свій рідний край.

В журналі „Здоровье” дуркується кілька оголошень про вибори, які, на думку редакції, мають добрий вплив на здоров'я: про деякі харчі, домашні знаряддя, руханкові приладдя та популярні, безалкогольні напитки. Журнал в основному не дуже прихильно висловлюється про американський напитек „Пепсі-Коля”, яку почали там продукувати і подавати від 1973 р., до чого спричинився президент Никсон. На питання одного читача редакція відповіла, що для дітей краще давати пити овочеві напитки, аніж „Коку-Коля”.

Не зважаючи на цензуру і різні обмеження, журнал „Здоровье” подобається советським читачам і є популярним, коли його так багато передплачує, купує і читає.

Та один із провідних советських літературних журналів висловив нещодавно цікаву заввагу відносно журналу „Здоровье”: „Хоч цей журнал так багато пише про здоров'я і медичну в СРСР, чому його читачі такі темні, що домагаються найновіших чудо-ліків?”

Степан Женецький

В Чикаго осередок НТШ влаштував дві доповіді

Чикаго (М. С.). Тут у п'ятницю, 13-го квітня, в залі Дому українського сен'йора, відбувся вечір, в програмі якого було дві доповіді.

Першою була доповідь д-ра Павла Пундія про „Недуги і смерть” Т. Шевченка. Доповідач-лікар, користуючись доступною науковою медичною літературою, доволі рельєсно розглянув ті всі недуги, якими хворів поет у різних складних моментах свого життя, зокрема на засланні і після звільнення. Він цитував погляди різних дослідників Шевченкових фізичних недомогань і захворюнь та коли і за яких умовин вони виникли і які врешті-решт спричинили його передчасну смерть на 47-му році життя.

За цю доповідь висловлено прелегентові подяку і признання, бо ж ця сторінка життя поста ширшому загалові майже невідома.

Другою була доповідь д-ра Стенана Самбірського, присвячена критичному розглядові українських етимологічних словників. В основному доповідач зупинився над появою давним-давно очікуваного „Етимологічного словника української мови”, перший том яко-

го (із запланованих семи) вийшов у Києві ще при кінці 1982 року. Видав його за редакцією О. Мельничука, при співпраці 21 співробітника, Інститут мовознавства ім. О. Потебні Академії Наук УРСР. Він пригадав, що першим українським етимологічним словником в англійській мові, був словник проф. Ярослава Рудницького, який хоч має деякі недомоги, має і свої позитиви. Третім з цієї категорії словників треба вважати видання „Етимологічно-семантичного словника української мови”, що його в рукописній спадщині залишив митрополит І. Огієнко, а тепер відредагував д-р Ю. Луцик-Мулик. Саме недавно появився перший з чотирьох запланованих томів у виданні Інституту Дослідів Волині в Торонто. Всі ці три словники, неоднорідної наукової вартості, заповняють доволі прикру прогалину в українській лексикографії.

Довша і інколи доволі палка дискусія виявила велике зацікавлення проблемами української мови та не тільки етимологічних, але й правописними словниками, які мають ряд недомогань і видаються „з легкої руки”

СВОБОДА SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Svoboda USPS (30-420 ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays, Mondays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302.

Ч. 94. СВОБОДА, П'ЯТНИЦЯ, 18-го ТРАВНЯ 1984

У вісімдесяти відсотків польських студентів — зіпсуті зуби, які вимагають лікування і пльомбовання. Сім відсотків студентів мають хронічні хвороби. Велика частина студентів — психічно ненормальна. В академічному 1980/81 році лікувалося 1,825 студентів, що складало 6.3 відсотка загальної кількості. У великих університетських містах на 1,000 студентів — 282 особи нервово хворі.

Існують так звані студентські хвороби, які молоді люди набувають в урядових університетських харчівнях — хвороби кишок і шлунку. Тільки 10 відсотків студентів лікується на сухоти, на високое тиснення крові 6 відсотків. Далі йдуть хвороби нирок.

В академічному 1980-81 році студенти отримали 5,7295 здоровельних відпусток, себто 1,8 відсотка цілої студіюючої молоді. В деяких університетах відсоток психічно хворої молоді сягає 8 відсотків. Університетська влада легко дає студентам задовільні відпустки, психічно хворим студентам — 23,8 відсотка.

Державна служба здоров'я опікується 290,000 студіюючої молоді. На захворювання молоді „допомагають” незвичайно погані мешканеві умови так у гуртожитках (інтернатах), як і вдома у батьків. Незвичайно поганий транспорт виснажує молоді погано відживлені організми.

Михайло Кучер

ПОЛЬСЬКА МОЛОДЬ ПОВАЖНО ХВОРІЄ

У менших містах здоровельна опіка молоді не гірша як у великих. Але й у Варшаві при вулиці Мохнацького у шпиталі немає очного відділу із-за браку відповідного приміщення. У Бидгощу студенти взагалі не мають куди звернутись із своїми хворобами. У варшавському академічному шпиталі операційна зала стоїть без ужитку. Згідно з офіційним повідомленням, для її урухомлення „нема відповідних умов”. У шпиталях Кракова рентгенові апарати дуже старі і часто ломляться. Фотографії легенів отримуються мрячні, невиразні.

Польща відчуває все більший брак ліків. Якщо такі є, то вони походять з пожертв із Заходу. Не вистачає лікарів і медичних сестер. Буває, що на одного лікаря припадає 1,900 пацієнтів. У Гданську один лікар опікується 4,532 пацієнтами. Це теж подають урядові повідомлення. У Вроцлаві на одного інтерніста припадає 3,000 хворих.

На переломі 1980/81 року в середньому на одного лікаря припадало 6,382 студентів; пересічно в державі 4,000-5,000. Того ж періоду працювала 1,201 медична сестра.

Бувають випадки, що лі-

карі відмовляються лікувати молодь. Причини — неможливі умовини, щоб нормально працювати, а прикро дивитися як без допомоги гине молода людина.

Щоб якось зарадити лихові ректори університетів дають нагороди лікарям у висоті двох-трьох тисяч золотих. Але звичайно грошей бракує. Голоси преси, які алярмують владу, залишаються без відповіді.

До 1-го березня ц. р. у Варшаві захворіло на грип 267,000 осіб. Одного тільки дня, 5-го березня, захворіло 23,500 мешканців, з того 10,700 дітей.

І зовсім не дивно, що якщо за мешканням треба в черзі вичікувати тридцять років, то легко можна від цього психічно захворіти. Згідно з урядовим повідомленням, таке у Варшаві трапляється.

І подумати, що в 1979 році на особу припадало три літри спожиття алкоголю. 1983 року — пересічно — ця кількість сягнула до дев'яти літрів на особу. Щоденно по фабриках 100,000 робітників впивається алкоголем, буває, що вони падають непритомними при варстатах праці. Що вже й казати про втрати, які обраховується на десять мільйонів золотих.

Проблеми Китаю на сходинах УЛТПА в Чикаго

Президент ЗСА Роналд Реген мав ту перевагу над д-р Марією Слиж, що вона, відвідуючи Китай, „в попа не обідала“, як Р. Реген „обідав“ із могутніми Китаю—Денг Шіаопінг чи президентом Лі Шіннян. Вона теж не мала можливості зробити собі світлину на тлі славних терра кога воїнів, як це зробило подружжя Регенів у Ксіян, славній древній столиці Китаю, хоч М. Слиж, мабуть, мала кращу нагоду побачити справжній Китай, а не той, який показували Р. Регенові. Поза тим вона побувала в тих самих місцях, що й наш Президент, і ще в інших та на рік раніше, ніж він.

Д-р М. Слиж, досвідчений подорожній й, вміє дивитися, запам'ятовувати, підхоплювати на фотографічну плівку те, що насправді істотне, важливе й цікаве, та звернути увагу на вимовні дрібниці. Тому її доповідь на сходинах відділу Українського Лікарського Товариства 5-го травня ц.р. в домівці Українського Модерного Мистецтва була не тільки цікавою, але й повчальною.

Коментуючи сотні прозірок, вона розповідала про Китай багато такого, чого не дізнаєшся ні з телевізора, ні з періодиків. Які чудові ці гострі шпилі китайських гір, але й як мало там родючої землі, щоб вижити понад більйонове населення! Які бідненькі ці китайські села, які примітивні там житлові умови, які бід-

несенькі школи і шпиталики! Але яка краса краєвиду, які повні життєвої наснаги ці люди, як важко змагаються вони, щоб виростити побільше ярини на клаптиках присадібних ділянок землі. Яка примітивна ще їхня індустрія.

Хоч д-р М. Слиж не журналістка, а лікар, але вона так наглядно наблизила слухачів до китайської дійсності. Присутні мали нагоду зрозуміти, де корінь того, що китайці вважають советів своїм ворогом число 1, та як зневажливо вони ставляться до всього російського. Який гордий цей народ за своє історичне славне минуле! Росіян вони уважають за дикунів, у порівнянні зі собою.

Ніхто не поставив прелегентці цього питання, але воно, мабуть, було на думці у слухачів: чи покращало життя китайців, порівнюючи з часами існування під „військовими лордами“? В Китаї шириться ідеї вільного ринку. Але чи можливо б було повернути до старої господарської системи неконтрольованої господарки?

Управі Лікарського Товариства тепер під проводом д-ра Ю. Процика, й інших „молодих“, належить признання, що вони, підхопивши те, що так вдало започаткували лікарі старшої генерації, продовжують утримувати організацію активною й живою. Влаштування сходин із участю цікавих прелегентів виповнює програму, яка витворилась у нашому товариському житті у наслідок поділу громади на конфесійні і партійні групи та підгрупи.

Д-р Юліан Мовчан

„УКРАЇНСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ АРХІВ”

(Цінний збірник документів)

Недавно заходами Українського Лікарського Товариства Північної Америки (УЛТПА) появилось в світі друге число Українського Медичного Архіву, в якому на 240 сторінках добре виданої книги великого формату подано багато таких інформацій, які напевно будуть цікавими не тільки для лікарів, але також й для кожного українця, якому не є байдужою українська наука, зокрема медицина. Видання, яке упорядковував архівар УЛТПА д-р Павло Пундій, складається з чотирьох частин:

1. 60-ти ліття Українського Тайного (правильніше було б „Таємного”) Університету у Львові (1921-25); 2 Відбитки газетних та журнальних статей зорганізованого лікарського життя; 3. Газетні відбитки некрологів та біографічних нарисів і споминів про українських лікарів, dentistів та фармацевтів, та 4. Біографічні дописи про наших студентів, градуантів і молодих лікарів.

У вступному „слові” — „Мартирологія української науки” наш загальновідомий публіцист та діяч Іван

Кедрин пише, що злочинна політика польського окупаційного режиму на західних землях України між двома війнами мобілізувала проти українців та інших т. зв. меншин понад третину своїх громадян аби тільки якнайшвидше засмилювати ті „меншини” і тим самим „раз назавжди розв'язати” їх проблему в своїй „Жечі Посполитій”. Що дійсно була такою політика польських шовіністів, про це свідчать такі страшні цифри: коли в 1912 році, тобто, ще за перебування Галичини в межах австро-угорської монархії, на державному бюджеті було разом 2,964 українських шкіл (включаючи сюди також 443 на Волині та 79 на Лемківщині), на 1-ше грудня 1930 року залишилося тільки

124 школи... Натомість, з 1,590 польських шкіл, яких було в 1912 році, на 1930 рік „зробилося” аж 2,307 шкіл!

У зв'язку з цим, ред. Кедрин доречно зауважує, що взявши до уваги шовіністичні протиукраїнські настрої польського суспільства також в сучасній Польщі, можна дуже сумніватися, чи дійсно „мондир поляк по шкодзі”, як залюбки поляки люблять повторювати, цю свою приповідку. Мабуть, куди більш відповідає правді щодо польських шовіністів українська приповідка — „горбатого і могила не виправить”...

Ганебною сторінкою розпаношення окупантів на українських землях є історія українського університету у Львові, про що можна довідатися з дуже доброї статті загальновідомого діяча і посла Василя Мудрого — „Львів — осередок боротьби за український університет”. Виявляється, що при цьому університеті, який був заснований 1784 року, ще від самого початку існувала українська наукова установа (інститут) під назвою

„Студіум Рутенум”. Але, видно, окупантам „муляла” очі українська інституція, і тому, коли 1805 року університет було перетворено на ліцей, там уже не було „Студіум Рутенум”. Щойно 1849 року, мабуть у зв'язку з відомою в ті роки „Весною народів”, при тому ліцею, якому знову було повернено назву університету Франца І, було засновано катедру української мови та літератури.

Але коли через великий вплив польських магнатів в 1880 роках Львівський університет з німецького перетворився у польський, вороги знову розпочали робити для українців всілякі труднощі. Дійшло до того, що 1905 року польська університетська адміністрація відмовилася переводити іматрикуляції українською мовою. Звичайно, українці не могли з цим погодитися і тому дійшло навіть до бійки між польськими та українськими студентами (були ранені). На університет закликало поліцію, яка заарештувала 116 українських студентів, запроторивши їх до тюрми. Студенти розпочали голодівку, яка тривала чотири дні, а після їх було випущено на волю. Але цього було мало, і на українських студентів брудною лайкою накинувся відомий польський не тільки письменник, але також шовініст і україножер — Г. Сенкевіч. Справа

опинилася в віденському суді і Сенкевіч ганебно програв.

Але коли після програної визвольної війни 1917-20 років західні землі України опинилися під польською окупацією, для українців Львівського університету настали знову тяжкі часи. Аби спольонізувати університет, польські окупанти не тільки назвали його університетом польського короля Яна Казимира, але аби туди не допустити жадного українського студента, ухвалили, що на університет мають право вписуватися тільки ті, що служили в польській армії. І це в той час, коли, як довідуємося з Енциклопедії Українознавства, на 1920-ий рік в Галичині кількість поляків до загальної кількості населення становила лише 15 відсотків (українців було тоді 64,1 відсотка).

Тому, перед українцями Галичини постала серйозна проблема — як їм бути? Куди посилати молодь на вищі студії? Своєю фактичною заборону не дати українцям змоги здобути вищу фахову освіту, польські окупанти, видно, беручи приклад з своїх предків з кріпацьких часів, хотіли, щоб українці були лише в ролі „хлопів” та „гречкосіїв”, а вони, поляки, в ролі панів та осаулів. І тому, коли легальні засоби щодо права і можливості для української молоді здобути вищу освіту були вичерпані, залишилося одне — створити Український Тайний Університет (УТУ). Про цей „університет в катакомбах”, як влучно назвав його М. Мартинець, у збірнику детально оповідається у двох статтях — „Український Тайний Університет у Львові (1920-1924) — пера відомого українського історика проф. Миколи Чубатого, та „Боротьба за український університет в Австро-Угорській монархії” д-ра Павла Сениці. Коротко, історія УТУ була такою:

Спочатку, в 1920 році, українська центральна студентська організація організувала приватні тайні університетські курси, які в 1921 році було перейменовано на Український Приватний Тайний Університет у Львові. Це був свого роду унікат в історії новітньої цивілізації. Правда, — як пише М. Чубатий, — хоч колись в Польщі та Росії існували таємні приватні початкові школи навчання, однак, існування таємного університету з чотирьома факультетами та 1408 студентами (1923 році), історія новітньої цивілізації ще не занотувала.

Першим ректором УТУ був тодішній голова НТШ проф. д-р Василь Шурат, а другим ректором д-р Маріян Панчишин. Університетські виклади відбувалися по цілому місті — по українських установах, в пивницях, приватних мешканнях професорів, а то й на вільному повітрі під голим небом на Кайзервальді чи в забудованих св. Юра. Звичайно, у зв'язку з поліційною небезпекою, місця викладів постійно мінялися.

Найбільші труднощі були з лябораторіями та медичними просекторами. Та вже правдивий клопіт мав д-р Панчишин щодо забезпечення студентів анатомічними препаратами. Тут поставали такі майже непоборні труднощі: поперше, спокійно без перешкод виконувати секції людського трупа, а потім ще більша трудність — де взяти його? На шастя, матеріал зумів нелегально доставляти з польського державного університету д-р Панчишин, де він, як колишній асистент медичного відділу, мав знайомства. Небезпека такого „підприємства” була та, що переховування людського трупа (бувало й так!), чи навіть частини його поза установами було протизаконним. Та не зважаючи на це, завдяки високій ідейності другого ректора університету та його бажанню подолати всі труднощі, українські медики після закінчення другого року медицини на УТУ були так добре підготовані, що пізніше були цілком добре підготовані для продовження своїх студій на закордонних університетах. Крім медичного факультету, існували ще філософський, юридичний, та технологічний факультети.

Але предбачувані труднощі поступово спричинювалися до того, що неможливо було вже продовжувати навчання в УВУ без того, щоб не понизити якості навчання. Крім того, все більше посилювалися поліційні переслідування та арешти української інтелігенції. Усі ці та інші непереборні проблеми довели до того, що від липня 1925 року Український Тасмійний Університет перестав існувати...

У другій частині збірника читаємо цікаву статтю-спогад д-ра Павла Пундія про свого вчителя — славного професора і лікаря Маріяна Панчишина. Виявляється (а про це свого часу писав також д-р Роман Осінчук), що батьки М. Панчишина були настільки бідними (на жаль, не подається чим займався його батько), що вони неспроможні були з матеріального боку дати змогу йому здобути відповідну освіту. Тому, сусіди-поляки, заприїмивши великі здібності в бідного хлопчини Маріяна, вирішили заохочувати ним, післявши його до польської школи (і, можливо, при тому сподіваючись перетягнути його на польську сторону, хоч, як знаємо, так не вийшло).

„Я особисто, — пише д-р Пундій, — довідався про проф. Панчишина ще малим хлопцем, коли моя мати, хворіючи на шлунок, їздила з батьком до Львова, щоб дістати лікарську допомогу в нашого д-ра Панчишина. І дійсно його ліки і дієта її виликували, бо вона живе й до сьогодні, маючи 81 рік”.

У відділі про спомини про лікарів довідуємося про цікаві, мабуть, далеко не всім нам відомі факти та події. Наприклад, один з наших сучасних лікарів — д-р Василь Лукаш був особистим лікарем аж трьох американських президентів — Річарда Ніксона, Гералда Форда та Джиммі Картера. Народжений в українській родині в Детройті 1931 року і, здобувши титул доктора медицини в Мичигенському Державному Університеті, д-р Лукаш уже на 33-му році свого життя став завідувачем відділу гастроентерології Державного Медичного Центру Морської Флотії в Бетесді. Тут своєю працею він привернув увагу Білого Дому, куди його було

запрошено бути особистим лікарем президента Ніксона, а потім також його наслідників — президентів Форда та Картера. За заслуги д-ра Лукаша нагороджено титулом контрадмірала. Від 1974 року він є професором медицини університету Джорджа Вашингтона у Вашингтоні.

Також там довідуємося, що понад 500 років тому, а саме, 1481-го року ректором відомого Болонського університету в Італії став українець — вроджений міста

Дрогобича Юрій Крамарка, відомий в літературі як Юрій Дрогобич. Поруч з діяльністю ректора та викладача астрономії, Юрій Дрогобич писав також і наукові праці. Викладачі астрономії, або астрології в Болонському університеті складали щороку т. зв. прогностичний календарі про рух планет. Одним із авторів таких прогностиків, — як пише автор статті Віктор Маєрник, — був Юрій Дрогобич. Наприклад, у прогностичку на 1483 рік Дрогобич пише про розташування сонця й планет, вираховує фази місяця протягом 1483 року, час двох місячних затемнень, і т. д. Також до наших наших часів дійшов прогностик Дрогобича з ділянки географії про те, що міста Львів та Дрогобич належать не до Польщі, а до Руси, під якою він розумів „Руське королівство”. Юрія Дрогобича вважають одним з визначніших учених тодішньої Європи. Помер він у Кракові 1494 року, проживши всього 44 роки (хоч точної дати його народження не виставлено).

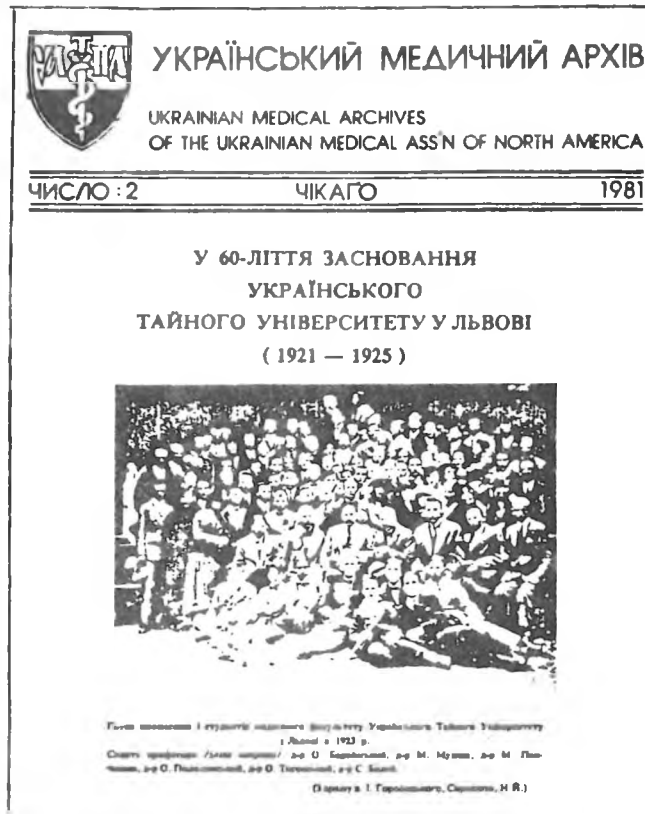
Багато в збірнику подається відомостей про успіхи нашої молоді в таких ділянках, як медицина, дентистика, фармацевтика та навіть музики (наприклад, доктор музики Юліяна Осінчук — донька відомого нашого лікаря д-ра Романа Осінчука). Короткі біографічні дані про них ілюстровані їхніми фотознімками.

Але „медичний архів” не був би повним, якби в ньому не було подано про тих наших незабутніх діячів і працівників в ділянці медицини, які в останніх роках вже відійшли від нас. Серед них знаходимо широкі згадки про таких заслужених працівників української, здоровоохорони і медичної науки, як д-р Ярослав Гинилевич — сотник і лікар Української Галицької армії і професор медицини якого за багаторічне очолення Української Медично-Харитативної Служби на еміграції Папа Павло VI-ий 1964 року нагородив титулом Лицаря-командора Ордену св. Сильвестра Папи. Д-р Ярослав Восвідка — доцент медичного факультету Львівського університету, визначний лікар і громадський діяч. Д-р Михайло Данилюк — широковідомий лікар-хірург, асистент-професор хірургії медичної школи Мінесотського університету та в 1970-74 роках головний контролер Українського Народного Союзу. Він також автор лікарського довідника

„На медичні теми”. Д-р Людомир Дмоховський — український лікар, який виростив вірус ракової клітини, д-р Василь Кархут — відомий не тільки як лікар, але також як письменник, патріот і пластунок. Д-р Степан Гик, який отримав також диплом магістра прав та був меценатом фундації Українського Вільного Університету (УВУ); д-р Богдан Зеновій Гук-Скала — провідний член революційної ОУН та старшина УПА, та багато інших наших фахівців та громадських діячів.

Як зазначив у своєму вступному слові д-р Пундій, — „Український Медичний Архів” не має на меті конкурувати з журналом „Лікарський Вісник”, який завдяки старанням його редактора — визначного українського лікаря д-ра Павла Джуля залишається і далі престижним журналом Українського Лікарського Товариства Північної Америки.

Із нових видань

Український Медичний Архів при Українським Лікарським Товаристві Північної Америки в Чикаго видає, у 60-ліття заснування Українського Тайного Університету у Львові, друге число Українського Медичного Архіву.

Передмову написав невідомий д-р Павло Пундій. У цій передмові автор пише, що хоче "познайомити наших колег та будучих істориків української медицини з матеріалами, які друкувалися в українських і чужинних журналах та часописах про українське лікарське товариство та про українських лікарів, дентистів і фармацевтів у минулому 1981 р." Ціле оце видання є поділене на чотири частини з кінцевим показником прізвищ.

Перша частина присвячена 60-тиліттю Українського Тайного Університету у Львові (1921 — 25). На титульній сторінці публікації є поміщена фотографія групи професорів і студентів медичного факультету Українського Тайного Університету у Львові в 1923 році. Вступне слово до цієї першої частини написав редактор Іван Кедрин-Рудницький, в котрім автор показує, що національна політика Польщі між двома світовими війнами була злочиною і неміудою. Ця політика зліквідувала майже цілковито українські школи в Галичині, Волині та Лемківщині. Так званою (на глум) "пацифікацією" масово виарештувала український інтелігентський та селян-

ський актив, зруйнувала українські культурні та матеріальні установи. Далі в своїй статті описує автор героїчну боротьбу української молоді за українські школи та взагалі права українського народу.

В другій частині публікації є видбитки газетних і журнальних статей з організованого життя наших лікарів. З них бачимо дуже інтенсивну наукову та культурну працю наших колег для прославлення українського ймення та народу.

До третьої частини згорнув наш талановитий архівар — д-р П. Пундій — газетні відбитки некрологів та біографічних нарисів і споминів про українських лікарів, дентистів та фармацевтів. В одному з цих відбитків читаю його статтю у "Свободі" від 23 вересня 1981: "В першу річницю смерті сл. п. д-ра В. Кархута". В цій статті д-р Пундій відає заслужену честь лікареві й письменникові В. Кархутові: "І так помер наш незабутній Адьо — д-р Василь Кархут 9-го жовтня 1980 року в лікарні у Львові. Перестало битися серце пластуна, лікаря, письменника, а перш за все — українського патріота, що перейшов свою Голгофу. Намучився він по польських та німецьких тюрмах і на 18-річному большевицькому засланні, терпів, але не заломився..." Це один яскравий приклад з тисячів наших героїв за свободу України.

Четверта частина публікації є призначена бібліографічним дописам про наших студентів, градуантів і молодих лікарів. Цінне видання!

Михайло Качалуба ст.

Психіатрія, а властиво її застосування, дає багато можливостей до зловживання. Причин до того кілька. Нема окреслених меж тому, що входить у компетенцію психіатрії для діагностики умовохворих. І врешті подвійний характер психіатра. Психіатр поділений між відповідальністю перед пацієнтом і з другого боку — інтересами свого працевлаштування, інституції, держави в СССР.

Нема загально визначених критеріїв небезпеки умовохворого як до самого себе так і до оточення. Кого можна віддати до примусового лікування? Як і наскільки обвинувачений на суді був нормальним чи ненормальним у часі злочину?

Психіатр і решта службовців психіатричних шпиталів часто не досить компетентні. Вони проявляють у відношенні до пацієнта байдужість, або й жорстокість. До „трудних” хворих застосовують у непотрібно великих дозах транквілізатори.

Яка ж тоді справжня роль психіатра, де починається і де кінчається його праця? Наприклад, Американська психіатрична асоціація вважає, що психіатрія не має служити знаряддям перебудови суспільства, рішення економічних проблем, або творити нові людські цінності. Вона повинна зменшити страждання та допомогти людині погодитися із суспільством, досягти задовольняючого рівня адаптації. Психіатр має пам'я-

Михайлю Кучер

ІДЕОЛОГІЯ І ПСИХІАТРІЯ

тати про свою відповідальність перед суспільством.

Що ж воно таке душевна хвороба?—відповіді на це питання досі немає. В психіатрії діагностика душевного захворювання основана на клінічному спостереженні, але не завжди узгоджує патологічні зміни нервової системи. Так американські психіатри, вважають, що вони мають використовувати при діагнозі винаходи хемії та фізики, але їх в першу чергу цікавить поведінка людини.

Деякі психіатри (ЗСА) вважають, що в дійсності немає психічно хворих, а є люди, які не змогли собі дати ради з проблемами щоденного життя. Душевно хворими таких людей вважати не можна. Тому при діагнозі головну роль відіграють соціальні фактори.

Останнім часом життя дало нам підстави вважати психіатрію (не завжди і всюди) засобом пригноблення. Тоді психіатрія стає складовою частиною системи гноблення і має функцію збереження соціально-політичного устрою. Держава у сучасному світі взяла на себе функцію регулювання і контролювання поведінки людини. Тому потрібна нова інстанція, яка б контролювала і скеровувала б поведінку людини без порушення ідеалів свободи та поваги до людини.

Це історичне завдання взяла на себе психіатрія. Тому і виникла формула соціальної адаптації, як критерія душевного здоров'я. У такому випадку психіатр хоче, щоб людина відмовилася від заперечення, а погодилася на загальноприйняті норми. А це вже політична функція психіатрії. У Советському Союзі психіатричне лікування ґрунтується на ідеях академіка Павлова, поєднане з марксизмом, який пояснює поведінку людини як наслідок економічних умов. Це було покладено в основу психіатричної терапії. Советський спосіб лікування має три напрямки: біологічний, психологічний та соціальний. Широко використовують транквілізатори та антидепресивні ліки. В лікуванні застосовуються інсулінові шоки, що майже не практикується на Заході. При цьому лікуванні вводять інсулін у дозах, які викликають коматозний стан пацієнта, себто близький до смерті. І потім з того стану пацієнта виводять. Також вживають електричні шоки, лікування сном — наркозотерапія. Психохірургія в Советському Союзі заборонена. Завдання психотерапії — це поступове виховання в пацієнті оптимістичного настрою. У Советському Союзі психіатр має великі можливості впливати на формування економічних

можливостей пацієнта. Він вміщується у різні аспекти життя пацієнта, зв'язані з працею, освітою, інвалідністю. Працедавець мусить виконати рекомендації психіатра. У соціальній терапії наголос робиться на колектив. Інтереси і мета суспільства вищі інтересів окремої особи. Завдання психіатра вернути пацієнта в колектив, витворити в ньому почуття відповідальності. Будь як всі, не вирізняюся нічим, ані способом одягання, жестикуляцією. Якщо всі п'ють — пий і ти і не осуджуй пияття. Незвичайна поведінка, відхилення від суспільної норми використовується в СРСР як база соціальних репресій.

Присяга советського лікаря має таке зобов'язання: „У всіх своїх діях (поступованні) маю керуватися засадами комуністичної моралі, завжди пам'ятати про високе призначення советського лікаря, про відповідальність перед народом і советською державою". В інституті його вчать марксизму лєнінізму. На це призначено 250 годин, на анатомію 297 годин, а хірургію 213.

Таким чином партія в наслідок монополії на командних інстанціях цілком контролює всі аспекти охорони народного здоров'я разом з професійною діяльністю лікарів. Ідеологія займає центральне місце в советській структурі як доктрина і як практичне знаряддя контролю. Режимові розходиться тільки на співпраці з партією як джерелом основних догматів. Режимові залежить на настроях советської інтелігенції, на її відношенні до партійної ідеології. А найбільше режимові залежить на правильній інтерпретації партійної політики та готовості виконати всі накази даного курсу. Тому советську психіатрію режим (партія, уряд) використовує для ізоляції, або й фізичного знищення політично навіть по-

тенційно небезпечних. У психіатричних шпиталях тримають багато людей без сумніву нормальних і розумних, розвинених, з доброю освітою. Вони попадають на лікування тоді, коли на них зверне увагу КГБ.

Ось як „Правда" з травня 1959 року описала злочин: „це ухил від загальноприйнятих норм поведіння у суспільстві в наслідок психологічного заколоту людини. Чи може таке трапитися у комуністичному суспільстві? Очевидно так... Ті, хто закликає боротися з комунізмом — вони ненормальні".

Советська влада з поспіхом будує стаціонарні лічниці для людей з психічними і нервовими захворюваннями. Число ліжок для таких хворих у 1962 році було 222, 600. 1974 року таких ліжок вже було 390.000. Це складало 13 відсотків числа всіх ліжок у шпиталях Советського Союзу. Психіатрію використано для боротьби з дисидентами — інакходумаючими. Діагноза — інакше думання! Але як воно справді є, чи всі советські психіатри щиро вірять, що дисидентство — це форма психічної хвороби? Більшість не вірить, але вони розуміють причину „захворіння". Серед советських психіатрів панує цинізм, про який не люблять говорити. Ось, наприклад, що прилюдно сказав проф. В. М. Морозов: „не є таємницею, що буває шизофренія без шизофренії. Інакше кажучи, є божевільня без божевілья". А головні психіатри в СРСР — це партія і КГБ. Решта виконавці.

На Заході знають про злочини советської психіатрії. „Таймс" з 27-го липня 1975 року писав у передовій статті: „Тепер ми вже маємо переконуючі і незаперечні докази, що влада в СРСР свідомо вживає психіатрію як кару і залякування дисидентів. Це державна акція жажлива і немораль-

на... Всесвітня (психіатрична) організація не може закривати очі на свідомі збочення. Советські психіатри, які погоджуються співпрацювати у такому страшному ділі, так само як і політики, що дають такі накази... Треба свідомо і одверто засудити советську практику, без огляду на наслідки".

Советський тоталітарний устрій, без огляду на формальну могутність, мусить користуватись у злочинний спосіб допомогою психіатрії. Советський режим свідомо бере на себе відповідальність та ролію мозку. Тоталітарна влада не пробує і не змогла б розглядати суспільство як суму багатьох індивідів, груп та організацій, які мають свої власні критерії, мету, завдання та інтереси. Тоталітарна влада діє інакше. Вона відмовляє своїм громадянам право мати критерії, завдання, мету та інтереси, які не відповідають інтересам влади. Советська тоталітарна влада має завдання зберегти існуючий політично економічний устрій, який дозволяє безумовне панування над суспільством. Це має свої негативні наслідки, які советський тоталітарний устрій не хоче, або не може розуміти. Дегенерується освіта, наука, право, економіка, ідеологія, філософія, література.

Щоб це все сформувати на свій лад і на служіння своїй меті тоталітарний устрій створює колосальні ідеологічні репресивні апарати в тому і психіатрію. Велика частина ресурсів таким чином йде на знищення кожного спротиву дійсного, або уявного в середині країни, на ідеологічну диверсію за кордоном і на воєнну експансію.

Якщо такий режим западає над світом, він обернеться у тоталітарний сирій концентраційний табір і напевне загине.

УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНО-ХАРИТАТИВНА СЛУЖБА з. Т.

Колишній Український Червоний Хрест

Мюнхен, червень 1984

Слава Ісусу Христу!

До
Українського Громадянства
у вільному світі.
Високодостойні і Дорогі
Пані й Панове!

Кожного року в Україні святкували дуже урочисто Зелені Свята. Зберігаючи звичай нашої Церкви ішли походом на цвинтар, щоб на спільній символічній могилі помолитися за рідних і за воїнів українських національних армій, яких могили порозкидані по розлогі українській землі, куди ворог — червона Москва — їх запроторив. В часі Зелених Свят переводили також збірки на національні цілі.

На чужині, у тих місцевостях, де є більше скупчення українців, придержуються того звичаю. В Зеленосвяточному часі треба нам пам'ятати і про тих братів і сестер, які в наслідок першої і другої світових воєн вийшли з рідних земель, та з причин здоровельних, старшого віку тощо, мусіли остатися в західній Європі. Тим людям прийшла з поміччю матеріальною, медичною і моральною Українська Медично-Харитативна Служба — колишній Український Червоний Хрест. Тепер треба допомагати ще новим українським втікачам з комуністичної Польщі, які безперервно над-

ходять і остаються, переважно в Західній Німеччині.

УМХС допомагає нашим бідним родинам у Польщі, Чехословаччині, Румунії, Югославії, та нашим братам і сестрам у рідному краю — грішми, одягом, харчами, а головню ліками. У 1983 році УМХС видав на допомоги більше як двадцять тисяч німецьких марок.

Засяг нашої діяльності широкий. Щоб могли далі вести цю самаританську працю, яку ведемо вже 39 років, потрібно нам фінансової бази. Тому звертаємося до Вас, дорогі наші Земляки, дати щедрю лепту з нагоди Зелених Свят на допомогові цілі УМХС.

Зеленосвяточні збірки на УМХС увійшли вже в традицію і нашим святим обов'язком є вести працю УМХС до того часу, поки не постане вільна самостійна українська держава і тоді передати наші обов'язки Українському Червоному Хрестові в Києві.

Дорогі Земляки, розсіяні у вільному західньому світі! Навчайте Ваших дітей і внуків бути жертвенними на народні

цілі. Цим покажіть любов до наших ближніх, найбільш потребуючих українців, а через них — любов до нашої рідної Церкви і до нашої Батьківщини — України, а милосердний Господь винагородить Вам за це сторицею;

**ДОПОМАГАЙТЕ НАМ
ДОПОМАГАТИ!**

За Головну Управу УМХС

інж. Г. Комаринський
секретар

д-р мед. В. Милковський
голова

П.С. В Німеччині всі пожертви на УМХС можна відтягати від податку. На бажання висилаємо відповідні посвідки.

Ukrainischer Medizinischer
und Caritativer Dienst, e. V.
Frueher: Ukrainisches Rotes Kreuz
Deutschland
Muenchen 2, Dachauer Strasse 9/11

З ПРАЦІ УМХС

Кожного року в Україні святкували дуже урочисто Зелені Свята. Зберігаючи звичай нашої Церкви ішли походом на цвинтар, щоби на спільній символічній могилі помолитися за рідних і за воїнів Українських Національних Армій, могили яких порозкидані по розлогій українській землі, куди ворог — червона Москва їх запроторила. В часі Зелених Свят переводили також збірки на національні цілі. На чужині у тих місцевостях, де є більше скупчення українців, утримується цей звичай. В Зеленосвятковому часі треба нам пам'ятати і про цих братів і сестер, які в наслідок першої і другої світових воєн вийшли з різних земель та з причин здоровельних, старшого віку тощо, мусіли остатися в західній Європі. Тим

людям прийшла з поміччю матеріальною, медичною і моральною Українська Медично-Харитативна Служба — колишній Український Червоний Хрест. Тепер треба допомагати ще новим українським втікачам з комуністичної Польщі, які безперервно надходять і залишаються переважно в Західній Німеччині.

УМХС допомагає нашим бідним родинам в Польщі грішми, одягом, харчами а головно лікарствами, також в Чехословаччині, Румунії, Югославії, а найважливіше допомагає нашим братам і сестрам в Рідному Краю. В 1983 році УМХС на допомоги видав більше, як двадцять тисяч німецьких марок.

Засяг нашої діяльності широкий, щоби могли дальше вести цю самаританську працю, яку ведемо вже 39 років, потрібно нам фінансової бази. Тому звертаємося до Вас, Дорогі наші Земляки, дати щедрі лепту з нагоди Зелених Свят на допомогі цілі УМХС.

Ukrainian Medical and
Charitable Service
Munich 2
Dachauer Strasse 9/II
West Germany

Д-р Роман Сухий

Чого зїхались були наші лікарі до „короля” Прусії (King of Prussia)

Перед кількома роками приїхало було багато наших лікарів до Детройту. Тоді здивований „Еко” послав туди свого „Лиса Микиту”, і той розвідав всю справу. І вийшло, що наші аптекарі видумали низку нових ліків і запросили докторів, щоб ті видумали нові недуги до тих ліків. Доктори Прончики, які ще рік тому ледве чи знали про існування Українського лікарського товариства, скориставшись з наших запрошень, чи то на осінній пікнік, а чи на чудову новорічну зустріч, так вподобали собі нашу лікарську громаду, що вже кілька разів просили нас до себе в гостину.

В погідну неділю, зїхалось понад пів сотні осіб, в тім велика частина молодих, до прекрасного саду докторів Прончаків. Господарі хоч тут народились (після першої світової війни) прийняли нас сердечно із „старокраєвою” українською гостинністю. Але не шукати нових недуг для й так знеможених уже наших пацієнтів зїхались доктори, але передовсім, щоб гідно відзначити 85-ті роковини з дня народження сеньйора нашої лікарської громади д-ра Петра Федорова.

Голова пенсильванської філії УЛТ сказав, що не все рожами був устелений життєвий шлях наших солєнізанта. Любов і повна самопосвята праця для нашої Церкви й народу були змістом прожитих літ доктора Федорова.

В ранній молодості він зголосився до Української Галицької Армії. Активізувався потім в українському життї. По одержанні диплому лікаря медицини, з самопосвятою, часто безкорисно, помагав нашим хворим, але й знаходив час для Церкви й громади. А й тут, на еміграції, поза професійною працею, далі бере участь в релігійному й суспільному життї. Та чи не найбільшим осягом д-ра Петра Федорова і його дружини Івани є те, про що ми всі старші мріємо, але рідко кому з нас це вдається. А саме, вони дали своїм дітям, а то Ксені, одруженій з інж. Богданом Коженювським, та д-рові Ігореві не лиш високу освіту, але українське патріотичне виховання.

Шампан, уродиновий торт та „Многая літа” творили теплий родинний настрій. Все це було великою й приємною несподіванкою для д-ра Федорова й його дружини, за що він нам щиро дякував.

Другою приємною несподіванкою для нас усіх був приїзд безпосередньо із сходин відділу УЛТ в Детройті, нашого провідника на Америку й Канаду Мирослава Коленського, ідейного й активного нашого президента.

Не лиш „ястівєм й питієм” займалась наша громада, хоч гостинні господарі дуже сердечно нас вгощали, але знайшли ми також час на поважні справи.

Коли нормально на наші наукові зїзди нелегко вислати більше, ніж одного-двох делегатів, то д-рові Коленському вдалося на наш науковий зїзд Америки й Канади в Торонті, який відбувся в другій половині червня, змобілізувати аж кільканадцять, в тім кілька „дорослих”, тобто понад сорок літ, а решта „молодняк”. Але щобільше, на світовий зїзд українських лікарів, який відбудеться у вересні в далекому Мюнхені, зголосилось декілька наших молодих членів, а дехто їде туди з доповіддю.

У приязній атмосфері ми обмінялись думками — як збільшити молоде членство, як переконати їх, що без вкладки товариство не може існувати. Хотілося б збільшити стипендійний фонд, не сміємо забувати про видавничий фонд єдиного в світі українсько-мовного „Лікарського вісника”.

Підсилені не лиш на тілі, але й на душі, ми прощалися в надії, що незабаром знову зустрінемося у подібній родинно-дружній атмосфері. Всі, що брали участь у цій приємній зустрічі, подивлялися любов і прив'язання до нашої Церкви і всього, що українське в цьому англomовному ідейному подружжі.

А на додаток, ми були дуже приємно зворушені, коли побачили в їх вітальні на видному місці портрет нашого Слуги Божого Митрополита Андрія.

Ми виїздили з цього привітного дому захоплені й підбадьорені, що коли нас не стане, то про Україну є ще кому згадати.

Рецензія

Д-р Володимир Пасіка

ТІЯРА ПРОДАНА

Рефлексії і конклюзії

Це третя книжка автора — лікаря і філософа. Перша (Думки і тіло) — медична практика, друга (У крутежі шалу) — кольоритні спогади про війну і скитальщину, переплетені цікавими і вдумливими міркуваннями, третя — думки, філософічні міркування про найактуальніші проблеми сучасності. Годі в короткій статті хоч загально накреслити всю різноманітність і багатство думок і всі важливіші теми, які автор затримує і пробує з'ясувати, навіть знайти їм розв'язку, яка вивела б людство з жакливого становища, що загрожує йому всесвітньою катастрофою. Автора цікавить Біблія, психологія релігійних вірувань, проблеми сучасного християнства, "епоха фальшивих пророків", комунізм, антисемітизм (оборона жидів перед несправедливими закидами), релігія і філософія, атеїзм, релігія і наука, сучасна криза і хвора ментальність людства. Він противник дарвінізму і фройдизму, а прихильник релігії і церкви і бачить у сучасному папі мислителя і реформатора світових лійх.

Книжка — рідкий зразок філософського твору, який відважно береться за найзаплутаніші питання історіософії, соціології, теології і національності.

Основна тема твору: людина в обличчі Бога і всесвіту, в обличчі зла. Загроза катастрофи — чи є з неї вихід? Автор вірить у силу ідеї ("мучениками за ідеї вистелений шлях історії людства" — стор. 190), він вірить, що єдиний вихід — зміна ментальності сучасної людини. Але для нього сучасна людина — це "великі туловища і малесенькі голівки" (262); "людська природа... опанована шалом садистично-жадоби взаємного винищення" (78); "криза — наслідок безглуздої структури світу, бо зігноровано права народів і права людини" і "вся історія

людства — його війни" (10); людство "в кігтях Демона гніву і ненависти" (13); "люди перестали бути людьми" (39).

Проте автор вірить, що людині вроджений інстинкт — тропізм правди і теотропізм — шукання Бога. Творцями зла є соціальні верхи, володарі. Звичайна людина не творить зла, їй треба дати волю бути собою, зберігати свою людську гідність і основні людські права.

Не легко цю віру погодити з твердженням про великі туловища і малесенькі голівки. Чи це тільки про "верхи"? Адже історія хоч би останніх десятиліть досить виразно цьому суперечить. Це щира правда, що верхи ("аристократи", "магнати", "шляхта") продовж тисячоліть тримали людську масу в неволі і купали її щедро в крові. Однак довга епоха їх панування — можливо, і всупереч їм — таки створила і всю сучасну культуру: релігію, ідеалістичну філософію, мистецтво, науку, ідеї справедливості і права людини і ~~вирешті дала масі звичайних людей~~ нечувані в давнині права і добробут. Чи варто було б авторові звернути увагу на твір Ортегі і Гассета "Бунт мас"? Адже з сучасної маси, не з верхів вийшли Сталіни і Гітлери, що втоптали в багнюку не тільки всю культуру, а й усі в тяжкій боротьбі з верхами видерті від них права і гідність людини. Це такі відомі речі, що про них зайво довше розводитись.

Можливо, що в звичайній людині буває теотропізм і тропізм правди та справедливості, але тільки зрідка і в небагатьох. Натомість коли та звичайна людина — та біла свиня з синіми очима, як кажуть негри (70), хоч не бракує їй чорних свиней (Іді Амін!) — коли вона дорветься до влади, вона стає не гіршим тираном, ніж були знищені нею верхи. Не даремно народня мудрість каже:

писав: "Перед рабом, що зірвав ланцюг, перед вільною людиною не тремтіть." А Платон радив віддати владу в ідеальній державі не звичайним людям, а філософам!

Єдиний тропізм, який без усякого сумніву можна знайти сливе в кожній звичайній людині — це "владотропізм", що дуже легенько переходить у "тиранотропізм" і "кровотропізм". Адже сам автор стверджує зріст злочинності (239). Трагізм людства в тому, що місце давніх тиранів завжди займають "визволителі", і доводиться вірити, що воно приречене на постійне, довічне рабство, з якого виходу не видно.

Жорстока й тиранська епоха тіяр і корон, створивши сучасну культуру, скінчилася: Павло VI продав тіяру, а визволена звичайна людина — в ім'я поступу! — геть перевершила фараонське рабство і асирійську жорстокість. Чи продав даремно?

Автор дуже боліє за несправедливисть, кривди та злочини і вірить у справедливість, вірить, що "існує кара за злочини, не тільки одиниць, але і народів" (46), і питає: "Чи можна сумніватися, що за злочини мусить бути кара?" (47).

На жаль, можна. Але що таке злочин і хто карає? Для цього треба спершу з'ясувати, що таке людина. Вона роздвоєна між природою і культурою, біологією і духовістю. Злочин є у природі людини. Біологічно людина — вбивник, бо щоб прожити, мусить убивати — тварин, також і ворогів. Це закон природи. Природа не знає злочину і гріха — це культурні категорії. Злочин убивства — це для природи конечність і норма. Біологія оснований на тому, що культура вважає злочином — на вбиванні жертви. Людина — двосидина істота у вічному конфлікті біології з духовістю, а що перша міцніша, тому поки людство, поти й злочин.

Хто ж карає людство за злочини? Людські закони карають за злочин людини проти людини, але хто, де, як і коли карав за великі, загальні злочини, т. зв. злочини народів?

До речі, говорити про злочини народів можна тільки дуже умовно, бо винуватцями були звичайно володарі або верхівка, якісь групи

чи кляси чи організації (армія), навіть цілі суспільні прошарки, але ж не цілі народи від немовлят до стариків. Хто ж і як має карати за такі "злочини народів"?

Автор пише: "Виникає питання, чи постигне кара тих, які гнобили і гноблять цілі народи. Не тільки постигне, але постигала, постигає і постигне тоді, коли злочинці виповнять цілу свою поємність злочинності. Воно (?) наступає тоді, коли вони доходять до апогею своєї сили. Час карі не важливий. Проблемаю може бути високість карі. Але високість карі вимірює злочин — індивідуальна участь кожного у виконанні злочину" (46).

Тяжко уявити більш наївну віру, яку історія заперечує на кожному кроці. Правда, часом індивідуальних більших злочинців постигала кара, але дуже рідко, винятково, натомість можна назвати десятки і сотні прикладів, коли катів, звичайно на високих становищах і за злочини проти народів ніколи ніяка кара не постигла, а витворяли вони таке, що пекло здригалось. Яка кара досягла Петра I, Катерину II? Чи вони ще не виповнили цілої поємності їх злочинності? Чи тому кара ще чекає? Історія знає тільки кару за невдалі злочини і нагороду за успішні, тому й прославляла їх і назвала "Великими".

А "злочини народів"? Якщо й бувала за них кара, то звичайно покутували не злочинці, а непричасні покоління, які від двох тисячоліть покутували за гріх предків — "жидів, що вбили Христа", хоч насправді тільки тодішня верхівка спричинила смерть Христову, а вбили римляни своїм способом — розп'яттям.

Інший приклад: християнські народи, відкривши Америку, зруйнували держави інків і ацтеків, пограбували їх скарби, а самих винищили і безліч інших індіанських племен, так що тільки недобитки залишилися, і загарбали собі їх континент — від північного до південного полюса. Хто ж винен і кого та як карати за ті величезні злочини? А якби по слову авторовому і сталася справедливість, то нам довелося б хіба

скакати в океан! А ми ж таки найменше винні, хоч, правда, — скористали з овочів злочину, рятуючи власне життя.

Злочинів проти нашого народу історія знає безліч, але скільки злочинців досягла заслужена кара? Тих давніх, що саджали на палі і четвертували? Вони звичайно вмирили в добробуті й славі, а як і досягла кого кара за їх злочини, то лиш їх нащадків, звичайно куди менше винних за них, а то й узагалі невинних. Отак, як за дикі злочини Гітлерових опричників покутувало білш чи менш німецьке населення, зокрема жіноцтво. Врешті найбільший злочин: Хто, як, де і коли міг би спокутувати голodomор 1933 року? І чи може бути за те якась "справедлива" кара? Хто і як може карати, і кого? Головний винуватець помер у повні влади і слави у своєму Кремлі, і папа прилюдно помолився, щоб Господь мав милосердя для грішної душі, а Неру прославляв як одного з найбільших реформаторів людства! А його безчисленних опричників не було і нема ніякої змоги карати, якщо вони ще живі. А якби й були якісь спроби кари чи помсти, то жертвами стануть найменше винні чи й невинні. Отака кара за злочини і така історична справедливість.

Можливо, що автор чекає Божої кари. Однак чи можемо, чи вільно нам приписувати Богові таку "справедливість", як її бачимо в історії? Тому краще нам не мішати до Божої справедливості, бо ми в ній нічого сенько не розуміємо.

Ця кілька критичних зауважень не обнижують вартості багатой змістом книжки, яка варта пильної уваги інтелігентних читачів.

На жаль, цінна книжка має й одну дуже велику хибу: це її мова, правопис і зокрема друкарська коректа — справді небувала! Таке враження, що деякі частини взагалі не пройшли ніякої коректи. Також незрозуміло, що складачі в поважній друкарні могли так розривати склади, як людст-во,

виз-навці, заз-нав, обов-язки, говор-ять, осуд-жує і інші, або так ділити слова, залишаючи при кінці чи на початку рядка одну букву: У-країна, я-кий, папо-ю, а-постол, любов-ю і інші.

Прізвище підписаного надруковане як мовного редактора. У рецензії в Новому Шляху згадано в книжці мовні огріхи — цілком слушно! Однак мовний редактор не має контролю, чи автор, одержавши справлений до друку текст, не поробить змін і додатків, ані згадавши про них редакторові, а вони всі йдуть на його рахунок. Можливо, що він і переочив якісь мовні огріхи, але читачеві навіть із скромним знанням літературної мови мусить бути ясным, що він не м і г залишити несправленим таке, як "об'яви" (18), "ці, які" і "це, що" (20), "двох гостей підлялося" (21), "місто документів приходить візвання, щоби" (33), "я зараз вернув би там" (33). "Юліюш Словацькі" (44), "еволюція, виражена середниками боротьби" (62), "випертися своєї африканськості" (170), "Довголітнього голову... цю книжку присвячує Автор" і багато інших.

Отак несподівано можна за сумлінну працю наразитися на незаслужену компромітацію, а з неї вже годі очиститися, бо мало хто з читачів книжки прочитає й це вияснення. Натомість завжди залишиться їм перед очима; поруч прізвища автора, також і прізвище мовного редактора, що так недбайливо й несумлінно виконав своє завдання, не маючи, очевидно, потрібного знання...

Однак незалежно від особистих справ треба усвідомити, що недбайливість наших видань переходить усіякі межі, що настає варваризація нашої друкованої мови — репрезентанта і стрижня нашої загроженої національної культури.

Чи не крайня пора бити на тривогу?!

І.В. Манастирський

ЗАВВАЖЕННЯ

до "Рецензії на рецензію"

д-ра В. Соханівського

VOL. LV, No 11, MARCH 17, 1984

Автор "Рецензії на рецензію" (Н.Ш. ч. 7, 18.II.84) сподівається цікавої і продуктивної дискусії, і приємно взяти в ній участь, бо справді заторкнено важливі справи й інтригуючі питання; а дискутувати на рівні "Рецензії" д-ра Пасіки (НШ ч. 3, 21.I.84) таки годі. Однак для такої дискусії треба спершу вияснити низку непорозумінь, які постали через неточне цитування і тому часто неправильну інтерпретацію поглядів підписаного.

Перш усього непорозуміння щодо "верхів", до яких п. Соханівський бажає зарахувати Сталіна і Гітлера. Автор "Тіари проданої" називає верхами аристократію чи взагалі вищу верству, і в тому розумінні щодо обох названих не може бути сумніву.

Ідеальна держава Платона, як відомо, утопія, тож ледве можна мати сумніви щодо можливості її існування.

Погляд підписаного, що єдиний тропізм майже в кожній звичайній людині — це "владотропізм", не спертий ні на якій статистиці, а на обсервації (вже півстолітній!) і вислід власної інтерпретації. А твердження, що "п. М. не вірить, що в людей є теотропізм", заперечує цитата в рецензії про "Тіару" (НШ ч. 48, 26.XI.83): "Можливо, що в звичайній людині буває теотропізм і тропізм правди та справедливості, але тільки зрідка і в небагатьох". Отже мова не про "людей" —

людський рід, а про "звичайну людину" — пересічну, обмежену. Автор це переочив. Нема сумніву, що в людей є теотропізм, але власне у надзвичайних, яких обмалює. Наприклад, монахи становлять малесенький відсоток суспільства. Натомість спробуймо усвідомити, скільки за останні тільки десятиліття, серед ніби найкультурніших, передових народів, знайшлося катів, які обслуговували безчисленні тюрми, концентраційні табори і державні камери тортур. Це ж сотні тисяч, якщо не мільйони. Ніякий гнобитель не міг ніколи нарікати на їх брак. Як же проявлялися в них притаманні кожній людині тропізми: теотропізм і тропізм правди та справедливості?

Автор слушно підкреслює, що без теотропізму не було б релігії. Однак причиною постанов первісних, цілком примітивних релігій був радше страх перед невідомими, незрозумілими, тому "надприродними" силами, які загрожували примітивній людині. На тому ступені релігія мала практичні завдання зацитувати небезпечні лихі сили і не турбувалася мораллю і справедливістю. Ще навіть у античну класичну добу релігії і мораль мали мало спільного: вистачить згадати неморальність богів, хоч би в Гомера. Проте з поступом культури розвинулися вищі форми релігії і прийшов до голосу той

теотропізм, який довів згодом до розвитку високої релігійної мислі і до поняття Бога — творця всесвіту і добрячого батька людського роду. Однак такі релігійні висоти звичайним людям і досі рідко доступні.

Автор адресує до підписаного таке твердження: "Коли людина не вірить у теотропізм, то зрозуміла річ, їй тяжко вірити в щось таке абстрактне, як справедливість та кару за злочин". Помилкове вступне твердження і помилковий висновок, а власне проблема справедливості, злочину і кари основна для всієї дискусії, тому варта особливої уваги.

В "Рецензії" підписаного мова була, зрозуміло, не про абстрактну справедливість (правничий аспект) і не про Божу справедливість (релігійний аспект), а про реальну історичну дійсність, у якій знайти справедливість і кару за злочини — у звичайному, щоденному, практичному розумінні — таки досить тяжко. З цим тісно в'яжеться проблема природи людини. Через свою роздвоєну природу — біологія і культура — людина, біологічно хижак і вбивник, як творець і носій культури визнає мораль, змагає до справедливості і бажає кари за злочини, хоч і сама завжди грішить проти моралі, яку визнає: "Не убий!" З біологічної konieczності мораль обмежено до людини; тварин можна безкарно вбивати. (Згодом пороблено й винятки стосовно людини: оборона, справедлива війна тощо.) Цей

практичний компроміс суперечить абсолютній моралі, для якої кожне вбивство — злочин. Однак злочин і зло з погляду справедливості не є злочином, а конечністю з погляду біології. Людина — хижак з біологічної конечности — є злочинцем з погляду абсолютної справедливості. Погляд, що злочин, гріх є в природі людини, знаходимо навіть у релігійному понятті первородного гріха. Отже зайво “стягати людину з п’єдесталу людськості”, коли — як стверджує християнська релігія — вона родиться грішною, тобто злочинною, і мусить аж сама з трудом видрапуватися на свій людський п’єдестал. Отут і відповідь на питання, що таке злочин, а на питання, хто карає, відповідь така, що намагається карати людина і сподівається вищої, Божої кари і справедливості.

Вислови п. Соханівського про природу людини в основному згідні з нашим стислим окресленням людини як “двоєдиної істоти”: природа — культура, біологія — духовність. Це полярні протилежності, якимось поєднані у природі людини, також вічне джерело її дерзання, внутрішньої боротьби, конфліктів і гріхопадіння — матеріалу історії людського роду. Така дискусія не мусить довести до абсурду, як він думає, бо розкриває трагічну долю людини, роздертої між протиріччями, з яких годі знайти вихід і їх розв’язку, а вона приречена все наново їх шукати — даремно.

Без сумніву, людина біологічно “найдосконаліше сотворіння в природі”, а “культурно” — психологічно і морально — також потенційно найдосконаліше, якщо не стане — як це, на жаль, аж надто часто буває — жертвою гріха і злочину. Іншими, своїми словами, однак автор підтверджує погляд про “двоєдину” природу людини.

Автор обороняє папу від закиду, що він молився за Сталіна. Такий був тоді погляд і так писала преса, однак можливо, що наша інтерпретація його молитви неправильна і “тенденційна”. Однак основне те, що папа не осудив прилюдно страшного злочинця, тобто не досягла його навіть така мізерна, тільки моральна, земна кара, з якої він за життя тільки сміявся б. Отож навіть найстрашніші злочини минають злочинцям на цій планеті цілком безкарно.

Пан Соханівський приписує підписаному сумнів, чи “існує кара, Божя кара, страшна кара за злочини”. На якій підставі? Він писав: “Можливо, що автор (мова про д-ра Пасіку) чекає Божої кари. Однак, чи можна, чи вільно нам приписувати Богові таку “справедливість”, як її бачимо в історії? Тому краще нам не мішатися до Божої справедливості, бо ми в ній нічого не розуміємо”. Ні слова сумніву, чи вона існує, а тільки сумнів у її земному аспекті. Нерозуміння і сумнів — дуже різні речі, і сумлінному дискусантові аж ніяк не годиться їх мішати, щоб не зробити критикованому моральної кривди і не змалювати його як якогось аморального типа, який має сумнів щодо Божої справедливості і моралі взагалі і бачить у світі тільки бездушну матерію.

Мова йшла не про Божу, а про світову, земну, дочасну справедливість. Перша — це справа богословів, не істориків чи звичайних, пересічних інтерпретаторів історичних подій. А де і коли була справедливість на світі? Ще один приклад: ідеаліста і борця за волю Мазепу історія осудила як бунтівника і покарала церковною анатемою, а гнобителя і ката Петра прославила як “великого”.

А Божя справедливість — для

нас закрита карта. На цьому світі її тяжко доглянути, а історія ще й часто робить щось їй цілком протилежне, хоч і правда, часом трапляються події, які можна вважати виявом Божої справедливості.

А на тому світі? Що діється в пеклі, нам обом з п. Соханівським, на жаль, не відомо. І це справа віри, не знання, а дискусія йде про те останнє.

Автор — у зв’язку з міркуваннями про Божу справедливість — згадує кару, яка досягла царську родину і московську еліту. Їх масакра — прекрасне підтвердження нашого погляду про неморальну збірну відповідальність і покуту більш чи менш винних, а часом і невинних за злочини чи предків, чи — в даному випадку — системи, яку вони репрезентують, або до якої вони причасні, отже ярке заперечення всякої справжньої справедливості і моралі і кричущий приклад т. зв. “історичної справедливості”. Адже діти Миколи II не мали на сумлінні, мабуть, якихось особистих злочинів? Їх убито не як злочинців, а як символи зненавидженої системи, а це таки має дуже мало спільного з мораллю і справжньою справедливістю, хоч історично воно могло бути якимось виправдане і бажане, навіть корисне — вислід історичних причин і наслідків, вельми далеких від усякої моралі.

Отож основне: не мішати моралі з історією, бо вони обидві мають дуже мало спільного. Т. зв. історична справедливість — це, як правило, моральна несправедливість. Натомість емоційне проповідування моралі має велику виховну вартість, але не має нічого спільного з холодною, речовою аналізою реальної історичної дійсності.

І.В.Манастирський

Завваги до “Завважень”

І. В. Манастирського

Мені справді було приємно завважити, що на мою статтю-визов п.н. “Рецензія на рецензію” у зв’язку з появою книжки д-ра В. Пасіки “Тіра продана”, мій добрий приятель п. І. В. Манастирський зареагував так обширною, цікавою, соковитою статтею п.н. “Завваження до “Рецензії на рецензію” д-ра В. Соханівського, Н.Ш., ч.11. Безсумнівно, що мені були приємні ті місця його статті, де він бодай частинно признавав слухність моєї статті, а решта є виявом різниці поглядів чи світогляду. Мене дещо вразило то місце, де він пише: “перш усього непорозуміння щодо “верхів”, до яких п. Соханівський бажає зарахувати Сталіна і Гітлера”, хоч у дійсності я зарахував до “верхів”, але “верхів” зла, злоби і злочинства. Інколи таке “недоказування” чи уривки цитат — часом легке перекручування може цілковито змінити сенс написаного і справді спричинити кривду критикованому. Я не бажаю таких методів і при тому будучи недрібничковим, не буду чіплятися “дрібних речей”, а пробуватиму спрямувати дискусію у конкретному і зрозумілому напрямі та обговорити деякі, модні чи немодні під сучасну пору, речі.

Автор “Завваження” каже, що я обороняю папу. Чи справді? Чи він потребує цього від мене? Я тільки питався про докази, як знає автор за що і як молився папа? Я пам’ятаю з дитинства,

що молитва, це приватна розмова людини з Богом. А в дійсності мені взагалі про це не йшлося. Моєю справжньою мотивацією була не проблема чи він молився чи не молився за Сталіна. Моєю мотивацією була ширша проблема АВТОРИТЕТУ. В загальному сьогодні всі знають поставу Папи і Ватикану до Кремля і Кремля до Ватикану і папи. Про це широко пише навіть протестантська преса, а некатолик президент ЗСА Реген бажає зблизитися і нав’язати конкретніші зв’язки з Римом, бо це справді є важливе і впливове світове тіло, незалежно від того, що у свій час Сталін з насмішкою питався скільки Ватикан має дивізій. В нас за те є певні одиниці чи кола, які вважають, що це є модним словесно накидуватися на папу, Ватикан, а незорієнтовані любителі релігії б’ють bravo. Якщо хтось є іншої думки, — то він, якщо не зрадник, то мусить бути якась дивна порода. Я сумніваюся чи така постава приєднує нам приятелів у змагу до нашої державности. Кремлеві це напевно подобається. Я свідомий, що в один час існувала т.зв. “східня політика” Ватикану, яка не була корисною для нас і цілком правильно, наша преса і наша спільнота боролися проти цього та змагали, щоб її змінити, бо вона є шкідливою не тільки нашій Церкві але і цілості Вселенської Церкви, якої інтегральною і самотій-

ною частиною є УКЦ. Це був наш обов’язок. Чи така політика ще далше існує, було б корисно довідатися з авторитетного джерела об’єктивно.

Отже, чи приниження або зневаження авторитету голови Вселенської Церкви піднесе наш авторитет і нашої ієрархії? Чи це робить нас більше “самостійними”, менше “рабськими”, більшими патріотами? Мені здається, що така тактика нам шкодить, а при тому збільшує міжгрупову напругу, підсилює сварки, зменшує співпрацю та остаточно веде до збільшення ненависти, як напр. в Англії, тощо. Простудіювавши глибше проблему ненависти з психологічної чи медичної точки зору, завважимо, що ненависть взагалі ворогові не шкодить і чим більше буде “скреготу зубів” тим більше він буде сміятися. Зате ненависть сильно шкодить, а то навіть і нищить того, хто її пропагує чи посідає. Мене сильно і позитивно здивувала думка Євгена Сверстюка. Він пише: “А ненависть — що ж, це сила слабких, з неї випливає помста і кара, але ніколи з неї не повіє свіжим здоровим вітром творчости”. А в іншому місці він додає: “Мусимо змінитись, щоб поважати себе, навчитися поважати інших і таким чином заслужити повагу інших”.

Можливо, що я дещо відбіг від теми але воно таки має певний зв’язок з дискусією. Пан Манастирський між іншим пише: “Ідеаліста і борця за волю Мазепу історія осудила як бунтівника і покарала анатемою, а гнобителя і ката Петра прославила як “велико-

го". Цей факт болючий до суду над лідерами нацистської крові. Однак тут знову Німеччини та остаточне їхнє виринають питання: Яка і чия історія? Наша історія того не зробила. Такий фальш написала і виконала Москва. Сьогодні відомо у світі, що, якщо хтось хоче знищити якийсь нарід, — то він міняє, переписує, фальшує, перекручує його історію. Так робила біла, так робить червона Москва. Про такі речі світ тепер є поінформований. Наша спільнота в діаспорі має всі можливості тепер не тільки справити історію, опрокинути анатему але і оскаржити Московську Православну Церкву за несправедливе покарання Мазепи. Всі відгалуження Української Православної Церкви спільно і з авторитетом Української Католицької Церкви повинні це зробити вчасно, бо світова opinio є тепер сприятливішою ніж будь-коли перед тим. На тому місці бажаю натякнути, що я цілковито погоджуюся з думкою автора "Завважень", що його писання про "ідеальну" державу є утопією, як і також не заперечуватиму його твердження, що очевидно існує різниця між сумнівом і знанням та мораллю і історією і цього справді не личить мішати. На кінець бажаю натякнути, що в його статті настирливо повторяються думки про хижацтво і вбивництво, злочинність, трагізм людини включно з первородним гріхом. Будучи лікарем я не раз бачив новонароджених дітей і люди ніколи не казали, що народився новий "хижак". Вони звичайно називали дитям чи немовлятком і до того додавали: "О, яке воно гарне і невинне". Безсумнівно, що не всі злочини вспівають бути покарані. В пам'яті середнього і старшого покоління є ще свіжий образ Нюрнберзького

Значить не всі злочини людини над людиною чи народу над народом забуваються. Злочинці над нашим народом ще ждуть свого суду. Про ці речі дуже вдумливо висловився у недавньому НШ І. Кедрин, цитуючи так: "Млин божої справедливості меле помалу але певно". Холодна логіка, техніка, навіть не абиякі знання і свідомість реальності земського життя з труднощами, несправедливістю, парадоксами і т.п. нагло ситуації чи стану історії не змінять. Над цим ми ще мусимо сильно, мудро, послідовно і соборно попрацювати. А все ж таки я бачу життя трошки іншим, як бачить п. Манастирський. Він пише: "Така дискусія... розкриває трагічну долю людини, роздертої між протиріччями, з яких годі знайти вихід і їх розв'язку, а вона приречена все наново їх шукати — даремно". Чому даремно? Ніякий серйозніший змаг, труд чи жертва намарно не пропадають! Чому ж така безнадійність? Той самий Є. Сверстюк, якого я повище цитував з його "Собору у Риштовані" і тут має пораду: "Щоб залишитись людиною... їй потрібні найвищі зусилля розуму і духа. Вона мусить відродитись, щоб зрозуміти, що на ній, особисто на ній все лежить — і спадщина предків, і доля землі — вітчизни людей". Ще сильніше в такому випадку висловила Леся Українка.

"...Так, я буду крізь сльози
сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! — Геть думи сумні!"

В. Соханівський

Д-р В. Соханівський

“ТІЯРА ПРОДАНА”

Коли прочитав я так цікаву повище згадану книжку д-ра В. Пасіки і застановлявся, як це я міг би найкраще її схарактеризувати, — то це не було простою річчю, бо інколи автор поринає глибоко в аналіз проблем, явищ чи принципів, або взноситься високо у незвичну читачеві філософію. Зміст книжки не є пересічний, звичайний чи легкий, а до того цю книжку не читається “одним духом від дошки до дошки”. Її треба студіювати і мислити. Якраз тоді попав мені журнал “Тайм” із цікавою статтею, взглядно ссеєм п. н. “Моральний еквівалент з...”. В цій есеї дуже цікаво описано як це помаленько але послідовно зникають у сучасному світі і житті, а особливо у пресі, — сенс чи відчуття чеснот, моральних вартостей, цього давнього, висміяного деякими психологами, “почуття вини” та відповідальності за свої вчинки. Навіть консервативний економіст Томас Совел каже про це так: “Нездібність робити моральний осудок є “АІДС”-ом інтелектуалів. А “АІДС”, як загально відомо в медицині називається “набутий імунodefективний синдром”, себто набута недуга, яка під сучасну пору є звичайно смертельною. Її набувається через моральну розлузненість сексуальної поведінки. Після довшої деградації і недоцінювання та зневажання моральними вартостями помало приходить

моральна сліпота і неморальність стається людською звичкою. Ми всі знаємо яка велика є різниця у понятті слова “мир” тут і поза залізною куртинею. Справжній борець за волю, навіть герой для нас, там буде називатися терористом і навпаки. Цей моральний зник приходить навіть через неясність мовних висловів і взагалі мови. Морально ясні і прецизно висловлені думки зникають, бліднуть, стаються замазаними, неясними, мова стається неутральною, без особливих мірил вартости, без прецизного осудку, неначе неутропного євнуха. Аборт стається тільки “термінацією вагітности”, а голосексуаліст стається лишень “людиною іншого пологового вподобання. Найбільшою небезпекою тут власне є те, що такий зник моралі стається звичкою, люди до цього привикають і зло стається звичайною і прийнятою річчю щоденного життя. Людські почуття і відчуття стаються такі отупілі, що навіть слово “геноцид” є вже заслабим і треба вживати “голокоост”. Інколи навіть і в нашій пресі завважається моральні чи патріотичні поучення чи вказівки від одиниць чи груп, які є цілковито відчужені і мало обзнайомлені про етично-моральні засади людини як такої, а українця зокрема. Отже про такі і подібні речі морально-філософського характеру пише д-р Пасіка у його остан-

ній книжці "Тіара Продана". Я Польщі, про Кирила Лакоту т. віддавна відчував його зв. українського папу з книжки особливу інтелектуальну Моріса Веста "Черевики непосидючість, якесь дерзання, Рибалки". Говорить минуле і чи, за Лесею Українкою — говорить сучасне, Савло- певну одержимість, послідовне Павло, Писання, Антисемі- шукання у людині і людській тизм, Зустрічі і розмови в духовості за чимось особлив- Ізраїлю д-ра П. Мірчука, шим, гарним, взнеслим, Містика крови, Містика слова, шляхетним, логічним, принци- Молитви народів, Змінити повим, гідним людського ментальність, Релігія і філосо- змагу, можливо навіть вічним. фія, Релігія і наука, Бог і Тому то я з відкритою щирістю Батьківщина та інші. Це заохочував нан. автора, по широка плеяда цікаво і гарно прочитанні його другої книжки опрацьованих тем, маса "у крутежі шалу", поринути цікавих інформацій, з яких так глибше у літературу. Я вірив, обильно може скористати що д-р Пасіка може це зробити і вдумливий читач.

він це зробив. Він має Я не забиратиму слова про неабиякий життєвий досвід по мову книжки, її коректу та різні волі чи по неволі під час воєнної друкарські чорти і чортики, бо хуртовини, будучи лікарем, це справа мовознавців. Все ж вояком, бурлакою, а перед усім таки на цю справу варто повноцінною людиною з звертати увагу, бо через мовну відкритими очима, допитливим неухважність постають різні умом, вирозумінням до непорозуміння та замішання у людських слабостей та змісті книжки. Це до певної бажанням нагромаджувати міри знижує авторитетність своє знання та збагачувати книжки та інституції, з рамени рідну спільноту. Він персбував, якої дана книжка появляється. жив. страждав серед різних на- Більшість есеїв є дуже цікаві, родів, країн, культур, релігій, деякі дещо трудні до читання. У уподобань, ідей та інколи загальному "Тіара Продана" дивної людської поведінки. справді заслуговує на увагу

Обсервуючи сучасний світ, він нашої читацької громади, яка бачить кризу, безглуздя, цікавиться такими пробле- бездоріжжя і роздоріжжя, брак мами, бо зміст книжки є дуже рішучості йти правильною актуальний під сучасну пору, дорогою, сприйняття фальшу і особливіше для громадських фальшиві інколи принципи діячів і духовників. людської поведінки, брак розуміння суті людської Д-рові Володимирові Пасіці духовості і взагалі потреб треба широко погратулювати за людини і народів, людських його цінну працю.

ідей, стремлень та взагалі мети людського життя.

Книжка складається з прологу і епілогу та 17 Статтей, взглядно есеїв на різні теми, як на пр. про сучасне життя в

* На тему книжки "Тіара Продана" автор цієї статті забрав голос у дискусії у давніших числах "Нового Шляху".

Не тільки в минулому, але й тепер голодові трагедії в світі не є ніякою новою чи сенсацією. Хоч, може і меншій мірі, але ще й досі чимало людей вмирає з голоду в таких країнах, як Індія чи Бангладеш, не кажучи вже про напівголодне животіння мільйонів людства в країнах Південної та Центральної Америки, Румунії, Ляосу, Камбоджі та СРСР. (З останніх пресових повідомлень довідуємося, що правдоподібно, щоб не допустити до нового голоду в своїй „імперії зла“, як свого часу президент Роналд Реген був назвав СРСР, советський уряд вимушений був продати на світовому ринку діамантів на суму 250 мільйонів дол., щоб за ті гроші купити збіжжя в капіталістичній Америці. Як у нас казали, „догосподарювалися до самої ручки“.)

Застрашаючі цифри

Але сучасний голод в Африці відмінний від тих голодових катастроф, які пам'ятає історія цивілізованого людства. Чим саме?

Поперше, він хронічний і хоч вже триває понад десять років, але кінця його не тільки не видно, але якщо в найближчих роках не буде застосовано надзвичайних заходів, то він набере ще в більшій мірі застрашаючих розмірів. Подруге, якщо в минулому голод в основному був обумовлений стихійним лихом (посуха, розливи води і т.д.), то теперішній масовий голод в Африці в основному спричинений іншими моментами, про які мова буде нижче. (Якщо йдеться про минуле, то правдоподібно єдиним винятком в історії може буде Великий Голод в Україні

Юліян Мовчан

ГОЛОД В АФРИЦІ — НАЙБІЛЬША СУЧАСНА ТРАГЕДІЯ

1933 року, причиною якого, як це нам всім відомо, було не стихійне лихо, але свідомо і зловмисна політика московсько-большевицької Москви, яка в такий спосіб намагалася, якщо не цілком знищити українців, як націю, то в кожному випадку біологічно обезсилити її на довгі роки). Нарешті, у відміну до минулих голодових трагедій людства, коли голод з тих чи інших причин наставав в одній-двох країнах в Африці насьогодні голодом охоплені одночасно понад 20 країн. Іншими словами, за винятком Південної Африки, Єгипту, Лівії, Тунісу і частково Марокко та Альжиру, більшість населення решти країн „чорного континенту“ вже багато років якщо не стоїть перед загрозою голодового вимертє, то в кожному випадку хронічно недоїдає.

Згідно з інформаціями дослідника Африки — бостонського журналіста Джека Шеферда, тепер у Африці кожного року вмирає від голоду приблизно 250,000 людей. У роках 1980-84 особливо потерпіли від голоду такі країни, як Чад, Абесинія, Гана, Мозамбік та Сан Томе. В цих країнах щорічно не вистарчає харчів для 50 мільйонів населення. Але, крім цих чотирьох країн, в інших 20-ти африканських країнах нараховується приблизно 200 мільйонів населення, якого нема чим прогодувати. Посилаючись на статистику Організації аг-

рикультури та харчування при ООН, Шеферд доходить до висновку, що наприкінці цього століття щонайменше 150 мільйонів африканців опиняться перед загрозою голодового вимертє. Але вже в одному лише 1980 році, згідно з статистичними даними Організації африканської єдності (ОАЄ), в 25-ти країнах Африки померло з голоду 500,000 людей. Крім того, в малонадійних пошуках за харчуванням аби тим самим врятувати себе та своїх дітей від голоду, понад 5 мільйонів африканців впродовж останніх кількох років втекло до інших країн. В цілому, згідно з інформаціями ООН, тепер в Африці голодує 45 відсотків населення.

Майже 350 мільйонів населення Чорної Африки має життєвий стандарт нижчий „рівня убогства“, а щонайменше 90 мільйонів населення з року-в-рік страждає від хронічного недоїдання. Ось чому лише в одному Мозамбіку на протязі останніх двох років померло з голоду 170,000 осіб.

Але сухі цифри жертв голоду ще не показують справжньої трагедії тих мільйонів людей, яким доля судила померти повільною і страшною голодовою смертю. З тих численних світлин, які присилають нам різні христіанські організації з благодійними і розпачливими листами допомоги для голодуючих в Африці, особливо сумне і трагічне враження

роблять фотознімки вмираючих від голоду дітей, які так добре нагадують нам вмираючих від голоду українських дітей 51 рік тому назад. Виморені і висохлі до неможливого, вони подібні до людських кістяків, обтягнених сухою та зморщеною шкірою. Внаслідок голодових набряків, животи їхні часто побільшені, а лиця з дуже поморщеною шкірою та глибокими западаючими очними ямками на вигляд перетворили їх з малолітніх дітей на понад сторічних немічних старців... Ніхто точно не знає, які думки приходять їм в голови в такий трагічний для них час, але логічно міркуючи, вони, якби могли, мали б повне право запитати своїх батьків — для чого ви, прокляті, народили нас на цей світ? Для того, щоб кілька років після народження померти в такий жихливий спосіб?..

Причини африканського голоду

Іх є кілька, хоч найголовнішою є дуже велике перенаселення континенту. Коли 1950 року загальна кількість населення Африки обраховувалася на 219 мільйонів, то через 25 років, тобто, 1975 року та кількість майже подвоїлася, тобто, тоді вже було 400 мільйонів, а в 2000 році, згідно передбачень ООН, там буде вже аж 830 мільйонів!

Але в той час, коли кількість населення Африки кожного року побільшується на три відсотки, в той час продукція сільсько-господарських товарів збільшується лише на півтора відсотка, і в цьому полягає головна причина катастрофального браку харчів у Африці.

Цікава деталь: дослідники приходять до переконання, що занепад сільськогосподарства, і одночасно з тим і голод, беруть свій початок від того часу, коли африканські народи здобу-

ли свою національно-державну незалежність, тобто, позбулися чужоземних окупацій. Звичайно, на перший погляд це виглядає парадоксально, бо, навпаки, завдяки унезалеженню своїх народів, населення б повинно жити краще і політично і економічно. Але в африканських умовах так не вийшло. Чому — на це також є причини. Поперше, позбувшись чужинецької залежності, африканці тим самим позбулися також чужинецьких фахівців (одних було вигнано, інші — самі виїхали), які керували господарсько-економічним життям континенту. Своїх-же фахівців або було іє замало, або якісно вони не дорівнювали закордонним. Подруге, прийшовши до влади, нові вже доморослі керманічі, правдоподібно, беручи приклад з СССР, взяли курс на індустріалізацію, одночасно подібно, як то було в СССР наприкінці 20-их років, замахавши сільське господарство. Внаслідок не вийшло ні того, ні другого, бо на протязі короткого часу після проголошення незалежності африканських країн, там зменшилася продукція сільсько-господарських продуктів на 10-20 відсотків на особу.

Перед проголошенням незалежності колишні французькі та англійські колонії не тільки були самовистачальними щодо продукції харчів, але навіть могли надвишок експортувати за кордон (зокрема, Нігерія, Беріг Слонової Кістки, Кенія та ін.). Тепер, навпаки, вони мусять імпортувати багато харчів аби бодай зменшити примару голоду. В цьому розумінні класичним прикладом є Нігерія — найбагатша країна Африки. Перед 1-им жовтня 1960 року, коли Нігерія стала незалежною від Англії, прожадний голод чи недоїдання там не було чути. Понад 90 відсотків своїх державних прибутків Нігерія здобувала з експорту нафти.

Ще в 1980 році, не зважаючи на перепродукцію нафти в світі, Нігерія змогла здобути 26 мільярдів прибутку. У зв'язку з цим, уряд за ці гроші розпочав працю над здійсненням багато проєктів аби тим самим дорівнятися передовим країнам західного світу. На жаль, до цього часу не тільки не було здійснено жадного проєкту, але, навпаки, замість експорту своїх продуктів, Нігерія, подібно до інших країн Африки, почала ввозити продукти з-закордону аби не допустити до голоду. Також, не зважаючи на здобуття мільярдів доларів за продаж нафти, Нігерія вже й сама заборгувалася на 4 мільярди, при тому, її борг кожного року зростає на 30 відсотків. Одночасно з цим, катастрофально зростає також її населення. Маючи тепер 90 мільйонів люду (найбільш перенаселена країна Африки), на 2000-ий рік, як передбачають дослідники, її населення подвоїться, тобто становитиме 180 мільйонів! (Диви „Африканський рапорт”, газ. „Тандерболт” ч. 300). І це на території, яка приблизно дорівнює території степу Каліфорнія. Як тоді прогодувати 180,000 населення, коли вже тепер не вистачає їжі для 90,000 мільйонів?

То правда, що однією з причин браку харчів в Африці була велика посуха. Але, поперше, посуха охопила не цілу Африку, але лише її східні країни, як Абесинія, Мозамбік та Мавританія. Подруге, посуха триває рік-два, а не десятки років. Тому справа не в посусі, а в чомусь іншому. Аналізуючи вищезгадане, як і той факт, що в кожній африканській країні, яка здобула незалежність, не зміг утриматися демократичний лад, деякі аналітики роблять висновок, що африканські країни ще не були готові до своєї незалежності.

ти. До того ж у деяких країнах закоренилися не просто тоталітарні чи диктаторські режими, але режими, на чолі яких стали тирані, які своїми діями не поступаються будь-яким іншим тира-

нам в історії людства. Наприклад, читачі напевно не пам'ятають грубелезного з вигляду Іді Аміна, який, дірвавшись до влади в Уганді, фактично без жадних причин чи підстав забив 100,000 власного люду. На його місце прийшов „президент на ціле життя” Аполло Оботе, який, як інформує американська преса, вже встиг забити 200,000 угандців. Звичайно все це у ніякій мірі не могло спричинитися до полегшення голодової кризи в Уганді, яка є на першому місці в списку голодуючих країн Африки.

Та незалежно від того, хто винен або яка причина голоду в країні, людина з нормальним розсудком повинна б поставити перед собою таке питання: якщо я в такому стані, що навіть сам чи сама не маю що їсти, то з мого боку було б злочиною безвідповідальністю перед моїми нащадками та суспільством причинюватися до надмірного зросту населення, — народжуючи дітей, що їх я не можу прогодувати.

На жаль, дійсність є інакшою, бо, як це кожен може переконатися з американських обставин, переважно багатодітними є матеріально бідні, „незарадні”, без постійної праці батьки, ніж особи заможні, з фахом та першою освітою. Киньте оком та т. зв. велферників, людей, які є на утриманні держави, і ви переконаєтеся, що це дійсно так.

Ще в більшій мірі про це можна сказати про чорне негритянське населення Африки. Худа і змучена, як „з хреста знята” жінка, яка сама ледве волочить ноги за собою, одночасно веде за руки трьох чи й більше таких самих худих і голодних дітей... І якщо в такої жінки мозок надто примітивний аби зрозуміти, що своїми дітьми вона лише побільшує армію голодних або навіть армію вимираючих від голоду, то обов'язком уряду є щось зробити, аби така армія не побільшувалася. На жаль, так не робиться.

Звичайно, світ, допомагає голодній Африці. Наприклад, харчова та сільсько-господарська секція ООН призначає на це 45 відсотків свого бюджету. В 1983-84 роках Західня Європа, яка хоч і сама не має багато надвишки сільсько-господарської продукції, проте в загальній кількості вже вислала африканським країнам 700,000 тонн збіжжя (за цей самий час ЗСА вислала 350,000 тонн). Сюди не враховується та допомога, яку африканські країни одержують за допомогою харитативних, церковних та інших суспільних організацій західнього світу. (Про допомогу країн советського блоку не може бути мови, бо більшість тих країн аби не допустити в себе голоду, самі мусять імпортувати харчові продукти з інших країн).

Та біда в тому, що експорт харчів до Африки не є розв'язкою голоду в Африці. Бо чим більше світ буде підгодовувати те голодне в своїй більшості і досі примітивне населення — тим

більше воно даватиме численне потомство. А втім, треба, нарешті, всім зрозуміти, що навіть, якби якимсь чудом вдалося випродувати стільки харчів, скільки потрібно для прохарчування необмеженої кількості населення (в чому треба дуже сумніватися), то і в такому випадку проблема не буде розв'язана, бо одночасно наспіє ще одно, не в меншій мірі, важливе питання — де можна буде розмістити всіх людей? Адже площа земної кулі не побільшується — вона залишається незмінною (сюди, звичайно, не беремо до уваги ті відносно невеликі ділянки землі, які з неврожайних ще можна зробити врожайними).

Тому, єдиною розв'язкою голодової ситуації не тільки в Африці, але також в кожній перенаселеній країні є, з одного боку, більше працювати і тим самим підвищити продукцію сільсько-господарської продукції, а з другого боку — за „всяку ціну” обмежити дітонародження. Якщо людство не схоче або не зуміє само цього вчинити, тоді „мати природа” „постарається” сама це зробити — але зробити це в такий спосіб, в який вона вже почала робити це в Африці — способом масового вимертя з голоду. В тому числі вимертя тисяча може, й мільйонів ні в чому невинних дітей, які, вмираючи страшною повільною смертю, напевно будуть проклинати своїх безрадних і нерозумних батьків, через непростиму байдужість яких вони, діти, так завчасно і в такий жорстокий спосіб змушені розставатися з цим пекельним для них світом.

В Дітройті відзначено 110-ліття НТШ

В 110-ту річницю свого існування Наукове Товариство ім. Шевченка здає українській громадськості звіт із своєї діяльності та рівночасно інформує про плани на майбутнє.

Відзначення цієї річниці відбулося в Дітройті в неділю, 25-го листопада, коли туди загостив д-р Ярослав Падох, президент Головної Ради НТШ.

Заснування Товариства це виразний доказ могутнього впливу полум'яного слова Тараса Шевченка на життя нашого народу. Його заклик шанувати свою науку і не цуратись чужого, причинилося до того, що вже 12 років по його смерті постало це товариство, яке сьогодні здає нам свій гордий звіт. Бо і дійсно, як не бути гордим, коли не тільки українські історики цього товариства, але й історики чужих національностей з об'єктивністю науковців признають йому передову роль у розвитку вільної української науки. При чому, весь час свого існування це товариство діяло в несприятливих обставинах, бо перебувало під чужим заборомом.

І як наочний доказ плодів своєї праці стоять перед нами 92 річники „Записок” і такі монументальні видання НТШ як „Історія України-Руси” М. Грушевського та Енциклопедія Українознавства В. Кубійовича. Виміна своїх видань із 317 чужинецькими науковими інституціями—це незаперечний доказ живучості нашої вільної науки.

Сьогодні, коли українська наука, а разом з нею все українське життя на рідних землях, стоять під нечуванним тиском „братнього на-

Під час відзначень 110-річчя НТШ в Дітройті (зліва): д-р Б. Лончина, маестро Е. Козак, д-р Я. Падох, І. Джуль і д-р П. Джуль.

роду”, українські науковці в діаспорі, згуртовані в цьому товаристві, бажаючи продовжувати його світлі традиції, знаходять тут і моральну підтримку, і матеріальну поміч, яка дозволяє їм оприлюднювати свої наукові праці в „Записках” чи індивідуальних виданнях.

Під сучасну пору товариство нараховує 150 членів і їх наукові надбання з різних ділянок дають нагоду розвивати також українську наукову термінологію і цим самим стають рушієм мовного розвитку. Але, як далі говорив д-р Падох цього дня, щоб ці праці побачили світ, потрібно ще багато грошей, яких не дасть нам ніхто. Ми мусимо дати самі. Українська громадськість дала в минулому переконливі докази жертвенності та розуміння цінності вільної української науки, беручи під увагу сучасне політичне положення краю.

І так заклик д-р Падоба на цій зустрічі, яку влашту-

вав місцевий осередок НТШ (голова д-р Богдан Лончина) при допомозі Культурно-Громадського Клубу, під головством маестра Едварда Козака, увінчався успіхом. Дітройт гордиться такими меценатами на всі суспільні потреби, як Ірина та д-р Павло Джуль, які зложили на цілі НТШ суму 10,000 дол. Відгукнулася також решта громади, так що загальна сума досягла 19,000 дол. Для громадян Дітройту була також приємною вістка, яку привіз д-р Падох, що поет та автор історичних праць, загально шанований і люблений в Дітройті о. Себастьян Сабол, став дійсним членом НТШ в його філологічній секції.

Немає сумніву, що й інші українські громади щедро підтримають цю акцію допомоги для забезпечення невинної праці та дальшого розвитку цієї заслуженої установи.

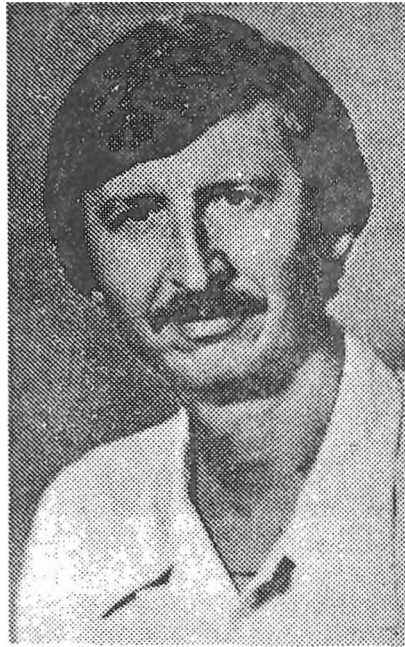
В. Баран

Д-р Ю.Тритяк обраний на пост станичного в Ньюарку

Ньюарк, Н.Дж. (Оленка Юрчук). — На Загальних зборах, які відбулися тут 26-го листопада ц.р., д-ра Юрія Тритяка вибрано станичним Пластової Станиці. Марійка Гельбіг зайняла пост заступника станичного. Крім них до проводу станиці ввійшли: Марта Ворох, Михайло Грицак, Наталка Воронка, Оленка Юрчук, Ростислав Мілянич, Ляриса Пенцак, Олег Колодій і Оленка Макарушка-Колодій. Юрій Дац очолив Станичну раду.

Д-р Ю. Тритяк почав своє життя в Пласті в цій же станиці, яку тепер очолює. Ще в 1953 році, як дитина батьків новоприбулих, одержав першу жовту хустку від пл. сен. Теодора Самотулки та пл. сен. Дениса Беднарського. В останніх 30-ох роках д-р Ю.Тритяк продовжував пластову діяльність в станицях в Клівленді, Огайо, і Трентоні, Н. Дж. Він повернувся до Ньюарку дев'ять літ тому, коли влаштував практику оптометрії в Савт Орандж, Н. Дж.

„Поживши в інших містах, мене кортіло вернутися до місця, яке мені вбило-

Д-р Ю. Тритяк

ся в пам'ять ще дитиною... Через пластову діяльність я мав змогу навіязати дружбу з багатьма українцями в різних частинах світу, але українська громада в Ньюарку все видавалася мені рідною”, — сказав д-р Тритяк після вибору.

В додаток до нового посту при станиці д-р Тритяк є курінним пластового куреня „Хмельниченки”, як також є членом табору „Бобрівка”, Завдяки цій комісії, літом 1984 року, після дволітньої перерви, знову від-

булися табори на пластовій оселі „Бобрівка” в Норт Колбрук, Конн. Д-р Тритяк є переконаний, що „настав час для всіх нас, що одержали стільки від батьків та тих, що вели нашими молодечими організаціями досі,

тепер взяти на себе обов'язок і запевнити існування цих організацій на дальші покоління. Перші вияви затрати почуття особистої вартости бачимо тоді, коли хтось відрікається культури своїх батьків. Пласт і інші організації помагають вдержати нас при нашій культурі. Тому ми є зобов'язані віддати нашим молодечим організаціям те, що ми від них одержали”.

Крім пластової діяльності, д-р Тритяк є президентом-електом Українського Лікарського Товариства Північної Америки, Відділ Нью Йорку і околиці. Він донедавна був заступником голови Товариства Українсько-Американських Професіоналістів та Підприємців. Він є членом Американського Оптометричного Товариства, Оптометричного Товариства Нью Джерзі і був два роки головою Оптометричного товариства повіту Ессекс.

Д-р Тритяк живе в Мейплвуді, Н. Дж. з дружиною Оксаною і дітьми Аретою і Яремою. Він є членом 25-го Відділу УНС, як також і Українського Братського Союзу.

Немає теми, котрій було би присвячено стільки уваги, зусиль, як темі пістряка, рака, „кенсеру“. Багато зроблено досліджень, відкрити у цій галузі, але, на жаль, смертність зростає.

Згідно зі статистикою, у Західній Німеччині, в 1955 році, померло на рака 95,000 людей; в 1975 — 150,000. Треба зазначити, що в цьому часі населення не збільшилося. Число смертних випадків від недуги рака зростає далі. Сумна правда. В чому причина? Чи дійсно цієї проблеми не можна розв'язати? Чи дійсно рака можна тільки ножем чи променем усунути з організму. Адже ж дотепер — це єдина можливість врятувати життя хворого на рака, якщо вчасно відкрити цю страшну хворобу і якщо вона ще не встигла утворити перекиди (метастази). Результати хімічної терапії настільки сумнівні, а їх побічні негативні впливи на загальний організм людини такі великі, що жаден лікар не буде рекомендувати їх своїм рідним, хворим на рака.

Десятки тисяч наукових інститутів світу наполегливо працюють над цією проблемою, сотні тисяч науковців пробують свої зусилля та розумові здібності. Щораз то частіше спалахують надії й сподівання, але, на жаль, не витримавши проби часу — гаснуть.

Невже дійсно становище безвихідне? Чи може надто схематичними стали способи пошуків? Трудно в таких обставинах подати промінь надії. В силу впертих неодноразових фактів існують уже всі підстави ствердити, що рак можна лікувати не тільки ножем, чи променем, але лікарством, яке зовсім нешкідливе для організму людини.

Ярослав Новицький

РАК МОЖНА ВИЛІКУВАТИ

Існує переконання, що проти кожної недуги в природі росте певне злля. „Свобода“ неодноразово повідомляла своїх читачів про лікарство „Україн“. Завдяки цій новині, дехто врятував собі життя. На жаль, не в кожній людині лікарство „Україн“ викликає розсмоктування ракових новоутворень. А це тому, що коли вже всі можливості остаточно вичерпані, а ними й організм дощенту ослаблений та маса ракової тканини надто велика, тоді щойно звертаються за допомогою, за лікарством „Україн“.

Дотепер тільки одна третина хворих, що застосувала „Україн“ цілковито вилікувалася. Для сторонніх — це може звучить малопереконливим, але надзвичайно важливим та новим є факт, що можна усунути ракові тканини лікарством без будь-якої шкоди для організму. Перші вилікувані пацієнти ліком „Україн“ тут на Заході вже живуть понад п'ять років без будь-яких ознак повернення хвороби.

Щоб в'яснити, чому лік „Україн“ тільки в одній групі людей діє позитивно, а в — іншій немає жадного результату, потрібно в'яснити механізм дії ліку „Україн“; встановити яка різниця між людьми, де лікарство викликає дію, а де її не викликає.

Усі старання дістати відповідь на це питання при допомозі відомих метод досліджень не дали успіху. Отже потрібно опрацювати нові системи дослідження. Потрібно також знайти засоби, якими можна б посилити дію лікарства „Україн“ у тієї групи людей, де воно тільки частково викликає розсмоктування тканини.

Також потрібно опрацювати засоби, якими можна

було б знешкодити продукти, що виділяються в часі лікування рака. В часі розсмоктування ракової тканини звільнюються різні речовини, як продукти розпаду рака, котрі для організму є шкідливим баластом. Ці речовини сильно ослаблюють здоров'я.

Успіх кожного лікування залежить також від ступня давності хвороби. На жаль, не завжди легко виявити рака в його початковій стадії.

Щоб усі ті питання могли розв'язати, автор статті організував Український Інститут Подолання Пістряка, що його він сам фінансує своїми скромними засобами. Успішність роботи Інституту дуже сповільнена з огляду на брак фінансів. Саме тому автор змушений звернутися до ширшого суспільства з проханням включитися в боротьбу з пістряком.

Якщо кожна рослина має своє призначення, так і кожна людина і кожна нація. Світового розвитку цивілізації, науки, професу не доконав один народ. Можливо, що саме на нашу долю випало на цьому полі додати вагомий вклад для добра й розвитку людства.

Відносно ліку „Україн“, як показують результати клінічного примінення, він дуже успішний при лікуванні дрібноклітинного рака легенів, „мелянома малігнум“, рака грудної залози.

Пожертви на Інститут слід висилати на таку адресу: P.S.K. Nr. 7459355, Ukrainisches Institut für Krebsbekämpfung (UKRIN).

Jaroslaw W. Nowicky
Laimgrubergasse 19/3
A - 1060 Vienna
Austria

Лік „Україн” притягає увагу науковців

Відень, Австрія (В. Когут). — Від 26-го до 29-го листопада ц.р. тут відбувся 6-ий Міжнародний симпозіум, на якому науковці і дослідники з різних країн світу ділилися новими результатами своєї праці з ділянки вчасного розпізнавання і запобігання ракових захворювань. Симпозій цей був зорганізований Міжнародним товариством запобіжної онкології з осідком в Нью Йорку, світовою організацією здоров'я і Австрійським протираковим товариством.

У зв'язку з тим тут появилася в австрійському журналі „Вохенпресе” з датою 27-го листопада ц.р. двохсторінкова стаття, в якій наведено три випадки вилікування рака протираковим препаратом „Україн”.

В першому випадку мова про 75-літнього світової слави артиста-музика, хворого на дрібно-клітинний рак бронхів.

Другий випадок виліку-

вання 45-літньої жінки з раком грудних залоз. І третій випадок — це 43-літній пацієнт зі злоякісною меланомою в третій стадії.

Melanoma є одним з найбільш злоякісних форм рака. Стаття документована цитатами лікарів, яким відома дія ліку „Україн”.

На вищезгаданому симпозіумі д-р Ярослав Новицький відчитав свою працю про свій препарат „Україн” і селективне нагромадження цього препарату навколо ракових пухлин. Це вже четвертий з ряду наукових конгресів, на який запрошено д-р Я. Новицького протягом одного року. В травні 1984 року він відчитав свою працю на 6-му Міжнародному симпозіумі хемотерапії в Піза, Італія. В жовтні 1984 року — на острові Родос в Греції він виступив з клінічними результатами препарату „Україн” а в серпні 1983 року на 13-му Міжнародному конгресі хемотерапії у Відні.

Д-р Б. Ворох очолив Відділ УЛТПА

Нью Йорк (С. Величенко). — Українське Лікарське Товариство Північної Америки, Відділ Метрополії Нью Йорк — Нью Джерзі, відбув свої Загальні збори 29-го вересня, на яких було обрано нову Управу на слідуючі два роки, що її очолив д-р Богдар Ворох.

Зборами проводила Президія в складі: д-р Роман Кравчук, голова, і д-р Богдан Худьо, секретар. Від Головної управи УЛТПА склав привіт д-р Степан Ворох.

У Зборах взяло участь понад 30 лікарів, з яких більшість члени молодечого покоління.

Хвилиною мовчанки вшановано Блаженнішого Патріярха Йосифа та відданих членів Відділу, які дуже недавно відійшли у вічність: д-р Роман Лисяк, д-р Галина Носковська-Гірняк і д-р Роман Патріло.

За останні два роки праці Управи звітував уступаючий голова д-р Любомир Ворох, секретар — д-р Степан Семчишин та скарбник — д-р Юрій Демидович. В тій каденції до Відділу приступило 13 нових членів.

У дискусії, після звітів, розглянено і вирішено ряд питань, що відносились до організації членства, наукових конференцій, товариських зв'язків, участь у житті громади, товариські взаємини з іншими професійними товариствами, зв'язки з американськими професійним і громадським секторами. Уступаючій Управі уділено абсолюторію з призначенням, а додатково д-рові Романові Кисілевському висловлено подяку за довголітню працю референта редакторських товариських зв'язків.

Д-р Б. Ворох

До нової Управи ввійшли д-р Б. Ворох — голова, д-р С. Семчишин — заступник голови, д-р Юрій Третьак — голова-елект, д-р Адріян Баранецький — секретар, д-р Юрій Демидович — скарбник, д-р Андрій Качала

— референт товариських зв'язків, д-р Михайло Гук і д-р Андрій Латишевський — вільні члени.

Нововибраний голова, дякуючи за довір'я і вибір, коротко подав думки про працю його Управи на найближчий квартал року, підкреслюючи, що нове покоління лікарів продовжуватиме працю УЛТПА, базуючись на високих ідеалах праці попередників.

Першим завданням у найближчому часі буде вшанування видатного лікаря, поета, письменника, мислителя і публіциста св. п. д-ра Юрія Липу, який 40 років тому загинув в рядах УПА як лікар, несучи медичну допомогу своїм побратимам.

Як подає світова преса, советські ватажки почали застосовувати новий спосіб позбутися оборонців національних і людських прав у Советському Союзі. Вони не дають хворим дисидентам медичної допомоги і доводять їхній організм до того, що дисиденти вмирають.

За найновішими вістками, на протязі одного року вже три широковідомі дисиденти СРСР померли в ув'язненні в обставинах, які ясно вказують, що якби вони мали нормальну лікарську опіку, то їх можна було б урятувати.

На Захід продісталася вістка, що Анатолій Кор'ягін, відомий підсоветський психіатр, який мав відвагу публічно заявити, що умово здорові дисиденти в советських психіатричних лікарнях знаходяться на грані життя і смерті в лічницях для умовохворих в Христоволі, найбільшому в Советському Союзі закладі для політичних в'язнів. Його зруйнований організм уже неспроможний приймати харчів після повторних голодових страйків, спровокованих в'язничними властями.

Дейвид Сеттер, колишній кореспондент англійського часопису „Фінансовий час” в Москві, подає три документовані випадки про смерть підсоветських дисидентів в ув'язненні.

Степан Женецький

СОВЕТСЬКІ ДИСИДЕНТИ ВМИРАЮТЬ ІЗ-ЗА МЕДИЧНОГО НЕДОГЛЯДУ

У кожному удокументованому випадку доведено, що три ув'язнені дисиденти померли в наслідок того, що їм відмовлено медичну опіку, що свідчить про свідоме рішення советських в'язничних властей не лікувати тяжко недужих жертв советського режиму.

Першою смертною жертвою був 38-річний Віктор Томачінський, автомеханік. Він вніс прохання до московського суду, щоб одержати відшкодування, спричинені йому відмовою дозволу на еміграцію. Томачінський помер 11-го липня 1983 року в наслідок комплікацій, спричинених після запалення легенів. Він потребував лікування антибіотиками, яке тюремні власті відмовилися йому дати.

У двох інших випадках, що відносяться до широко відомих українських борців за національні і людські права, які померли, не зважаючи на настирливі намагання західних урядів накласти советських можновладців взяти жертви до лічниця, були безуспішними.

Перший український за-

гальновідомий борець за національні права (Сеттер називає його дисидентом), що помер в ув'язненні, був 37-річний Олекса Тихий, член-основник Української Гельсінкської Групи, однієї з неофіційних груп, зформованих для нагляду за правами людини в Україні, загарантованих Гельсінкською умовою. Тихого заарештовано 1977 року. Він, під час перебування в тюрмі хворів на туберкульозу і виразку шлунка. Не зважаючи на його важкий стан здоров'я, Тихого не звільняли від важкої праці. Він помер 5-го травня 1984 року. Коли його недуга була сильно погіршалася, його не дали до лікарні, не зважаючи на голосні домагання українців в Америці і Канаді та президента Франції, Міттеррана. Що гірше: як кару за ті домагання, його вкинули до карної одиночки. Не зважаючи на його майже смертельний стан із-за виразки, його кормили куском соленого оселедця, водою і куском хліба, що другий день! В короткому часі після того, як його звільни-

ли з одиночки, Тихий помер.

Найновішою жертвою був інший український борець за національні і людські права, Валерій Марченко, 37 років життя, журналіст і філолог з Києва, який помер 7-го жовтня 1984 року. Це була саме смерть Марченка, яка ясно виявила, що відмова медичної опіки не була випадком, але наслідком ясно плянованої політики.

Марченка засудили на 15 років табору важких робіт, навіть не беручи до уваги, що він хворів на нирки і високий тиск крові. Власті відкинули прохання його матери, щоб із-за здоров'яного огляду, його відставили до робочого табору в Пермі. Замість того, його всадили до транспортного поїзду, нагуженого тисячами засуджених і повезли вздовж Советського Союзу в жахливих умовах, описаних Александром Солженициним в книжці „Архипелаг Гулаг”. Подорож Марченка тривала 55 днів, страшні муки для людини з недугою нирок. Подорожуючим в'язням дозволялося йти до туалету раз на 24 години.

В таборі праці одна нирка у Марченка взялася закаженням і її теба було усунути. Власті зволікали три місяці і не давали його до лічниці, не зважаючи на те, що цьо-

го вимагав навіть американський уряд. В тому часі Марченка навіть не звільнено від виконання важкої праці. Коли його врешті відтранспортували літаком до лічниці внутрішнього міністерства - тобто в'язничної лічниці - він уже був напівпритомний і потребував негайного залучення апарату штучної нирки. В цій лічниці не було такого апарату, а власті відмовилися переслати його до лічниці, де такий апарат знаходиться. Марченко помер у в'язничній лічниці п'ять днів пізніше.

Сеттер пише, що під час періоду детанту, широко відомих дисидентів в цей спосіб не вбивали. Отже розвиток нової політики вказує на те, що коли Америка відкинула детант, під час якого вона занедбала свою оборону, а Москва за той час озброїла себе до зубів, то Кремль чує себе вільним відносно стосування брутальної політики супроти своїх дисидентів.

Однак Томашінський, Тихий і Марченко не є єдиними жертвами зумисного медичного недогляду. Юрій Литвин, ще один важко хворий член Української Гельсінкської Групи поповнив самогубство в Перському таборі в місяці серпні ц.р. Віктор Некіпелов, член Московської Гельсінкської Групи, має тумор на потилиці, якого таборові власті не дозволяють перевірити чи це не є рак, бо як заявив таборовий лікар, „такої аналізи не можна перевести в таборо-

вих обставинах”.

Справі д-ра Кор'ягіна, пише Сеттер, Захід повинен присвятити спеціальну увагу, щоб йому приділено належну лікарську опіку, бо це був він, який дав фахове свідчення, що дисиденти, які знаходяться в совето-московських психіатричних заведеннях є здорові, що примусило Советський Союз зрезигнувати минулого року з членства Світової Психіатричної Асоціації. Це перший раз Сов. Союз був змушений зрезигнувати з членства світової організації із-за невиконання її приписів, що являє собою велику, хоч належно не оцінену програму в зовнішній політиці Сов. Союзу.

Дейвид Сеттер цілком слушно твердить, що коли Захід дозволить Москві, належно не протестуючи, вбити занедбанням медичної опіки також і д-ра Кор'ягіна, який відважно виявив, що Москва запроторює здорових дисидентів до лічниць для божевільних, т. зв. „психушок” - то це ляже чорною плямою на сумління Заходу, з якої йому буде важко очиститися.

А ми від себе додамо, що такою ж чорною плямою на сумлінні Заходу вже лягла смерть українських борців за національні і людські права українського народу, українських в'язнів: Олексі Тихого, Валерія Марченка і Юрія Литвина та всіх тих українських політичних в'язнів, вістки про смерть яких не продісталися на Захід.

Марічка

РІК 1930

(Спогад)

Була темна ніч. Недалеко 11-ої години. Зимна жахлива дощова негода замикала всіх, хто не мусів бути надворі або в дорозі.

Михайло суятився. У куті стояв батіг, а надворі пофоркували нетерпеливо коні. Михайло приїхав трохи заскоро і тепер раз-у-раз глипав на стінний годинник Івана і Марії Керницьких, в яких на станції була його маленька сестра.

Потяг зі Львова до Глібович приїжджає в 11-ій годині, а заки до Бібрки доб'ється фіякр буде 12-та. А там, поки доїдемо до дому, може бути вже по першій... — передумує сумно Михайло. — Коли ж тоді тата довеземо до Львова? Бідний тато... Чи врятуємо його? Чи витримає таку дорогу, в таку ніч, мій вмираючий батько? З Бібрки до Львова буде понад 30 кілометрів, забере зо дві години таксі. А ще заки з дому до Бібрки доберемося, та треба помаленько їхати з хворим... А надворі — Господи, яка ж погода!...”

Важкі думи щораз нижче хилили Михайлову голову. Господиня нишпорилася щось біля печі, а мала Маруся, похнюпившись, тихенько сиділа в своїм куточку і мовчала. „Коби вже раз приїхав той потяг. Коби вже привіз д-ра Прийму. Кажуть, — добрий лікар і приятель д-ра Панчишина. Як добре, що маємо таких добрих своїх лікарів. Що ж ми робили б без них? Доктор Прийма... В таку ніч, в таку жахливу ніч, не відмовився приїхати по нашого тата. Напевно мусів вийти по праці з дому, коло 7-ої години, щоб захопити поїзд — рахує Михайло — бо на двірці треба ще трамваєм їхати. І в черзі за квитком постояти. Потім поїздом — більш години їзди до Глібович, та ще заки до Бібрки фіякром... Господи, яка добра людина, цей

д-р Прийма”.

„А пан Дудикевич, наш адвокат — далі думає Михайло. — Як він побивався, телефонував до Львова, до д-ра Панчишина, щоб він р'ятував батька. Д-р Панчишин сам не міг приїхати. Поручив докторові Приймі. І в таку зимну сльотливу ніч... — Від зворушення Михайло обтер сльозу. — Господи, благослови їх — наших лікарів і адвокатів! Добре то кажуть, — ‘свій як не заплаче, то хоть скривиться’...” — І забігали в пам'яті ще раз недавні картини, жахливих подій в їхній хаті, родині і довколишніх селах Бібреччини та майже всіх селах Галичини.

Тоді був вечір. Гарний, осінній. Робітники, що викопували бараболі, за столами, під черешнями, докінчували вечеряти. Забрехали пси і в браму подвір'я в'їхало кілька військових вершників — карний загін 13-го полку польських уланів.

— Чи тут живе Михайло Сойка? (Це польською мовою) Михайло виступив. — То я, чого ви хотіли від мене?

— Ходіть з нами, підемо до в'їта!

Не докінчивши вечері. Михайло пішов поміж двома вершниками на конях.

Підбігла сестра. Було їй не більш 17-ти років.

— Та він же голодний! Почекайте, хай щонебудь з'їсть!

— А хто ти?

— Я сестра.

— А, то ходи теж з нами!

І бідна дівчина, ще майже дитина, опинилася теж між кіннями, захопивши брата за руку.

Пішли, а всі посумніли і вечер'я уже не смакувала. Батька не було в цьому моменті. Задержався був десь ще в полі.

В дорозі жовніри щось тихо договорювалися. Один з них віддалився з Павлинкою, а два повели Михайла в напрямі села Сарників.

І раптом заговорив улан до Павлинки по-українськи:

— А твій батько де?

— Він вдома, та ще певно в полі.

— А як йому на ім'я?

— Михайло, так як старшому братові.

— Михайло? — улан задержав коня. — Вертайся чимскоріш до дому! Скажи батькові, хай втікає, бо то ми його мали забрати. Він дуже „обмальований“ перед польським урядом!

Пожалів сестру чи батька? Був він українець, чи тільки людина зі серцем? — Загадка ніколи не буда розгадана. Сестра бігла, як могли нести її ноги, та не застала вже батька. Помилка скоро була розкрита і два інші улани приїхали, щоб забрати його теж.

У селі Сарниках, за лісом від Вілявча, кишіло від людей. Їх приводили з поближких сіл: Любешки, Стоків, Ланів, Вілявча (колонія Стоків!). Перелякані жінки, діти, ховаючись поза будинками, виглядали, вичікували, що з їхніми чоловіками, синами, батьками робити будуть.

Для пацифікації вибрано в'їтове господарство з великою стодолюю, під якою була пивниця. Туди зіпхали людей, що мали бути карані за „політику“. Нагорі, серед току — поставлено велику колоду і два вибрані улани із штильками від вил або лопат чекали готові на свої жертви.

Їх виводили з пивниці нагору по одному, казали кластися на колоду і відраховували їм — скільки буків, офіцер призначив, відповідно до заангажованості „в політику“.

Били різно, кого легше, кого важче. Як хтось зомлів, його відливали водою, що була приготована вже для тієї цілі і або знову його били, або викидали зомлілого крізь двері надвір. Люди — жінки-підби́ги али крадькома побитих до своїх хатів, відливали, приводили до притомності і т.д.

— Михайло Сойка, впав приказ по-польськи і на батька прийшла черга.

Михайло розцілювався з батьком і гірко заплакав.

— Не плач Михасю, не одно видержали, ще й це перенесемо! — потішав батько заплаканого хлопця.

І згадав Михайло недавню Велику поліційну ревізію. Два-три місяці тому. Було зараз після жнив. Був добрий урожай того року. Повні засіки збіжжя та ще дві великі скирти зібраної пшениці серед подвір'я. Поліцаї в гранатоних з білим дном шапках назганяли людей із села і наказали розкидати до дна обі скирти, розтрясати кожний сніп. „Шукали за зброєю“. Обидві скирти збіжжя переміняли на соломі, витрясаючи і марнучи все зерно.

У подібний спосіб „шукали зброї“, розбиваючи молотами цементові сходи перед хатою. Ломили меблі, викидаючи шухляди — жбурляли в батька і за кожним папірцем питали, — „co to jest“ — і били прикладом рушниць.

Пасовиська перед хатою і будинками білили від пір'я з пороздираних перин та подушок. „Шукали там теж захованої зброї“.

Маленький, шостилітній, Влодьо прийшов зі школи. Поліцай зверещав на хлопчину — „Де є зброя? Перелякану дитину шукали люди по полі весь день, аж під вечір знайшов хтось його сплячого в бараболинні. Батька били. Питаючи про кожну річ — били, били... Попід ребра, по плечах, шукали нирок, а він без слова — у своєму досвіді заслонявся рукою. І не відбили нирок, не ушкодили легенів ані хребта. Тільки рука оббита, опухла і страшні кольори задержалися ще до другої каральної пацифікації. Батько видержав все. Був сильний духом і тілом. Загартований воєнними лихоліттями, різними фронтами. Лише мама — бідненька, як мала дитинка, стояла, плакала тихо і безрадно дивилася, як б'ють її сина і чоловіка.

— А тепер, чи видержить ще і цю страшну кару?...

Батька почали вже бити. Б'ють і договорюють: —

— А цих 50 буків, то за українську політику! А тепер маєш за те, що з війтом процесувався за своїх „кабануф“! А ці, от 50, то за те, що був задовго головою „Просвіти“. А тепер дістанеш за те, що не любиш польського уряду!

Били... Михайло затикав долонями вуха, в божевіллі затискав зуби, кричав, кляв...

Інші люди молилися, чекали своєї черги. А згори доносилися сильні удари і глухі стогони батька. Ні один крик болю не вирвався з його уст. Вмів терпіти. Як міг притушував стогін і не дав своїм опричникам потішитися ще більше над собою. Три рази відливали батька водою і знову били. Після нарахованих 250, може й більше буків,

непритомного викинули в гноївку, біля стайні, кажучи: — А тепер напийся трохи гноївки, щоб був ти ще кращим патріотом.

А люди з-поза плотів підібрали батька, внесли до хати, відливали водою, обмивали і приводили до пам'яті.

Михайло відбував свою чергу теж, та трохи легшу, хоч він і не пам'ятав, як опинився в якійсь хаті. Бачив похилені над собою, заплакані жіночі обличчя. В ухах шуміло, боліла спина і всі кості. Та він бачив тільки понівеченого на колоді свого батька. Чув його придушений стогін, чув брязкіт відра з водою — замикав очі, затискав зуби і в своєму безсиллі плакав, плакав...

А над досвітком горді бундючні улани 13-го полку відіхали, виповнивши „по-геройськи“, наказ своєї влади. А люди розвозили побитих по їхніх домах, а за возами голосили жінки та ломили руки, бігли і плакали діти, як на похоронах...

А потім вози... вози, одні за одними... Вистелені подушками, а на них лежали побиті люди. Їх везли поволі, нога за ногою, проїжджаючи цілим містом Бібрки аж в другий кінець, де був шпиталь.

Люди вибігали з хат, затримувалися по боках вулиці. Одні обтирали сльози, затискали кулаки, на інших віддзеркалювалася байдужість, а ще інші підсміхалися злобно і вдоволено. А понад усім тим, в повній своїй мерзоті — нависла ганьба польського-панського окупанта.

Малі лікарні наповнялися побитими. Не було місця, не було ліжок. Людей не приймали, а як і приймали, то невічливо і по кількох днях відправляли, — „вдома загоїться” і т. д.

І батька теж відправлено додому, але аж по двох тижнях. Мав протекцію у шефа шпиталю — жида, д-ра Каца. Але коли рани почали прогнивати до костей і почала творитися гангрена — не було як і чим лікувати — відіслали теж додому. „Вже все зроблено, що було можливо, а решта загоїться вдома”. — Для престижу шпиталів, видно було краще, як люди вмирали б вдома, мовляв, без лікарської опіки і т. д.

Батька привезли додому, із страшними ранами, в маячінні від болю і гарячки... І він умирав... це було вже ясне всім. І згадав Михайло адвоката Дудикевича. Батько заходив часто до його канцелярії за різними справами чи

порадами. — „Йду, мамо, до пана Дудикевича. Може він що порадить.” І от, чудо! Адвокат Дудикевич почав телефонувати до Львова, до лічниці під собором св. Юра, до д-ра Панчишина — великого серцем і посвятою — лікаря для найбідніших. „І як Бог допоможе — вже завтра батько буде у цій Митрополічій лікарні. І ам, кажуть, сестри такі добрі, так доглядають побитих, не дадуть померти. Аби тільки довести, аби батько не вмер передчасно. О Господи, чого ж вони, ці години, так довго тягнуться... І ще нема 12-ої...?” — Душив у собі журбу і нетерпеливість Михайло і шептав тихо „Отче наш” і своє улюблене „Помилуй мя Господи, по великій милости Твоїй”...

І д-р Прийма приїхав. Потяг і фіякр, довели його щасливо до Бірки. А потім, дощовою з болотистими вибоїнами дорогою добився додому, до Стітської колонії — Вілявча.

Батько ще жив. Усіма силами боровся зі смертю і переміг. Перемогли молитви, переміг Христос... А д-р Прийма, без відпочинку, після важкої, довгої сльотливої ночі — хлипнувши чаю, або склянку теплого молока, поспішав докінчити своє благородне самаританське завдання. Батька обкутали, уклали у вистелений сіном і перинами віз і знову повіз Михайло свого батька до Бірки. Віз помалу, а осінній вітер жбурляв зимним дощем в лице, завивав за ковнір, дошкулював.

Та ні Михайло, ні д-р Прийма, не чули і не звертали уваги. В обох їх серцях царила віра, любов і посвята і зливалася в одну велику перемогу.

У Бірці чекало вже таксі, замовлене адвокатом Дудикевичем, що теж не спав і він всю ніч вижидаючи. Над ранком довів д-р Прийма свого пацієнта, до Святоюрської „підпільної” лічниці і передав в опіку жертвенним сестрам-служебницям.

Був кінець березня. Ярмарковий день — четвер. Світило і пригрівало, хоч ще неспівливо, весняне сонце. Бриніли весело й спливали ринвами струї розтопленого снігу. Горобці завзято висварювалися по кришах домів. Людей — повно всюди: вештаються, розмішують болото зі снігом, пропихаються одні попри одних, шукають когось; покрикують, виспівують продавці, захвалюючи свій крам,

квичать свині, порикує худоба. Все те мішається з гамором людей — творить чудову ярмаркову музику.

Маруся вже давно не бігла зі школи на ярмарок. Нікого, як давніше, було їй шукати. Всі забули про неї. Тато у Львові в лічниці під св. Юром, а мамі самій без тата нема чого їхати на ярмарок. Часом Михайло приїде навідатися, чи чого їй не бракує. Цілу зиму не бачила рідної хати. Зима була дуже холодна і пані Керницька не пускала бігти до дому по суботам, як буває літом чи гарною осінню.

Сьогодні вона вибігла сама, без Стефки Відоняк. Потягнуло її знову побродити поміж людей, понадивлятися на всі ярмаркові чуда і шукати-шукати... Хоч знала, що не знайде тата, ані нікого з дому. Стояла біля вітрин і роздивляла різнорідні цяцьки, хоч їх зовсім не закримічувала. Думки її пливли понад усім довкола. Не бачила людей, не бачила різних чобіт, черевиків, що проходили повз неї, попихаючи її то в один, то в другий бік. Вона бачила тільки свого тата. Бачила його в шпитальному ліжку, бачила вихудлого-почорнілого дома, бачила його чорнозелену опухлу велику руку і на очі поволі напливали гр'ї слюзи, засланяли вітрину і все довкола. Піднесла руку, щоб обтерти слюзу і ... хтось... чиясь велика, тепла долоня, замкнула її малу руку, а біля заболочених її чобітків стояла велика пара мужеських черевиків.

Прочуття неясної радості, затріпотало малим серцем, а великий „пан“ у чорному пальто тулив і пригортав її вже до себе: — Марусю! Донечко моя!

— Татуньку! — схлипувала Маруся в безмежному щасті. Я знала, знала, що ти прийдеш, що ти будеш здоровий! Мені сказав Христос, тоді як Його зняли з хреста і поклали на стіл передо мною! — Це був сон. Я під час молитви заснула, але я знала, що ти будеш здоровий! — Я знала, я знала!..

Тулилися обидвоє. Зникло хвилеве перше почуття неспівності. Батько був тепер трохи інший, як той, що ще так недавно проводив її за руку і носив високо „на баранах“. Тепер він чистенький такий. Поголений, рум'яний в святковому пальто. А руки... Не ці, що були перше. Тепер — як в панів, що нічого не роблять, тільки сидять при бюроках.

— Тату, а твої руки такі інакші...

— Які, доню? — Тамті були великі, шорсткі. Я їх ліпше любила. А ці гладкі... трохи чужі...

Батько розсміявся широко виставляючи свого великого зуба в золотій обрамівці. „Такого гарного зуба не має ніхто на світі“ — думала Маруся — і щаслива пара пірнула в ярмаркову гущу шукати підводи для тата додому і крамнички зі солодощами...

А Маруся не вгавала. — „Тату, а чи ти бачив Митрополита Андрея?“

— Бачив, доню. —

— І дотикав його?

— Бачив і дотикав.

— Направду?! — Розкажи тату!

— Батько глядів кудись, понад юрбу людей і тихо, задумано відповідав: — Я дякував і цілував його руку, доню!... Золоту, святую руку.

**СПОМИНИ і НЕКРОЛОГИ
ЛІКАРІВ**

ДЖЕРЗІ СІТІ і НЮ ЙОРК, СЕРЕДА, 11-го СІЧНЯ 1984

Ч. 5.

В ДІТРОЙТІ ПОМЕР Д-Р АНТІН ЖУКОВСЬКИЙ

Дітройт, Миш. (В.П.). — В неділю, 8-го січня 1984 року, тут у вечірніх годинах, після довгої і важкої недуги, помер на 79-му році життя св. п. д-р медицини Антін Жуковський, визначний суспільно-громадський і політичний діяч.

Покійний д-р А. Жуковський був відомий українській спільноті не тільки в З'єднаних Штатах Америки, але також в інших країнах світу із своєї динамічної політично-суспільної праці. Як довголітній голова стейтового Відділу Українського Конгресового Комітету Америки Північної Дакоти, вдержував зв'язки із законодавчими чинниками ЗСА і стейтовими речниками. Він мабуть один

Св.п. д-р А. Жуковський

з перших розпочав акцію за звільнення із заслання Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого, яка увінчалася успіхом. Був членом УН-Ради.

В Дітройті був справжнім репрезентантом громади, очолюючи довгі роки Метрополітальний Відділ УК-КА. Крім того був ініціатором багатьох суспільно-політичних акцій.

Залишив в глибокому смутку дружину Святославу, доньку Богданну-Ренату, заміжно за лікаря д-ра Оresta Городиського, троє внуків і цілу українську громаду великого Дітройту.

Похорон у четвер, 12-го січня ц.р., о год. 10-ій рано з похоронного заведення Т. Висоцького до церкви св. Йосафата у Воррені, а опісля на цвинтар св. Гробу у Савтфілді, Миш.

Ділимося сумною вісткою з Українським Громадянством, що 8-го січня 1984 року, з волі Всевишнього відійшов у Вічність по довгій і важкій недугі на 79-му році життя

бл. п. д-р

АНТІН ЖУКОВСЬКИЙ

заслужений лікар-громадянин, член багатьох лікарських організацій в Краю та чужині, бувший президент Стейтової Медичної Асоціації Північної Дакоти та дорадник Президента ЗСА в медичних справах.

ПАРАСТАСИ відбулися 10 і 11 січня 1984 р. в похоронному заведенні Д. Висоцького у Воррен, Миш.

ПОХОРОННІ ВІДПРАВИ відбулися 12-го січня 1984 р. з церкви св. Йосафата, Воррен, Миш. на католицький цвинтар св. Гробу, Савтфілд, Миш.

У глибокому смутку

**Лікарі, Члени Мишиганського Відділу
Українського Лікарського Товариства
Північної Америки**

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ

Ділимося сумною вісткою з Рідною, Приятелями і Знайомими,
що в неділю, 8-го січня 1984 р. в Детройті, Миш.,
після довгої і важкої недуги відійшов у Вічність
наш Наддорожчий ЧОЛОВІК, ТАТО, ДІДО, БРАТ, КУЗЕН і ВУЙКО

св. п. д-р мед.

АНТІН ЖУКОВСЬКИЙ

народження 27-го вересня 1904 р. в Поморанах, Україна.

ПАНАХИДИ у вівторок і середу, 10-го і 11-го січня 1984 р., о год. 7-й веч. в похоронному заведенні П. Висоцького.

ПОХОРОН у четвер, 12-го січня 1984 р., о год. 10:30 р. з церкви св. Йосафата у Воррен, Миш., на цвинтар Holy Sepulcher, Southfield, Mich.

Важким горем опечалені:

СВЯТОСЛАВА — дружина

РЕНАТА БОГДАННА з чоловіком д-ром ОРЕСТОМ

ГОРОДИСЬКИМ — донька

СОНЯ, МИРОН і ПІЛЯ — внуки

МИРОН — брат в Австралії

д-р РОМАН і ДОРСІ БІЛЯК з родиною — швагер

ІРИНА і д-р ЗЕНОН МИХАЙЛЮК — сестра з родиною

д-р ОЛЕКСАНДЕР і ЯРОСЛАВА ГУДЗЯК — кузини з синами

БОРИСОМ і МАРКОМ, Сиріткою, ЗСА

ВОЛОДИМИРА і д-р АНДРІЙ МАЦЮРАК — кузинка, Чикаго, ЗСА

Ближча і дальша Родина в ЗСА й Україні

Замість квітів на могилу, просимо складати датки на потребуючих у Бразилії

Ч. 5 „АМЕРИКА” — ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА, ВІВТОРОК 10 СІЧНЯ, 1984

В Детройті помер д-р Антін Жуковський

Детройт, Міч. (В.П.) — В неділю, 8 січня ц.р. після довгої і важкої недуги помер на 79-му році життя бл.п. д-р Антін Жуковський, визначний суспільно-громадський і політичний діяч.

Покійний д-р А. Жуковський був відомий усій українській спільноті не тільки в ЗСА, але далеко ширше із своєї суспільно-політичної діяльності. Як довголітний голова стейтового

відділу УККА Північної Дакоти вдержував зв'язки із законодавчими чинниками ЗСА. Він розпочав акцію за звільнення із заслання Блаженнішого Отця Йосифа. Як член УНРади визначався як знавець багатьох політичних проблем.

В Детройті був справжнім репрезентантом громади очолюючи довгі роки Митрополітальний відділ УККА.

Залишив у смутку не тільки

дружину Святославу, доньку Богданну Ренату, замужню за відомого лікаря д-ра Ореста Городиського, троє внуків і цілу українську громаду.

Панахиди у вівторок і середу в похоронному заведенні П. Висоцького (12-та миля і Раєнровд) у Воррені, Міч., о год. 7-й веч. Похорон у четвер, 12-го січня ц.р. о год. 10:30 рано з церкви св. Йосафата, а звідти на цвинтар Holy Sepulchre, у Савтфілд, Міч.

Св. п. д-р Антін Жуковський

Українська громада великого Дітройту попрощала з великим сумом відомого громадського і політичного діяча д-ра Антона Жуковського, що відійшов у вічність 8-го січня 1984 року після довгої та важкої недуги. Його похорон відбувся 12-го січня з церкви св. Йосафата в Воррені на цвинтар Святого Господнього Гробу. Представники організацій, у яких він був діяльний, прощали його на панахиді в похоронному заведенні, на цвинтарі та на тризні. парох о. К. Височанський підкреслив під час прощального слова в церкві один великий заповіт, що його залишив нам Покійний, а саме: змагання за національну єдність.

Антін Жуковський народився 27 вересня 1904 року в галицькому містечку Поморяни, де й закінчив народну школу. До гімназії ходив у Бережанах, а медичні студії закінчив у Кракові в 1934 році. Все своє життя працював віддано як лікар, спочатку в Галичині, опісля в Німеччині, а потім в Америці. Своє життя він також присвятив громадській та політичній діяльності. Це був справжній лікар-громадянин.

Після гімназійної матури А. Жуковський розвинув широку освідмлюючу діяльність серед наших людей в Поморянщині, Зборівщині та Бережанщині. Був головою Т-ва „Рідна Шко-

ла” та Т-ва „Луг”. Зокрема трева згадати про його організацію походу на козацькі могили під Зборовом для відзначення 280-ліття перемоги Б. Хмельницького над поляками; у цій маніфестації взяли участь 80.000 людей. Як студент у Кракові він був двічі головою Української Студентської Громади, головою корпорації „Сян”, членом управи „Просвіти”. За його громадську діяльність від 1936 року польська поліція заарештувала його два рази, а в 1939 році вивезла до концентраційного табору в Березі Картузькій.

За советської окупації д-р Жуковський продовжував свою лікарську практику в Щуровичах, в 1941 році його заарештували, та він чудом врятувався. За німецької окупації був повітовим лікарем у Бродах і допомагав своїм та чужим, наприклад, українським полоненим зі советської армії, а також жидівським лікарям. Мав зв'язки з УПА і для неї zorganizував лікарську допомогу. В 1944 році німці вивезли його разом з іншими на захід. Там вступив він до I-ої Дивізії УНА як полковий лікар. Після війни д-р Жуковський розвинув у Німеччині діяльність під фірмою Українського Червоного Хреста, опісля zorganizував Суспільно-Харитативну Службу в Авгзбурзі.

У 1949 році д-р Жуковсь-

кий переїхав разом з ріднею до ЗСА і опинився в Північній Дакоті, де склав усі лікарські іспити і почав свою лікарську практику та широку громадсько-політичну діяльність. У 1952 році він заклав і очолив там Філію УККА, організував українські авдиції в радіо та телевізії; відвідував та організував наших людей у цілому стейті; вибився у своїй професійній праці і став головою Т-ва американських лікарів Північної Дакоти; був теж основником і головою українського республіканського клубу.

Та головну увагу він звернув на українську політичну роботу серед американців і в цій ділянці здобув великі успіхи. Він вислав на 2,000 адрес літературу англійською мовою про Україну, очевидно, за свій власний кошт, дописував до американських газет, Вів широку кореспонденцію з американськими політиками — сенаторами, конгресменами, губернаторами, а також із Державним департаментом і Білим Домом. У висліді його знайомств та інформацій появилися різні резолюції в українській справі в американському Конгресі - в справі голоду в Україні, Тижня Поневолених Націй, переслідування Католицької та Православної Церков, видання поштової марки в честь Т. Шевченка.

Це він перший розпочав широкозакроєну акцію за звільнення Митрополита Йосифа Сліпого з большевицької неволі, яка увінчалася успіхом у 1963 році. Неможливо вичислити всі акції, у яких брав участь чи які інспірував д-р Жуковський. Вистачить зазначити,

що його діяльність серед американського світу в користь України — це справжня золота доба в його політичній діяльності в ЗСА та чудовий приклад до наслідування.

У 1975 році д-р Жуковський з дружиною Славою перенісся з Північної Дакоти до Мишигену й поселився у Воррені, де вів далі лікарську практику і відразу включився в громадську роботу на терені Великого Дітройту. В 1975 році став заступником голови та керівником зовнішньої інформації УНРади, а в 1978 році став головою Метрополітально-го Відділу УККА в Дітройті.

Від гімназійних часів А. Жуковський належав до Пласту і свою пластову діяльність продовжував у Німеччині та в ЗСА. В 1965 році одержав Похвальну Грамоту від І Куреня Українського Пластового Сеньорату ім. С. Тисовського, якого був членом. Одержав Шевченківську Медаль Свободи від УККА, різні відзначення від президентів ЗСА — Айзенгавера, Джонсона та Ніксона. Його прізвище подане в виданні „Гу із Гу” на середньозахідню Америку.

Як бачимо з цього короткого огляду, д-р Антін Жуковський — це дуже помітна постать в українському житті наших часів. Була це людина незвичайно працьовита і великий патріот, щиро відданий своєму народові. Успіхи його праці видно всюди, де він перебував. Св.п. д-р Антін Жуковський залишив по собі гарні та тривкі сліди.

ПРОЩАЛЬНЕ СЛОВО над домовиною бл. п. д-ра А. Жуковського

СЛОВО о. КОНСТАНТИНА ВИСОЧАНСЬКОГО НА ПОХОРОНІ
12-го СІЧНЯ 1984-го року.

"Я вже більше не в світі, а вони у світі, і я до Тебе йду, Отче Святий! За ради імені твого бережи їх. . . , щоб вони були одно, як ми" (Йоан, 17, 23).

Дорогі в Христі!

Христос Спаситель молився, щоб усі були одно. Божественний Спаситель проповідував єдність, заохочував до єдності і благав Небесного Отця, щоб Його учні жили в єдності. Христос — сама Правда. Небо і земля проминуть, а слова Його ніколи не проминуть.

Наш покійний і дорогий д-р Антоній ціле своє життя був апостолом єдності. Якби він міг стати з домовини і промовити до нас, Його слова були б ось такі: "Дорогі мої брати і сестри! Ми тут у вічності. Нас тут багато, багато українців, більше ніж вас, що живете на землі. Почавши від св. Ольги, св. Володимира, Бориса і Гліба, Антонія і Теодосія Печерських, тут у небі наша українська громада постійно зростає. Ми тут всі є одного серця, одного духа, ми об'єднані в одній любові. Ми молимося постійно, щоб і ви на землі були одного

серця, однієї думки, однієї ідеї!

У нас тут множество колишніх на землі церковних і національних діячів, світлич мужів Церкви і народу. Всі вони благують вас: "Будьте об'єднаними, живіть по християнськи, прощайте ворогам, працюйте в єдності, як одна християнська родина!

Христос говорить: "Я дорога, правда і життя": одна дорога, одна правда й одне життя!

Пам'ятайте, Брати і Сестри, що нас у небі переважаюча сила українців, наш голос переважає ваші голоси на землі! Наш універсал: "Єднайтеся! Будьте ідейними! Єдність, згода і любов приверне вам незалежність, відчинить вам двері до сонця свободи України". Проказавши ці слова, наш покійний Антоній прощає нас словами: "Слава Богу — слава нашому народові!"

А до своєї рідні він кличе: Скорше чи пізніше ми побачимося всі в країні вічного щастя, де немає болю, ні горя, журби, недуги, ані смерті, бо в цій небесній красі лиш вічне життя!

І ми благаємо Господа, щоб Він удостоїв душу покійного Доктора Антонія вічної пам'яті між святими! Амінь.

418 Aberdeen Ave., Winnipeg, Man., Canada, R2W 1V7

Бл. Пам. д-р Петро ПОТОЦЬКИЙ

У вівторок, 3-го січня ц.р., відійшов у Вічність Бл. Пам. д-р Петро ПОТОЦЬКИЙ, після короткої недуги, в домі Св. Йосифа в Саскатуні. Тіло Покійного перевезено до Вінніпегу, де відбувся його похорон з церкви св. Йосифа. В п'ятницю, 6-го січня вечером, Впреп. о. Протоігумен Павло Малюга, ЧНІ, виправив парастас за душу покійного П. Потоцького в похоронному заведенні Мартіна Корбана, а в суботу рано відслужив Заупокійну Службу Божу й виголосив прашальне слово.

Тіло Покійного зложено на вічний спочинок на цвинтарі Всіх Святих у Вінніпегу. Після похорону відбулася поминальна тризна в церковній залі Св. Йосифа, де членкині Ліги Жінок приготували обід.

Д-р Петро Потоцький народився в Брендоні, Ман. Незабаром потім його батьки перенеслися до округи Сифтон, де фармерували довгі роки. Народню школу закінчив у Сифтоні а середню — в Давфіні. По скінченні матури він записався на Медичний факультет Манітобського університету, де з успіхом за-

кінчив лікарські студії в 1926 році. Відтак відкрив свою власну канцелярію в Йорктоні, Саск., де працював з великою посвятою протягом 49 років.

Як молодий лікар він завжди високо цинив медичну професію. Йому дуже лежало на серці, щоб улегшити терпіння хворим і продовжити їхнє життя. Він став славним лікарем, і хворі завжди відвідували його канцелярію, де знаходили полегшу на свої терпіння. Він був знаний не лише як добрий лікар, але улюблений був всіма за його лагідну вдачу, добре серце й терпеливість. Він ніколи не відсилав хворих без докладного лікарського догляду.

В 1946 році він одружився зі Стефанією Петрик, і опісля обидвоє провадили канцелярію в Йорктоні. Він був головою лікарів і хірургів в Йорктонському шпиталі, опісля став головою Школи Медиків та Хірургів Саскачевану. Як лікар, він багато подорожував по Американському континенті і по Європі.

Бл. Пам. д-р Петро Потоцький був великим добродієм хворих і бідних. Нераз він спомагав бідних, про яких ніхто не знав, і не сподівався дістати від них заплати. Він був спокійної і лагідної вдачі, за що всі його дуже любили й шанували.

По скінченні лікарської практики він перебував у старечому домі Св. Йосифа в Саскатуні, де спокійно помер після свого трудолюбивого життя.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

У'десяту річниця смерти визначного діяча д-ра В. Помірка

Дня 7-го квітня 1984 року минуло десять років, як відійшов у вічність прикладний громадянин, член численних організацій і установ у краю і в ЗСА, громадський і політичний діяч, колишній член УВО, добрий пластун, один з тих, що своєю відданою працею в українських установах під польською займанщиною творили „українську державу в державі“, ветеринарний лікар д-р Володимир Помірко.

Народився св.п. Володимир 27. 10. 1905 р. в Княжому, повіт Мостиська, в родині Івана і Катерини Помірків. Середню освіту здобув в українській перемиській гімназії в 1924 році. Ветеринарію студіював в Академії Ветеринарної Медицини у Львові, яку закінчив дипломом ветеринарного лікаря в 1931 році.

Вже під час студій включився він активно в українське студентське життя, брав участь у відновленні діяльності Т-ва Українських Студентів Академії Ветеринарної Медицини у Львові, „Ватра“ та в Студентській ексекутиві для оборони Академічного Дому перед нападами польських студентів. Після закінчення студій, не маючи змоги дістати працю в польських державних установах чи самоврядуванні, включився В. Помірко як ветеринарний лікар-суспільник у працю Товариства „Сільський Господар“ і

„Маслосоюз“, організуючи сільсько-господарські курси, що здобули велику популярність серед селян-хліборобів. У журналі „Сільський Господар“ поміщував він свої статті з ветеринарними порадами, які ішли в найглухіші закутки Гуцульщини, Бойківщини, Лемківщини, Поділля, Полісся, Підляшшя та Волині, і робили корисну роботу.

Згодом якийсь час працював д-р В. Помірко міським і вільно практикуючим ветеринарним лікарем в Журомі і Млаві коло Варшави. Після війни, будучи в Німеччині в Гайденау комendanтом табору переміщених осіб, використав він нагоду і в 1947 році захистив свою дисертація та набув науковий титул доктора ветеринарної медицини на німецькому університеті в Ганновері.

В 1951 році прибув д-р В. Помірко з родиною до ЗСА до Чикаго, Іллиной, де влаштувався на федеральну працю у перевірці м'яса тварин і працював до кінця свого трудолюбного життя. Тут він включився у громадську працю, брав участь у різних організаціях — громадських, світських і церковних, а головне — в Пласті та в Об'єднанні Українських Ветеринарних Лікарів, душею якого був від самого початку віднови цього Товариства, яке було засноване в Німеччині в 1945 році.

Будучи кілька разів головою Об'єднання, а згодом постійним членом управ, св.п. В. Помірко дуже причинився до розвитку цієї нашої професійної організації. Як довголітній член редакційної колегії журналу Об'єднання „Інформативний Листок“, що появляється неперіодичні досі, збагачував він його зміст своїми дописами і статтями.

Був він одружений з Анною, з дому Барановською; у подружжя Помірків — дві доньки: Ореста, повдовіла Пілецька, а тепер Фединак, і Калина.

Як людина, незабутньої пам'яті д-р В. Помірко визначався незвичайно привітною вдачею, веселістю та товариською культурою. Був він дуже чутливий на всякі громадські потреби, а також ставився з співчуттям до окремих осіб, що потребували помочі, і тому його жертвенність на всякі корисні цілі була загально відома.

Українська спільнота втратила в його особі визначного і прикладного громадянина та приятеля молоді. Віддана праця і шляхетні прикмети духа, що їх залишив нам Покійний, гідні наслідування.

Д-р Роман Барановський

ПАМ'ЯТІ Д-Р ІВАНА ПОДРИГУЛІ ЧЛЕНА КУРЕННЯ УПС „ДУБОВА КОРА”

Находила осінь. Осінь Твого, життя. Здавалося, що після не надто погідної весни та неспокійного літа — осінь буде ласкава для Тебе, повна плодів-успіхів Твоєї безупинної праці для усіх тих, яким Ти допомагав. Не тільки як професіонал своїм знанням, але й своїм відданим, щирим серцем і глибокою думкою-турботою: знайти відповідну стежину, щоб вела на добру і рівну дорогу.

Довгі роки Ти йшов твердим кроком у рядах тих, яких девізою стало: самостійна соборна українська держава. У рядах Організації Українських Націоналістів. Часом при випадкових зустрічах Ти розказував короткі епізоди з Твоєї професійної практики, тієї найбільше виснажуючої, приватної у Твоєму домі. Ти переживав, Ти болів над нещасною долею пацієнтів, а вже найбільше, коли мова про трагедію молодих людей, яким психічна недуга замикала шлях до нормального життя. Ти був у повному значенні цього слова великим приятелем і прихильником молоді.

Після усіх труднощів і перешкод Ти не затратив життєвої сили, молодечого гумору і „доброї гадки”, саме тих елементів, що стали основним почином Твоїх пластових друзів створити свій курінь „Дубова Кора” якої членом був і Ти.

Курінним звичаєм Ти був охрещений, дали Тобі ім'я „Нехрист”. Якже Ти тоді щиро сміявся..

Минали весни, теплі, літні, лагідні осінні дні, морозні зими. Волею долі, тверда дійсність пересадила Дуби з матірньої Діброви по усіх-усюдах. Далеко від рідних сторін, Рідної Хати. Розбрелися шляхами друзі, щось у серці непомірно тужило. А з Твоєї тихої, рідної Волині тільки крилатий легід приносив вістку: „там край мій рідним степом нудьгує, а тьма юдів усім торгує...”

Не було в Тебе багато часу більше активно включатися у працю „Дубової Кори”, та Ти думками з ними, тими всіма Дубами, розділеними просторами.

На згадку минулих днів та спільної праці, коли сумна й неймовірна вістка простелилася осіннім срібним павутинням, що Ти, Нехристе, відійшов до Вічної Варти — уся Діброва снує своє дубове сумне павутиння, „думи всіх далеко линуть” до Твоєї могили і, замкнувши коло, прощають Тебе зі щирим жалем, що осінь Твоя закінчилася так скоро і так передчасно.

Прощають Тебе і кладуть вічний вінок з дубового листя

Твої друзі з
„Дубової Кори”

У річницю смерти проф. д-ра П. Шумовського

Вже минув рік від дня смерти невідомого працівника на полі всесвітньої науки та рідкої спеціальності по зоотехніці, біології, ветеринарії та агрономічних науках — проф. д-ра Павла Ф. Шумовського. Павло Федорович походив з відомої і традиційної української священничої родини на Волині та Поділлі. Народився він в селі Мирогоща біля Дубна на Волині, де й закінчив був місцеву гімназію. Під час 1-ої світової війни він перебував на західному фронті у російській армії у відділі кінної артилерії і парку, командиром котрої був його старший брат, також відомий український діяч інж. Арсен Шумовський. Ці відділи тоді перебували в місцевостях біля Чорткова і Терембовлі. Після закінчення війни П. Федорович переїхав до Києва на студії в агрономічному факультеті Київського Університету, переживаючи тоді гетьманщину і різні зміни влади. Міністер і проф. Дорошенко прийняв був до себе, на своє помешкання, як брата Павла так і брата Петра Федоровича і вони, живучи там разом, охороняли та опікувались багаторою, чудовою бібліотекою проф. Дорошенка, з якої і самі користали для свого знання і праці. Тут у Павла Федоровича розвинувся щирий національний дух і політичні погляди та переконання.

Наступ більшовиків, кінець Гетьманщини та УНР змусили братів Павла та Петра Шумовських залишити університетські студії в Києві та повернутися на свою рідну Волинь. Тут вони разом з братом Арсеном зайнялись українізацією та національним і політичним усві-

домленням односельчан в Мирогощі та сусідніх селах, провадячи це враз з прибулими вже імгрантами і втікачами від большевицької навали, проф. Дорошенком і колишніми старшинами УНР.

З приходом польської влади, трудно було комусь з православних українців, та ще й синові священника, вступити на університетські студії в Польщі і тому Павло Федорович та його менший брат Петро подалися на студії за кордоном у Німеччину. Павло Федорович закінчив у Берлінському університеті агрономію та ветеринарію, а Петро — медичний факультет в місті Кіль. Надзвичайно важким було навчання і життя обох братів в той час у Німеччині. Грошей не можна було до Німеччини пересилати, тому брати Павло з Петром працювали в копальнях вугілля, на цегельні та в інших місцях, заробляючи гроші на освіту, на студії. Закінчивши студії, повернулись до Польщі. Одержали громадянство та нострифікували свої дипломи в Краківському університеті.

Першу працю головного агронома дістав у маєтках кн. Радивиля по годівлі коней та худоби. Не до сподоби була Павлові Федоровичу монотонна праця агронома на провінції біля Новогрудка в маєтках кн. Радивиля і він був прийнятий асистентом у проф. Ростафінського, відомого зоотехніка і біолога в Вищій Господарській Школі Варшавського Університету, де працював майже до 1939 року і де написав працю про червону худобу в Польщі. За цю наукову працю отримав П. Ф. Шумовський ступень доктора. З цієї школи його

часто посилали на міжнародні конгреси в інші країни, на різні агрономічні вистави тощо і вступив він виголошував фахові реферати та публікував свої поважні наукові праці, і то в різних мовах. Перед самою війною Польщі з Німеччиною, він був призначений професором в Дублянках біля Львова і зараз же став ректором тієї високої агрономічної школи. За ні-

мецької окупації, Павло Ф., працюючи в своїй школі надалі, був ще до того й головою Рільничої Палати у Львові і не відставав від своїх колег-земляків і в політичному, національному житті, а головне у збройному спротиві окупантам та мав активний зв'язок з УПА та УГВР.

Під час евакуації перебував проф. П. Шумовський в Німеччині, Австрії і, нарешті, переїхав до своєї сестри Олександри Гораїн, що була професором музики і співав у Парижі, та першою організаторкою Української школи.

В Парижі Павла Федоровича, як відомого науковця, прийняла Вища ветеринарна школа в Альфортвілі біля Парижу, де він продовжував свої студії над консервацією, замороженням сперми та штучним заплідненням і гібридизацією тварин. Особливо він був спеціалістом щодо оцінки кінських рас, їх плодовитости, гормонів і ним законсервовані та виготовлені сперми для запліднення розсилали до Індії, Африки та інших країн світу. В цій галузі багато написав друкованих праць в різних мовах та збагатив всесвітню науку. Понад 365 фахових наукових праць в різних мовах вийшло з друку під його іменем, чи окремих брошур, книжок, чи статей поміщених в різних наукових журналах по різних країнах світу. Найбільше відзначився Павло Федорович своїм спостереженням і кольоровим фільмом розвою ембріо і курчати в яйці від самого зародку аж до вилуплення. З цим фільмом та доповіддю про розвій ембріо запрошували його численні конгреси та країни. За свій час наукової праці він об'їздив всю Європу, Японію, та інші країни світу і всюди брав активну участь в міжнародних конгресах по зоотехніці, біології, ветеринарії тощо, читаючи наукові доповіді різними мовами.

Проф. П. Ф. Шумовський залишив, отримані ним наукові відзначення „Шевальє де ль' Ордр дю Меріт Агріколь” і „Діплом де Медаль де Верміє” — „золоту медаль” від Французької Академії Наук, Відділ Агрикультури та від Міністерства Агрикультури Франції. Спеціальні дипломи з Ізраїлю „Діплома оф VI Ворлд Конгрес он де Фертиліті енд Стериліті”, „Діплома Соцієте Італьяна пер Прогрессо делля Зоотехніка Міля-

но” та багато інших наукових відзнак. Дійсний член НТШ від 1950 року, Міжнародної Вільної Академії Наук в Парижі від 1952 р., Почесний член Королівського Гінекологічного Т-ва Бельгії від 1962 р., член і основоположник Французького Зоотехнічного Т-ва від 1951 р., Почесний член Союзу Американського Українського Ветеринарїйного і Медичного Т-ва від 1950 р. та інших наукових інституцій світу.

Перебуваючи весь час в Парижі від 1945 року, П. Ф. Шумовський не забував і своїх громадсько-національних та релігійних обов'язків. Він був довший час директором і головою Ради Українського Музею і Архіву ім. Симона Петлюри. Був вірним сином УАПЦ, її правним оборонцем перед Вселенським патріархом Афінагором та французькою владою і іншими Церквами. Дістав „Грамоту” за жертви на будову церкви св. Симона в Парижі та брав активну участь в Соборах УАПЦ Європи, що відбувались в Парижі.

Був скромної вдачі, хоч і веселий, товариський, але цілковито відданий науковій праці, за якою сидів дні і ночі чи то своїй лабораторії, чи то у себе ночами дома. Не виконав однак заповіту і просьб своєї матері і помер таки старим нежонатим, обтяжений страшною недугою-сліпотою (главкомією) та іншими старечими недугами. Постійно піклувалась ним і доглядала як дитину старша сестра Олександра Гораїн-Шумовська.

Помер П. Ф. Шумовський 27 січня 1983 року в Парижі на 84-му році життя, а 30-го січня відбулися урочисті похорони, які очолив рідний брат, о. проф. д-р Юрій Шумовський.

Хай буде вічна пам'ять невтомному і світової слави українському вченому, вірному синові УАПЦ та борцеві за волю і долю нашої Батьківщини.

о. проф. д-р Юрій Шумовський

У глибокому смутку повідомляємо Українську Громаду,
що дня 26-го квітня 1984 р. відійшла у Вічність

бл. п. д-р

ТАМАРА ПАНЧАК
з дому РОСТЕНКО

ПАНАХИДУ відправлено в п'ятницю, 27-го квітня 1984 р.
в похоронному заведенню С. Бугая у Гемтремк, Миш.
ПОХОРОН відбувся у суботу, 28-го квітня 1984 р. з
УАП Церкви св. Андрія в Дітройті на цвинтарі Evergreen в Ді-
тройті, Миш.

Родині Покійної складаємо сердечні співчуття.

Члени Мишіґенського Відділу Українського
Лікарського Товариства Північної Америки

З великим смутком ділимося сумною вісткою
з Приятелями і Знайомими, що 26-го квітня 1984 р.,
несподівано, відійшла у Вічність на 63-му році життя
наша Найдорожча СЕСТРА І ТЕТА.

бл. п. д-р

ТАМАРА ПАНЧАК
з дому РОСТЕНКО

ПАНАХИДА відбулася 27-го квітня 1984 р.
ПОХОРОН — в суботу, 28-го квітня 1984 р., о год. 9:30
ранку з української православної церкви св. Андрія на цвин-
тар Evergreen в Дітройті, Миш.

У глибокому смутку:

брат — д-р ВОЛОДИМИР РОСТЕНКО
з дружиною ЛІЛЕЮ
і синами ЮРІЄМ і МАРКОМ

У глибокому смутку повідомляємо Українське
Громадянство, що в п'ятницю, 1-го червня 1984 року
відійшов у Вічність по довгій і важкій хворобі

бл. п. д-р

ВОЛОДИМИР МИГАЛЬ

б. голова і довголітній член Управи Мишиґенського
Відділу УЛТПА.

ПАНАХИДИ відправлено в похоронному заведенні Ви-
соцького, 3-го і 4-го червня 1984 року.

ПОХОРОН відбувся у вівторок, 5-го червня 1984 р. з цер-
кви св. Йосафата на цвинтар св. Гробу.

Опечаленій Родині Покійного складаємо глибокі співчуття.

Члени Мишиґенського Відділу
Українського Лікарського Товариства
Північної Америки

ПОДЯКА

Із волі Всевишнього 1-го червня ц. р. відійшов у Вічність Найдорожчий Друг мого життя

сл. п. Д-р ВОЛОДИМИР МИГАЛЬ

З 1-го червня відправлено панахиди, а 5-го численна громада міст Воррен і Дітройту
відправила Тлінні Останки Покійного на місце Вічного Спочинку.

Від себе і в імені родини я складаю найщирішу подяку всім за їхні співчуття, молитви,
квіти і участь у панахидах і похоронних обрядах.

Я дякую в першу чергу парохів церкви св. Йосафата у Воррен о. Константинові
Височанському, ЧСВВ, о. Дмитрієві Височанському, ЧСВВ і деканові о. Іванові Лазареві
за відправлені панахиди й відслуження похоронних обрядів. Зокрема моя щира подяка о.
Константинові Височанському за його теплі прощальні слова під час Служби Божої.

Мірові Володимирові Літинському, диригентові його хористам я дякую за їхній спів,
що створював зворушливий настрій під час обрядів.

Дякую д-рові Орестові Городиському за його безкорисну лікарську опіку.

Дякую д-рові Павлові Джулеві за відаїдування Покійного в лікарні і прощальні слова
над могилою від Українського Лікарського Товариства Північної Америки і від Українських
Катедр у Гарварді..

Панові Михайлові Ласці дякую за співчуття і прощальні слова від товаришів
Перемиської гімназії.

Кузени Володимир і Слава Проці, Стефа Романець, Зенон і Христина Татарські із
Торонта, п. Ячмінська і п. Берестянський із Чикаго а пп. Тарчанини із Клівленду не жаліли
труду і з віддалі кількисот миль приїхали, щоб особисто мене потішити, а Покійному
віддати останню шану. За це я їм дуже а дуже вдячна.

Моя особлива подяка належить пп. Богоновичеві, Б. Коссакові, Ласці і Капіганцеві,
бо під час їхніх частих відвідин Покійний забував про жорстоку дійсність.

Я дякую П-ству Новаківським, Дяковим, Марковичам, пані Жуковській і пані
Брездєнь, що потішали мене в моєму горю своїми відаїдинами чи телефоном. А пані
Ячмінська несл мені свої теплі слова розради телефоном із далекого Чикаго.

Я ще раз висловлюю мою щирю подяку всім тим, що своїми молитвами, участю у
похоронних обрядах, жертвами на Служби Божі, квітами — „нев'янучими квітами” —
пожертвами на добродійні цілі віддали останню шану Покійному.

На Служби Божі жертвували:

20.00 дол. Я. і М. Савки.

15.00 дол. д-р І. Галицький.

По 10.00 дол. Б. Несторович, М. і М. Кунинські, І. й Г. Гришки, І. Шавалюк, А. і Л. Якимович, Д. Тарас, М. Маційовська, М. і Б. Лісовські, І. Ляш, Р. Кальба, Мартіні, Сенік, Б. Кудрик, А. Пюрковська, д-р Д. Савдик, П. Пришляк, В. і Л. Колодчин, О. і Я. Никифоряки, П. Оначук, О. і М. Кальби, М. і С. Березюк, І. й К. Сливки, І. Бодруг, М. і М. Кавка, Б. Дорош, Клюб Старших Віком.

По 5.00 дол. Г. Озарків, С. Лужецька, І. Решитилович, Калимони. Разом: 295.00 дол.

Квітами домовину прибрали:

А. Попель, д-р З. і О. Стельмахи, Б. і Н. Проці, Ю. і Х. Ткачі, Л. і Г. Попель, Ваймер-Марчак, І. Варивода, Л. Терлецький, д-р Пйотровський, О. й І. Лободоцькі, Ю. Лободоцький, А. Лободоцький, К. і Л. Рейон, М. Пюрко, М. Терлецький.

На Українські Катедри у Гарварді:

100.00 дол. д-р П. й І. Джулі.

25.00 дол. Я. і О. Дужі.

Разом: 125.00 дол.

На Патріярхат:

100.00 дол. Н. і Н. Кунинські

25.00 дол. Я. і О. Дужі.

По 20.00 дол. Т. і О. Тарчанини, Б. і Я. Сторожуки, О. Гевко, М. Барановський.

По 10.00 дол. Г. і Л. Галяженки, І. Малиновська Разом: 225.00 дол.

На Сиротинець у Бразилії:

200.00 дол. Я. Ячмінська з Родиною.

110.00 дол. Ю. і П. Янчишини.

100.00 дол. О. й І. Лободоцькі.

По 50.00 дол. Б. і М. Дяків, д-р Р. і М. Балтарович, Д-р В. і С. Савчук, З. й І. Шепарович.

По 35.00 дол. Я. Жуковська, д-р О. і Ю. Гудь.

По 30.00 дол. І. Варивода, У. Біч, д-р Л. Балтарович.

По 25.00 дол. А. і Н. Косаки, д-р О. і Р. Городиські, д-р Б. і О. Лончини, родина Ткачук, С. й І. Білі, Л. Лазуренко, Б. і Н. Петріна, Я. і С. Дуби, І. й І. Ляш, О. і М. Кальба, д-р В. і Т. Богонович, П. і Д. Конюх.

По 20.00 дол. Р. і С. Марчак, Е. і В. Кордуби, Б. і Я. Коссаки, В. і С. Марчак, М. і М. Михальчаки, С. і Е. Климишини, д-р З. Коссак, Б. і Н. Проці, С. і А. Феденки, д-р П. й І. Джулі, д-р Л. і Т. Обушевичі, Н. Терлецька, Е. Климович, А. Серафим.

15.00 дол. Г. і Л. Паламар.

По 10.00 дол. Я. Берцес, С. і М. Григорчуки, Й. і О. Лободоцькі, М. Брездєнь, А. і Л. Блюй, Н. і Р. Ільницькі, М. і О. Ласка, І. і С. Королі, Ю. і А. Бараники, П. і А. Хміль, М. і М. Перцович, А. Гугель, І. і Л. Шаєнко, Я. і Д. Трешневські, Й. Жук, М. і І. Прийми, В. Прийма, В. і І. Кучері, М. і Л. Хомин, П. Тхач, І. і М. Новаківські, М. і М. Маркович, І. і О. Сузірка, Р. і І. Капітанець, Е. і Л. Лятишевські, М. Дрогомирецька, Я. і М. Базюки, Логінські, Р. і А. Воробкевичі, М. Кузьо, М. Білинська, д-р Туркевич, Р. Бараник, Я. Кривий, Л. і Б. Татухи, В. і С. Гупалівські, Р. і І. Кордуби, В. і О. Савкові, Й. Шулик, В. і І. Кушнір, Е. і М. Турчинські, Н. Н.

По 5.00 дол. А. Дорош, Т. Галабурда, М. і А. Генік, В. Шакадйон.

3.00 дол. А. Михалюк.

Разом: 1,808.00 дол.

Канадськими долярами:

100.00 дол. С. Гнатів.

По 50.00 дол. Марія і Дарка Романець, С. і С. Романець.

25.00 дол. д-р Б. і О. Дзюбановські.

По 20.00 дол. І. Проць, З. і Х. Татарські, В. і О. Проць. Разом 285.00 кад. дол.

Молитиму Всевишнього, щоб винагородив всіх Вас своїми ласками за Ваші добрі серця.

ОКСАНА з Родиною

Прошу вибачити, якщо когось пропущено у повищому списку чи в особистих подяках, що могло статись, але в цьому не була моя вина.

Володимир Івасюк народився 1949 року і, як легко підрахувати, загинув на 30-му році життя. Хто хоче помирати, маючи 30 літ? Його смерть — ще одна, невинуватана смерть на українській землі, на тій сердешній Україні. Історія дуже часто різним народам дарує шлях Голгофи. Наше, двадцяте тепер століття, створило Голгофу на Україні, Голгофа тим більш жахлива, бо незбагнена сучасним світом, — світом, здавалося, шоразу розумнішим.

Коли б зібрати в одно місце могили усіх з України, що загинули у нашому столітті, зібрати в одно місце, то постало б "місто" трохи менше від Нью-Йорку, місто, у якому росла б трава, а під травою кільканадцять мільйонів мешканців, а ще докладніше... поспитаймо істориків!...

Настрій суму і ляку всотується у свідомість тих, що живуть днес на Україні. Це людяне — що в такому настрої шукаємо щось життєрадісного, якесь зілля, що загоїть недугу, що поверне силу щоб жити даліше.

Ту життєрадість приніс Володимир Івасюк у роках сімдесятих. Пам'ятаю самодіяльні концерти, у яких так радо переспівували його пісні вокальні групи і солісти, а перед тим конференсьє заповідав дотепно: "А тепер почуємо пісню Володимира Івасюка — найславнішого композитора серед лікарів, і найславнішого лікаря серед композиторів", і лунала "Червона Рута", лунав "Водограй".

Володимир Івасюк закінчив медичні студії, але лікував інакше, лікував карпатською природою, листям і тою рутою, і нашіптував, бо був він не

“Пісню ту лишив він нам на спомин”

ПТИЦІ-ПІСНІ...

*Володимирові Івасюкові,
якому б сповнилося 35 років...
1984-го, весною.*

В. ІВАСЮК

Та весна принесла біль розлук,
Там у Львові спочив Івасюк.
ІВАСЮК—соловей—людина!
Зажурилась уся Україна,
І замовкла у жалі німим,
Від Карпат, аж по обрії степів.

Івасюк Україні закутій
Склав пісні із червоної рути...
Повторяв: "Не шукай вечорами",
Невже так підманув до безтяти!
Підманув, що й казять,
склалось так,
Почав француз співать, і поляк...

Його пісня у почестях кралі
В міжнародних луна
фестивалях.
Призабулись! Хай пісня
звучить...

Гей! В неволі теж можна
творить,
Бо все родяться, хоч і в тюрмі,
Композитор, поет і пісні...

Композиторів можна убити!
У тюрму запроторить постів!
Буде спокій у місті, в селі?!
Буде спокій??? Та знову пісні,
Наче птиці із теплого краю...
Птиці-пісні летять з
"Водограю"!

травень/1984

Андрій Бірчан

тільки лікарем, композитором,
але і автором слів, поетом...

Його пісні лунають на
міжнародних фестивалях у
Болгарії і в Польщі. Його пісні
переспівують іншими мовами...

Його пісні будуть співати і в
2079 році, хоч, співаючи, не
один забуде його ім'я. Його
пісні стануть народними.
Пісня, як і людина, має свою
долю також, але вона
перемагає. Недаром Іван
Франко одружив пісню з
працею. Сказав бо Іван Якович
Франко: "Праця і пісня єдині дві
сили"..., ту пісню залишив нам
Володимир Івасюк на спомин...

Андрій Бірчан

В глибокому смутку
ділимося сумною вісткою
з Приятелями і Знайомими
в усіх державах,
що по недузі серця
відійшов у Вічність

бл. п. д-р мед.
**АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ
ПЕДА**

на 87-му році життя, 28-го квітня 1984 р.

Полишив в болючім смутку:

дружину — МАРІЮ
сина — АНДРІЯ
дочку — КАРІН
ЗЯТЯ, ВНУКІВ і ПРАВНУКА

Ділимося сумною вісткою з Громадянством, що в п'ятницю, 8-го червня 1984 року
відійшов на Вічний Спочинок на 79-му році життя

бл. п. д-р медицини
ВОЛОДИМИР СТАНЕЦЬКИЙ

б. професор-асистент гінекологічного відділу Львівського Медичного Інституту,
а в Америці довголітній лікар у Ірвінгтоні, Н. Дж.

ПАНАХИДА була відправлена в похоронному заведенню Литвин і Литвин в неділю,
10-го червня 1984 року.

ПОХОРОН відбувся в понеділок, 11-го червня 1984 р. з церкви св. Івана Хрестителя
в Ньюарку, Н. Дж. на Hollywood Memorial Cemetery.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

ПРИЯТЕЛІ ПОКІЙНОГО

JUN 19 1984

ДОКТОР КОСТЯНТИН П. ОЛІЙНИК

Доктор Костянтин Павлович Олійник народився 22-го жовтня 1908 року, в с. Грем'яче, біля Острога, на Волині, Україна, в родині Павла та Теклі Олійник. У юних роках він повірив у Господа Ісуса Христа і разом з батьками став членом місцевої баптистської церкви. Вчився в м. Острозі й у Варшаві, а в 1926 р., як студент, виїхав до ЗСА та прийняв громадянство цієї країни у 1937 р.

Студіюючи в ЗСА, він отримав чимало наукових ступенів — бакалавра наук у Східньому Університеті, у Філадельфії, Па., 1930 р; бака-

лавра мистецтва з науки біблійних студій у Колумбія Біблійному Коледжі, Колумбія, П. Кар., 1932 р; магістра мистецтва з науки психології в Університеті П. Кароляйни, Колумбія, П. Кар., 1932 р; та медичний докторат у Байлор Коледжі Медицини, Даллас, Те., 1937 р. Протягом свого життя д-р Олійник працював як пастор церкви, як медичний лікар і як психіатричний консультант у лікарнях різних міст ЗСА, а під час останньої світової війни як капітан, а потім, як майор Медичного Корпусу Армії ЗСА. Серед його численних медичних відзначень були — Дипломат, Американської Ради Психіатрії та Неврології, 1949; Член, Американського Медичного Об'єднання й Американського Психіатричного Об'єднання; Довічний Член, Американського Психіатричного Об'єднання 1970; Член, Королівської Медичної Спілки, Лондон, Англія.

Доктор К. П. Олійник відзначився незвичайною церковною та суспільною діяльністю у кожній місцевості, де тільки жив у цій країні.

Українські віруючі в ЗСА, на еміграції та в Україні знають д-ра К. П. Олійника з його закликів трактатів, а зокрема з одного, найбільш поширеного та популярного — „Борці Євангельської Віри“ (1932 р.), в якому він уміло наводить думки численних великих діячів українського просвітницького руху про дорогу до правдивого визволення з неволі сатани та з кайдан гріха. Трактат цей правив великим благословенням для багатьох наших людей як на рідних землях, так і в розсіянні.

Після довгої недуги та паралічу д-р Костянтин Павлович Олійник упокоївся у Господі дня 24-го жовтня 1983 р., у м. Вако, Техас, де й був похований, залишивши у смутку розлуки дружину Етелвін, дочку Павлю Джой, сина Павла Давида та чотирьох унуків.

В. Д.

Дня 17-го лютого 1984 р., ввечорі, померла
на 66-му році життя, в шпиталі св. Антона
в Альтоні, Ілл.

бл. п. д-р мед.

МАРІЯ ЯРОСЛАВА зі Шмігельських ЯРОСЕВИЧ

У великому горю:

муж — д-р мед. ДМИТРО ЯРОСЕВИЧ
син — ПЕТРО з РОЗАННОЮ
брат — АЛЕКСАНДЕР зі сином ДЖОНОМ
в Англії

Три кузинки з родинами в Польщі

Замість квітів на могилу, просимо складати пожертви
на Гарвард або Пласт.

Ч. 129. СВОБОДА, ВІВТОРОК, 10-го ЛИПНЯ 1984

Д-р Марія Ярославич (1917—1984)

І знову невблагана смерть прорідила наші лікарські кадри тут, в Америці. 17-го лютого 1984 року відійшла від нас у вічність св. п. д-р Марія Ярослава зі Шмігельських Ярославич.

Д-р Марія народилася 17-го березня 1917 року у Львові, в родині Юлії зі Саломоновичів та Зигмунта Шмігельських. Середню освіту здобула вона у Львові, закінчивши з відзначенням державну гімназію королеви Ядвиги. Після цього поступила вона на медичні студії там же, а в 1942 року закінчила д-р Марія свої медичні студії та виїхала з родиною на Захід.

До розвалу Німеччини вона працювала в міській лікарні в Бранденбурзі (над рікою Гавель), а по війні працювала лікарем у переселених таборах в північній Німеччині.

В 1949 році д-р Марія Ярославич з мужем і однорічним

Св. п. д-р Марія Ярославич сином Петром виїмігрувала до ЗСА. Тут, відбувши однорічний інтершип у Вілсон Меморіал шпиталі в Джансон Сіті, Н. Й., вона переїхала з родиною до Алтону, Іллиной, де працювала в стейтовій психіатричній лікарні аж до своєї смер-

ритири в 1977 році.

В останніх трьох роках д-р Марія Ярославич хворіла й вкінці, 17-го лютого цього року померла, залишивши в глибокому смутку мужа і сина Петра з жінкою Розанною та брата Олександра зі сином Джаном в Англії.

Покійна відзначалася ладіною вдачею та товариськістю. Була доброю жінкою і мамою. Мала вона неперсичні здібності до мов. У своєму фаху працювала із замилюванням та відзначалася великою толерантністю й вирозумінням для людських слабостей і недомагань.

Д-р Марія Ярославич належала до Українського Лікарського Товариства майже від його заснування. Їздила вона на медичні конвенції та стежила з цікавістю за лікарським життям і працею.

Д-р Павло Пундій

Бл.п.д-р МАРІЯ ЯРОСЕВИЧ

І знову невблагана смерть прорідила наші лікарські кадри в Америці. 17-го лютого 1984 року відійшла від нас у вічність св. п. д-р Марія Ярославич.

Д-р Марія народилася 17-го березня 1917 року у Львові, в родині Юлії зі Саломоновичів та Зигмунта Шмігельських. Середню освіту здобула вона у Львові, закінчивши з відзначенням державну гімназію королеви Ядвиги. Після того поступила там же на медичні студії, а 1942 року вийшла заміж за колегу зі студій, д-ра Дмитра Ярославича. В 1943 році закінчила д-р Марія Ярославич свої медичні студії та виїхала з родиною на Захід.

бл. п. д-р Марія Ярославич

До розвалу Німеччини працювала вона в міській лікарні в Бранденбурзі (над рікою Гавель), а по війні лікарем у переселених таборах в північній Німеччині.

В 1949-му році д-р Марія Ярославич з мужем і одnorічним сином Петром виїжджали до ЗСА. Тут, по відбутті одnorічного інтершліпу у Вілсон Меморіал Госпітал-і в Джансон Сіті, в стейті Нью-Йорк, переїхала вона з родиною до Алтон, Ілліной, де працювала в стейтовій психіатричній лікарні аж до своєї смерті в 1977-му році.

В останніх трьох роках д-р Марія Ярославич хворіла й вкінці 17-го лютого цього року померла, залишаючи в глибокій смуток мужа і сина Петра з жінкою

Розанною та брата Олександра зі сином Джаном в Англії.

Покійна відзначалася лагідною вдачею та товариськістю. Була доброю жінкою і мамою. — Мала непересічні здібності до мов. У своїм фаху працювала із замилюванням та була дуже толерантна і врозуміла для людських слабостей і недомагань.

Д-р Марія Ярославич належала до Українського Лікарського Товариства майже від його заснування, їздила на медичні конвенції та стежила з цікавістю за лікарським життям і працею.

Хай Всевишній улегшить біль і смуток її родини, а Покійну нагородить вічним щастям у небі.

Вічна їй пам'ять!

Д-р Павло Пундій
(член Управи УЛТПА).

Ч. 141. СВОБОДА, ЧЕТВЕР, 26-го ЛИПНЯ 1984

**Українське Лікарське Товариство Північної
Америки, Відділ Баффало, Н. Й.**

ділиться сумною вісткою з Членами і Громадянством,
що 20-го липня 1984 р. відійшов у Вічність

бл. п. д-р

Роман Топольницький

лікар-стоматолог, довголітній член Товариства
та кількакратний голова Відділу.

Родині Покійного висловлюємо глибоке співчуття у їх горю.

Управа і Члени УЛТПА
Баффало, Н. Й.

Ділимося сумною вісткою з Родиною, Приятелями та Знайомими,
що дня 20-го липня 1984 року відійшов у Вічність, ненадійно,
наш Найдорожчий МУЖ, БАТЬКО, ДІДО і БРАТ

бл. п. лікар стоматолог д-р

Роман Топольницький

уроджений в Тернополі 1921 р., старшина 1-ої Української Дивізії „Галичина”,
член Українського Лікарського Т-ва Північної Америки.

Горем прибиті:

дружина — БОГДАННА

сини:

ОРЕСТ з дружиною і дітьми

АНДРІЙ

сестри:

НАДЯ ЮРЧИНСЬКА з родиною

ГАЛЯ ФІЛІНСЬКА з родиною

ІРИНА ДЯКІВ з родиною

і дальша Родина

Замість квітів просимо складати датки на Український Гарвард.

Ч. 166. СВОБОДА, ЧЕТВЕР, 30-го СЕРПНЯ 1984

**Українське Лікарське Товариство Північної
Америци — Відділ в Огайо**

ділиться з Громадянством сумною вісткою,
що дня 28-го серпня 1984 р. упокоївся в Бозі

бл. п. д-р мед.

Володимир Іванович

довголітній член Товариства і примірний громадянин.

Дружині Покійного висловлюємо глибокі співчуття.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

УПРАВА ВІДДІЛУ

Ч. 200. СВОБОДА, ЧЕТВЕР, 18-го ЖОВТНЯ 1984

Син зеленої Буковини

*„Тільки той досягне мети,
хто іде,
Тільки той, хто горить—
не згоряє”.*

Цими словами українського поета О. Олеса з його твору „Бій за молодь” хочеться висловити декілька думок, які зараз лягли на душу і серце людини, мов непотрібний камінь, що давить на людське почуття, життя та його радості.

28-го серпня ц.р. в Клівленді Огайо, на 79-му році життя упокоївся в Бозі визначний український лікар, колишній голова Української Санітарно-Харитативної Служби в Австрії, взірцевий громадянин, патріот і соборник всієї України, син зеленої Буковини д-р Володимир Іванович.

Покійний д-р Володимир Іванович був сином українських інтелігентів: батько—Севарин Іванович, колишній полковник армії УНР, мати—вчителька, з дому Марія Душенко, дочка воїна УНР, що в рядах українських армій пройшов затяжні бої в 1918-1921 рр. Сам д-р Володимир Іванович, тліним останкам якого в дні похорону зійшлася віддати шану і поклін невелика українська громада Клівленду, визначався, перш за все, великою скромністю. Він горів любов'ю до своєї дружини пані Євгенії, з якою півстоліття ділив дні щастя, дні страхіття, дні надій у довгій мандрівці світами. Він, неначе наша велика поетеса Леся Українка, без надії сподівався чогось світ-

лого, кращого для своєї рідні, а понад усе—дорогої для нього Української Землі!

Покійний завершив студії медицини на Варшавському університеті і вже там як студент і син старшини Української Армії визначався великою особистістю, підкреслюючи завжди свою українську приналежність.

Ударі долі покійний д-р Іванович приймав спокійно, без емоцій, бо—все це від Бога! Коли, наприклад, прийшла сумна вістка з Відня, що там помер його рідний брат Микола, д-р права і секретар Централі СКВУ на той час, то він—в задумі і з болем у серці—висловився коротко: „Так велів Всевишній, і на це немає ради!”

Покійний вибрав дуже важку і відповідальну професію лікаря. Будучи в Австрії, в місті Зальцбургу, він у 1945-1953 роках був там головним директором лічниці. Скільки добрих, самаритянських прикмет огортали серце і душу цього завжди готового допомогти людині українського лікаря!

В найбільш критичних роках великого Ісходу нашої еміграції з українських земель. Він з посвятою віддавав свій труд, знання, а понад усе свою людяність, яку

не можна заступити нічим!

Був 1949 рік. На терені маленької Австрії, головню в американській на той час окупаційній зоні, перебувало чимало вояків УПА, членів Рейдуючих Частин. Траплялися між ними й такі, що потребували лікарської опіки: дехто був поранений під час довгого рейду, інші прийшли з відмороженими частинами тіла. Ліки в той час були мрією багатьох хво-

рих. Покійний д-р Іванович, будучи директором лічниці, завжди знаходив якусь розв'язку, щоб допомогти потребуючим.

Минали роки. Українська еміграційна громада маленької Австрії чимраз зменшувалася. Д-р Володимир Іванович з дружиною Євгенією виїхали до ЗСА, причапивши до Дірборну, встейті Мішіген, де він знайшов працю лікаря—психіатра.

Нові умови життя, нове довкілля вимагали багато зусиль. Але і це покійний, завдяки лагідній вдачі, успішно поборов. Мандрівний шлях доктора та його дружини ще не був закінчений, бо треба було з приводу професійної служби міняти місця свого замешкання. З Дірборну переїхав до Ліма, встейті Огайо, а на кінець до Клівленду, знайшовши там працю лікаря-психіатра в лічниці американських ветеранів.

Осягнувши заслужений „пенсійний” вік, покійний не спочивав. Цікавився і жив громадським на науковим життям, а попри те дбав, щоб дорогій йому дружині Євгенії, яка підупадала на силах, завжди ваявляти поміч. Та в розгар цих завжди затруднених днів раптом прийшла потреба іти до лічниці і піддатися операції. Операція була нескладною і пройшла вдало. Лікарі були вдоволені її вислідом, але всупереч сподіванням, кілька днів опісля прийшла хвилина важкого удару для його дружини, приятелів з Товариства Українських Лікарів та громади: доктор Володимир Іванович в лічниці міста Парми, Огайо, 28-го серпня ц. р. замкнув свої завжди усміхненні очі.

Похоронні відправи відбулися в церкві св. Покрови УПКЦ—в Пармі, попереджені відправами в каплиці похоронного заведення Головчаків, з участю оо. з Української Православної Автокефальної Церкви—протопресв. Олександра Биковця з Дітройту та ієрея Мирона Безкровного з Індіани.

Гостинна церква святої Покрови та її настоятель о. д-р Іван Тиливський, до якої часто приходив молитися Покійний, хоч був завжди вірним парафіянином православного віроісповідання, була в дні 31-го серпня ц. р. останнім пристановищем-зупинкою в дорогу вічності.

Тлінні останки цього ж дня перевезено на цвинтар Української Православної Церкви в Бавнд Брук, Нью Джерзі.

Завжди вірна покійному дружина—пані Євгенія, хоч виснажена і ослаблена, з допомогою пані Оріс Савчак, парафіянки церкви св. Покрови, завезли тлінні останки покійного там, де чимало наших визначних громадян знайшли своє місце вічного спокою.

Був гарний, соняшний день. Не зважаючи на цю Божу благодать і красу природи, невеликому гуртку осіб, що прийшли в останнє попрощати дорогого друга і доктора, на серці і душі лежав гнітучий біль. Біль, якому слова пісні „Видиш, брате, мій” надавали окремої емоції та почувань.

Хай ця скромна згадка про покійного д-ра Володимира Івановича буде китцею рож на свіжу могилу людини благородного серця, людини найкращих прикмет!

С. З.

Ділимося сумною вісткою, що

**бл. п. д-р
ПЕТРО СИНЕНЬКИЙ**

згинув трагічно в автовім випадку у 84-му році життя,
17-го березня 1984 р. в Польщі, де він останньо проживав.

Учасник Визвольних Змагань, буишній лікар в Чорткові. По при-
ході большевиків, його зараз арештували і вивезли на Сибір. По
арештуванню, його дружина з дому Терлецька і малий синок трагіч-
но згинули. По літах Сибіру приїхав до Польщі, як лікар транспорту
осиротілих дітей польських засланих на Сибір, де і залишився як лі-
кар.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТІ

В смутку:

брат — **ВОЛОДИМИР СИНЕНЬКИЙ** з родиною (U.S.A.)

сестри:

ІВАННА ІВАНИЦЬКА (Мюнхен, Німеччина)

ЛЮДМИЛА КУЛЬЧИЦЬКА (Сарсель, Франція)

АННА ШЕВЕРИК з родиною (U.S.A.)

і дальша Родина в Україні

У світлу пам'ять патріота

д-ра П. Синенького

Недавно надійшла з По-
льщі сумна вістка, що 17-го
березня ц. р. згинув у нещас-
ливому автомобільовому ви-
падку д-р Петро Синень-
кий.

Ціле його життя було
сповнено боротьбою, пра-
цею та терпінням в ім'я
правди та добра українсько-
го народу.

Д-р Петро Синенький на-
родився в січні 1901 року в
селі Чорнокінці Великі, по-
віт Копиченці, в родині та-
мошнього управителя наро-
дної школи. Будучи учнем
6-ої класи гімназії в Чортко-
ві, вступив він доброволь-
цем до українського війська
в 1918 році, разом із своїм
батьком, який був пропаган-
дистом в українській армії.
У війську молодий Петро
перебув усі фронтові змаган-
ня УГАрмії, починаючи від
Львова аж до Києва, а під

Д-р Петро Синенький
(під час лікарської практи-
ки в Чорткові)

кінець знайшовся у польсь-
кому полоні в Тухолі. По
повороті з полону записав-
ся він знову до гімназії в
Чорткові, де по двох роках
здав матуру в 1924 році.

В цьому самому році впи-
сався він на медичний факу-
льтет Українського Тайно-
го Університету у Львові.
В 1925 році УТУ припинив
свою діяльність, тому він
був змушений, по якомусь
часі, продовжати свої медич-
ні студії у польському дер-
жавному університеті у Ль-
вові.

Під час своїх студій запіз-
нався він із талановитою
студенткою-маляркою Ан-
ною Терлецькою (сестрою
д-ра Миколи Терлецького),
з якою він потім й одружив-
ся.

Будучи студентом гімназії, а пізніше студентом медицини, перебував він у часі вакацій на селі, де займався громадською працею; він організував сільський хор і приготував театральні вистави разом з іншими студентами села. Цей аматорський гурток села був так завансований, що грав тоді навіть п'єсу Винниченка „Між двох сил”, із якою їздив по сусідніх містечках і селах.

По закінченні медичних студій практикував д-р Синенький у Чорткові, де був гімназійним лікарем та довгий час головою місцевого „Сокола”. Нижчепідписаний, як гімназист, запізнався з покійним доктором у 1936 році, коли д-р Синенький уділив йому першу поміч і витягнув комара з вуха.

Св. п. д-р Синенький мав репутацію доброго лікаря, якого пацієнти любили і шанували. Доказом цього є факт, що в часі війни, по приході большевиків, коли його перший раз арештували, то одного дня прибула велика маса з довколишніх сіл, які разом з місцевими людьми пішли до НКВД просити, щоб його випустили. Хтось із НКВД промовляв тоді до людей і обіцяв, що його справа буде скоро розглянена і якщо він не винен, то його випустять, і дійсно, по пару днях його звільнили.

По якомусь часі його одначе знову арештували й вивезли до Тернополя. Дружині його не хотіли сказати де він і що з ним діється. В тому самому часі у Львові, в домі батьків дружини, Терлецьких, перевели злочинний і нищівний трус. Малий синок д-ра Синенького, який в тому часі перебував у

них, в час трусу втік з хати і пізніше знайшли його втопленого в розкопанім каналі (направа каналу) біля хати. Дружина Анна, по втраті чоловіка і дитини, попала в нервовий розстрій і отруїлася.

Незадовго опісля, під натиском німецької армії, большевики безладно втікали, але в останній момент одної ночі тернопільських в'язнів вивезли хаотичним порядком на схід, затративши при цьому всі в'язничні документи.

Д-р Синенький перебув на далекій півночі в таборі засланців майже 10 років. Коли ж в цьому таборі він зголосився лікарем, йому не повірили, бо не мав жадних документів. Казали, що таких, які вдавали лікарів, було багато.

Був там на скоро зорганізований шпиталь, де не було ні одного лікаря, лише кілька медсестер. У шпиталі було багато хворих дітей родин польських засланців. Коли д-р Синенький зголосився на працю в шпиталі, то його призначили палити в печах.

Працюючи „палячем”, він рівночасно давав лікарські поради потребуючим. З бігом часу завідувача медсестра набрала до нього довір'я. До цього шпиталю по якомусь часі приділили лікаря-хірурга, старшого віком, який студіював у Сорбоні. Він пізнав, що має до діла з лікарем і скоро зробив Петра Синенького своїм асистентом. В тім шпиталі по літах праці д-р Синенький набрав великого досвіду в хірургії.

В 1951 році, коли відправляли великий транспорт польських жінок і дітей до Польщі, трапилася добра нагода звільнення і виїзду,

бо треба було лікаря до цього транспорту. Д-р Синенький зголосився туди, і тому, що не було нікого іншого, його прийняли. І так в 1951 році, по 10-ох роках заслання на далекій півночі, опинився він у Польщі. Тут приділили його як хірурга до шпиталю в Старганді, коло Щеціна, де пізніше він став директором цього шпиталю. Теж тут він пізнав медсестру, вдову з маленькою дочкою, з якою він і оженився.

Останніми роками, як емігрант в Польщі, осамітнений в чужому морі, тужив за рідними сторонами. До свого брата в Америці він писав: „Хотів би я тебе сердечно обняти і почути з твоїх уст хоч кілька слів у нашій рідній мові”. Його бажання сповнилися два рази, коли його рідний брат, інж. Володимир Синенький, разом із дружиною, відвідав його в 1976 і 1979 роках. Третього приїзду свого брата він вже не дочекався, бо 17-го березня ц. р. згинув трагічно в автомобільній катастрофі, коли вантажник наїхав на його авто на скруті вулиці.

Яке трагічне життя, така й трагічна смерть спіткала нашого незабутнього д-ра Синенького.

Нехай пам'ять про нього остане нам на завжди і хай його ім'я залишиться у почеснім списку у Пантеоні українських лікарів, що відійшли від нас.

Присвячуючи цю скромну посмертну згадку пам'яті лікаря, вояка і громадянина висловлюємо щирі співчуття його родині.

Д-р Павло Пундій

Помер д-р Роман Лисяк

Стоні Пойнт, Н. Й. (Я.П.)
— Тут, у своєму домі, кілька днів тому помер самотньо відомий лікар-громадянин і меценат українських установ, спеціаліст-шкірних недуг, д-р Роман Лисяк, на 74-му році життя. 25 років св. т. Р. Лисяк працював як психіатр-лікар в Стейтовій школі-лікарні Лечворт Вілтедж для умовоупосліджених в Тіллс, Н. Й., аж до його виходу на емеритуру чотири роки тому. Похорончі відправи розпочнуться о

10-ій год. ранку в Спрінг Веллі, в понеділок, 10-го вересня, в українській католицькій церкві свв. Петра і Павла, а звідти тлінні останки Покійного будуть перевезені на православний цвинтар св. Андрія Первозваного в Савт Бавнд Брук, Н.Дж. Панахиду буде відправлено напередодні, в неділю, 9-го вересня, о 7-ій год. вечора в похоронному заведенні Сніффен Ф'юнерал Гом, 154 Вест Сентрал авеню в Спрінг Веллі.

Св. п. д-р Роман Турко

6-го січня 1984 року, на сам Свят-вечір, у Торонто відійшов від нас назавжди сл. п. д-р Роман Турко.

Покійний був ініціатором і засновником монреальського Відділу Українського Лікарського Товариства Північної Америки в 1962 році. Навіть уже виїхавши з Монреалю, він і далі цікавився та підтримував працю цього Відділу. Відзначався Покійний шляхетною вдачею, а зокрема дружнім ставленням до своїх колеґ-лікарів та повсякчасною готовістю поспішити їм з порадою чи допомогою.

Народився Роман Турко 21-го липня 1906 року в селі Старичах, Яворівського повіту, в родині вчителів Олеси й Марії Турків. Середню освіту закінчив 1925 року у львівській Академічній Гімназії. Того ж року став студентом філософічного факультету Львівського університету, а в 1927 році пощастило йому перенестися на медичні студії в тому ж університеті, які закінчив 18-го січня 1934 року дипломом доктора медицини.

За студентських часів д-р Р. Турко брав дуже активну участь у діяльності молодечої організації Пласт. У 1936 році одружився із студенткою Краківського університету Ярославою Винницькою, яка 48 років була йому вірною товаришкою життя впродовж усіх років війни та еміграції аж до його смерті.

У 1937 році д-р Р. Турко переїхав до Кракова, де в Ягайлонському університеті спеціалізувався в рентгенології й отримав в 1938 році диплом з цієї ділянки.

Після закінчення студій Р.

Св. п. д-р Р. Турко

Турко працював у лікувальному закладі „Черче“, а під час війни спочатку повітовим лікарем у Яворові, а згодом у Стрию. Звідти був евакуований до Німеччини, де вступив у ряди української дивізії „Галичина“. З друзями-вояками перебував страхиття війни й вкінці разом з ними попав у полон в Італії, де працював як лікар у таборі полонених у Ріміні. Переїхавши до Англії, працював спочатку як портовий робітник, а пізніше став завідувачем оселі українських інвалідів коло Лондону.

В 1952 році разом з дружиною виїхав до Канади і там у 1955 році нострифікував свій лікарський диплом та практикував в лікарнях Торонто, Монреалю й Ст. Катаринс. У Монреалі одержав 1961 року диплом спеціаліста в діагностичній радіології. Там же, як уже згада-

но, організував Відділ УЛТ-ПА. 1962 року П. Турко став

керівником рентгенологічного відділу у Ветеранському шпиталі в Нью Бранзвіку. На цьому становищі мав можливість зайнятися науковою діяльністю. До речі буде навести тут заголовки хоч би важливіших наукових праць покійного. Ось вони: „Nephrogenic polycythemia“ (1966); „Ulcerogenic effect of gastric antrum remnant on partially resected stomach“ (1967); „Sponge Kidney“ (1969); „Complications Following Gastric Resection“ (1970); „The Lower Esophagus lined by Columnar Epithelium“ (1971).

Ці праці були темами його доповідей на лікарських з'їздах та конференціях у Канаді й ЗСА, а згодом друкувалися в наукових медичних журналах Канади і в „Лікарському віснику“.

Закінчивши 65-ий рік життя Покійний перейшов на пенсію та переїхав на постійне перебування в Торонто і там частинно працював як радіолог у клініці д-ра Андрія Волощука. У 1982 році Покійного іменовано почесним членом Онтарійської медичної асоціації.

Помер д-р Роман Турко в торонтонському шпиталі Велзлі. Панахиди відбулися у похоронному заведенні Кардинала в Торонто при участі його побратимів-дівазіяників і колеґ-лікарів. Тлінні останки перевезено до Монреалю й поховано в родинній гробниці на українському цвинтарі.

Друзі та знайомі покійного завжди згадуватимуть д-ра Романа Турка, як щиро-го патріота, людину енергійну й віддану своїй медичній професії та справжнього джентлмена.

Д-р Галина Шимонович —
Рудницька

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1984 Торонто — Нью-Йорк — ч. 1 (129)

Ті, що відійшли...

ВІДІЙШОВ ЛІКАР - ВОЇН - ЛЮДИНА

Українська громада прощала 8-10 січня ц. р. д-ра Романа Турна, прощали його дружина Ярослава, родина з Філядельфії, Клівеленду, Монтреалю і Торонто, лікарі-друзі, товариші зброї з Української дивізії, приятелі з Пласту. Життєвий шлях покійного д-ра Турна не був легкий, бо здобути професію лікаря між двома світовими війнами не було легко.

Народився на Яворівщині, 21 липня 1906 року, в селі Старичах, де його батьки вчителювали. Почав ходити до гімназії "Рідної Школи" у Яворові, де вчителем був Іван Чмола, полковник Сізових Стрільців, співосновник Пласту, і мав великий вплив на Романа і його молодшого брата Маркіяна. Оба вступили до XVII-го юнацького пластового куреня і там зложили свою присягу: "Буду вірний Богові і Україні, буду помагати друзям і слухати старшого". Тої присяги оба брати ніколи не зламали. (Маркіян, на жаль, помер 16-літнім юнаком на запалення сліпої кишки).

До вищих клас Роман переноситься до Української академічної гімназії у Львові, до класу, в котрій навчалися Роман Шухевич (генерал УПА-млі Тарас Чупринка), Богдан Підгайний, Лопатинський-Калина, теперішній Начальний Пластун Д. Юрій Старосольський, Інж. Мирон Ганушевський і мгр. Теодор Ординець. Серед них проводив свої юнацькі роки покійний Роман, не проминув він ні одної мандрівки, ні юнацького табору в Карпатах, у скалих Горґанах, де "У сумерку сіріли шатра,.. при ясному промінні ватри іскрилися в молодих душах воскресні вогні".

Під час студій на медичному факультеті Львівського університету не покидає він свого гімназійного товариства й зі своїми друзями вступає до старшо-пластунського куреня "Чорноморці". 1929 року цей курінь на Зелені Свята, коли відправлялися поминки на Стрілецьких могилах на Янівському цвинтарі у Львові, приніс естафетою землю зі стрілецьких гробів на горі Манівці біля Скольного, між чорноморцями, що вбігали на цвинтар під проводом Яра Гладкого, був Роман.

П'ятилітні медичні студії і примусова військова служба у польській армії ніяк не віддалили Покійного від української громади. Він був членом "Медичної громади" у Львові, як старшина польської армії приходив до домівки "Сокола Батька", щоби зустрітися зі своїми друзями. Того самого року, коли скінчив військову службу, голоситься на таборового лікаря до виховного юнацького табору на Остодорі. У Кракові поглиблює свої студії в ділянці радіології, вступає до Української Студентської Громади. Перед Другою світовою війною кінчить свої спеціалізаційні студії, одружується з мгр. Ярославою Винницькою, абсолювентною Краківського університету.

Друга світова війна перебила не одні пляни і мрії молодого подружжя. Треба було "крізь дощ пропихатися", щоби не потрапити в руки одного чи другого наїздника. Д-р Турко, вірний своїй юнацькій присязі "помагай другому", помагає багатьом в часі більшовицького наїзду на пості повітового лікаря у рідному Яворові, а за німецької окупації — у Стрию.

Патріотична молодь не проминула нагоди боротьби за українську державність: одні вибирають службу в УПА, інші вступають до Української дивізії "Галичина". В Дивізії з'являється і д-р Турко, як йому наказувала його присяга "Бути вірним Україні". Проходить всю воєнну дорогу — від вишкільних таборів, через бої і полон. (В Дивізії згинув найближчий його товариш з "Чорноморського" пластування і медичних студій д-р Ярослав Карпевич).

В Ріміні д-р Турко був начальним лікарем цілого табору. З Ріміні виїхав до Англії і по звільненні з полону виїздить до Канади, де нострифінує свої спеціалізаційні студії і дістає працю головного лікаря-рентгенолога у військово-ветеранських шпиталях Нью-Бронсвік, стає членом Українського Лікарського Товариства і віддається науковій праці, про що свідчать численні статті у фахових медичних журналах, виголошені доповіді на з'їздах лікарів.

Коли пішов на пенсію, переноситься до Торонта й тут співпрацює у клініці д-ра Волощука по своїй спеціальності. Цікавиться нашим громадським життям, як член парохії прсв. Евхаристії обстоює Український патріархат і помісність Української Церкви, бере участь у діяльності Лікарського товариства, Братства дивізіонників. Не належав він у вузькому розумінні до т. зв. "товариських клін", любив цілу нашу українську громаду з усіма її недомаганнями.

Його мандрівка скінчилася, але "вічна пам'ять" збереже ім'я ЛІКАРЯ, ВОІНА і ЛЮДИНИ.

Роман Копач

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК

у глибокому смутку повідомляє Членство й Українське Громадянство,
що 2-го грудня 1984 року по короткій тяжкій недузі
відійшов у Вічність на 71-му році життя

бл. п. проф. д-р
ВОЛОДИМИР БОГДАН ДЕКУН

дійсний член Академії і член її Управи, доктор одонтології і професор Лос Андес університету у Меріда, Венесуеля, відділу зубної медицини — був нагороджений одною срібною і 2 рази золотою медалями того ж університету за його 20-літню невтомну працю доброго викладача, автора багатьох публікованих і неpubлікованих праць в його спеціальності — протетики. Член Венесуельського Товариства Зубних Лікарів, член Асоціації Університетських Професорів, українець-патріот, науковець, наш Друг і Приятель.

Братові Покійного, братанкові д-рові Романові та їхнім родинам складаємо вислови глибокого співчуття.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ

УПРАВА УАМН

Похоронні відправи відбудуться в понеділок, 10-го грудня 1984 р. в Торонто, Канада, у церкві св. Миколая.

У СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ

мгр Марії Веремечук - Гик

Бл. п. Марія Веремечук-Гик

Буває, зустрінете людину один раз, і вона кидає на вас якийсь чар, вам цікаво з нею зустрічатися, телефонувати, листуватися, тобто вам хочеться зберегти зв'язки з такою людиною, як якусь цінність.

Саме до таких людей належала св. п. магістер Марія Гик, яка так скоро і тихо від нас відійшла. Її силуетка не блідне, але виринає час-до-часу з минулого і з милим усміхом нагадує нам давні часи.

Вперше побачив я пані Марійку в 1942 р., в гурті гарних та усміхнених студенток фармацевції на подвір'ї медичного та фармацевтичного інститутів, а потім уже в супроводі д-ра Стефана Гика.

Пізнав я її вже ближче на еміграції, в Регенсбурзі та Ерлангені, де її чоловік кінчав медичні студії.

Тепер подам коротко її життєвий шлях:

Народилася вона 22-го вересня 1922 р. в Луцьку, на Україні, та була дочкою Йосифа та Марії з Фролових Веремечуків. Після матури, в 1942 р., записалася вона на студії фармації у Львові (1942-44), які потім продовжала на ерлангенському університеті (1945-46), а закінчила у фармацевтичному факультеті УТГГ в Мюнхені, 1948 року. Після того працювала як фармацевтка в таборі для переселених осіб в Ельвангені (1949-50).

Під час своїх студій у Львові, 16-го квітня 1944 р., вийшла п. Марійка заміж за д-ра Стефана Гика і незабаром подалися вони на Захід, на еміграцію. У Німеччині народилася їм дочка Наталка, з якою в 1950 р. переселилися вони до ЗСА.

В Америці зразу осіли в Джо-ліет, Ілл., де д-р Гик відкрив приватну лікарську практику (1953 р.), а в 1957 р. перенеслися вони до Грігсвілл, Ілліной. Тут мгр. Марія закінчила додаткові медично-лабораторійні студії (Квінсі Каледж, 1957-58, та Сейнт Джанс Медікал Технолоджі, 1959-60), та активно допомагала в лікарській практиці своєму чоловікові.

В Америці народилася їм ще друга дочка, Софійка. — Тепер ці дві дочки, вже дорослі, пішли слідами своїх батьків, закінчили медичні студії та практикують медицину по своїх спеціальностях.

Старша дочка, д-р Наталка, вийшла заміж за лікаря, д-р Стефана Козака, та має вже двох синочків — Стефана і Олександра.

Ранком, 4-го лютого 1981 р., зустріла цю взірцеву й працювиту родину велика трагедія, коли вдорозі до лікарської канцелярії загинув в автомобільному випадку д-р Стефан Гик. Ця подія вдарила тяжко цілу родину, бо мгр. Марійка стратила вірного мужа і партнера по праці, а дочки і внуки доброго батька і діда.

Під час свого самотнього життя пізнала мгр. Марійка приятеля, в особі п. Іріка, з яким вона одружилася 11-го лютого 1984 р., а вже 22-го вересня 1984 р. перестало битися її ослаблене серце. Не цілий місяць після смерті п. Марійки помер також і її чоловік, п. Ірік.

Похоронні відправи відслужив о. Мирон Панчук, а Службу Божу і Панахиду в 40-вий день відправлено в соборі св. Володимира і Ольги в присутності дочки д-р Софійки, родини Голяшів, Проциків і Пундіїв.

Бл. пам'яті панство Гики були жертвенні на українські народні цілі. Вони подарували 10 тисяч доларів на Український Вільний Університет в Мюнхені, а пані мгр. Марійка по смерті мужа, д-р С. Гика, пожертвувала 1,000 дол. на фонд Лікарського Вісника.

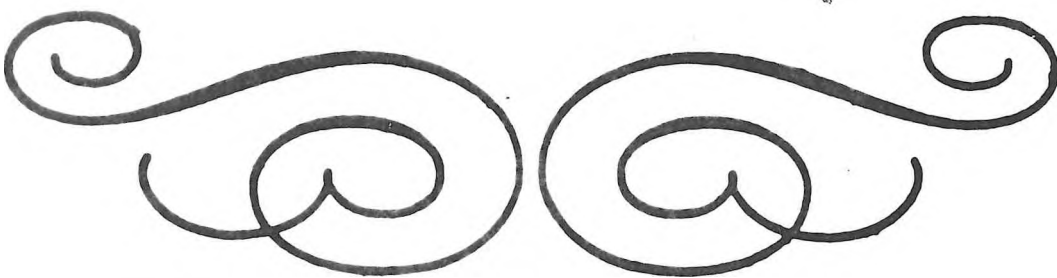
Горем прибитій Родині складаємо наші глибокі співчуття. Хай вільна земля Вашингтона буде легкою для нашої незабутньої приятельки Марії.

Вічна їй пам'ять!

Д-р Павло Пундій

МОЛОДІ ЛІКАРІ

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

UKRAINIAN DAILY

4:37

FOUNDED 1893

FEB 28 1984

Д-р Ростислав Р. Глива

Українська громада Алстінтавну та Янгставну, Огайо, вітає молодого професіоналіста, д-ра Ростислава Романа Гливу. Роман—син відомих й активних членів нашої громади Дмитра і Зоні Гливи, уроджені Соколовської. Дмитро, колишній довголітній господарчий референт Відділу УККА в Янгставні, Огайо, і разом з дружиною є активні члени при українській католицькій церкві св. Анни в Алстінтаві, Огайо. Там молодий Роман закінчив українську початкову школу при церкві св. Анни; служив вівтарним хлопцем, а також був добрим грачем голфу в Голф лізі при тій же церкві, та пластуном. Роман закінчив стейтовий університет в Янгставні, Огайо, ступенем бакалявра. Вступив в каліфорнійський університет у місті Фулртон.

По трьох роках закінчив правничі студії у січні 1984 року, отримавши титул доктора права. Тепер Роман приготується до каліфорнійського стейтового адвокатського іспиту, після чого Роман має намір пересе-

Д-р права Ростислав Глива

литись до Вашингтону та взятись до правничої праці.

Роман одружений з Леннетте Міллер. Старший брат Романа, Тарас, має докторат права та вже довгий час проводить адвокатську канцелярію в Сейнт Анна, Каліфорнія. Складаємо і ратуляції батькам, а Ростиславові Романові бажаємо добрих успіхів.

Вся родина Гливів є членами 218-го і 230-го Відділів УНСоюзу.

Стефан Бурий

Д-р Христина Чирко—молода українська професіоналістка

Приємно нам поділитися з українською громадою Нью Йорку, а зокрема членством Товариства „Верховина” 184-го Відділу УНС у Нью Йорку, що членка цього Відділу Христина Чирко закінчила 22-го травня 1983 року медичні студії в Ізраїлі, а саме: Sackler School of Medicine при університеті в Тель Авіві.

Христина народилася в Нью Йорку, батьками її є Дмитро й Анастасія Чирків родом з Ярославщини, які прибули до ЗСА після Другої світової війни. Вона закінчила 8 клас парохіяльної школи св. Юрія у Нью Йорку, а після того середню школу св. Михайла в Брукліні. Згодом вона була студенткою Фордгемського коледжу у Бронксі, з якого успішно градувала. Фахові медичні студії Христина продовжувала, як згадано вище, в Тель Авіві. В Нью Йорку брала активну участь в організації СУМА та в українському студентському клубі Фордгемського університету.

Усі в її родині є або були членами Українського Народного Союзу, останньо—184-го Відділу, включаючи її молоденьку братанку Ері-

Д-р Христина Чирко

ку. Тепер молода д-р Христина працює як резидент-хірург Ньюйоркського Метрополітального шпиталю у Мангеттені.

Сердечно вітаємо д-ра Христину Чирко, її батьків та рідню з нагоди досягнення нею ступеня доктора медицини та бажаємо їй успіхів в її професійному й особистому житті.

**Богдан Ластовецький,
секретар 184-го Відділу
УНС**

Успіхи молодого українського

вченого д-ра Ігоря Лемішки

Бюлетень Фондації рака Д.Раньйона-В.Вінчела який появляється в Нью Йорку повідомив, що ця філантропічна фундація призначила дотації на наукові досліді з ділянки хвороби рака для сорока вчених. В повідомленні говориться, що ця фінансова підтримка призначена для молодих вчених на їхні самостійні дворічні досліді. Серед сорока чужинецьких вчених є прізвище молодого українського вченого з Массачусетського Інституту Технології (MIT) д-ра Ігоря Ростислава Лемішки.

Ігор Лемішка захистив з успіхом свою докторську дисертацію у вересні 1982 року в MIT. Науково-дослідна ділянка його орієнтація—це молекулярна біологія і генетика.

Д-р І. Лемішка—син відомих українських громадсько-суспільних діячів; його мати мгр Лідія Лемішка відома зі своєї активної праці в Союзі Українок Америки і була кількарічною головою Відділу США. Батько, д-р Андрій Лемішка—пластовий діяч, колишній голова Пластової станиці в Балтиморі, активний член Українського Лікарського Товариства Північної Америки.

Ігор виростав у Балтиморі; був тут активним пластуном і новацьким виховником; закінчив школу українознавства й Український Музичний Інститут. Середню освіту Ігор Ростислав закінчив з відзначенням і був прийнятий на відомий університет Джана Гопкінса.

Після закінчення програ-

Д-р Ігор Р. Лемішка

ми коледжу був прийнятий на медичні студії, з яких, однак, зрезигнував у користь аспірантури в ділянці молекулярної біології в MIT. Його науково-дослідні праці були публіковані в престижних журналах—„Бритійський журнал молекулярної біології“, „Nature“ (міжнародний науковий журнал), „Клітина“ („Селл“), „MIT-пресс“ і інших. В останніх двох роках д-р І. Лемішка дав ряд наукових семінарів у науково-дослідних центрах MIT, Гарвардській медичній школі, Пенсильванському університеті та в Ньюйоркському стейтовому університеті Стоні Брук. Рівнож він брав активну участь зі своїми доповідями в інших наукових конференціях.

Зараз д-р І. Лемішка веде свою дослідницьку працю в одному з найкращих і найбільш престижних у ЗСА наукових центрів—Дослідному Інституті Рака при MIT.

В п'ятницю, 23-го березня ц. р., бостонський щоденник „Глоб“ помістив довшу статтю про експериментальні досліді трьох науковців у пошукуванні нових засобів в лікуванні пістряка білокрів'я. Серед трьох вчених назване прізвище д-ра Ігоря Лемішки. Рівнож відомий журнал „Science“ присвячує багато уваги цим дослідом, згадуючи імена цих трьох дослідників, які здобули вже загальне визнання у цій ділянці. Здобувши визнання в наукових колах, д-р Ігор Лемішка, разом з групою американських і канадських вчених, запрошений на Європейську наукову конференцію, яка відбувається 16-18 травня ц. р. у відомому Гайдельберзькому університеті в Західній Німеччині. Конференція ця присвячена питанню генетики і застосуванню молекулярної біології у боротьбі з хворобою пістряка.

Молодий український вчений, який виростав у патріотичній українській родині, відзначається своєю працьовитістю, ініціативою, великою зацікавленістю своєю науковою ділянкою і нахилом до відкриття невідомого загадкового і містерійного у житті людини, в її походженні, спадковості, людських нуклеїнових молекулах. Ділянка, яку він вибрав, дуже специфічна і рідкісна серед українських вчених на Заході.

Д-р Ігор Лемішка плянує зробити академічну кар'єру з власною дослідною лабораторією при одному з визначних університетів на сході Америки та досягнути професуру.

О. Зінкевич

Д-р МАРТА ВОЙТОВИЧ

Д-р Марта Х. ВОЙТОВИЧ

Українська студіююча молодь йде вперед, закінчує на вищих школах різні факультети і дістає дипломи. Серед них є д-р Марта Христина Войтович, яка в червні 1983 р. закінчила свої медичні студії на Іллінойському Університеті в Шампейн та одержала диплом доктора медицини.

Марта народилася 29-го квітня 1956 р. в Гарвей, Ілліной та є дочкою Олени і д-ра Стефана

Войтовичів. В Гарвей, почав її батько свою лікарську практику але згодом перенісся до Плейно, Ілліной, де Марта ходила до народної школи. Середню школу закінчила в Rosary High School, в Aurora, Illinois, де була вона "ВАЛЕДІКТОРІАН". Рівночасно закінчила українознавчу суботню школу в Чікаго з визначними оцінками.

Після закінчення чотирирічних студій в Northern Illinois University, здобула диплом Bachelor of Science з біології "Summa cum laude", а в червні 1983 р. завершила свої медичні студії в Шампейн, Ілл.

В липні того ж самого року почала д-р Марта 4-річну спеціалізацію в Патології, в шпиталі, Гарфорд, Коннектикат.

На кінець, висловлюємо наше велике признання шановним батькам, а молодій лікарці бажаємо якнайкращих успіхів в її спеціалізації та світлої майбутности.

Д-р Павло Пундій

Успіхи нашої молоді

Вартість кожної національної групи, зокрема в ЗСА, полягає в кількості і якості професійних, наукових і мистецьких одиниць, а також потенційних працівників пера. Що більше тих одиниць, у якійсь етнічній групі, то більшою втішається вона пошаною, і більшу збуджує до себе пошану.

Сьогодні нам приємно представити нового лікаря спеціаліста д-ра Мирона Андрія Позняка.

Др. М. А. Позняк

Він народився в Чикагу в 1952 р., як син Дарії і Юліана Позняків. Мати вчителька, а батько — індустріальний інженер. Вся родина належить до української католицької парафії св. Йосифа, де батько є диригентом хору.

Після закінчення середньої школи св. Патрика, Мирон вступив на премедичні студії в Іллінойському університеті „Чикаго Сиркл”, які закінчив з відзначенням у 1975 р. Медичні студії закінчив в універ-

ситеті в Гвадалагарі в Мехіку в 1979 р., з тим, що 6-й семестр відробляв у Вест Сабирбан шпиталі в Овк Парку, а 7-ий і 8-ий — Ст. Франціс шпиталі в Еванстоні, Ілл. В цьому шпиталі він спеціалізувався 4 роки в радіології, а крім того, відробив один рік „феллов-шіп” у новій спеціалізації „магнетік скенер і ультра саунд” радіології в Раш-Презбітеріян Ст. Лукс шпиталі, де одержав диплом спеціаліста-радіолога в цьому році. Під час конвенції радіологів в Ляс Вегас у травні 1984 р. він приготував спеціальну виставку від Раш-Презбітеріян Ст. Лукс шпиталю, за яку одержав п'яту нагороду (на всіх 200 експонатів).

В липні ц. р. він починає свою працю як спеціаліст і професор у шпиталі при Віскансенському університеті в Медісоні, Віск.

Крім своїх середніх та університетських студій, д-р Мирон закінчив школу українознавства св. о. Миколая та три роки вищих українознавчих студій. Також у проф. Білогруда вчився вісім років гри на фортепіані та часто акомпанював хоріві при парафії св. Йосифа під час їх концертних виступів.

Він є також любителем спорту, а саме, тенісу, кошівки та лещетарства. В часі своїх університетських ваканцій їздив в Україну, де мав нагоду пізнати свою ближчу й дальшу родину та рідний край своїх батьків.

Бажаємо молодому лікарю багато успіхів, а батькам багато радості і приємности.

Д-р Павло Пундій

(член Управи УЛТПА)

Д-р Мирон Андрій Позняк

Вартість кожної національної групи, зокрема в ЗСА, заключається в кількості і якості професійних, наукових і мистецьких одиниць, як також потенційних працівників пера. Чим більше таких одиниць у якійсь етнічній групі, тим більшою втішається вона пошаною, тим більший збуджує до себе респект.

Сьогодні нам приємно є представити чичачам нового лікаря-спеціаліста д-ра Мирона Андрія Позняка.

Д-р Мирон народився в Чикаго в 1952 році та є сином Дарії та Юліана Позняків. Мати по фаху вчителька, а батько — індустріальний інженер. Вся родина належить до української католицької парафії св. Йосифа, де Ю. Позняк є диригентом хору.

Після закінчення середньої школи св. Патріка Мирон вступив на премедичні студії в Іллінойському університеті „Чикаго Сіркл“, які закінчив із відзначенням в 1975 році. Медичні студії закінчив він в університеті в Гвадалагара, Мехіко в 1979 році, з тим, що 6-ий семестер відробляв він у Вест Сабирбан шпиталі в Овк Парку, а 7-ий і 8-ий семестри — в Ст. Франсис шпиталі в Еванстон, Ілл. В цьому шпиталі наш молодий лікар спеціалізувався чотири роки в радіології, а крім цього, відробив один рік „фелловшип“ в новій спеціалізації „магнетик скенер і ультра савнд“ радіології в Раш-Пресбітеріян Ст. Лукс шпиталі та одержав диплом спеціаліста-радіолога в цьому році. Під час конвенції радіологів в Лас Вегасі в травні 1984 року д-р Позняк приготував спеціальну виставку від Ст. Лукс шпиталю, за яку одержав п'яту

Д-р Мирон Андрій Позняк

нагороду (на всіх 200 експонатів). У липні цього року д-р Мирон Позняк починає свою працю як спеціаліст і професор у шпиталі при Віскансинському університеті в Медісоні, Віск.

Крім своїх середніх і університетських студій, д-р Мирон закінчив школу українознавства св.о. Миколая та три роки вищих українознавчих студій. Також у проф. Білогруда вчився вісім років гри на фортепіані та часто акомпанював хорові при парафії св. Йосифа під час їхніх концертних виступів.

Д-р Мирон є також любителем спорту, а саме: тенісу, кошківки та їзди на лещатах. Під час своїх університетських вакацій їздив він в Україну де мав нагоду пізнати свою ближчу і дальшу родину та рідний край своїх батьків. Д-р М. Позняк — член 221-го Відділу УНС в Чикаго.

Складаємо велике призначення його батькам за добре і патріотичне виховання їхнього сина, а молодому лікареві-спеціалістові бажаємо якнайкращих успіхів у його професійній та науковій праці і щасливого родинного життя.

Д-р Павло Пундій

ЩАСТИ БОЖЕ!

Д-р Катерина Раїса Коцюба

Якщо Ви, читачу, лежали колинебудь у шпиталі й пояснювали лікареві ломаною англійщиною, що, де і як вас болить, а потім мали сумніви чи ви усе гаразд сказали, та чи він вас належно зрозумів а вслід за тим, чи поставить правильну діагнозу і зробить успішне лікування, то ви мене зрозумієте. І навпаки, ви лежите з полегшою, напіввилікуваний, коли рідною мовою ви могли розповісти терпеливому лікареві усі симптоми не лиш своєї недуги, але й недуг усіх ваших родичів з бабунею включно. Одно й друге я пережив нещодавно в одному сіднейському шпиталі.

Не знаю, чи то мої неймовірні розповіді про мою недугу, чи то турбота лікарів за моє життя, чи страх державних чинників за незаплатені податки, привели над моє ліжко ці

лу пругту спеціалістів і студентів. Випитали вони мене й обмацали з усіх сторін, покинували недовіркою головами, робили поважні міни, записали й пішли... Оце тобі, Василю, й кришка, подумав я про себе. Треба чимскоріше зробити testament й закликати пан-отця, щоб одержати «напутіє» в далеку дорогу. І я почав уявляти собі мій похорон і числити тих приятелів, які прийдуть мене попрощати й помолились за мене...

В таких похороннім настрою я вперше з'їв увесь шпитальний обід, мовляв: хоч і вмиру, та не вмиру голодний, і задрімав... Пробудила мене молода лікарка, не лікарка, а кажучи Вам, — красуня, одна з тих, що їх показують у TV на контекстах краси, і таки нашою, рідною мовою, наче воскресила мене. «Вам — каже — пане Перепічка, нічого не бракує і ніякого у вас рака немає. Навпаки, ви здоровий як риба, і, якщо лише замість коштовної шкотської, питимете звичайну воду, то смерть і за сто років вас не дожене»... І сталося чудо! Ви не вірите в чуда?! — То подивіться на мене! Вчорашній труп — я сьогодні притотовляюсь до участі в Олімпіяді (розуміється як глядач). А хто ж та чудодійна лікарка? — питаєте. Про неї Вам радо розкажу. Це д-р Катерина Раїса Коцюба, доня п-ва Тараса й Анни Коцюбів, з Горноби, в Сідней.

Народилася 1961 р., закінчила Гайскул в Асквіт, де впродовж 5-ти років була «Дакс юф де ер». Вона закінчила теж українську Школу, в Горноби, що почалась заходами таки її батьків, і в їхньому ж гаражі... Від батьків одержала теж добре релігійне виховання. Треба подивляти родину Коцюбів за те, що впродовж 30-ти років, майже щонеділі, всі во-

ни (батько-мати й діти: Катря, сестра Ліда і брат Яків) бували в церкві св. Андрія, в Лідкомбі (20 км. від Горноби). Сьогодні Ліда, зам. Полохач учительное в Гайскул, е саєнс тічер), а Яків — електротехніком в ОСТ.

Катря закінчила медицину в Сіднейському університеті, з відзначенням «Секонд класс гонорс», й одержала лікарський диплом під час «градуюйшен» 18.2.1984.

Тепер, д-р Катря Коцоба працює в Конкорд Репатрійшен Госпіталь і в Наплен Госпіталь, де вона мене й вилікувала...

Щасливі родичі закріпили успіхи доні пожертвою на пресовий фонд «Церква і Життя» в сумі 40 дол.

Щиро дякуємо та вітаємо д-р Катрюю всім добром.

Ред.

РІК LV, Ч. 20, 19 ТРАВНЯ 1984

НОВИЙ ШЛЯХ — 13 — THE NEW PATHWAY

Досягнення одиниці — надбанням громади

Мені, як одному з перших пацієнтів д-р Зені Андрушин, дуже приємно написати пару теплих слів на її адресу.

П'ятирічною дівчинкою Зеня приїхала з України до Польщі, де здобула середню, а згодом вищу освіту, ставши лікарем-дентистом.

І оце 4 роки тому, молоденька Зеня наважилась емігрувати в Канаду. Тут чекали її превеликі труднощі: перемогти мовний бар'єр і нострифікувати диплом лікаря-дентиста. Здавалося, що вона взялась за річ неможливу до виконання протягом чотирьох років. Але, виявилось, Зеня перемогла всі

труднощі з посвятою часу, сили, здоров'я, а навіть особистого життя, протягом короткого часу Зеня опанувала англійську мову й нострифіку-

вала свій диплом. Таке вдається лиш 4-5-ом кандидатам на сто. І серед них, отих ста японців, китайців, корейців, німців, італійців та інших, наша Зеня опинилась посеред 4-5-х, які нострифікували свої дипломи.

Судячи по дотеперішніх досягненнях д-р Зені Андрушин, треба вірити, що вона й лікуватиме добре, тим більше, що вона володіє англійською, українською, польською і російською мовами.

Бажаємо д-р Зені Андрушин, яка веде свою практику в Торонто, на вул. JANE ST. ч. 2, Suite 206, тел. 767-1502 — якнайкращих професійних досягнень, багато пацієнтів, а теж успіхів у приватному житті.

Щасти Вам, Боже, д-р Зеню!

Петро Яцик

Ч. 170. СВОБОДА, ЧЕТВЕР, 6-го ВЕРЕСНЯ 1984

Новий лікар-дентист М. Кулик

Вже понад один рік провадить свою дентистичну практику в Пармі, Огайо, наш молодий професіоналіст д-р дентист Михайло Кулик.

Він народився 3-го листопада 1955 р. в родині д-ра Михайла і Орісі з Нагаєвських Куликів. Сердню школу Норманді в Пармі закінчив у 1972 році. Перед-дентистичні студії проходив він у Іллінс й Бенедіктін коледжі, які закінчив в 1979 році. Того ж року був прийнятий на дентистику в Кейс Вестерн Різерв університеті в Клівленді і в 1983 році за-

кінчив їх, досягнувши дипломом доктора дентистики.

З 1-го липня 1983 року провадить практику загальної дентистики при 1220 Вест Плезант Веллі рд. в Пармі.

В 1977 році Михайло одружився з Іреною Мудрак і вони є батьками двох дочок Орісі і Лесі. Д-р Михайло любить спів і є членом церковного хору при парафії св. Андрія. Він теж любить спорт і городництво.

М. Д.

№ 38 «ГОМІН УКРАЇНИ», 19 вересня — Sept. 1984

НОВА ПРОФЕСІОНАЛІСТКА

Доктор Марія Анна Шимків-Нолан 25-го травня 1984 р. отримала Докторат Аптаметрі в Університеті Ватерлю. Доктор Нолан дочка Юлії Шимків і покійного Петра Шимків і дружина Джефа Нолан. Вона одержала три нагороди за шкільну працю. Доктор Нолан тепер працює в Брентфорд і Парис, Онтаріо, для докторів Нискер і Мадил.

Д-р Т. Семанюк — новий професіоналіст

Д-р Тарас, син Василя та бл.п. Соні Семанюків з Ро-честеру, Н.Й., народився в 1952 році. Початкову освіту здобув в українській парафіяльній школі св. Йосафата, в Школі Українознавства ім. Тараса Шевченка та Аквайніс інституті. В 1973 році з університету в Бостоні отримав з відзначенням ступінь бакалавра з психології, а в 1976 році ступінь магістра з Антіох університету.

Переїхавши до Каліфорнії працював у шпиталях. В 1980 році зробив важливу зміну в професії, коли поступив у Лосанджелівський коледж хіропрактики, закінчивши студії з відзначенням у 1983 році. Зокрема недавно закінчив акупанктуру у клініці акупанктури при Самра університеті. В часі студій Тарас був членом Пласту, активним спортсменом, а маючи замилювання до музики протягом восьми років навчався гри на скрипці у св.п. проф. Е. Цегельського. Навчився він грати також на гітарі і використовував свої таланти з групою інших любителів музики не тільки для розваги хворих

Д-р Тарас Семанюк

по шпиталях, але також для їхньої терапії.

Д-р Т. Семанюк мешкає в Брентвуді, Каліф., з дружиною, яка є фізіотерапевтом. Практику відчинив при Барака медичному центрі, де спеціалізується в кінезіології та алергіях.

Я.К.

Д-р Маруся Ірена Головінська

Нам завжди приємно читати на сторінках української преси про успіхи нашої молоді, про закінчення вищих студій. Тепер таких новинок зустрічаємо чимраз більше і з легким серцем можемо відкинути ще донедавна вживане реторичне питання—„Де наша молодь? Ми бачимо, що українська громада зростає новими силами професіоналістів наповняється гордістю і пошаною до молодшого покоління.

До таких працьовитих молодих належить д-р Маруся Ірена Головінська, дочка д-ра Івана і Наталки.

В червні цього року Маруся закінчила медичну школу на Ратгерському університеті в Нью Бранзвіку з найвищими відзначеннями з обстетрики, педіатрії, психіатрії, медицини та хірургії.

В травні 1980 року Маруся osiąгнула ступінь бакалавра „сумма кум лядви” з математики і німецької мови також у Ратгерському університеті. Найменовано її до національної почесної математичної організації Pi Mu Epsilon. Вона є членкою Phi Beta Kappa і Delta Phi Alpha та українського студентського клубу при Ратгерському університеті. Д-р Маруся любить і студіювала музику 15 років та мала два ін-

Д-р Маруся Головінська

дивідуальні речиталі фортепіанової музики в Даглес коледжі в Нью Джерзі.

Рідну Школу закінчила Маруся з відзначенням в Ірвінгтоні.

Д-р Маруся є активною пластункою, членкою куреня УСП „Чортополохи”, була новацькою сестричкою та виховницею юначок в пластовій станиці Нью Бранзвіку.

Тепер д-р М. Головінська відбуває практику в університетському шпиталі Нью Бранзвіку і в Принстоні.

Бажаємо д-р Марусі Головінській вдоволення з її професійного досягнення та якнайкращих успіхів на майбутнє.

А. М.

Нова українська професіоналістка

Рік-річно збільшуються кадри професіоналістів, активних членів наших організацій, які займатимуть передові місця у суспільному житті країни нашого поселення.

В ряди професіоналістів міста Вінніпегу увійшла Марта Шепертицька, дочка свідомих й активних в українському суспільному житті Адріяна і Галини Шепертицьких.

Марта, веселої і живої вдачі, була відмінною ученицею

в початкових та середніх класах державної школи, як рівнож і в Рідній Школі. В часі студій в Манітобському університеті одержувала високі оцінки та кожного року була на листі відмінних студентів. В часі своїх студій, як здібна студентка, здобувала різні грамоти, відзначення та грошові нагороди.

Навесні 1979 року Марта з відзначенням закінчила студії на природничому факультеті Манітобського університету, спеціалізуючись у мікробіології, та одержала ступінь бакалавра.

Продовжуючи далі студії в Манітобському університеті, Марта Шепертицька в 1983 році закінчила з відзначенням дентистичні студії, одержуючи диплом доктора стоматології. Марту прийнято у членство почесного дентистичного Братства "Omicron Kappa Upsilon".

Після закінчення студій Марта працювала як дентистка-інтерніст у Дитячому шпиталі Health Sciences Centre у Вінніпегу.

Після закінчення практики, від липня 1984 року вона працює як асистент-професор Манітобського університету

Дентистичного факультету у містечку Черчил. Як завідувач дентистичного відділу у медичному центрі, буде мати нагляд над студентами, які відбуватимуть там однієї практичні студії.

Наша нова професіоналістка — доктор Марта Шепертицька, належить до групи активістів національно свідомої молоді. До останніх днів свого перебування у родинному Вінніпезі, вона була провідницею юнацького гуртка Пласту та членом Пластового Проводу Вінніпегської станиці.

Марта закінчила курси українознавства при Рідній Школі Читальні «Просвіта» у Вінніпегу, та десяту класу гри на фортепіані Торонтонської Консерваторії. Ще як студентка університету Марта була інструктором українських танців в школі Вінніпегського Королівського Балету та активним членом студентського хору «Тирса» при кафедрі Свв. Володимира й Ольги у Вінніпегу.

Українська громада Вінніпегу горда успіхами Марти — висловлює новій професіоналістці — д-р Марті Шепертицькій слова признання та побажання добрих успіхів і задоволення у професійній праці.

Щасти, Боже!

Є. Г.

Українське весілля на заході

Люба та Брент Нормойлі.

В суботу, 29-го вересня ц.р., на одному з найбільш мальовничих островів Вашон біля міста Сеатле в стейті Вашингтон, відбулося вінчання доктора Люби Кігі чак з правником Брент Нормойлом.

Українська громада та особливо численні гості з англомовного світу з увагою та подивом приглядалися до Богослуження та шлюбу, які достойно завершив отець радник Стефан Кузьма з Ванкуверу, Канада, в українському обряді. Поява Люби в церкві викликала загальне захоплення та подив; треба сказати, що мама нареченої щедро виявила свій талант вишивкою на шлюбній сукні—ніжне-поєднання орнаментального і композиційного вирішення вишивок.

Найбільш зворушливо виглядала подяка, яку з великим почуттям та щирістю наречена і наречений склали своїм батькам за виховання та моральну підтримку під час довгих і складних студій. У шляхетниці цю урочисту хвилину Ріта Лавринюк-Фераро, яка своїм унікальною краси ліричним сопрано проспівала „Отче наш” українською та англійською мовами та на закінчення „Боже Великий”. Д-р Люба живе серед нас вже 6 років і ніби трохи спізналася до престолу, але насправді це не так, для цієї події в її серці завжди було окреме місце. Напружена праця в шпиталі, додаткові іспити з хірургії та інших предметів медицини, яка прогресує кожного дня, були тому причиною. Хоча д-р Люба—добре відомий лікар наглої потреби, травматичних випадків та є директором негайної допомоги,

вона все любить вислухувати безпосередню філософію малих, три- або чотирірічних пацієнтів, та має потребу побути з ними в більш інтимній, хатній атмосфері. Наречений Брент не тільки фахівець, він любить мистецтво, спорт, величну природу заходу і досяг неможливого, що він зробив, коли виголошував привітання до присутніх українською мовою.

Прийняття відбулося в залі, гарно прикрашеній квітами та великою кількістю українських рушників. Присутніх було 250 гостей і кожний користався увагою молодих. Батько Михайло Кігі чак, який тільки два тижня тому перейшов складну операцію, та мама Меланія, яка „ночей не досипала”; трималися добре, але ми помітили, що пан Михайло жалкував, що серед присутніх бракувало 730-ти членів 240-го Відділу Українського Народного Союзу міста Клівленд, секретарем якого він був на протязі 11 років.

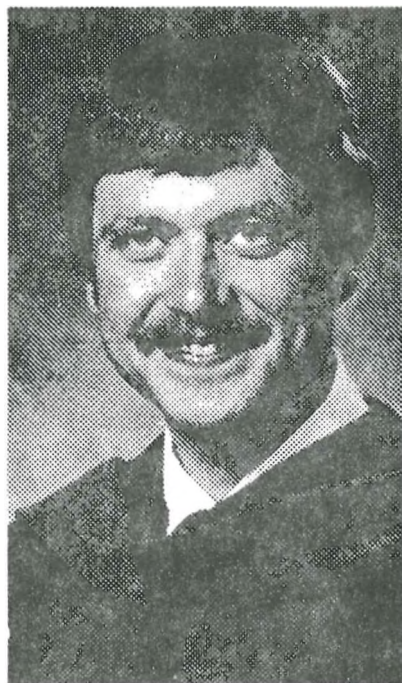
Серед гостей зустрічали людей з Піттсбургу, Міннеаполісу. Любина тітка пані Слободян з Клівленду напекла таких знаменитих тортів, що навіть бувальці світової слави кавярень Парижу та Відня нічого подібного собі не пригадували. Танцювальний ансамбль „Луна” з Ванкуверу, Канада, під художнім керівництвом Лесі Процик завершували це величаве прийняття. П'ять танців, виконані цим ансамблем, викликали ентузіазм та зачарування присутніх костюмами та мистецькою досконалістю виконавців.

Д-р Е. О. Гудима—новий професіоналіст

Д-р Євген Олег, син Богдана та Мілі Гудимів з Балтимору, Мд., з успіхом закінчив середню школу Парк Гай в Брукліні в 1973 році. Рівнож почавши школу українознавства від п'яти років в тому самому місті, закінчив її успішною матурою. В часі студій, маючи замилювання до музики, Євген Олег протягом 10 років навчався гри на акордеоні у проф. Лапки, як також служив при вівтарі церкви св. Петра й Павла у Куртис Бей. Бувши добрим декляматором, він часто виступав в той час на українських імпрезах.

Д-р Євген був активним членом Пласту, таборуючи часто на „Вовчій Тропі” та відбуваючи Вишкіл Юнацьких Виховників на „Писаному Каміні” біля Клівленду. Був юнацьким виховником у Пластовій станиці у Балтиморі впродовж двох років і є членом старшопластунського куреня „Орден Хрестоносців”.

Вищі студії закінчив в 1978 році в Мерилендському університеті у Балтиморі, здобувши ступень бакалавра фармацевтики. Перейшовши стейтові іспити, досягнув право практикувати фармацевтику у східних стейтах ЗСА, й працював професійним фармацевтом на пості супервайзора для

Д-р Е. О. Гудима

фірми Райт Ейд. Після року професійної праці, вирішив продовжувати навчання й почав студіювати педіатричну медицину. Ці студії закінчив у Огайо коледжі педіатричної медицини, досягнувши докторат і науковий ступінь доктора педіатричної медицини у травні ц. р.

Д-р Євген Олег Гудима тепер відбуває медичну практику у філадельфійському шпиталю Брод Стріт.

Щирі GRATULACIЇ нашому молодому професіоналістові та багато успіхів у його житті.

М. Б.

Д-р Орест Стецук

З липня ц. р. українська громада міста Акрону збагатилася ще одною професійною силою. Там відкрив лікарську практику в родинній медицині д-р Орест Срецик.

Д-р Орест, син Марії і Дмитра Стециків, народився в Клівленді 2-го червня 1954 року. Початкову освіту пройшов він у школі св. Йосафата, а середню—у школі Падуа. Крім того, він учився українознавства в „Рідній Школі”, яку успішно закінчив матурою в 1970 році. Він був теж дисциплінованим пластуном від 1964 року по сьогодні. Передмедичні студії пройшов він в університеті Нотр Дам, у Савт Бенд, закінчивши їх з відзначенням в 1976 році і був прийнятий у медичний коледж при стейтовому університеті в Огайо в Колюмбусі. 15-го червня 1980 року він одержав диплом доктора медицини. Після відбуття інтернshipу в міському

шпиталі Акрону він пройшов трирічну спеціалізацію в родинній медицині в Медичному Центрі св. Томи в Акроні. Крім своєї практики, д-р Орест є теж клінічним інструктором при медичному коледжі Північно-Східнього Огайського університету.

Він є членом багатьох професійних медичних організацій і з 1976 року членом Українського Лікарського Товариства. Одружений з Настею Пірко, обоє вони беруть участь у житті української громади Акрону й Кейтону. Д-р Орест давав лікарську опіку учасникам цього-річних пластових таборів.

Віримо, що він буде успішний в його професійній і громадській діяльності і що українська громада Акрону й Кейтону буде користати з його висококваліфікованої послуги.

(М. Д.)

ПОКАЗНИК ПРИЗВИЩ
/частинно предметовий/

Андрусишин, Зеня - 266
 Антонович, М. - 63, 64
 Аруба - конференція УЛТПа - 125-7

Баль лікарів - 181, 184
 Биковський, Лев - 15, 28-31, 57-62
 Блонарович, А. - 75
 Бондар, В. - 94

Василега-Дерибас, Микола - 115, 116
 Василияни, оо. - 91
 Войтович, Марта - 262

Гасцький, Юрій - 95-99
 Гик, Марія - 255, 256
 Глива, Ростислав - 259
 Гнатюк, Мирослав - 186, 187
 Головінська, Маруся - 269
 Голод в Африці - 210-212
 Горбачевський, Іван - 115, 116
 Гудима, Євген - 272

Декун, Володимир - 254
 Демус, Пилип - 3-5, 129, 130, 144, 145
 Джуль, Павло - 125, 126, 127, 213

Жуковський, Антін - 227-231

Іванович, Володимир - 246, 247
 Івасюк, Володимир - 240
 Ікаренко, Ор. - 26, 27

Качалуба, Михайло - 159, 160-3, 164, 165, 166, 195
 Керч, Оксана - 67
 Києво-Могилянська Академія - 95-9, 100-106
 Кігічак-Нормойлі, Люба - 271
 Кобилянський, Люцій - 117, 118
 Конгрес Укр. Лікарів в Мюнхені - 146, 147-9, 150, 151
 Коцюба, Катерина - 265, 266
 Крупка, Роман - 127, 128
 Кузь, В. - 150
 Кулик, Михайло - 267

Лапичак, Тома - 183
 Лемішка, Ігор - 185, 261
 Липа, Іван - 6
 Липа, Юрій - 3-87
 Лисяк, Роман - 250
 Лоза, Михайло - 166

Лончина, Богдан - 229, 230
Львівський університет - 119-122

Маланюк, Євген - 17, 32-36
Малюк, Остап - 49-56
Манастирський, І. В. - 201-207
Мельничин, Василь - 167-172
Мигаль, Володимир - 238, 239
Мовчан, Юліян - 6-8, 9-11, 109, 110, 137-141, 164-5, 193-4,
210-212
Мороз, Валентин - 23, 24
Мостович, Леонід - 167-172
Мухин, М. - 40-46

Несіна, Олена - 113, 114
Новицький, Ярослав - 215, 216
НТШ в Дітройті - 213
НТШ в Чікаго - 190

Олійник, Константин - 242
Осінчук, Роман - 131, 132
Осінчук, Юліяна - 150

Панчак, Тамара - 237
Пасіка, Володимир - 201-9
Педа, А. В. - 241
Петрович, М. - 179, 180
Подригуля, Іван - 234
Позняк, Мирон - 263, 264
Польська молодь - 191
Помірко, Володимир - 233
Потоцький, Петро - 232
Прийма - 220-224
Процик, Юрій - 155, 156
Психіатрія в СССР - 173-8, 196, 197
Пундій, Павло - 83-87, 155, 156, 163, 248, 249, 255, 256,
262, 263, 264

Руданський, Степан - 107-110
Русифікація - 179, 180

Саварин, Петро - 142, 143
Семанюк, Тарас - 262
Семчишин, Мирослав - І, 100-106
Сеньків, Іван - 91-93
Синенський, Петро - 148, 249
Совєтська медицина - 177, 178, 188, 189
Совєтські дисиденти - 218
Соханівський, Володимир - 66, -206-9
Сочинський, Ростислав - 22, 23
Союзівка - лікарська конференція - 152

Станецький, Володимир - 241
 Стебельський, Богдан - 76-82
 Стечик, Орест - 273
 Сухий, Роман - 182, 200

Тарнавський, Остап - 12-21
 Топольницький, Роман - 245
 Торонто - 24-ий з'їзд УЛТПА - 129, 130, 131, 132, 133-4,
 137-141, 142, 143, 144, 145
 Требус, О. - 46-48
 Тритяк, Юрій - 214
 Турко, Роман - 251-253

Український Вільний Університет - 147-149
 УЛТПА в Філадельфії - 200
 УЛТПА в Чикаго - 192

Хрептовський, Ахіль - 157, 158

Цурковський, Роман - 133-136

Чирко, Христина - 260
 Чубак, Микола - 107, 108

Шепертицька, Марта - 270
 Шимків-Нолян, Марія - 267
 Шумовський, Павло - 235, 236

Український Медичний Архів - 163, 193, 194, 195
 Українська Медично-Харитативна Служба - 198, 199

Янів, Володимир - 147-149
 Ярославич, Марія - 243, 244